

143. Keskiviikkona 4 päivänä marraskuuta 1992

kello 14.10

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

esitellään valtioneuvoston tasa-arvolakia koskeva selonteko 4277

Pöydällepanoa varten esitellään:

1) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 7 hallituksen esityksestä laiksi radiovastuulain muuttamisesta (HE 239) 4354

2) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 37 hallituksen esityksestä lääkelaikasta koskeva lainsäädännöksi (HE 172) „

3) Talousvaliokunnan mietintö n:o 41 laeiksi osakeyhtiölakiin, asunto-osakeyhtiölakiin, avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä annettuun lakiin, osuuskuntalakiin, prokuralakiin, säätiölakiin sekä vesilakiin sisältyvien kansalaisuus- ja asuinpaikkavaatimusten muuttamisesta (HE 236) „

4) Talousvaliokunnan mietintö n:o 42 hallituksen esityksestä laiksi pienten ja keskisuurten yritysten investointien korkotukilainoista annetun lain muuttamisesta (HE 255) „

S.

5) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 38 hallituksen esityksestä sosiaali- ja terveydenhuollon keskushallinnon uudelleenjärjestämisestä sekä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen perustamista koskeva lainsäädännöksi (HE 264) 4354

S.

6) Talousvaliokunnan mietintö n:o 40 hallituksen esityksestä eräiden elinkein alojen valtiontakauksista annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE 257) „

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Nimenhuudon sijasta merkitään läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon, sekä edustajat Aho E., Backman, Haavisto, Huhtanen, Isohookana-Asunmaa, Juhantalo, Jääskeläinen, Laivoranta, Laurila, Lax, Mäki-Hakola, Mäkipää, Ollila, Pekkari, Polvi, Rauramo, Rehn O., Sasi, Taina, Tuomioja, Turunen, Törnqvist, Uosukainen ja Vehkaoja.

Täysistunnon kuluessa ilmoittautuvat toinen varapuhemies Pesälä sekä edustajat Pokka, Vanhanen, Anttila S-L., Särkijärvi ja Kauppinen.

Valtioneuvoston tasa-arvolakia koskeva selonteko

Ensimmäinen varapuhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään edellisessä täysistunnossa tähän täysistuntoon pöydälle pantu valtioneuvoston tasa-arvolakia koskeva selonteko. Valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 3 momenttiin viitaten puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin työasiainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ministeri R e h n : Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteko tasa-arvolaista? Eikö niillä nyt ole tärkeämpääkin tekemistä, on joku kysynyt. Vastaukseni kysymykseen kuuluu: Sukupuolten tasa-arvo on perustavaa laatua oleva ihmisoikeus, jota pidämme arvossa ja joka ohjaa toimiamme suhdanteista riippumatta. Me joudumme nyt entistäkin tarkemmin pohtimaan, mitä tasa-arvon edistäminen taloudellisesti vaikeissa oloissa käytännössä tarkoittaa.

Tasa-arvolain voimaan saattaminen vuonna 1987 oli pitkäaikaisin yksittäinen tasa-arvon edistämishanke. Tasa-arvolain säätäminen oli myös viimeinen edellytys sille, että Suomi saattoi ratifioida YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän kieltävän sopimuksen.

Laki naisten ja miesten tasa-arvosta oli varsin uuden tyyppistä lainsäädäntöä, ja siihen asetettiin sekä ennen lain hyväksymistä että sen jälkeen suuria ja hyvin monenlaisia toiveita ja odotuksia. Eduskunnan lausumat lain hyväksymisen yhteydessä kuvaavat tätä hyvin.

Eduskuntahan edellytti ensinnäkin, että hallitus antaa sille selonteon tasa-arvolain toimivuudesta ennen tasa-arvovaltuutetun ensimmäisen toimikauden päättymistä.

Toiseksi eduskunta katsoi, että selonteossa tulee selvittää kolme asiakokonaisuutta. Nämä olivat sellaisia, joihin sekä hallitus lain perusteissa että toinen lakivaliokunta mietinnössään kiinnittivät huomiota, mutta joita ei varsinaisessa lakitekstissä kuitenkaan tuotu esiin. Niissä katsottiin, että sukupuolisyryntää on sukupuolinen ahdistelu ja häirintä työssä, mutta pidettiin ongelmaa vielä tuolloin varsin hahmottumattomana. Sukupuolisyryntää mainontaa katsottiin esiintyvän, mutta oltiin erimielisiä siitä, kuinka tällaiseen mainontaan voidaan puuttua. Kansainvälisistä kokemuksista oli kuultu, että tasa-arvolain tyyppisiin lakeihin vetoaminen olisi aiheuttanut vetoajaan kohdistuvia vastatoimia. Kysyttiin, tulisiko meilläkin esiintymään tällaista ja miten siihen tulisi puuttua.

Valtioneuvoston tasa-arvolakia koskeva selonteko pyrkii vastaamaan ensisijaisesti edellä mainittuihin eduskunnan lausumiin. Selonteon laadinnassa on ollut suurena apuna tasa-arvolain uudistamistoimikunnan työ. Toimikunta on työssään hyödyntänyt myös tutkimusprojekteja, joiden alkamista ja etenemistä ovat osaltaan auttaneet eduskunnan edellä mainitut lausumat. Tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietintö

on selonteon oheisaineistona jaettu eduskunnalle.

Selonteon oheisaineistona on myös Suomen toinen raportti YK:n naisten syrjinnän kieltävän sopimuksen eli ns. naisten oikeuksien sopimuksen määräysten toteuttamisesta maassamme. Tässä raportissa pyritään vastaamaan erityisesti edellä mainitun sopimusta valvovan komitean esittämiin usein varsin seikkaperäisiin kysymyksiin sekä de jure että erityisesti de facto sukupuolten tasa-arvon edistymisestä maassamme. Nämä kaikki kolme asiakirjaa voivat toimia pohjana nyt eduskunnassa käytävälle keskustelulle.

Ennen kuin siirryn käsittelemään varsinaista selontekoa, haluaisin kiinnittää huomiota siihen, että selonteosta puuttuvia kansainvälisiä vaatimuksia, erityisesti Eta-sopimuksesta johtuvia, tasa-arvolainsäädäntömme kehittämiseksi käsitellään seikkaperäisesti tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietinnössä.

Käsitellisin tasa-arvolain toteutumista ja muutostarpeita. Ensinnäkin tavoitteellinen tasa-arvon edistäminen.

Tasa-arvolakia säädettäessä uutena elementtinä tulivat mukaan varsin myöhään ja erityisesti tasa-arvoasiain neuvottelukunnan vaatimuksista mukaan aktiiviset tasa-arvon edistämistoimet. Näiden avulla katsottiin voitavan toteuttaa mm. tietojen, kokemuksen sekä erilaisten ominaisuuksien ja taitojen laajempaa hyväksikäyttöä.

On todettava, että tasa-arvon tavoitteellinen ja suunnitelmallinen edistäminen on valitettavasti koskenut lähinnä vain valtionhallintoa ja joiltakin osin kuntia. Tavoitteellisten tasa-arvon edistämistoimien vauhdittamiseksi myös ns. yksityisellä sektorilla hallitus katsoo, että lakia tulee selvittää niin, että tasa-arvon edistäminen kuuluu jokaisen työnantajan velvollisuuksiin. Hallitus ei halunnut rajata niitä keinoja ja tapoja, joilla tätä toteutetaan, mutta katsoo suurehkojen työnantajien henkilöstöhallinnon olevan niin kehittyntä, että heiltä voidaan vaatia varsinaisen tasa-arvosuunnitelman tekoa.

Valtion tasa-arvotoimikunnan työn pohjalta annettiin asetus valtionhallinnon toiminnallisista tasa-arvosuunnitelmista. Määräaikaisella asetuksella veloitetaan viranomaiset tarkastelemaan oman hallinnonalansa toimintaa sukupuolten tasa-arvon edistämisen kannalta.

Katson, että tällainen tarkastelu on nyt entistäkin tärkeämpää, kun olemme tekemässä valtion menoja koskevia säästöpäätöksiä. Arvioitaessa erilaisia säästökohteita tulisi aina tarkastella

niiden vaikutuksia myös sukupuolten tasa-arvoon.

Olemme tässä maassa hyväksyneet tasa-arvo-käsityksen, joka lähtee siitä, että jokaisella, naisella ja miehellä, on omakohtainen oikeus työhön ja toimeentuloon sekä osallistumiseen lasten huoltoon ja hoivaan. Tälle perustalle rakentuvat niin verotus- kuin sosiaaliturva- ja muut järjestelmämme. Tämän pohjoismaisen tasa-arvokäsityksen käytännön poliittinen toteuttaminen näkyy mm. naisten ja miesten yhtäläisenä koulutustasona ja panoksena työelämässä ja naisten nousevana osuutena yhteiskunnallisissa päätöksenteossa. Suomessa on myös toimivat edellytykset kummallekin vanhemmalle, niin tahtoessaan, hoitaa lapsia myös kotona. Perheen hoidossa saadaan myös valmiuksia, joilla nykyisin jo ymmärretään olevan käyttöä myös työelämässä ja yhteiskunnallisissa osallistumisissa.

Tämä perusta saattaa helposti murentua ilman sen kummempaa tietoista valintaa joidenkin yksittäisten, ehkä sillä kertaa pieniltä tuntuvien toimien vuoksi. Meillä on esimerkkejä aivan viime ajoilta siitä, miten saattaa käydä, kun asioita ei analysoida ja tuoda keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon niin, että selvästi tuodaan esiin niiden vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon.

Andelen kvinnor i organ valda genom allmänna val, riksdagen och kommunfullmäktige, har i Finland stigit till en nivå som internationellt sett är mycket hög. Däremot har andelen kvinnor ökat betydligt långsammare i organ som utnämns, som till exempel i statliga kommittéer, kommunstyrelser och kommunala nämnder.

De s.k. könskvoterna är ett sätt att främja kvinnors och mäns jämställda medverkan i ovannämnda organ. Bland de nordiska länderna har Norge positiva erfarenheter av en lagstiftning, som garanterar att det lägre representerade könet har en andel på 40 procent i olika organ. Danmark har också nyligen skrivit in det här stadgandet i sin jämställdhetslag. Finland och Sverige har förlitat sig på andra åtgärder än så länge.

Hallitus ei ollut vielä valmis esittämään prosenttisäännöstä, vaikka se sisältyy tasa-arvolain uudistamistoimikunnan esityksiin. Sen sijaan hallitus pyrkii edistämään sukupuolten tasapuolista osallistumista vaikuttamalla komitealaitoksen ehdokkaita nimeäviin osapuoliin, joiden edellytetään esittävän sekä naisia että miehiä.

Tasa-arvotoimistossa ollaan perustamassa nais-asiiantuntijarekisteriä, josta on varmasti hyötyä asiantuntijoita kartoitettaessa. Ainakaan ei siten voida väittää, ettei sopivia asiantuntijanaisia ole löydettävissä.

Hallitus korostaa, että tasapuolista edustusta ei täyty yhden naisen tai yhden miehen mukana oleminen edellä mainituissa toimielimissä. Oikeuskäytännössä on ollut nykyisen tasa-arvolain toteuttamista tähän suuntaan kaventavia tulkintoja, ja tasaisemman sukupuolten osallistumisen aikaansaaminen on ollut varsin hidasta.

Eduskunnalla on nyt tilaisuus käydä perusteellinen keskustelu kiintiöiden käyttömahdollisuudesta pyrittäessä tasaisempaan naisten ja miesten osallistumiseen. Meidän on joka tapauksessa löydettävä nykyistä tehokkaampia keinoja. Ne saattaisivat olla asteittain eteneviä tavoitteita kuten Pohjoismaiden neuvostossa tai tehostettuja tavoitteita kuten Ruotsissa, missä on luvattu ryhtyä lainsäädäntötoimiin, jos kehitys ei tältä osin ole riittävä. Voisimme esimerkiksi asettaa tavoitteeksi, että edellä mainituissa toimielimissä on vuonna 1995 vähintään 40 prosenttia kumpaakin sukupuolta. Jos tavoite ei toteudu niin, silloin tarkastelaisimme uudelleen lainsäädännön mahdollisuutta.

Muutama sana työelämästä.

Suomessa naiset muodostavat jo enemmistön palkkatyössä olevista ja lähes puolet ammatissa toimivasta väestöstä. Naisten työasema on kuitenkin edelleen heikompi kuin miesten: Palkkaerot ovat todellisuutta, naisilla on enemmän ns. epätyypillisiä työsuhteita kuin miehillä jne.

Korkea työttömyys näyttäisi olevan erityisesti miesvaltaisten alojen ongelma. Naisten työttömyyden kuva on, kuten selonteosta käy ilmi, monisyisempi. Naisten suuri määrä yhteisten palvelujen tuottajana aiheuttaa sen, että poliittiset päätökset kuten säästötoimenpiteet koskevat nimenomaan naisten työpaikkoja. Tämän vuoksi hallitus seuraa naisten ja miesten työttömyyden kehitystä erikseen ja ryhtyy tarvittaessa myös siinä toimenpiteisiin.

Naiset ja miehet ovat myös palvelujen käyttäjinä erilaisia, ja siitä syystä palvelujen ja muun toiminnan vaikutuksia ja mielekkyyttä arvioitaessa on otettava huomioon sekä naisten että miesten tarpeet. Monet yhteisistä palveluista ovat auttaneet erityisesti työ- ja perhe-elämän yhteensovittamisessa. Niillä säilyy tämä tehtävä jatkossakin.

Tasa-arvon toteutumista työelämässä kuvaa hyvin naisten ja miesten palkkaerot. Halli-

tuksen mielestä samapalkkaisuuden toteuttaminen vaatii usean tyyppisiä toimia. Omalta osaltaan hallitus on tukemassa työn vaativuuden arviointimenetelmien kehittämistä välineiksi samapalkkaisuuden toteuttamisessa.

Hallitus katsoo, että palkkaperusteissa ja palkkaustavoissa ei saa olla mitään sukupuoli-syrjintää. Naisten ja miesten tekemien töiden tasapuolinen arvostus ja syrjinnän poistaminen työehtosopimuksista on pääsääntöisesti työmarkkinajärjestöjen vastuulla. Hallitus katsoo kuitenkin, että samapalkkaisuuden toteuttaminen on keskeinen tasa-arvotavoite, johon olemme myös useissa kansainvälisissä sopimuksissa sitoutuneet. Näin myös poliittisilla päättäjillä on asian etenemisestä vastuu. Tasa-arvolain uudistamistoimikunta onkin tehnyt ehdotuksia myös tasa-arvolain toimivuuden parantamiseksi samapalkkaisuuskysymyksissä.

Sitten koulutuksesta. Koulutuksessa luodaan niitä perusteita, joiden varaan sukupuolten tasavertaisuutta voidaan muilla yhteiskuntaelämän aloilla rakentaa. Koulutuksen tulee tarjota tasapuoliset eväät kummallekin sukupuolelle suuntautua omien taipumustensa mukaan. Perinteisiin käsityksiin nojannut ja pitkään jatkunut työelämän ja koulutuksen jyrkkä jakautuminen sukupuolen mukaan estää usein tasa-arvopyrkimyksiä. Hallituksen mielestä opetushallinnon toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma muodostaa hyvän lähtökohdan myös epätyypillisten valintojen tekemiselle koulutuksessa ja tukee tasavertaiseen vastuuseen ja yhtäläisiin oikeuksiin perustuvia asenteita. Tällöin ei toki ole kysymys vain tyttöjen tukemisesta vaan myös esimerkiksi poikien elämänpiirin laajentamisesta. Voimme sanoa, että nuortemme saama kasvatusta on peili huomispäivän yhteiskuntaan.

Sitten vielä jonkin verran eduskunnan edellyttämistä selvityksistä.

Aloitetaan mainonnasta. Hallituksen mielestä sekä kuluttajille suunnattu että yritysten keskeinen tasa-arvoa loukkaava mainonta on paheksuttavaa. Hallituksen mielestä mainonnan vastaanottajilla tulee olla kanavat esittää paheksuntansa syrjivästä mainonnasta. Myös tuotteiden mainostajien on tärkeää saada palautetta. Hallitus pitää tärkeänä, että tällaisen mainonnan torjumisessa jatkettaisiin itsesääntelyä ja tehostettaisiin syrjivää mainontaa valvovan neuvoston työtä. Näyttää siltä, että syrjivästä mainonnasta on niin monta mieltä kuin vastaanottajaakin. Tämän vuoksi hallitus edellyttää neuvoston myös täsmentävän, mitä kä-

sitteeseen "tasa-arvoa loukkaava mainos" oikeastaan sisältyy.

Sukupuolinen ahdistelu ja häirintä. Tasa-arvotoimistossa on valmistumassa empiirinen tutkimus sukupuolisesta ahdistelusta ja häirinnästä työssä. Aiemmin selkiintymättömästä asiasta käydään vilkasta kotimaista keskustelua. Kansainvälisellä tasolla on edetty keskustelusta toimennpiteisiin, jotka sisältävät myös lainsäädännölliset toimet. Sukupuoliseen ahdisteluun ja häirintään kuuluu luonteeltaan ja vakavuusasteeltaan varsin erilaisia käyttäytymismuotoja. Keskeistä niissä kaikissa on, että ne ovat kohteelle vastentahtoisia ja ei-toivottavia. Hallituksen mielestä sukupuolinen ahdistelu ja häirintä työssä on kiellettyä sukupuolisyrjintää ja tulisi siksi sisällyttää vastaavaan tasa-arvolain kohtaan. Tasa-arvolain kohtaa tasapuolisesta työolojen järjestämisestä on tähän asti sovellettu sukupuolista ahdistelua ja häirintää koskeviin tapauksiin.

Ahdistelu ja häirintä on edelleenkin varsin piiloinen ilmiö, joka kohteelle aiheuttaa pitkäaikaisiakin kärsimyksiä. Niistä vain ei kovasti puhuta. Voitanee perustellusti olettaa, että työpaikka, jossa esiintyy sukupuolista ahdistelua ja häirintää, ei ole tasa-arvoinen. Hallituksen mielestä tasa-arvolain aktiivista tasa-arvotyötä koskevaa säännöstä tuleekin täydentää siten, että työnantajat velvoitetaan toimimaan niin, ettei kukaan joudu sukupuolisen ahdistelun ja häirinnan kohteeksi.

Vastatoimet, jotka suoranaisesti seuraavat edellisestä: Tasa-arvolain soveltamiskäytännössä esiintyneistä vastatoimista on tasa-arvotoimistossa tehty kattava selvitys. Sen mukaan tasa-arvolakiin vetoaminen on saattanut aiheuttaa vetoajaan kohdistuvia eriaisteisia vastatoimia. Hallituksen mielestä on tärkeää, että jokainen voi käyttää tasa-arvolain antamaa suojaa hyväkseen joutumatta siitä kärsimään. Tämän vuoksi tulisikin tasa-arvolaisissa kielletyksi syrjinnäksi katsoa myös työntekijän työolosuhteiden tai palvelussuhteen ehtojen huonontaminen sen johdosta, että työntekijä on vedonnut tasa-arvolaisissa säädettyihin oikeuksiin tai syrjintäkieltoihin.

Jag vill ännu nämna några ord om det internationella jämställdhetsarbetet. Att främja jämställdheten är redan till sina premisser mycket internationellt och står särskilt i samband med arbetet på att utveckla de mänskliga rättigheterna. Det internationella jämställdhetsarbetet be-

handlar samma ämnen som vi diskuterar i vårt land. Finland betraktas ofta i likhet med de andra nordiska länderna som ett föregångsland då det gäller att främja jämställdheten. Det här håller också streck, men vi har fått och får fortfarande både stöd och impulser av det internationella samarbetet och det som sker inom den internationella verksamheten. Man kan nämligen på goda grunder påstå att de flesta lagstiftningsreformer som är centrala då det gäller att främja jämställdheten har fått fart av våra internationella kontakter.

Att främja jämställdheten mellan könen betyder i vårt land ett omfattande samarbete där kvinnoorganisationernas aktivitet har spelat och spelar en väsentlig roll. Det här stämmer också i det internationella samarbetet. Att Nordiskt kvinnoforum, med baltiskt deltagande, anordnas i Åbo i augusti 1994 betraktar regeringen som ett erkännande av jämställdhetsarbetet och kvinnornas verksamhet i Finland. På forumet förbereds också FN:s internationella kvinnokonferens, som anordnas år 1995 i Kina. Regeringen anser det motiverat att stöda ökat kvinnligt deltagande i det internationella samarbetet.

Arvoisa puhemies! Muutama sana lopuksi selonteon jatkotoimenpiteistä.

Kuten aiemmin sanoin, tämän selonteon laadinnassa on suurena apuna ollut tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietintö. Tämä mietintö lähetetään nyt lausuntokierrokselle kuluvan marraskuun ajaksi. Tasa-arvoselonteko ja sen mukana jaettu ohjeisaineisto on niin monitahoista, että toivoisin eduskunnan voivan käsitellä niitä myös valiokunnissa, niin kuin nyt tulee tapahtumaankin. Nämä asiakirjat sisältävät erityisesti työasiain-, sosiaali- ja sivistysvaliokunnan alaan kuuluvia asioita.

Aivan aiheellisesti voitaisiin tietenkin myös kritisoida sitä, että selonteko on melko suppea, koska se käsittelee nimenomaan tasa-arvolain toteuttamista. Tämä oli kuitenkin aikoinaan runsas viisi vuotta sitten eduskunnan tahto. Nimenomaan haluttiin selonteko. Mielestäni on erittäin toivottavaa, että kun valiokunnissa selontekoa käsitellään, niin käsittelyyn otetaan myös laajemmat aspektit mukaan, koko tasa-arvokentän laaja spektri.

Tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietinnön lausuntokierroksen ja selonteon eduskuntakäsittelyn perusteella hallitus tuo eduskunnalle esitykset tasa-arvolain uudistamisesta.

Ed. Kuittinen: Arvoisa puhemies! Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa koskeva laki tuli voimaan lähes kuusi vuotta sitten. Suomea on pidetty naisten aseman osalta edistyskellisenä maana. Suomen naiset saivat ensimmäisenä Euroopassa ja toisena maailmassa yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden. Tasa-arvolain saimme Pohjoismaista viimeisimpänä. Säättäessään lakia eduskunta hyväksyi lausuman, että hallituksen tulee antaa selonteko lainsäädännölle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Sen aika on nyt.

Keskustan eduskuntaryhmä toteaa, että valtioneuvoston selonteon kannanotot ovat tärkeitä. Keskeiset kohdat siinä ovat tavoitteellinen ja suunnitelmallinen tasa-arvon edistäminen, naisten ja miesten tasapuolinen osallistuminen, työtömyyden seuraaminen, työ- ja perhevelvoitteiden yhteensovittaminen, samapalkkaisuus, koulutus ja asennekasvatus, mainonta, sukupuoli- ja häirintä ja ahdistelu, syrjintä ja kansainvälinen yhteistyö. Odotamme pikaisesti hallitukselta selonteossa mainittua tasa-arvolain muutosesitystä.

Naisten ja miesten tasa-arvon toteuttamiseksi Suomen julkishallinnolla on lain lisäksi tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvolautakunta ja näiden toiminnasta säädetty laki ja asetus. Asetukseen perustuva parlamentaarinen tasa-arvoasiain neuvottelukunta täyttää tänä syksynä 20 vuotta. Sen tehtäviin on kuulunut tasa-arvon edistäminen ja alan koordinointi, aloitteet, esitykset ja kansainvälinen toiminta. Neuvottelukunta on myötävaikuttanut lainsäädännön luomiseen ja kehittämiseen sekä tutkimuksen koordinointiin. Sen jaostotoiminta on antanut laajan asiantunteumuksen tasa-arvon edistämiseen.

Kunnallisia tasa-arvotoimikuntia on vain noin 30 kunnassa, vaikka niiden perustamista tasa-arvolainsäädännön eduskuntakäsittelyssä suositeltiin. Niillä ei tasa-arvolaisa ole roolia, mikä on ilmeisesti vaikeuttanut niiden toiminta-alueen hahmottumista. Kunnallisten tasa-arvotoimikuntien toimenkuvan tulee olla laaja. Ne tarvitsevat myös voimavaroja. Niiden merkitys korostuu kunnallisen itsehallinnon lisääntymisen myötä.

Tasa-arvolain tavoitteena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Vaikkakin lain virallinen nimi on ”laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta”, niin sitä tulee soveltaa laajemmin. Eduskunta selvensikin viime

kesänä lain 9 ja 14 §:ää. Lakiin lisättiin raskautteen ja vanhemmuuteen perustuvan syrjinnän kieltö.

Tasa-arvolaki ei ole pelkästään minimioikeuksien takaaja, vaan aktiivista tasa-arvoa tukeva. Laissa on viranomaisille ja työnantajalle säädetty velvollisuus edistää tasa-arvoa. Keinoina ovat viranomaisista riippuen mm. aloitteet, neuvot, ohjeet, suunnitelmat, lausunnot, oikeus-suojakeinot ja valvonta.

Tasa-arvolaki on valitusmenettelyyn perustuva, ja sen tasa-arvon edistämistä koskevat säännökset ovat tavoiteltuontoisia suosituksia. Sillä ei pystytty puuttumaan rakenteelliseen syrjintään. Yksittäisiin valituksiin perustuvana ja mm. palkkasalaisuuksien vuoksi lain toteutumisen seuranta on vaikeaa.

Miten näinä kuutena lain toimintavuotena on sitten edistytty? Tasa-arvon kehittäminen vaatii tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa. Lain mukaan on suositeltavaa laatia henkilöstöä ja/tai toimintaa koskevia tasa-arvosuunnitelmia. Niiden avulla pyritään saavuttamaan lain tavoitteet. Kuitenkin työmarkkinalaitoksen kyselyn mukaan henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma oli laadittu vain 19 virastossa ja on valmis-teilla 13 virastossa. Kyseinen tutkimus kattoi 102 virastoa ja laitosta 160:stä. Hallitus esittää, että jokaisen työnantajan, jonka palveluksessa on vähintään 150 työntekijää, tulee laatia tasa-arvosuunnitelma tai se voi olla henkilöstö- ja koulutussuunnitelman osa. Tätä kannatamme.

Tasa-arvon edistäminen työelämässä on sekä työntekijän että työnantajan edun mukaista. Työpaikkojen suunnitelmallinen tasa-arvotyö lisää jämäkkää tavoitteellisuutta ja oikeudenmukaisuutta sekä tehostaa henkilöstövoimavaroja. Suurien työpaikkojen ja julkisen sektorin lisäksi yksityistä sektoria ja pieniäkin yrityksiä tulee kannustaa tasa-arvosuunnitelmien laatimiseen. Muutoin koko pk-yritystoiminta jää ilman suunnitelmallista tasa-arvotyötä. Suunnitelman valmistaminen sinänsä on prosessi tasa-arvon kehittämiseksi ja merkki siitä, että on ryhdytty pohtimaan tasa-arvoasioita yhdessä. Kirjallinen tasa-arvosuunnitelma ei kuitenkaan yksinomaan riitä. Tarvitaan todellista käytännön tasa-arvoa, sen integroimista muuhun, mm. henkilöstöpoliittiseen toimintaan, ja toteutumisen jatkuvaa seuranta.

Arvoisa puhemies! Me täällä Suomessa olemme ilahtuneina todenneet, että kansanedustajiksi vuonna 1991 valittiin 38,5 prosenttia naisia. Nyt luku on 39 prosenttia. Tasa-arvolakia säädetä-

essä naisia eduskunnassa oli 33 prosenttia. Hiljattain käydyissä kunnallisvaaleissa valtuustoihin valittiin 30 prosenttia naisia. Näissä vaaleissa naiset voittivat, sillä nykyisissä valtuustoissa naisia on 27 prosenttia ja tasa-arvolain säätämisen aikaan oli 25 prosenttia. Voimme siis todeta, että naisten osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan ja päätöksentekoon on kasvamassa, joskin hitaasti.

Johtavilla luottamuspaikoilla naisten osuus on vielä vähäinen. Ministerinä tällä hetkellä on viisi naista. EY-ministeriryhmässä kahdeksasta ministeristä kaksi ovat naisia. Korkeimman virkamiestason neuvotteluryhmässä on yhdeksän miestä eikä yhtään naista. Ministeriöiden kansliapäälliköistä, ay-liikkeiden, poliittisten puolueiden ja korkeimpien valtionvirastojen edustajista muodostuvan laajan integraationeuvottelukunnan 56 jäsenestä viisi ovat naisia. Kuntainliittojen liittovaltuustojen puheenjohtajista naisia on 6 prosenttia. Suurin piirtein saman verran on hallituksissa naispuheenjohtajia.

Keskustan eduskuntaryhmä pitää hyvin tarpeellisenä hallituksen selonteon toista kannanottoa, jossa todetaan, että tasa-arvolakia on selvennettävä siten, että vaatimus naisten ja miesten tasapuolisesta osallistumisesta valtionhallinnon komiteoihin, neuvottelukuntiin, työryhmiin ja muihin vastaaviin valmistelu- ja suunnitteluelimiin käy lakitekstistä ilmi. Samoin yhdymme siihen, että oikeuskäytännössä omaksuttu tulkinta siitä, että yksi nainen tai yksi mies kattaa tasa-arvolain monipuolisen edustuksen, ei ole riittävä.

Tasa-arvolain uudistamistoimikunta päätyi mietinnössään esittämään naisten ja miesten osuudeksi edellä luetelluissa tapauksissa vähintään 40 prosenttia eräin poikkeuksin. Mietintöön liittyi runsaasti eriäviä mielipiteitä. Tähän esitykseen keskustan eduskuntaryhmä ei ole ottanut yhteistä kantaa.

Tanskassa ja Norjassa kiintiöt on asetettu lainsäädäntöteitse ja Ruotsissa väliaikaisen suosituksen turvin. Kiintiöiden asettamisen positiivisena puolena on lausuttu, että 40 prosentin säännön toteuttaminen käytännössä edellyttää myös nimityskäytäntöjen muuttamista sekä johtaa terveellä tavalla miettimään eri organisaatioiden naisten ja miesten olemassa olevaa asian-tuntemusta ja sen laajentamista.

Kiintiöitä on esitetty asetettavaksi myös tavoitteellisiksi tietyllä aikataululla, esimerkiksi siten, että tavoite 40 prosentin edustuksesta toteutuisi vuoteen 1996 mennessä. Negatiivisena puo-

lena kiintiöajattelussa on nähty uhka, että lain mahdollisista poikkeamista tulee niin yleisiä, että se vaikuttaa haitallisesti tasa-arvolain muidenkin säännösten arvostukseen. Valinnoissa huomio saattaa kohdistua liikaa kiintiöihin, ei asian-
tuntemukseen ja pätevytyteen, jota naisilla on.

Arvoisa puhemies! Tasa-arvolain tarkoituksena on parantaa naisten asemaa työelämässä. Miten on käynyt? Tilastojen ja selonteon mukaan naiset ovat edelleen miehiin verrattuna heikommassa asemassa työelämässä. Nykyisin naisten työttömyys on lisääntynyt voimakkaasti myös julkishallinnon supistusten vaikutuksista. Luvut kertaantuvat, kun niihin lisätään piilo-työttömyys tai vajaatyöllisyys tai kun tarkastellaan esimerkiksi yli 40-vuotiaiden osuuksia tai työkyvyttömyyseläkkeellä olevia. Hallituksen tulee seurata hyvin tiiviisti kannanottoja mukaisesti työttömyyden kehittymistä naisten ja miesten osalta erikseen ja erityisesti julkisella sektorilla.

Selonteossa erityisesti huomio kiinnittyy kolmeen yhä vallitsevaan epäkohtaan eli työmarkkinoiden kahtiajakoon ja naisten matalaan palkkatasoon sekä siihen, että koulutuksessa hakeudutaan yhä perinteisille mies- ja naisaloille.

Työmarkkinoiden kahtiajakoisuus ei ole lieventynyt tasa-arvolain voimassaolosta huolimatta. Vaikuttaa jopa siltä, että tilanne on monin paikoin huonontunut. Naiset työskentelevät myös miehiä yleisemmin osa-aikais- ja määräaikaistyössä. Naisvaltaiset matalapalkka-alat ovat vähiten kiinnostaneet ammattijärjestöjä. Nousuhdanteen aikana miesvaltaiset teollisuudenalat imuroivat palkankorotukset, ja kuilu naisaloihin syveni. On vaarana, että laman aikana kuilu syvenee edelleen. Nyt esillä ovat olleet eräät miesvaltaiset metallialat vaatien itsekkäästi tuntuvia palkankorotuksia.

Vaikka tiedämme tämän, silti on hätkähdyttävää todeta muutoksen palkkakehityksessä. Huolimatta koulutuksen osoittamasta naisten ammattitaidon kasvusta naisten keskiansioiden osuus miesten ansioista oli vuodesta 1984 vuoteen 1990 pudonnut 78 prosentista 75 prosenttiin. Yrjö Vartian ja Jaana Kurjenojan hiljattain tekemän selvityksen mukaan metalli-, paperi- ja sahateollisuudessa naistyöntekijät saavat työtehtäväänsään riippumatta 4,5 prosenttia alemmaa palkkaa kuin miestyöntekijät, ilman että tätä eroa voidaan selittää muulla tekijällä kuin sukupuolella. Naistoimihenkilöt saavat 8,5 prosenttia alemmaa palkkaa kuin miehet samoissa tehtävissä. Tutkimus perustui STK:n palkkarekisteristä poimit-

tuihin yhteensä 8 000 työntekijän ja toimihenkilön otoksiin ja kuvaavat tarkasti noin 160 000 teollisuuden työntekijän ja toimihenkilön palkanmuodostusta.

Koulutuksen merkitystä naisten ja miesten valintojen eriytymisessä ei voi vähätellä. Opetushallinnon toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma muodostaa hyvän lähtökohdan koulutuksen tasa-arvotyölle. Ongelmana on yhä mm. tasa-arvon edistämisen integroituminen osaksi kaikkea toimintaa ja tutkimuksen vähäisyys.

On edelleen ponnisteltava siihen suuntaan, että naisilla ja miehillä ovat samat koulutukselliset edellytykset ja ammatilliset kehittymismahdollisuudet. Samoin on pyrittävä edelleen käytännössä toteuttamaan tasa-arvon edistämismahdollisuuksien kannalta epätavallisille aloille. Myös ammatillista aikuiskoulutusta on tarkasteltava kriittisesti tästä näkökulmasta.

Koulutus on yksi tasa-arvon avain. Lastentarhasta yliopistoihin saakka lapset ja nuoret saavat sekä suoraa että piilokasvatusta asenteiden ja arvojen omaksumiseen. Erityisesti opettajan-koulutuksessa on tiedostettava tämä asia. Opettajiksi tarvitaan naisia ja miehiä. Laaja näkökulma antaa nuorille parhaimmat mahdollisuudet valita yksilölliset ratkaisut ammattiin ja elämään. Vuonna 1990—1991 luokanopettajista oli 64,8 prosenttia naisia. Tekniikan opiskelijoista 17 prosenttia oli naisia. Nämä muutamien tilastoluvut osoittavat, mistä on kysymys.

Suomi on mukana pohjoismaisessa samapalkkaisuusprojektissa. Työn vaativuuden kriteerien uudelleenarviointi on tärkeää. Työn vaativuuden arviointi on hyvä työväline samapalkkaisuuden edistämiseksi vain, jos onnistutaan välttämään perinteisten sukupuolisyrynnän muotojen vivahtaminen arviointiprosessiin. Raskasta kuormitusta voi olla myös henkinen kuormitus.

Samapalkkaisuuden aktiivinen edistäminen vaatii lisäksi nykyisen rakenteellisen syrjinnän paljastamista ja siihen puuttumista suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Työmarkkinaosa-puolten tulee antaa selvityksiä ja suunnitelmia tilanteen korjaamiseksi.

Säättäessään tasa-arvolakia eduskunta edellytti myös selvityksiä syrjivän mainonnan, sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun sekä vastatoimien osalta.

Selonteon mukaan tasa-arvoa loukkaavaa mainontaa koskevaa erityissäännöstä ei oteta tasa-arvolakiin, vaan tällaisen mainonnan torjumisessa jatketaan alan itsesääntelyä asetetun

neuvoston avulla. Samaan esitykseen päätyi tasa-arvolain uudistamistoimikunta, joskin neljän jäsenistä jätti eriävän mielipiteen. Vaarana nähtiin, että neuvoston toiminta ei ole riittävän tehokasta ja ulottuu vain alan taustajärjestöihin ja vakiintuneiden yritysten toimintaan.

Mainonnalla luodaan mies- ja naiskuvaa. Silä on merkitystä sukupuolten tasa-arvon kannalta. Erityisesti nuorten asenteisiin voidaan mainonnalla vaikuttaa merkittävässä määrin. Samoin sillä voidaan ylläpitää ja vahvistaa omaksettuja asenteita. Norjan ja Ahvenanmaan tasa-arvolakiin on sisällytetty syrjivän mainonnan kieltämistä koskeva säännös. Asia on Suomessa vielä keskeneräinen.

Mitä tulee sukupuoliseen häirintään ja ahdisteluun, hallitus tulee täydentämään tasa-arvotyötä koskevaa 6 §:n säännöstä työnantajan veloitteiden lisäämisen osalta ja myös oikeuttamaan työntekijään kohdistuvien ohjauskeinojen käytön. Sukupuolista häirintää selvittävä projekti päättyy vuodenvaihteessa. Sen tulokset ovat tärkeitä. Sukupuolisen häirinnän kenttää tulee tarkastella laajasti ja työelämän lisäksi ottaa mukaan koulutus ja yhteiskunnallinen osallistuminen. Tasa-arvolakiin perustuvien syrjintäkieltojen toimivuus edellyttää, että syrjinnän kohteeksi joutuneet ilmoittavat syrjinnästä ja vaativat asian tutkimista. Muun muassa pelot vastatoimista saattavat kuitenkin ehkäistä tämän. Vastatoimia ei tule hyväksyä. Keskusta kannattaa hallituksen esitystä täydentää lakia siten, että vastatoimi on myös kiellettyä syrjintää, josta voitaisiin tuomita hyvitys. Tasa-arvolaki korostaa tässä kuten muissakin kohdissa työnantajan vastuuta ja työnantajiin kohdistuvia sanktioita. Myös häiritsijät tulee saattaa henkilökohtaiseen vastuuseen ja sanktiointiin.

Arvoisa puhemies! Kansainvälinen vuorovaikutus on ollut ja on edelleen olennaisen tärkeää naisten aseman parantamisessa. Suomi on kehittänyt lainsäädäntöään tasa-arvon parantamiseksi ja ratifioinut lukuisan määrän sitä koskevia YK:n ja Ilon sopimuksia. EY:n viisi tasa-arvodirektiiviä tulevat jo Eta-sopimuksella Suomea velvoittaviksi. Samoin Euroopan neuvoston sosiaalinen peruskirja tuli voimaan keuhällä 1991, ja tänä syksynä voimaan tuli siihen liittyvä Strasbourgin lisäpöytäkirja. Suomen toinen määräaikaisraportti naisten oikeuksien toteuttamisesta luovutettiin Cedawiin huhtikuussa 1992. On seurattava jatkuvasti kansainvälisiä vaatimuksia ja tarkistettava lainsäädäntöämme.

Suomi voi useissa kohdin toimia mallimaana naisten aseman edistäjänä sosiaaliturvan, terveyden, koulutuksen, työhön osallistumisen ja poliittisen osallistumisen mittareilla mitattuna. Toisaalta kansainväliset esimerkit auttavat meitä edelleen kehittämään naisten asemaa, joka edellä kuvastui monin osin vaatii korjaamista. Myös Baltian maiden yhteistyö vaatii sekä henkisiä että aineellisia voimavaroja.

Toimiakseen edelleen naisten ja miesten edistämässä tasa-arvon mallimaana tulee Suomen pitää huolta siitä, että kansainvälisissä yhteyksissä ja neuvottelijoina on Suomesta sekä naisia että miehiä. Vaikuttavathan monet lainsäädännölliset sopimukset ja päätökset hyvin suuresti ihmisen jokapäiväiseen arkielämään.

Myös riittävät tasa-arvotyön voimavarat tulee turvata. Naistutkimuksella on suuri merkitys tasa-arvon edistämässä, samoin tiedottamisella ja sitä kautta tasa-arvon toteutumiseksi myönteisen ilmapiirin luomisella. Tässä työssä sekä tasa-arvoasiain neuvottelukunnan että myös tasa-arvotoimiston, joksi tasa-arvovaltuutetun toimistoa on esitetty nimitettäväksi, toiminta on merkittävää.

Tasa-arvolaki rakentuu naisten ja miesten yhdenvertaisuudelle. Se ei tavoittele kummaan sukupuolen ylivoimaisuutta. Tasa-arvoon liittyvä perustuslainsäädäntö ja siihen liittyvät järjestelmät eivät vielä sinällään riitä poistamaan sukupuoleen liittyvää syrjintää. Usein laki on jäljessä ihmisten yhteiskunnalliseen näkemyseseen nähden. Tarvitaan lisäksi kulttuurisia ja asenteellisia muutoksia.

Asenteet lähtevät kodista ja kehittyvät oman persoonan kasvun myötä. Ne vaikuttavat kasvattajien, kouluttajien ja päättäjien arvomaailmoissa välillisesti ja välittömästi monen ihmisen asemaan. Asenteet muuttuvat hitaasti, mutta muuttuvat, jos niin haluamme. Asenteet ovat myös muuttuneet. Tasa-arvo ei ole matematiikkaa, jossa jaetaan sulle — mulle-periaatteella, vaan se on ihmisten vuorovaikutusta. Kyse on siitä, miten toista ihmistä kohdellaan tai millaisin kriteerein tasa-arvo määritellään.

Tasa-arvokeskustelun sisältö kehittyi koko ajan. Nykyisin voidaan osoittaa ja entistä selkeämmin todeta puutteet ja ongelmat sekä tehdä konkreettisia muutosehdotuksia.

Yhteiskuntamme tunnistaa monia muitakin epätasa-arvon kohteita kuin mietinnössä ja selonteossa mainitut asiat. Esimerkkinä mainitsen naisiin kohdistuvan väkivallan tai prostituution, joista nyt on yhä avoimemmin alettu puhua. Jo

viranomaisten yhteistyötä tehostamalla voidaan saada aikaan hyviä tuloksia.

Kuvaavaa on ehkä, että aiemmin juuri tasa-arvokeskustelussa mieluusti tuotiin esille ääriolotapaukset ja peuhattiin ongelmissa. Nyt tasa-arvokeskustelu on yhä asiallisempaa ja positiivisia ratkaisuvaihtoehtoja hakevaa. Tämä osaltaan auttaa asioiden nopeampaa etenemistä.

Miesten ja naisten tasa-arvokeskustelussa tulee esille hyvin nopeasti ainakin kaksi asiaa, ensiksikin se, missä määrin juuri sukupuoli ohjaa käyttäytymistä tai päätöksentekoa. Naisten osuutta vasta-argumentoidaan yhä vielä mm. huomautuksin, pitäisikö vastaavasti luokitella sinisilmäiset, vasenkätiset jne. Sukupuoli on määräävämpi kuin moni muu. Toinen keskeinen seikka on se, että naiset synnyttävät.

Käytännössä naisilla useimmiten on ansiotyön ohella myöhemminkin päävastuu kodista ja lapsista. Hallituksen tulee huolehtia siitä, että palvelujärjestelmä edelleen antaa mahdollisuudet perheen molempien huoltajien työssäkäynnille.

Palvelujen kehittäminen voi tuoda myös perustelujensa vastaisia seurauksia. Tutkija Raija Julkunen pohtii kirjassaan Hyvinvointivaltio käännekohtassa, että pohjoismaisen hyvinvointivaltion lähtökohtana ei ole naisen elämänkaari vaan miehen palkkayhteiskunta ja naisen soveltaminen siihen. Hänen mukaansa vanhemmuuden ja palkkatyön yhteensovittamisesta maksavat hinnat sekä naiset että heidän työyhteisönsä.

Yhteiskunnan valtarakenteita eritellyt Yvonne Hirdman on kuvannut, miten naisten oikeuksien lisääntyminen ja tasa-arvopolitiikan saavutukset ovat synnyttäneet uusia ristiriitoja. Hirdman puhuu jatkuvasta konfliktista, sukupuoli-järjestelmän ja -sopimusten yhteisvaikutuksesta. Esimerkkinä tästä on nähty julkiseen hallintoon ja palveluihin liittyvään työhön kohdistuva epäily. Pelkona hoiva-alojen yksityistämisessä nähdään, että naisia ollaan työntämässä takaisin kotiin puoli-ilmaiseen työhön. Koulutuksen arvon poistamista pätevyysvaatimuksista pidetään hälyttävänä. (Ed. Kekkonen: Näinhän siinä käy!) Hirdman toteaa, että varmaankaan kyse ei ole tietoisesta vastaiskusta naisia kohtaan. (Ed. O. Ojala: Eikö?) Hyvinvointipalveluja kehitettiin lisäämällä julkisen sektorin henkilöstöä. Alalle hakeutuivat naiset. Nyt kun julkishallinnon sektoria vähennetään, naisten työttömyys lisääntyy. Tarvitaan myös aktiivista tasa-arvopolitiikkaa, joka syntyy ja on mahdollista toteuttaa siellä, missä työtä tehdään.

Arvoisa puhemies! Ilman kriisiä ei tapahdu kasvua. Nykyinen taloudellinen lama ja rakenteelliset muutokset mm. julkisella sektorilla uhkaavat naisten asemaa ja saavutettuja etuuksia työhön osallistumisessa ja sen mahdollistamiseksi kehitetyissä palveluissa. On selvää, että valtion budjettivajeen johdosta tehtävät leikkaukset koskettavat monelta kohdin naisia. Hallituksen täytyy tiedostaa leikkausten tasa-arvopoliittiset vaikutukset ja pyrkiä siihen, että ne olisivat mahdollisimman vähäiset. On hyvä, että suunniteltu esitys vanhempainrahan maksamisesta perheen pienituloisemman vanhemman tulojen mukaan peruttiin. Eläkelainsäädäntöä uudistettaessa on kiinnitettävä huomio siihen, että naisten kotona tekemä hoitotyö vähentää työssäolovuosien määrää. Sen vuoksi naisille ei yleensä ehdi kertyä täyttä eläkettä.

Kriisitilanteissa ei pidä aina jäädä vanhoja asemia puolustamaan. On löydettävä uusia tapoja parantaa naisten ja miesten asemaa. Esimerkiksi naisia tulee ohjata yrittäjyyskoulutukseen sekä myös perinteisesti miehille aloille ja päinvastoin. Useinkaan ei tarvita lisää voimavaroja, vaan asioiden uudelleenkohdentamista. Siksi tasa-arvoselonteko ja siihen liittyvä keskustelu sattuu juuri oikeaan aikaan.

Keskustan eduskuntaryhmä pitää tärkeänä tasa-arvon toteutumisen jatkuvaa seurantaa ja ajoittain annettavia selontekoja. Nyt käsiteltävänä oleva selonteko käsittelee tasa-arvolain toteutumista eikä ole kovinkaan syvälinen. Selonteon tarkkuus ja konkreettisuus lisääntyy tasa-arvon kehittymisen myötä.

Nykysti tasa-arvoisempi Suomi ei toteudu uhkia ja ongelmia suurennellen ja omia reviierejä varjellen, vaan ratkaisuja etsien ja tasa-arvoa aidosti tahtoen.

Ed. Pokka merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Jaakonsaari: Arvoisa puhemies! Tuleva historiankirjoitus tulee luonnehtimaan nykyhallitusta ja nykypolitiikkaa työttömyys- ja velkapolitiikaksi, jonka uhreja ovat lapsiperheet ja naiset. Säästöt ja leikkaukset eivät ole mitään neutraaleja säästöjä ja leikkauksia, vaan ne ovat rakennepolitiikkaa, jolla Suomi ottaa vuosikymmenen taka-askelen tasa-arvon suhteen. Suo-messa ollaan muutamassa hetkessä tuhoamassa vuosikymmenien kuluessa huolella mietityt yhteiskuntapoliittiset linjaukset.

Ovatkohan maailman naisvaltaisimman parlamentin luottamusta nauttiva hallitus ja ennen kaikkea sen naisministerit todella tietoisia siitä miesprojektista, jolla naisia nyt ajetaan hellan ja hallituksen väliin? Tämä on minusta tämän tasa-arvokeskustelun ja selontekokeskustelun ydinkysymys. Nimittäin tasa-arvolain 4 §:ssä on säädetty viranomaisille velvollisuus edistää naisten ja miesten tasa-arvoa erityisesti muuttamalla niitä olosuhteita, jotka estävät tasa-arvon toteutumisen. Siis viranomaisten tehtävä on edistää naisten ja miesten tasa-arvoa. Tämän tasa-arvolain pykälän perusteella tasa-arvovaltuutettu Petäjäniemi voisi koko hurjan joukon haastaa raastupaan siitä, että tämä hallituksen politiikka ei ole edistänyt miesten ja naisten tasa-arvoa vaan itse asiassa toiminut päinvastoin. Esko Ahon hallitus on siis toiminut tasa-arvolain vastaisesti. Vanhempainrahan leikkaukset, päivähoiton romutuspäätökset, terveydenhuollon kiristynyt maksupolitiikka, koulutukseen liittyvät heikennykset, naisten kasvavasta työttömyydestä puhumattakaan, kaikki toimivat tasa-arvo-yrkimyksiä vastaan.

Oikeastaan ainoa naisten kannalta tasa-arvoa lisäävä reformi — sekin on kyseenalaista, onko se tasa-arvoa, mutta naisten asiaa ajava reformi — joka edistyy tällä hetkellä, on naisten militarisoiminen. Se on ainoa reformi, joka edistyy. Kaikki muut päätökset toimivat tasa-arvoa vastaan. (Ed. Kekkonen: Jos se on reformia?) — Jos se on reformia. Ajattelin puhua ministeri Rehnin kieltä, että se on reformia.

Suomi oli hyvä jakovaltio. Ulkomailla Suomi usein mainitaan vuosisadan menestystarinana. Ulkomaiset tutkijat sanovat, että mikään muu maa maailmassa ei ole niin nopeasti noussut köyhimpien maiden joukosta maailman vauraimpien maitten rinnalle. Samat tutkijat sanovat, että tämän menestystarinan keskeisin tekijä on ollut sosiaalinen rauha ja tasa-arvo. Naisten oikeus työhön on ollut hyvin keskeinen menestystekijä.

Nyt tämä lama on paljastanut moraalisen avuttomuuden ja se on paljastanut tämän: Varmasti monella meillä on ollut ajatus yhteiskunnasta, pohjoismaisesta identiteetistä, siitä että tämmöinen kansankoti ja yhteiset palvelut ovat tärkeitä, mutta näin ei olekaan. Suomi oli hyvä jakovaltio, mutta karsimisen etiikkaa Suomessa ei ole. Siksi olennaista on se, että erilaisten säästötoimenpiteiden tarkastelusta tulee karsia mm. valheellinen sukupuolineutraalisuus. Me emme ole samassa veneessä.

Esimerkiksi jos halutaan edistää tasa-arvoa tasa-arvolain hengen ja kirjaimen mukaisesti, jokaisen säästöpäätöksen yhteydessä olisi mietittävä, miten säästöpäätös vaikuttaa naisten asemaan, aivan samalla tavalla kuin sosialidemokraattien arvolähtökohdista pitäisi miettiä, miten tämä säästöpäätös vaikuttaa köyhien ihmisten asemaan. Naiset ja köyhät ovat itse asiassa samassa veneessä. Jos säästämisellä olisi joku arvolähtökohta, päätöksiä tehtäessä lähdettäisiin siitä, että köyhät eivät saa kärsiä enempää kuin muut ja säästöt on tehtävä niin, että naiset eivät kärsi enemmän kuin miehet. Nyt hallitus tekee juuri toisin päin sekä köyhien että naisten suhteen.

Hallitus on ottanut itseisarvoiseksi tavoitteeksi osa-aikatyön lisäämisen niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Ajattelivatkohan hallituksen naisministerit asiaa ns. naisnäkökulmasta, kun päätöstä tehtiin ns. Relanderin paperin yhteydessä? Tavoitteeksi siis on asetettu, että vuonna 1996 työvoimasta on osa-aikaisia 14 prosenttia eli 150 000 nykyistä enemmän. Miehkö tekevät tuon uuden osa-aikatyön? Tuskin. (Ed. Taina: Parempi sekin kuin työttömyys!) Osa-aikatyö, jos se ei ole naisen omaan elämäntilanteeseen sopiva, naisen itsensä tekemä valinta, merkitsee osa-aikatyöttömyyttä, osa-aikaeläketurvaa, Euroopasta tuttua köyhyyden naisistumista. Tasa-arvon vastaisella talouspolitiikalla hallitus on luomassa Suomeen uutta köyhälistöä: osa-aikaiset, osapalkkaiset ihmiset, jotka aikoinaan saavat osaeläkettä, naisköyhälistöä, joka käy työssä mutta ei tule toimeen palkallaan eikä ansaitse täyttä sosiaaliturvaa.

Muuttaessaan mm. perhepoliittista tukea vuoden 1994 alusta hallitus aikoo, esimerkkinä kerron tämän, mm. poistaa lapsikorotukset sosiaalietuuksista ja muodostaa tätä kautta ja perhepoliittisten verovähennysten poistolla säästettävillä varoilla erityislapsilisän, jota verotetaan. Tällä uudistuksella on puolensa, mutta kun se tehdään laman ja työttömyyden oloissa ja kun se on säästötoimenpide, se on osa tätä naisvastaista politiikkaa. Lapsilisät tulevat laskemaan, ja koska tällainen verotettava lapsilisä antaa muuta tuloa vailla oleville eniten, tukee tämäkin osaltaan hallituksen "naiset kotiin" -projektia. (Ed. Laine: Miljardin verran!) Uudistuksella on puolensa, mutta se on osa "naiset kotiin" -projektia.

Onkohan tämä kaikki sitä kuuluisaa Suomen saattamista eurokuntoon? Hyvinvointivaltio rakentuu paljolti naisten kokopäiväisen ansiotyön varaan. Hyvinvoinnin perusteet murtuvat nyt

nopeasti ja tehokkaasti, kun ylläpidetään korkeaa työttömyyttä ja imetään naiset kotiin työmarkkinoilta. Taloudellinen riippumattomuus, se että tulee palkallaan toimeen itsenäisesti, on sukupuolten tasa-arvon perusta. Sen ovat menneet naissukupolvet meille nuoremmille opettaneet. Taloudellisen riippumattomuuden edellytys on kokoaikatyö ja kokoaikapalkka. Naiset tarvitsevat ehdottomasti kokoaikapalkkansa.

Surullinen tosiasia on se, että samasta työstä ei makseta naiselle edes samaa palkkaa kuin miehelle. Uusi asia tämä ei ole, vaikkakin tämän asia on pitkään kielletty. Eilen julkaistu professori Vartian ja lisensiaatti Kurjenojan tutkimus kertoo taas saman asian, vaikka työnantajapuoli vieläkin yrittää kiistää asian. Naiset ovat vuosikymmeniä taistelleet samapalkkaisuuden puolesta. Muutosta ei ole tapahtunut, vaikka työmarkkinaosapuolet ovat kertoneet asiaan paneutuneensa.

Hallitus näkee ainoana keinona työn vaativuuden uudelleenarvioinnin. Se on hyvä asia, mutta tämä tie on pitkä. Tarvitaan myös muita keinoja saada tämä ikuisuusasia kuntoon. Tarvitaan lainsäädäntöä, joka antaa terävämmät aseet meidän naisten käsiin. Yksi tällainen on ryhmäkanne, joka sekin vilahtaa tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietinnössä mutta ei konkretisoidu tässä selonteossa. Ryhmäkanne on tarkoituksenmukainen väline samapalkkaisuuteen liittyvissä kysymyksissä niin kuin myös muissa tasa-arvoasioissa. Sen kertovat meille kokemukset muualta maailmasta.

Palkkasyrjintä voitaisiin hoitaa 2 prosentin tasa-arvoerällä metalli- ja metsäteollisuuden koko palkkasummasta, josta naisten palkkojen osuus on neljännes. Tässä on syytä potkia ammattiyhdistysliikettä entistä tasa-arvoisempaan toimintaan.

Arvoisa puhemies! Hallituksen selonteko on sekä palkkatasa-arvon että naisten työllisyyden kannalta varsin passiivinen. Selonteon sivulla 11 hallitus lupaa seurata työttömyyden kehitystä naisten ja miesten osalta erikseen. Katseella seuraaminen ei enää riitä, sillä naistyöttömyys pahenee päivä päivältä. (Ed. Aittoniemi: Katseella seuraaminen tulee rangaistavaksi!) Työttömyys on kasvanut eniten terveydenhuollon ja sosiaalialan töissä. Ei liene epäselvää, kumpi sukupuoli tästä uudesta työttömyydestä kärsii.

Naisten osallistumisessa päätöksentekoon selonteko on niin ikään vaatimattomilla, lähes anteeksipyytävillä linjoilla. Minkäänlaisia määrällisiä tavoitteita naisten osallistumisen lisäämi-

seksi ei ole asetettu. Tasa-arvolainsäädännön perustavoitteena on, että naisten ja miesten on tasaveroisesti voitava osallistua yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Tämä on yleisesti ja laajasti hyväksytty lähtökohta, jonka toteutumisen takaamiseksi tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietinnössä esitetään, että valtion komiteoissa, neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa valmistelemissä elimissä samoin kuin kunnallisissa toimielimissä valtuustoja lukuunottamatta tulisi olla sekä naisia että miehiä vähintään 40 prosenttia kaikista jäsenistä. Sama kanta on yksimielisesti kirjattu naisten asemaa valtionhallinnossa selvittäneen komitean mietintöön. On siis nähty tarpeelliseksi varmistaa kiintiömällä naisten oikeudenmukainen osuus näillä paikoilla, sovinnoilahan sitä ei ole saatu. Tämä on myös naisliikkeen tavoite. Tästä naisliikkeen tavoitteesta poikkeaa tasa-arvovaltuutettu, entinen kokoomuksen kansanedustaja Tuulikki Petäjäniemi, joka on kirjannut tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietintöön eriyvän mielipiteensä, jossa hän vastustaa kiintiöitä.

Hallituksen selontekoonsa kirjaama kannanotto on asiallisesti ja monelta osin jopa sanasta sanaan sama, kuin tasa-arvovaltuutetun eriyvä mielipide vesittäen naisten pitkään ajaman tavoitteen saada oikeudenmukainen osuus yhteiskunnallisesta päätöksenteosta. Kysynkin: Katsooko hallitus voivansa sivuuttaa tasa-arvolain uudistamistoimikunnan enemmistön käsitykset asiasta ja menetellä siten naisten etujen vastaisesti?

Arvoisa puhemies! Selonteossa on hyvä asia se, että erityisesti Suomessa mykkä ja puhumaton ilmiö: sukupuolinen häirintä, on otettu esille. Lakipykälillä tätä arkaa asiaa ei voida poistaa, mutta joitakin välineitä sen hallitsemiseksi lain voimalla voidaan varmasti tarjota. Lainsäädäntötietä on edettävä silläkin uhalla, että esittäjät leimataan huumorintajuttomiksi "tissidirektiivin" kannattajiksi.

Ongelmasta on pystyttävä vakavasti keskustelemaan. Voisiko sukupuolisen häirinnän kytkeä esimerkiksi henkiseen työsuojeluun, työn tuottavuuteen ja työn tuottavuutta edistäviin toimenpiteisiin työpaikoilla? Palkansaajajärjestöthän ovat tuoneet neuvottelupöytäan ehdotuksen ns. tuottavuusyhteistyöstä. Voitaiko siinä yhteydessä tätä vaikeaa asiaa käsitellä?

Arvoisa puhemies! Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä korostaa tasa-arvotyön merkitystä erityisesti laman oloissa, jolloin ihmiset oikeudet ja jopa oikeusturva ovat uhattuina.

Tasa-arvolain valvontaa varten on tasa-arvovaltuutetun virka. Toivoisin, että tasa-arvovaltuutettu myös oma-aloitteisesti tutkii tasa-arvon tilaa Suomessa, tekee aktiivisesti ehdotuksia eikä vain odota valituksia tasa-arvolain karkeista rikkomuksista. Myös tasa-arvoministerillä on näytön paikka kääntää hallituksen naisvastainen linja vähän naisystävällisempään suuntaan. Jos ette usko oppositiota, niin katsokaa maailmalle. Brittikonservaatiivitkin ovat jo muuttamassa talouspoliittista linjaansa. USA:ssa voitti presidenttiehdokas, joka on korostanut tasa-arvon merkitystä myös tuotannon tekijänä, ei ainoastaan ihmisoikeutena. Puhumattakaan, mikä haaste tasa-arvo laman oloissa on tälle maailman naisvaltaisimmalle parlamentille. Olisi historian ivaa, että tämä maailman naisvaltaisin parlamentti antaa jatkuvasti luottamuksen hallitukselle, joka on aloittanut hyvinvointiyhteiskunnan purkamisen. Mehän tiedämme, että hyvinvointiyhteiskunta — yhteiset palvelut, korkea työllisyys — on naisen paras ystävä.

Ed. Antvuori: Arvoisa puhemies! On hyvä, että hallitus on tuonut eduskunnan käsittelyyn tasa-arvoselonteon. Selonteon käsittelyä on siirretty jo useita kertoja. Asialle ei ole löytynyt aikaa. Taloudelliset ongelmat ovat vienet kaiken huomiomme. Kuitenkin juuri tällaisia aikoina tarvitaan arvokeskustelua. Kaikki säästöpäätökset, joita taloudellisen tilanteen vuoksi teemme, ovat kuitenkin valintoja, ja arvojen pohjalta on tehtävä valinnat. Ihmisten yhdenvertaisuus on kaikkien länsimaista demokratiaa kannattavien poliittisten liikkeiden peruslähtökohta. Sukupuolien tasa-arvo on yksi yhdenvertaisuuden osa-alue.

Hallituksen selonteossa on kartoitettu suhteellisen kattavasti miesten ja naisten tasa-arvon nykytila. Koko selonteon lähtökohta on kuitenkin asenteellinen. Se perustuu miehiseen yhteiskunta-, laki- ja ohjelma-ajatteluun. Tasa-arvoa on käsitelty järjestelmätason ongelmana, vaikka kysymyksessä ovat ihmisten suhteet ja niissä ilmenevät ongelmat.

Lainsäädännöllä, kuten tasa-arvolaille, on oma merkityksensä. Ihmissuhteiden vääristymiä ei kuitenkaan koskaan voida poistaa millään lainsäädännöllä. Kysymys on siitä, miten me ihmisinä suhtaudumme toisiimme, olemmeko alistamassa toisia sukupuolen, perhetaustan, kielen tai ihonvärin perusteella vai onko meillä kykyä tasavertaiseen vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa.

Kuinka monelta perustellulta mielipiteeltä täällä eduskunnassakin on viety arvo vain sillä perusteella, että sen esittäjä on sattunut olemaan nainen? Kysymys on asenne- ja arvotason ongelmasta. Asenteemme kohtelevat yhä miestä ja naista eri tavoin. Missä mies on seuralainen, on nainen miehenkipeä. Missä mies on kypsästi vanhentunut, on nainen repsahtanut. Missä mies on herkkä ja tunteellinen, on nainen vauhko ja pateettinen. Missä mies on elämänhaluinen ja viriili, on nainen kiertopalkinto, jolle kelpaa kaikki, mikä liikkuu.

Tasa-arvon määritteleväminen on hyvin vaikea asia. Helpointa on määritellä käsite yhdenvertaisuudeksi lain edessä, toisin sanoen sukupuolet asetetaan täysin samaan asemaan, lait ovat sukupuolineutraaleja. Tämä käsitys voidaan kuitenkin hylätä liian suppeana. Kysymys on todellisesta tasa-arvosta eli siitä, mikä on naisten ja miesten tosiasiallinen asema esimerkiksi perheessä, työelämässä, koulutuksessa sekä politiikassa. Lähes kaikki tasa-arvoasioissa aktiiviset ryhmät ovat asettaneet todellisen tasa-arvon tavoitteekseen.

Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä tasa-arvo ei missään tapauksessa tarkoita miesten ja naisten aseman samanlaistamista. Miesten ja naisten erilaisuus on ihmiskunnan rikkaus. Tärkeintä on hyväksyä miehen ja naisen erilainen tapa ajatella ja kokea asioita. Ellei tätä ymmärretä, olemme ristiriitatilanteessa.

Psykoanalyttikko Winnicot on todennut, että tyypillinen naisellinen tapa on suojeleva, hoivava ja säilyttävä. Nainen kokee itsensä ruumiiltaan. Freudin mukaan taas miehet ovat ulospäinsuuntautuneita, aktiivisia, seksuaalisia ja aggressiivisia. Tasa-arvossa on kysymys siitä, että erilaiset arvostukset ja elämäntavat hyväksytään yhdenvertaisina. Miesten ja naisten tasa-arvossa on kysymys siitä, että eri sukupuolien valintoihin suhtaudutaan tasa-arvoisesti.

Hyvä esimerkki edellä esittämästäni on suhtautuminen lasten hoitamiseen. Lasten hoitaminen on perinteisesti kuulunut naisille. Tasa-arvoa ei mielestäni ole se, että nyt todettaisiin, että naisilla on oltava oikeus olla hoitamatta lapsiaan. Tasa-arvossa on kysymys siitä, että lapsen hoitamisen arvostamista nostetaan. Oman lapsen hoitaminen ja kasvattaminen on ehkä tärkein tehtävämme ja merkittävä etuoikeutemme tässä maailmassa. Perinteisten hoivatehtävien arvostuksen lisääntyminen johtaa siihen, että miehetkin kokevat hoivatehtävät tärkeiksi. Tästä ollaan kuitenkin vielä aika kaukana. Vielä

arvostetaan huomattavasti enemmän myyntimiehen voittokäyriä tai metallimiehen muuntajia kuin pienen lapsen kasvattamista.

Ihminen saa suurimman osan lapsuutensa ja varhaisnuoruutensa vaikutteista kotoa. Varsinkin asenteet ja arvostukset syntyvät lapsuudenkodin kulttuuritaustan pohjalta. Paras tapa muuttaa ihmiskuntaa tasa-arvoiseen suuntaan on aloittaa vaikuttaminen kotoa. Me kaikki, jotka olemme pienten lasten, nuorten poikien tai tyttöjen vanhempia, olemme tässä asiassa päätöksentekijöitä. Tätä asiaa ei ole hallitusmuotomme edellyttämällä tavalla delegoitu valtiopäiville kokoontuneelle eduskunnalle, vaan se on ja pysyy vanhemmilla itsellään.

Kotona luodaan se peruskivi, jolle terve itsetunto on mahdollista rakentaa. Itsensä hyväksyminen antaa sijaa laaja-alaisuudelle sekä toisten hyväksymiselle yksilönä, persoonallisuuksina. Varsinkin pienten lasten vanhemmilla on oiva mahdollisuus muuttaa suomalaisia kasvatusperinteitä. Mitä kertovatkaan meistä sananparret: Puhumatta paras, viisas vaikenee? Varsinkin pienten poikien äideillä on tilaisuus estää uuden, yksinäisyyteen vetäytyvän, tunteitaan tukahduttavan miessukupolven kehittyminen.

Tässä taloustilanteessa tehtävät sosiaali- ja erityisesti perhepoliittiset ratkaisut osoittavat ne arvot, joiden pohjalta tämän hetken poliittikosukupolvi on Suomea rakentamassa. Suomeen on viime vuosikymmenien aikana luotu sosiaaliturva, joka on mahdollistanut lasten hoitamisen, naisten työssäkäynnin ja näiden asioiden joustavan yhteensovittamisen. Sosiaali- ja perhepoliittiset toimenpiteet ovat olleet merkittäviä askeleita kohti tasa-arvoisempaa ihmiskuntaa. Näistä ei voi nyt luopua.

Arvoisa puhemies! Kokoomuksen eduskuntaryhmä esittää, että tasa-arvoselonteon valiokuntamietinnössä otettaisiin kantaa sen puolesta, että tehtävien säästöpäätösten tasa-arvoseuraukset selvitettäisiin. Valtion taloudellisen tutkimuslaitoksen tulee tehdä selvitys säästöpäätösten, erityisesti sosiaalisektoriin kohdistuvien, vaikutuksista naisten asemaan.

Puuttuminen työelämässä olevien naisten ansiosidonnaisiin perhepoliittisiin tukiin kuten äitiyspäivärahan ja vanhempainrahan tasoon on taaksepäin menoa. Eriarvoisuus miesten ja naisten välillä kääntyy jälleen kasvuun.

Myöskään ei pidä unohtaa sitä, että perhepoliittisten tukien tarkoitus on pääasiassa tasoiittaa lapsiperheiden asemaa suhteessa saman tulotason lapsettomiin perheisiin. Kokoomus ei voi

olla mukana tekemässä päätöksiä, jotka huonontavat lapsiperheiden suhteellista asemaa muihin nähden. Kysymys tässäkin tapauksessa on arvostuksista, arvostammeko lapsen synnyttämistä ja hänestä huolehtimista.

Naispoliitikot ovat usein eduskunnassa puhuneet perhepolitiikasta. Keski-ikäisiä miespoliitikkoja nämä kysymykset ovat vähemmän kiinnostaneet. Vika on ehkä osittain meidän naisten. Me olemme hoitaneet perheeseen liittyvät asiat niin tunnollisesti, että miehet kuvittelevat kaiken sujuvan ihan itsestään. Muutosta tältä osin on kylläkin havaittavissa. Nuoret miehet ovat omista perheissään tunteneet tärkeäksi osallistua kodin yhteisiin asioihin. Ajattelutapa on kehittymässä oikeaan suuntaan.

Työmarkkinajärjestöjen etujenjakopolitiikka on naisnäkökulmasta katsottuna usein ollut varsin masentavaa. Miesvaltaiset teollisuusliitot pyrkivät maksimoimaan omat etunsa. Siinä ei pienipalkkaisten usein hoivatyötä edustavien naisvaltaisten alojen ääntä juurikaan kuulla. SAK:n puheenjohtajan Lauri Ihalaisen ajatus, että mahdolliset palkankorotukset suunnataan matalapalkka-aloille, on oikeudenmukainen. Mikäli mahdollisuuksia korotuksiin on, tulee ne kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä suunnata palkkakuopassa oleville naisvaltaisille matalapalkka-aloille.

Tehtyjen tutkimusten mukaan miesten ja naisten palkkaerot ovat suhteellisesti suurimmat vähemmän koulutettujen keskuudessa. Naisvaltaiset suorittavassa portaassa työskentelevät ovat pahimmassa palkkakuopassa. Miesvaltaiset alat koulutustasosta riippumatta eivät siinä ole. On vaikea ymmärtää, että rakennuksilla työskentelevä peruskoulun käynyt sekatyömies ansaitsi nousukauden lopussa kuukaudessa useita tuhansia markkoja enemmän kuin suhteellisen pitkän ja vaativan koulutuksen saanut sairaanhoitaja. Tämä selvimmin kertoo yhteiskunnallisten arvostusten kummallisuuksista.

Hallituksen selonteossa esitetään tasa-arvosuunnitelmien laatimista yli 150 hengen työpaikoilla. Tasa-arvon lisääminen työpaikoilla on tärkeä tavoite. On kuitenkin syytä muistaa, että suunnitelma sinänsä ei tee ihmisistä tasa-arvoisia. Tasa-arvonäkökulman on oltava luonnollinen osa yritysten henkilöstösuunnittelua. Tasa-arvosuunnittelu onnistuu parhaiten, mikäli yritykselle annetaan mahdollisuudet itse päättää, miten se toteuttaa lakisääteisen velvollisuutensa.

Sukupuolinen häirintä työpaikoilla on vaikea asia. Siitä ei haluta puhua. Monesti myös häirin-

denmukaisuuden tai taloudellisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon puolesta. Tämä meidän on hyvä muistaa myös tänään.

80-luvulla sukupuolten tasa-arvo liikahti laisäädännössä muutaman askeleen eteenpäin. Tärkein näistä edistysaskelista oli tasa-arvolain säätäminen. Muihin viime vuosikymmenen tasa-arvosaa-vutuksiin kuuluvat myös sukunimilaki sekä naispappeus.

Me ylpeilemme mielellämme eikä aivan syyttäkään siitä, että meillä on maailman naisvaltais-in parlamentti ja muutoinkin naisten osallistumisaste niin työelämässä kuin yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa on meillä erittäin korkea. Kun naisia on puolet koko ihmiskunnasta ja puolet Suomen väestöstä, tämän pitäisi olla paremminkin sääntö kuin ihmeteltävä poikkeus.

Kulttuuriset, syvällä ihmismieleessä ja yhteiskunnan rakenteissa istuvat asenteet ja arvostukset vaikuttavat meihin jokaiseen. Aenteet eivät muutu itsestään. Tarvitaan tietoa, tarvitaan laisäädäntöä, tarvitaan julkista keskustelua.

Myös tasa-arvon käsite ja tasa-arvopolitiikan sisältö elävät ja muuttuvat. Enää ei yksinomaan verrata naisia miehiin tai pyritä "nostamaan naisia miesten tasolle" tai haluta naisista miesten kaltaisia. Nykyisin puhutaan yhä enemmän naisten ja miesten välisistä eroista ja etujen ristiriidoista. Perinteisestä patriarkaalisesta tasa-arvoajattelusta ollaan siirtymässä selvästi uudelle asteelle. Tunnustetaan sukupuolijärjestelmän ja sukupuolikonfliktin olemassaolo. Toki perinteistä tasa-arvoajattelua samoin kuin tasa-arvo on itsestäänselvää -ajattelua edelleen esiintyy. Monet edelleen vähättelevät meidän maamme epäkohtia, sanovat, että suomalaisella naisella ei ole syytä valittaa muiden maiden naisten asemaan verrattuna, meillähän on kaikki hyvin tasa-arvon kannalta.

Arvoisa puhemies! Taloudellinen riippumattomuus miehestä elättäjänä on naisten tasa-arvon ehdoton edellytys. Siksi naisten työssäkäynnillä, omilla ansiotuloilla sekä pohjoismaisella sosiaaliturvalla ja palvelujärjestelmällä on keskeinen merkitys suomalaisten naisten asemalle ja sukupuolten väliselle tasa-arvolle. Hyvinvointivaltio on naisten paras liittolainen, siitä emme pääse mihinkään.

Toisaalta tämän hetken poliittiset ratkaisut osoittavat, miten hataralla pohjalla naisten asema itse asiassa on. Iiro Viinanenhan hallituskumppaneineen voi budjettiesityksillään tehdä tyhjäksi monet ankarat kamppailun avulla saadut parannukset naisten asemaan ja arkeen.

Tässä eivät enää auta tasa-arvolait, eivät auta tasa-arvosuunnitelmat eikä auta edes tasa-arvovaltuutettu.

Suomen tasa-arvolaista apulaisoikeusasiamies — tässäkin kiinnittäisin huomiota kieleen: oikeusasiamies, lakimies, luottamusmies, riksdagsman jne., näitä löytyy vaikka kuinka paljon — Pirkko K. Koskinen on sanonut, että tasa-arvolakimme on kesy. Olen hänen kanssaan samaa mieltä. Kyseessä on nimenomaan tasa-arvolaki. Kyseessä ei ole naislaki. Meidän on muistettava, että monet miehet voivat vedota tämän lain suojaan, ja niin he ovat hyvin usein menestyksellä tehneetkin.

Epäilyjä lain tarpeellisuudesta esitettiin ennen tasa-arvolain säätämistä ja esitetään edelleenkin tyyliin: no, ei asenteita lailla voida muuttaa, tai: tyhjän saa pyytämättäkin. On myönnettävä, että laista ja sen olemassaolosta ovat varmasti hyötynneet eniten hyvin koulutetut naiset urakamppailussaan, mutta voi myös kysyä toisin päin: Kuinka laajaa naisten diskriminointi olisi ollutkaan ilman tätä lakia?

Lain keskeisimpänä puutteena on se, että se toimii lähinnä julkisella sektorilla ja parantaa lähinnä hyvinkoulutettujen naisten, esimerkiksi lääkärin, juristin ja arkkitehtien, mahdollisuuksia kilpailla miesten kanssa. Tämä taas ei tee lakia huonoksi tai tarpeettomaksi, vaan se kehottaa kehittämään tasa-arvosäädäntöä yhä edelleen, ja se suorastaan vaatii muuttamaan molempien sukupuolten asenteita sellaisiksi, että yhteiskuntaa voitaisiin kehittää sekä naisille että miehille paremmaksi elää sukupuolten erilaisuuden ja yhtäläisten mahdollisuuksien perustalta.

Suomi on myös sitoutunut YK:n naisten syrjinnän poistamista koskevaan yleissopimukseen eli poistamaan kaikin asianmukaisin keinoin naisiin kohdistuvan syrjinnän. Syrjinnän poistaminen käsittää tai sen ainakin pitäisi käsittää syrjivien lakien, tapojen ja käytäntöjen sekä myös sosiaalisten käyttäytymismallien, ennakkoluulojen ja kaavamaisen roolijaon muuttamisen. Sopimus velvoittaa myös aktiiviseen toimintaan tasa-arvon edistämiseksi. Tässä meidän on tietysti syytä pysähtyä ja kysyä, olemmeko me tältä osin tässä maassa toimineet riittävän aktiivisesti.

Tässä hallituksen selonteossa keskitytään tasa-arvolle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen sekä esitetään lainmuutostarpeita. Täytyy todeta, että monet selostusosat ovat mielestäni erittäin hyviä. Valitettavaa sen sijaan on se, että johtopäätökset eli kannanotot ovat paria poik-

keusta lukuun ottamatta varsin ympäröityä tai suorastaan älyttömiä mielestäni, kuten kannotto n:o 3, johon palaan myöhemmin.

Selonteosta puuttuu myös arvio tasa-arvoviranomaisten toiminnasta, sen tuloksellisuudesta, esiin tulleista ongelmista ja muusta vastaavasta. Tasa-arvovaltuutetun toimistoa ei edes mainita. Johtuuko tämä kenties siitä, että selvitysmies Ojala esittää sitä siirrettäväksi sosiaali- ja terveysministeriöstä työministeriöön? Millä perusteella muuten, kysyn. Miksi? Onko kenties tasa-arvoasiat tarkoitettu myöhemmin siirtää hallitussessakin työministerin vastuulle?

Ministeriöistä puheen ollen en malta olla muistelematta tasa-arvoministerin nimityssirkusta, joka kyllä osaltaan kuvasti puoluepomon tasa-arvoasenteita, anteeksi vain, ministeri Rehn. (Min. Rehn: Olen samaa mieltä!) Kun vuosi sitten keväällä sosiaali- ja terveysministeri Kuuskosken tehtäväalue oli laaja, suunniteltiin tasa-arvoasioiden siirtämistä oikeusministeri Pokalle. Mutta sitten tulikin taas uudet kuviot. Tasa-arvoasioita hoitava ministeri määräytyikin tärkeämpien asioiden, tässä tapauksessa kalastusasioiden, perusteella. Kun siis kalastelu siirrettiin Norrbackilta Puralle, piti RKP:n jotain saada kompensatioksi. Näin nämä valtakuviot menevät. Sitten keksittiin, että RKP:tä hyvitetään tasa-arvoministerin salkulla, ja puolustusministeristä tehtiin, yllätys yllätys, tasa-arvoministeri. Kyllä monilla tahoilla ihmeteltiin ja ihmetellään vieläkin tasa-arvon ja puolustuksen liittoa.

Tässä yhteydessä haluan todeta sen, että minulla henkilökohtaisesti ei ole huomauttamista ministeri Rehnin henkilökohtaiseen toimintaan, mutta haluan todeta sen, että tämä liitto, tasa-arvon ja puolustuksen liitto, on asia, josta mielestäni on syytä puhua. Pelkään nimittäin, että juuri tämä työnjako on johtanut siihen, että tasa-arvokeskustelu pyörii tällä hetkellä paljon armeijan ympärillä. Tämä kyllä johtuu ministerien tehtävajaosta ja ministerin persoonasta, ikään kuin tämä tasa-arvokeskustelu armeijan osalta olisi jotenkin oleellinen juttu. Siitä on tietysti nyt helppo tehdä sellainen.

Tuon tässä esin yhden esimerkin. Kun täällä oli kuulemistilaisuus naisten maanpuolustusseminaarin yhteydessä, siellä eräs upseerinainen lausui, että yhteiskunnassa ei saa olla sellaisia virkoja tai uria, jotka ovat jommaltakummalta sukupuolelta kiellettyjä. Ei niin, ei saakaan olla, mutta kysyisin, kuinka monta kotiavustajamiestä Suomessa on, vaikka ammatti on sallittu

molemmille sukupuolille, ja kuka tästä asiasta kantaa tasa-arvon nimissä tänä päivänä todella huolta. En ole kuullut, että olisi järjestetty yhtään seminaaria sen takia, että tarvitaan kotiavustajamiehiä lisää tähän maahan. Ehkä semmoinenkin seminaari olisi hyvä järjestää.

Tasa-arvon käyttäminen perusteluna naisten vapaaehtoisen asepalveluksen toteuttamiselle on lievästi sanottuna mielestäni väärinkäsitys. Tasa-arvo yleisesti hyväksyttynä, myönteisesti latautuneena käsitteenä onkin ollut varsin sopiva argumentti naisia koskevassa maanpuolustuskeskustelussa ja erityisesti vaadittaessa naisille vapaaehtoista asepalvelusta. Mikäli tasa-arvoperiaatteella halutaan perustella muutoksia maanpuolustusvelvollisuudessa, mielestäni loogisempi lopputulos olisi silloin sen vapaaehtoisuus myös miehille, jos kerran tasa-arvoargumenttia käytetään.

Tasa-arvolakiin tehtiin viime keväänä pitkin hampain "täsmennys", joka tuli voimaan 1.8.1992. Siinä selvät tulkintaepäkohdat korjattiin raskaana olevien kohdalla sekä lisäksi syrjinnäksi todettiin eri asemaan asettaminen tai joutuminen vanhemmuuden, perhehuoltovelvollisuuden tai muun sellaisen välillisesti sukupuoleen liittyvän syyn vuoksi.

Tällöin ei valitettavasti saatu aikaan korjausta kuntien toimielinten ym. kokoonpanovaatimuksiin. Kun tätä muutosta nyt hallitus selonteos- saan esittää, käy valitettavasti niin, että juuri muutama viikko sitten valitut valtuustot ja kuntien johto välttävät tämän seikan huomioon ottamisen ja asian korjaamisen. Asian korjaaminen käytännössä siirtyy neljän vuoden päähän. Koska tasa-arvolain uudistus tulee eduskuntaan aikaisintaan ensi keväänä, tässä asiassa olemme ehdottomasti myöhässä.

Toistaiseksi tasa-arvolain nojalla on annettu vain yksi asetus, valtionhallinnon toiminnallisia tasa-arvosuunnitelmia koskeva. Haluaisinkin nyt kunnioittaen tiedustella tasa-arvoministeri Rehniltä: Onko todella niin, että tarvetta useampaan asetukseen ei todellakaan ole ollut eli kaikki on toiminut hyvin?

Edelleen selonteossa todetaan, että tasa-arvotoimikuntia on noin 30 kunnassa. Tasa-arvotoimikuntien perustamistahan suositeltiin tasa-arvolainsäädännön eduskuntakäsittelyssä. Nyt hallitus tyytyy vain toteamaan toimikuntien lukumäärän arvioimatta millään tavalla sitä, että yli 400 kunnasta puuttuu tasa-arvotoimikunta kokonaan. Samoin on jätetty kertomatta se, minkälaisia kokemuksia tasa-arvotoimikuntien

työstä mahdollisesti on, pitäisikö aktiivisesti edesauttaa niiden perustamista yhä useampiin kuntiin vai mahdollisesti lakkauttaa joutavina jo nykyisetkin.

Tasa-arvolain perusteella työnantajalla on oikeus muttei velvollisuutta laatia tasa-arvosuunnitelma. Selonteon ensimmäisessä kannanotossa edellytetään jokaisen työnantajan, jonka palveluksessa on vähintään 150 työntekijää, laativan tasa-arvosuunnitelman. Tämä on mielestäni ehdottomasti askel oikeaan suuntaan, mutta pohjaksi otettu hallintoedustuslain edellyttämä työntekijämäärä on mielestäni liian suuri. Sitäkin nimittäin pitäisi alentaa. Mutta tasa-arvosuunnitelmaa edellyttäväksi työntekijämääräksi voisi mielestäni ottaa hallintoedustuslain 150 työntekijän sijasta vaikkapa yhteistoimintalain 30 työntekijän rajan. Kyllä 30 työntekijän yrityksessäkin pitää henkilöstöpolitiikkaa jo hoitaa, joten eiköhän siellä tasa-arvosuunnitelmaakin osattaisi laatia.

Tasa-arvoisia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon on tähän asti parannettu niin, että valtion komiteoissa ja neuvottelukunnissa ja muissa vastaavissa toimielimissä sekä myös kunnallisissa toimielimissä on tasa-arvolain mukaan oltava sekä naisia että miehiä. Oikeuskäytännössä on omaksuttu tulkinta, että yksikin nainen tai yksikin mies riittää täyttämään tämän vaatimuksen. Yksi mies tai yksi nainen ei kuitenkaan riitä kuin näytekappaleeksi. Siksi kiintiöt näyttävät olevan ainoa keino kohtuullisella aikavälillä turvata naisten edustus. Tämä näyttää koskevan paitsi komiteoita, hallintoneuvostoja ja toimikuntia myös ja ennen kaikkea puolueita ja ammattiyhdistysliikettä.

Arvoisa puhemies! Meillä vasemmistoliitossa on ainoana puolueena tässä maassa otettu käyttöön kiintiöt. Suosittelen samaa käytäntöä myös muille puolueille. Tietenkin asia on kunkin puolueen omassa päätösvallassa. Siinä te ette muiden puolueiden edustajina voi vedota politiikan perusselitykseen "kyllähän me mielellämme, mutta kun ei ne muut" tai "kun ei laki" tai jotakin vastaavaa. Jokainen puolue voi ottaa kiintiöt niin halutessaan käyttöön.

Kiintiöitä on vastustettu useimmiten sillä perusteella, ettei tärkeintä ole sukupuoli vaan se, miten hyvin asioita tuntee ja hoitaa. On muistettava, että valikoitumismekanismit suosivat kuitenkin edelleen miehiä: Kaveri ehdottaa kaveria jne. Kierre jatkuu. Siksi kiintiöitä tarvitaan sellaisen ylimenokauden järjestämiseksi, jonka jäl-

keen toivottavasti päästään joskus siihen, että molempien sukupuolten tasapuolinen edustus turvautuu luontojaan.

Toisessa kannanotossaan hallitus esittää tasa-arvolain muuttamista niin, että vaatimus naisten ja miesten tasapuolisesta osallistumisesta komiteoihin, neuvottelukuntiin, työryhmiin ja muihin vastaaviin valmistelu- ja suunnitteluelimiin käy lakitekstistä ilmi. Poikkeaminen olisi mahdollista vain erityisestä syystä. Lisäksi ehdotetaan sitä, että ehdotukset näihin toimielimiin olisi aina tehtävä siten, että esitetään sekä naisia että miehiä. Tämä ehdotus on siis paikallaan, mutta kuten jo aikaisemmin sanoin, se on pahasti myöhässä. Se olisi pitänyt toteuttaa jo viime keväänä tasa-arvolain osauudistuksen yhteydessä, kuten ensimmäisenä allekirjoittamassani lakialoitteessa esitimme.

Toiseksi totean sen, että me vasemmistoliitossa olemme yhä edelleen tasa-arvotoimikunnan loppumietinnön ja tasa-arvolain uudistamistoimikunnan esittämän 40 prosentin vähimmäissäännön kannalla. Hallituksen ehdotus jättää tämän asian konkreettisen puolen ilmaan roikkumaan. Onkin pakko kysyä, miksi ministeri Rehn on nyt sitten muuttanut aikaisempaa kantansa ja alistunut hallituksen enemmistön tahoon ja päätenyt samalle kannalle kuin tasa-arvovaltuutettu Petäjäniemi. Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka sitkeästi ministeri taisteli aiemmin ilmoittamansa tavoitteen puolesta.

Johtotehtävissä naisia näkee yhä edelleen varsin vähän. Kuluvalle valtuustokaudella kunnanvaltuustoissa valtuutetuista 27 prosenttia oli naisia. Kuitenkin mitä korkeammalle kunnallisessa luottamustehtävähierarkiassa mennään, sitä harvemmaksi supistuu naisten joukko. Kunnanhallituksen jäsenistä 23 prosenttia, kunnanvaltuustojen puheenjohtajista 9 prosenttia ja kunnanhallitusten puheenjohtajista 6 prosenttia oli naisia. Suuryritysten hallintoneuvostojen ja johtokuntien ryhmäkuviissa nainen on yhä silmiinpistävä poikkeus.

Arvoisa puhemies! Työelämää koskevan selonteon osuus on pääsääntöisesti hyvää tekstiä ja oikeaa kuvausta tilanteesta, joka yhä on kaukana tasa-arvon ihanteesta. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta, jota nyt ollaan romuttamassa laman varjolla, on pitkälti rakennettu suomalaisen naisen kaksinkertaisen työpäivän, palkkatyön ja kotityön, ansiosta.

Työelämässä naiset eivät ole kaikin osin, eikä läheskään, yltäneet tasa-arvoisiksi. He eivät ole yltäneet "tasaveroisiksi" miesten kanssa työttö-

myyden suhteen vielä. Ainoastaan yli 55-vuotiaat naiset ovat tässä suhteessa miesten tasolla. Heidän työttömyysasteensa on jopa miehiä korkeampi, mutta tästä tasa-arvosta ei todella ole syytä iloita. Tulevaisuus saattaa olla hyvinkin toisen näköinen. On nimittäin vaara, että juuri naisvaltaiset alat, yksityinen ja julkinen palvelusektori sekä kauppa-ala, saneeraavat lähivuosina ja lähiaikoina runsaasti, mikä merkitsee nais-työttömyyden rajua lisääntymistä.

Jos työelämää kuvaava selonteon tekstiosuus ansaitseekin kiitosta, sitä ei ansaitse hallituksen kolmas kannanotto: "Hallitus seuraa työttömyyden kehitystä naisten ja miesten osalta erikseen erityisesti julkisen sektorin säästötavoitteiden toteuttamisen yhteydessä ja tarvittaessa ryhtyy asianmukaisiin toimenpiteisiin." Tätä lukiessa, arvoisa puhemies ja arvoisa ministeri, en tiedä, itkisinkö vai nauraisinko. Mielestäni koko kannanotto on täyttä hölynpölyä. Kun ensin tietoisesti ajetaan alas julkinen sektori, sitä sentään luvataan edes seurata. Voisi sanoa, että työllistyyhän edes muutama tilastoihminen tässä seurantatehtävässä.

Samassa kannanotossa ilmenee myös hallituksen vanhoillinen perhekäsitys. Pätäkä siteerausta: "Palvelujärjestelmä edelleen antaa mahdollisuudet perheen molempien huoltajien työssäkäynnille." Ilmeisesti hallituksen perhekäsitys on edelleen se, että perheeseen kuuluu isä, äiti ja kaksi lasta. Jos näin on, ilmoitan hallitukselle tiedoksi, että lapsiperheistä 14 prosenttia on yksinhuoltajaperheitä ja vuonna 1990 maassamme oli vajaa 79 000 äidin ja yli 11 000 isän huoltamaa lapsiperhettä. Se on aika suuri määrä.

Mielestäni hallituksen selonteon eräs perusheikkous on sen kapea-alaisuus. Nyt esitetty selonteko koskee vain tasa-arvolakia. Se jättää keskustelun ulkopuolelle monet tasa-arvokysymykset, jotka kuuluisivat pikemminkin esimerkiksi perhepolitiikan otsikon alle mutta liittyvät hyvin kiinteästi tasa-arvoon. Tällaisia asioita ovat mielestäni esimerkiksi yhteisvanhemmuus, elatusapukysymykset, avo- ja avioparien aseman eriarvoisuus, avopuolisoiden mahdollisuus adoptioon, perhevähikvalta jne. Hallitus on kuitenkin valinnut tällaisen kapean, suppean tarkastelukulman.

Selonteossa keuhataan vanhempainlomaa ja isyyslomaa, siis maamme käytäntöä. Syytä tähän onkin ainakin toistaiseksi. Olemmehan tässäkin, pitäisikö jo sanoa: olleet, mallimaa. Toivottavasti olemme sitä jatkossakin. Tässä asiassa

meillä ei ole varaa mennä taaksepäin. Miesten oikeutta ja mahdollisuutta isyyteen ja läheisyyteen lastensa kanssa pitää puolustaa. Vasemmistoliitto on pakollisen isyysloman kannalla. Tähän me olemme ottaneet runsas vuosi sitten selkeän kannan.

Hallituksen neljännen kannanoton sisältö jää minulle melko hämäräksi. En tiedä, onko se tehty tarkoituksella. Onko tähän kannanottoon piilotettuna naisten työntäminen takaisin kotiin? Epämääräinen muoto kätkee mahdollisesti sisäänsä naisten aseman heikentämisen osa-aikatyön avulla. Hallituksen muissa suunnitelmissa puhutaan osa-aikatyötä koskevien osuuden kohoamisesta 14 prosenttiin vuonna 1996, mikä merkitsee 150 000 henkilön lisäystä osa-aikatyössä.

Se, että Suomessa osa-aikatyön osuus on niin pieni kuin se on, johtuu voimassa olevasta lainsäädännöstä, joka turvaa osa-aikaisen työntekijän etuudet todella heikosti. Osa-aikatyön lisäämiseen vapaaehtoisuuden pohjalta samalla siihen liittyviä etuuksia ja oikeuksia korjaten ei ole tietenkään mitään vastaan sanottavaa. Päävastoin osa-aikatyö on erilaisissa elämäntilanteissa varmasti osuva mahdollisuus, mutta ei huonosti suojattuna naisten työvoimareservaattina, mihin hallituksen konkreettiset suunnitelmat näyttävät tähtäävän. Ihmettelen myös sitä, että aivan kuin pisteeksi i:n päälle tähän kohtaan todetaan lopulta lakonisesti: "Käytännössä naisilla useimmiten on ansiotyön ohella päävastuu kodista ja lapsista." Tosi on ja amen. Näinhän se on. Sen me tiedämme. Mutta olisin tässäkin odottanut hallitukselta joitakin konkreettisia esityksiä tilanteen parantamiseksi edes asennekasvatuksen avulla.

Täytyy todeta, että myös selonteon samapalkkaisuutta koskeva tekstiosuus on hyvää kuvausta todellisesta ongelmasta ja nykytilanteesta. Tähän väliin haluaisin muistuttaa hieman menneisyydestä, mistä ehkä palkkaerot periytyvät. Vuonna 1897 Naisasialiitto Unioni keräsi koko maata käsittävät tiedot naisten palkkauksesta. Kävi ilmi, että naisopettajien palkat vaihtelivat 65 ja 95 prosentin välillä miesopettajien palkoista. Kun osa palkasta maksettiin luonnossa, johti laskukaava siihen, että naisopettajan lehmäkin sai vähemmän heiniä kuin miesopettajan lehmä.

Sukupuoli määrittää yhä palkkatason. Enempää koulutus, työkokemus, sijoittuminen eri aloille ja tehtäviin kuin muutkaan seikat eivät takaa naisille samaa palkkatasoa kuin miehille. Varmin tapa saada matalampaa naispalkkaa on

päätyä naisvaltaiselle alalle. Laiha lohtu on sen sijaan se, että sukupuolten palkkaerot ovat pienimmät naisvaltaisissa ammateissa.

Työn vaativuuden uudelleenarviointia pidetään keskeisenä keinona kaventaa naisten ja miesten palkkaeroja. Tämä järjestelmä on jo useissa maissa hyväksytty samapalkkaisuuden toteuttamisen välineeksi. Työn vaativuuden uudelleenarviointi merkitsee sitä, että työ arvioidaan sen vaativuustekijöiden perusteella eikä siitä riippuen, kuka työn tekee. Näin yksittäisen työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet eivät ole ratkaisevia vaan työn sisältö. Tällöin myös naisten töille tyypilliset kuormitustekijät kuten ihmissuhdevastuu, huolellisuus, tarkkaavaisuus, näppäryys ja muut vastaavat opitut taidot tulevat huomioon otetuiksi, myös kenties ne hiljaiset taidot, jotka jäävät näkymättömiin.

Viidennessä kannanotossaan hallitus toteaa naisten ja miesten samapalkkaisuuden olevan keskeinen tasa-arvon toteutumisen edellytys. Näin on. Työn arvioinnin merkitystä hallituskin korostaa ja aikoo tukea rahallisesti kokeilututkimusta. Hallitus näyttää olevan hyvin luottavainen ja uskoo koulutuksen ja asennekasvatuksen voimaan. Todetessaan, että pääasiallisesti palkoista määrätään työehto- ja toimiehtosopimuksissa, se korostaa erityisesti työmarkkinaosaosapuolten vastuuta. Itsellään se ei sen enempää vastuuta ilmeisesti näe olevan.

Mielestäni asiaa ei voida jättää kuitenkaan yksinomaan työmarkkinajärjestöjen itsesääntelyyn varaan, vaan pitäisi perustaa työmarkkinajärjestöistä riippumaton elin ratkaisemaan kiistakysymyksiä, kuten esimerkiksi Englannissa on. Muutoin voi käydä, kuten Islannissa tietävästi on käynyt, että käyttöön otettu työnarviointijärjestelmä ei olekaan tyydyttänyt kaikkia osapuolia, ymmärtääkseni ennen kaikkea ei naisia, ja siitä on jouduttu pyytämään Kansainvälisen työjärjestön Ilon lausunto.

Samapalkkaisuusasia saattaa olla iäisyysasia, silti siinä ei tule antaa periksi. Kuitenkin uskallan ryhtyä ennustajaeukoksi ja veikata, että ennen on nainen Suomessa arkkikiispana tai presidenttinä kuin sama palkka samanarvoisesta työstä toteutuu. Toivottavasti olen tässä ennustuksessani väärässä.

Koulutuksellista tasa-arvoa sukupuolten välillä koskeva kannanotto on aivan paikallaan. Koulutuksellisen tasa-arvon ongelmat eivät tämän hallituksen toimesta ole ainakaan vähenevän päin, mutta tässä yhteydessä ongelmat mielestäni eivät ensisijaisesti koske sukupuolten

tasa-arvoa, vaan taloudellista ja alueellista tasa-arvoa. On totta, että opettajankoulutuksessa on edelleen hyvin vähän tasa-arvokasvatusta. Koulun todellisuus kohtelee tyttöjä ja poikia myös hyvin eri tavoin ja tukee eri suuntiin tapahtuvaa kehitystä.

On valitettavaa, että olemassa olevaa tutkimustietoa ei käytetä hyväksi. On turha väittää, ettei meillä tutkittua tietoa ole. Ainakin jos ei sitä kotimaasta ole löydettävissä, ulkomailta, Euroopasta ja USA:sta, tutkimusta kyllä löytyy. Ja jos ei kotimaista ole, sitä on korkea aika tehdä. Tutkimukseen suunnattuja voimavaroja kuitenkin ollaan supistamassa, ja pelkään, että naistutkimus on tässäkin ensimmäisten joukossa uhatuna.

Arvoisa puhemies! Hallituksen kannanoton mukaan mainontaa ei vielääkään esitetä otettavaksi tasa-arvolakiin. Hallitus luottaa alan itsesääntelyyn asetetun neuvoston avulla. Voi olla, että kysymys on kaksipiippuinen. Kuitenkin monien naisten mielestä erityissäännös tasa-arvoa loukkaavasta mainonnasta tulisi ottaa mukaan tasa-arvolakiin ja myös sanktiot. Itse kuulun näihin. Mainosalan itsesääntelyelin meillä Suomessa on huomattavasti laimeampi, voisiko sanoa suorastaan lällympi, kuin esimerkiksi julkisen sanan neuvosto omassa toiminnassaan. Mielestäni me voisimme ottaa oppia Ruotsista tai Norjasta, missä on selkeästi määritelty tasa-arvoa loukkaavat mainokset.

Toisaalta me vasemmistoliitossa emme ole holhouksen ja valvonnan lisäämisen, jonkinlaisen pyhiä arvoja vaalivan sensoriviraston perustamisen kannalla. Ehkä eduskunnan tulisi selon- teon yhteydessä kuitenkin tehdä selväksi kantansa, että eduskunta seuraa mainonnan kehitystä ja ellei alan itsesääntely tuo toivottavaa tulosta ja poista seksististä ja tasa-arvoa loukkaavaa mainontaa, tullaan asiaan puuttumaan lainsäädäntöteitse.

Sukupuolista häirintää ja ahdistelua koskeva kannanotto ja siihen sisältyvä ehdotus tasa-arvolain 6 §:n täydentämisestä siten, että työnantajat velvoitetaan toimimaan niin, ettei kukaan työntekijä joudu sukupuolisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi, on oikea ja kannatettava ehdotus.

Samoin yhdeksäs kannanotto tasa-arvolain täydentämisestä siten, että kielletään ja tehdään rangaistavaksi kostotoimet tasa-arvolakiin vetoamisen johdosta, on kannatettava. Tällaisia tapauksia nimittäin valitettavasti on, eikä niitä ole edes aivan vähän.

Arvoisa puhemies! Kansainvälistä yhteistyötä koskeva selonteon osa on tekstinä erittäin hyvä. Tässäkin täytyy todeta, että Suomen toiminta käytännössä sen sijaan on häpeällistä. Jos onkin niin, että kansainvälisessä vertailussa suomalaisten naisten asema on hyvä, niin sitä suuremmalla syyllä Suomen tulisi kantaa vastuutaan kehitysmaiden naisten aseman parantamisesta. Kehitysmaiden naisten osa tässä maailmassa on kurjista kurjin. Mutta mitä tekee Suomi? Suomi vähentää kehitysyhteistyömäärärahoja ja tukea kansainvälisille järjestöille. On toki tärkeää, että suomalaisten naisten mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin kokouksiin ja kansainväliseen toimintaan lisätään, mutta tällä emme tästä pulasta selviä.

Yhteiskunnan kehittyneisyys on mitattavissa naisten asemalla. Kysyn: Onko esimerkkiä kehittyneestä, tasa-arvoisesta, demokraattisesta kansasta, jossa naisen asema olisi surkea? Enpä usko, että sellaista löytyy. Pohjoismaissa, missä yhteiskunnallinen tilanne on ollut suhteellisen vakaa, on myös naisten asema suhteellisen hyvä. Nyt kuitenkin naisten asemaa ollaan muuttamassa, palaamassa vanhaan. On turha luulla, ettei tällä olisi vaikutusta koko yhteiskunnan turvallisuuteen ja vakaisuuteen.

Arvoisa puhemies! Ministeri Rehn puheen-vuorossaan esitti toivomuksen siitä, että myös muut eduskunnan valiokunnat voisivat käsitellä tätä selontekoa, koska niiden toimialaan kuuluvia asioita sisältyy tähän asiakirjaan. Näin ollen ehdotan, että työasiainvaliokunnan on pyydetävä lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalta ja sivistysvaliokunnalta tästä selonteosta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pesälä.

Ed. M. Pietikäinen: Herr talman! Jämställdhetspolitiken skall betona de demokratiska rättigheterna för såväl män som kvinnor. Jämställdhet betyder inte likriktning och uniformitet, utan bygger på individens rättigheter att förverkliga sig själv efter sina egna behov och önskemål.

Jämställdhet är viktigt både för kvinnor och män, men ingen kan blunda för att det i första hand är kvinnors frihet som har begränsats, och fortfarande begränsas.

Ute i världen har Finland rykte om sig att vara ett land med långtgående jämställdhet, ett

land där kvinnor är ekonomiskt självständiga och också kapabla och villiga att åtaga sig krävande uppgifter inom alla samhällsområden.

I ett globalt perspektiv har vi nått långt, men ändå finns det en hel del kvar att arbeta för här hemma när det gäller jämställdhet. Hinder för jämställdhet är bl.a. inskränkta attityder, ett slentrianmässigt könsrollstänkande, oändamåls-enliga institutionella förhållanden och förlegade rutiner.

Valtioneuvoston selonteko tasa-arvolainsäädännön toteutumisesta antaa meille eduskunnassa mahdollisuuden analysoida kehitystä. Tämä tilaisuus keskusteluun on erittäin tervetullut, näin erityisesti ajankohtana, jolloin maan taloudellinen tilanne ja erilaiset säästötoimenpiteet näyttävät voivan tuoda tullessaan odottamattomia, onnettomia takaiskuja tasa-arvotyölle. Useita tuoreita esimerkkejä on siitä, miten ajankohtaiset säästötoimenpiteet kohdistuvat sekä valtion että kunnan tasolla suoraan tasa-arvoon. Näin ei saisi tapahtua.

Yksi tasa-arvolain tärkeimpiä tavoitteita on ollut naisten aseman parantaminen työmarkkinoilla. Jos tarkastelemme viiden viime vuoden tapahtumia, kehitys ei ole ollut erityisen myönteinen. Siitä huolimatta, että naisilla ja miehillä on lähes sama koulutustaso, miesten ja naisten palkkaerot ovat lisääntyneet, ja tämä on ollut silmiinpistävä 1980-luvun loppupuolella. Suomalaisen miehen ja naisen palkkaero vuonna 1985 oli 1 740 markkaa ja vuonna 1991 2 088 markkaa.

Herr talman! En orsak till löneskillnaderna mellan kvinnor och män ligger i att arbetsmarknaden är skarpt tudelad i Finland. Man väljer fortfarande i stor utsträckning yrke efter kön. Lönesättningen har sin grund i s.k. manliga värderingar.

Såsom regeringen konstaterar i redogörelsen är lika lön för kvinnor och män en central målsättning för jämställdhet. Skapandet av ett nytt arbetsvärderingssystem är därför viktigt. Principen bör vara samma lön inte bara för lika arbete utan också för likvärdigt arbete. Och som här redan har nämnts så är det ju ett faktum att enligt en i går publicerad undersökning som gällde metall- och skogsindustrin får kvinnor inte ens samma lön för samma arbete. Enligt undersökningen får de kvinnliga arbetarna 4,5 procent och de kvinnliga tjänstemännen 8,5 procent lägre lön än männen.

Hallitus katsoo, että tasa-arvolakia on täsmennettävä jokaista työnantajaa koskevalla velvoitteella sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Hallitus toteaa, että myös työnantajan etuna on tasa-arvon edistäminen. Olemme samaa mieltä tästä ja toivomme työnantajilta aktiivisempaa otetta. Samalla on syytä korostaa, että valtion tulisi työnantajana näyttää hyvää esimerkkiä. Näin ei valitettavasti toistaiseksi ole asia. Valtion työmarkkinalaitoksen kysely 160 virastolle viime kesänä antoi tulokseksi, että ainoastaan 19 virastoa oli tehnyt tasa-arvosuunnitelmat ja vain 13:lla oli suunnitelma tekeillä. Ainoastaan 3 ministeriössä on hyväksytty toiminnalliset tasa-arvosuunnitelmat. Voikin kysyä, miten tämä voi olla mahdollista.

Regeringen föreslår att varje arbetsgivare som har minst 150 anställda bör utarbeta en jämställdhetsplan. Svenska riksdagsgruppen anser att skyldighet att göra upp jämställdhetsplaner också kunde gälla företag med färre anställda. I Sverige till exempel skall företag med minst 10 anställda göra upp jämställdhetsplaner.

Naisten työttömyys on voimakkaasti kasvamassa, vaikka miesten työttömyysaste on edelleenkin naisten työttömyysastetta korkeampi. Naisten työttömyyteen kantaa ottanut työministeriön työryhmä on ehdottanut voimakasta ponnostusta koulutukseen. On tärkeää, ettei opiskelumahdollisuuksia rajoiteta liian tiukoin säännöksiin vaan kaiken tyyppisiin opintoihin kannustetaan. Toivonkin, että valiokuntakäsittelyssä kiinnitetään erityistä huomiota tähän ja pohditaan esimerkiksi, miten naisia voitaisiin rohkaista vaikkapa yrittäjyyteen. Naiskansanedustajien yhteistyöryhmä on jo useamman kerran kiinnittänyt huomiota siihen tosiseikkaan, että naisten työttömyys on ripeässä nousussa. Nyt olisi laajan selvityksen ja toimenpideohjelman aika.

Herr talman! När vi behandlar arbetslivet och jämställdhet är det naturligt att också ta upp frågan om möjligheten att kombinera familjeliv och arbete.

Vi har utvecklat ett välfungerande dagvårdssystem. Ätminstone i teorin kan familjer välja mellan att vårda barn under tre år i hemmet eller i någon form av dagvård utanför hemmet. Men det som bekymrar svenska riksdagsgruppen är att det ännu är så få fäder som utnyttjar sina

rättigheter. Enligt uppgifter från Folkpensionsanstalten var det endast 3 procent av papporna som utnyttjade rätten till föräldraledighet år 1991, den genomsnittliga tiden var då 56 dagar. Ungefär 30 procent av papporna utnyttjar sin rätt till sex dagars pappaledighet. Om vi verkligen strävar till att förverkliga jämställdhet mellan könen, bör män och kvinnor även i praktiken ha samma ställning. Detta innebär att papporna måste ta mera ansvar för sina barn. Här gäller det att bearbeta både pappornas egna attityder och arbetsgivarnas. Aktiva åtgärder bör sättas in.

Ett hårt slag mot jämställdheten var förslaget i regeringens principbeslut om nedskärningar som gick ut på att föräldrapenningen skall räknas ut på basen av den förälders inkomst som förtjänar mindre. Förslaget föll på sin egen orimlighet ur jämställdhetssynvinkel och kan tjäna som avskräckande exempel när nya, i sig oundvikliga, sparåtgärder bereds.

Kysymys naisten ja miesten edustuksesta eri valtiollisissa ja kunnallisissa komiteoissa ja lautakunnissa on ollut ajankohtainen koko lain voimassaoloajan. Jo valiokuntakäsittelyssä vuonna 1986 esitettiin ns. 40 prosentin säännön käyttämistä. Naisten edustus on tosin lisääntynyt viimeisimmän viisivuotiskauden aikana, mutta valitettavasti asiassa on edelleen paljon toivomisen varaa.

Kunnallisissa lautakunnissa meillä on keskimäärin noin 30 prosenttia naisia, mutta tästä huolimatta monissa lautakunnissa naiset ovat saaneet tyytyä vain yhteen edustajaan. Valtion komiteoissa naisten osuus on pienempi. Vuonna 1990 asetetuissa komiteoissa naisten osuus oli ainoastaan 22 prosenttia. Tätä on syytä verrata naisten osuuteen eduskunnassa, joka on 39 prosenttia. Emme voi tyytyä kehitykseen, joka ei vastaa demokraattisten vaalien linjaa. Tämän vuoksi ruotsalainen eduskuntaryhmä katsoo, että jollei lähiaikoina, esimerkiksi kolmen tai viiden vuoden kuluessa, vapaaehtoisesti päästä kummankin sukupuolen vähintään 40 prosentin edustukseen, on harkittava mahdollisuutta tämän kiintiösäännön kirjoittamiseksi lakiin.

Vad gäller det kommunala jämställdhetsarbetet har en del kommuner god erfarenhet av jämställdhetskommittéernas arbete. Därför kan denna form av organisering av jämställdhetsarbetet varmt rekommenderas för alla kommuner. Det är viktigt att man inom kommunerna kan skapa ett fungerande system för att förverkliga

jämställdhet, formerna kan naturligtvis variera. I större kommuner är dock en egen kommitté troligen av nöden.

Jämställdhetsarbetet inom utbildning och undervisning ingår i jämställdhetslagen. Nu gäller det att se till att lagens anda förverkligas också i praktiken. Attitydfostran bör sättas in på alla nivåer och genomsyra undervisningsarbetet från dagvården till vuxenutbildningen.

Mainonnan osalta hallitus katsoo, ettei erityisäännöksiä mainonnasta tule ottaa tasa-arvolakiin, vaan alan tulee puuttua asiaan alan itsesääntelyä varten asetetun neuvoston avulla. Mielestämmme useimmissa tapauksissa itsesääntely voi olla tehokas este sukupuolta syrjivälle mainonnalle. Se ei kuitenkaan riitä, vaan lakia tulisi täydentää suoraan halventavaa mainontaa koskevalla kiellolla.

I fråga om sexuella trakasserier föreslår regeringen en komplettering av jämställdhetslagen så att arbetsgivarna förpliktas att se till att ingen arbetstagare utsätts för trakasserier. Detta är ett viktigt ställningstagande.

De personer som åberopat jämställdhetslagen när de upplevt att de utsatts för diskriminering kan betraktas som ett slags pionjärer. Samtidigt som de anhängiggjort sitt eget fall har de också banat vägen för andra genom att generellt påverka arbetsgivarnas attityder och genom att visa andra som också upplevt sig vara diskriminerade att lagen kan åberopas. I detta skede har cirka 200—300 ärenden anhängiggjorts per år. Av klienterna på jämställdhetsombudsmannens byrå är 70—75 procent kvinnor och 25—30 procent män.

Ett beklagligt faktum är dock att motåtgärder förekommit i samband med utnyttjandet av jämställdhetslagens möjligheter. Arbetsuppgifterna har ändrats, anställningsvillkoren har försämrats och atmosfären på arbetsplatsen har blivit lidande.

Det är välkommet att regeringen anser att jämställdhetslagen bör kompletteras så att förbjuden diskriminering också inbegriper de fall då en arbetstagares arbetsförhållanden eller anställningsvillkor försämrats på grund av att han åberopat de rättigheter eller diskrimineringsförbud som finns i jämställdhetslagen. För brott mot stadgandet skall gottgörelse kunna dömas.

Selonteossa todetaan edelleen tärkeäksi osaksi Suomen kehitysyhteistyötä naisten aseman

yleinen parantaminen kehityksmaissa. Jos kehitysapumme leikkaukset tapahtuvat hallituksen kaavailemassa aikataulussa, on syvästi valittaan todettava, että edellä mainittu seikka voi helposti muodostua tyhjäksi fraasiksi. Toivon kuitenkin, ettei asia ole näin ja että hallitus olisi valmis tukemaan myös tulevaisuudessa erilaisia tasa-arvoasioihin liittyviä hankkeita, kuten esimerkiksi Unifemia, Unfpaa ja Unicefia.

Herr talman! När jämställdhetslagen trädde i kraft knöts stora förväntningar till den. Det råder inga tvivel om att jämställdhetslagen varit och är nödvändig i arbetet för ett jämställt samhälle. Att förändringarna trots allt inte tillsvidare varit så stora kan noteras med besvikelse.

Just därför är statsrådets redogörelse av utomordentligt stor betydelse, det gäller för oss att analysera vad som skett under den tid lagen varit i kraft och arbeta vidare utgående från dessa erfarenheter. Nödvändiga lagändringar bör i snabb ordning föreläggas riksdagen.

Lopuksi haluamme korostaa naisjärjestöjen ja parlamentaarisen tasa-arvoasiain neuvottelukunnan aktiivista roolia tasa-arvolain aikaansaamisessa tähän maahan. Tasa-arvotyö jatkuu. Turussa järjestetään elokuussa 1994 pohjoismaiden naisten foorumi, jonka teemana on "Naisten elämä ja työ, ilo ja vapaus". Siellä tullaan mm. keskustelemaan pohjoismaisesta tasa-arvosta ja meidän tasa-arvolaistamme. Foorumiin arvioidaan osallistuvan noin 10 000 henkeä. Erityisesti kutsuttuna ryhmänä ovat Baltian naiset, jotka ovat osoittaneet suurta mielenkiintoa tasa-arvolakien säätämiseen pitäen Pohjoismaita esikuvana.

Ed. S-L. Anttila merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Pykäläinen: Arvoisa herra puemies! Valtioneuvoston tasa-arvolakia koskeva selonteko on ajankohtainen ja tarpeellinen mahdollisuus käydä keskustelua tasa-arvolainsäädäntömmä tuloksista ja tehdä siitä lain parantamiseen tähtäviä johtopäätöksiä. Vihreä eduskuntaryhmä pitää välttämättömänä, että selonteko ei jää vain tasa-arvovaltuutetun ensimmäisen virkakauden päättymiseen liittyväksi yksittäistoimenpiteeksi, vaan tästä muodostuu säännöllisesti toistuva mahdollisuus seurata tasa-arvon kehittymistä maassamme. Puheenvuoros-

samme painotamme lain ja selonteon tukemana erityisesti naisten ja miesten taloudellisen ja vallankäyttöön liittyvän tasa-arvon toteutumisen näkökohtia.

Arvoisa herra puhemies! Tasa-arvokysymys ei ole pelkästään sen tarkastelua, onko munat kytkeyty sarjaan vai rinnan, eikä sillä tasapäistettä ketään eikä mitään. Tasa-arvon periaatteet ovat oleellinen osa koko sivistysyhteiskunnan tapaa toimia. Tasa-arvo on ennen kaikkea yhdenvertaisten mahdollisuuksien antamista ihmisille, niin naisille kuin miehille, jotta jokainen voi elää elämäänsä vapaana syrjinnästä.

Tasa-arvopolitiikan keskeinen tehtävä on tukea heikommassa asemassa olevia tarvittaessa erityistoimin. Tasa-arvo on ihmisoikeuksien toteutumisen edellytys. Samalla kun me pohdimme naisten ja miesten tasa-arvoa, on yhtä tärkeää huolehtia sukupuolesta riippumatta erilaisten vähemmistöjen tasa-arvoisesta kohtelusta. Syrjintä ja ihmisten eriarvoistaminen mielipiteidensä, asuinpaikkansa, rotunsa, ihmissuhteidensa tai sosiaalisen asemansa perusteella sekä taloudelliseen vallankäyttöön liittyvät epäkohdat ovat myös tärkeitä tasa-arvoasioita.

Selonteko ja sitä täydentävä raportti naisten oikeuksien sopimuksen toteuttamisesta sekä tasa-arvoasiain uudistamistoimikunnan mietintö antavat hyvän kuvan tasa-arvolain muutostarpeista. Tasa-arvolakia ja sen tulkintaa on terävöitettävä. Vielä enemmän on tarkistettava asenteita. Pelkällä lakitekstillä tai toimistojen hyllyillä pölyttyvillä tasa-arvosuunnitelmilla yhdenvertaisuuden esteet eivät poistu.

Tasa-arvolain ja selonteossakin esitettyjen pitkävaikutteisten poliittiseen ja kulttuuri-ilmastoon liittyvien näkökohtien rinnalle on noussut nopeasti uusi, osaltaan myös tasa-arvon toteutumisesta vakavasti uhkaava ajankohtainen häiriö. Tällä tarkoitan kansantalouden tilaa ja sinänsä tarpeellisten julkistalouden säästötoimien painotuksia niin kuntatasolla kuin tämänkin salin vaikutuspiirissä. Ne ovat nopeasti kärjistämässä monia tasa-arvolain soveltamiseen liittyviä epäkohtia paljon voimakkaammin kuin selonteossa myönnetään. Säästökohteiden seurausvaikutuksista tasa-arvon toteutumisen kannalta ei ole juuri piitattu. Nyt on menossa naisten ulosheitto työmarkkinoilta sekä suoraan että välillisesti työteon mahdollistavia sosiaaliturvan osia heikentämällä. Ennen kuin arvaammekaan, olemme tällä menolla eurooppalaisempia kuin itse EY-kansalaiset, jotka tunnetusti mieluusti pitivät naisensa hellan ääressä ja lastenkamareissa.

Tasa-arvon toteutumisen kannalta keskeisiä yhteiskunnan osa-alueita ovat taloudellinen sekä päätöksenteon mekanismeihin ja vallankäyttöön liittyvä tasa-arvo. Hallitusohjelmassa taloudellinen tasa-arvo on esitetty tavoitteena edistää periaatteen "sama palkka samanarvoisesta työstä" toteutumista työmarkkinoilla. Tätä tavoitetta on konkretisoitu selvittämällä työnarviointijärjestelmän kehittämistä. Se, mitä on saatu aikaan, ei riitä. Nyt esillä olevassa selonteossa kyllä rekisteröidään taloudellisen tasa-arvon toteutumattomuus, mutta toimenpide-ehdotukset sen poistamiseksi ovat yhtä ponnettomia kuin tuo hallitusohjelman hurskas toive. Emme yhdy hallituksen työnantajatahoja myötäilevään käsitykseen siitä, että samapalkkaisuuteen johtava kehitys voitaisiin saada aikaan nykyistä lakia muuttamatta.

Tasa-arvolain uudistamistoimikunnan enemmistö on mm. eräisiin EY-tuomioistuimen ratkaisuihin perustuen esittänyt, että tasa-arvolakia korjattaisiin tältä osin. Toimikunnan mukaan säännöksen on oltava sellainen, että palkkasyrjinnän kieltö käsittää myös EY:n tasa-arvodirektiivien ja oikeuskäytännön mukaisesti välillisen syrjinnän eri muodot. Palkkausjärjestelmien on oltava myös yksiselitteisiä ja selviä. Silloin kun näin ei ole, työnantajan on osoitettava, että järjestelmä ei ole sukupuolen perusteella syrjivä, jos esimerkiksi samaan palkkaryhmään kuuluviin naisten ja miesten ansioissa osoitetaan eroja.

Viimeksi tämän päivän lehdissä on julkaistu tietoja, joiden mukaan palkkaerojen syynä on sukupuoli naisten vahingoksi. Laissa tulisi olla selkeä maininta, että työnantajan on esitettävä selvitys siitä, mistä tekijöistä palkkaus kokonaisuudessaan muodostuu, jotta voidaan todeta, mikä merkitys sukupuolella on. Työnantajan todistamisvelvollisuus on kohtuullinen, koska tällä on kaikki asiaan tarvittava materiaali käytössään. Työnantaja myös varsin pitkälle päättää erilaisista palkanlisistä. Lisäksi säännöksissä tulee olla takeet siitä, että palkkasyrjinnän kohteeksi itsensä katsovalle on tehokkaat oikeudelliset keinot asian selvittämiseen. Vihreä eduskuntaryhmä kannattaa tätä periaatetta eikä pidä hallituksen selonteon tätä koskevaa muotoilua riittävänä. Tilastot osoittavat, että naisten asema työmarkkinoilla on selvästi miehiä heikompi. Palkkausjärjestelmät näyttävät suosivan miehiä, ja miehet rynnivät organisaatioissa johtopaikoille paljon enemmän kuin heidän suhteellisen osuutensa, koulutuksensa ja kykynsä asianomaisessa työyhteisössä edellyttäisi.

Tilastokeskuksen palkkatilastojen mukaan teollisuudessa naisten ansiot ovat keskimäärin lähes neljänneksen matalammat kuin miesten. Julkisella sektorilla naisten palkat ovat parikymmentä prosenttia pienemmät kuin miehillä. Palkkaeroja korostavat myös organisaatioasemassa olevat erot. Esimerkiksi vuonna 90 ylimmässä, yli 15 000 markkaa kuukaudessa ansaitsevassa tuloluokassa oli valtion kuukausipalkkaisista miehistä 12,8 prosenttia ja naisista vain 2,9 prosenttia. Vastaava ero on myös kuntatyöpaikoissa. Siellä ylimmässä palkkaryhmässä oli miehiä 15,8 prosenttia ja naisia 5,5 prosenttia. Arvelen yritysten organisaatiokaavioiden perusteella, että siellä ero on vieläkin huimempi.

Vielä kuvaavampi esimerkki palkkaeroista on viimeisten työvuosien palkkakehitys julkishallinnossa. Naisten ja miesten palkkaero kasvaa silloin jyrkästi sekä kunnissa että valtiolla. Toisin sanoen miehet järjestävät silloin itselleen kunnan eläkkeet ja taloudellinen eriarvoisuus jatkuu vielä eläkevuosinakin. Yleisesti Kunnallisen työmarkkinalaitoksen selvityksen mukaan naisten palkkojen nousu kunnissa on ollut suurempaa kuin miesten, vaikka palkkaerot eivät olekaan poistuneet. Myönteisen kehityksen ovat pääosin saaneet aikaan työmarkkinaratkaisujen tasa-arvoerat.

Suomessa naisten palkkatyöhön osallistumisella on pitkä perinne, joka itse asiassa on suomalaisen työmarkkinamallin perusta. Perheiden talous perustuu pitkälle kahden tulonsaajan varaan. Nyt laman myötä on pelättävissä, että tämä murenee ja nimenomaan naisten kustannuksella. Naisten osuus piilotyöttömistä ja vaaja-työllisistä on selvästi suurempi kuin miesten. Osa-aikatyöllisiä naisia on yli kaksi kertaa niin paljon kuin vastaavissa työsuhteissa olevia miehiä.

Kuten selvityksessäkkin todetaan, naisten osuus työttömistä on kasvanut selvästi aivan viime aikoina. Syyskuusta 91 tämän vuoden syyskuuhun naisten työttömyys on kasvanut 71 prosenttia ja miesten 62 prosenttia.

Arvoisa herra puhemies! Hallituksen selonteossa uskotaan naisten ja miesten palkkaerojen vähenevän ennen muuta koulutuksen avulla. Lainaan suoraan selonteon tekstiä: ”Sukupuolten palkkaero kasvaa aluksi koulutustason noustessa mutta pienenee korkeakoulututkintoja suorittaneilla. Naisten palkat nousevat selvemmin koulutustason mukaan kuin miehillä. Miehillä maksetaan korkeampia palkkoja myös alemmilla koulutustasoilla. (Ed. Aittoniemi:

Miehet ovat niin päteviä!) Koulutus on siten naisille välttämättömämpää kuin miehille.” — Selonteon logiikka on tässä kohdassa uskomaton. Siinä itse asiassa hyväksytään eripalkkaisuus, jota sitten muka voidaan lieventää sillä, että naiset kouluttautuvat miehiä enemmän. Koulutus on jokaiselle ihmiselle tärkeä asia sukupuolesta riippumatta. Samapalkkaisuuden keinot on löydettävä aidosta tasa-arvosta, ei siitä että tasa-arvo ostetaan työnantajalta olemalla parempi kuin joku toinen.

Hallitus haluaa edistää samapalkkaisuutta työnarviointijärjestelmän ohella ennen kaikkea aktivoimalla tyttöjä kouluttautumaan miesvaltaisille aloille ja päinvastoin. Tätäkin on syytä tehdä, mutta vielä tärkeämpää on purkaa ammattien arvostuseroihin liittyviä palkkaeroja ammatille ominaisesta sukupuolijakaumasta riippumatta. Miksi siivoojan pitää ansaita vähemmän kuin lakaisukoneen käyttäjän? Miksi paperityöläisen työ on kaksi kertaa arvokkaampaa kuin tekstiiliteollisuudessa ahertavan? Miksi sosiaalityö ja lasten opettaminen on palkalla mitattuna arvottomampaa kuin vastaavan ajan kouluttautuneen ekonomin pörssikurssien seuraaminen? Ehkä vastaus kysymyksiin löytyy suomalaisen vallankäytön pohjavirroista ja päätöksentekomekanismeista.

Arvoisa herra puhemies! Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on laskenut, että vuonna 91 SAK:n valtaa käytännössä käyttävässä hallituksessa oli parikymmentä prosenttia naisia. Yhtä huono oli tilanne Akavassa, jossa 21:stä hallituksen jäsenestä neljä oli naisia. STTK:n 27-jäseniseen hallitukseen oli valikoitunut vain yksi naispuolinen jäsen. Juhlapuheheretoriikasta huolimatta ukkounut ammattiyhdistysliike näyttääkin olevan vankasti todellisen tasa-arvon jarrumies. Solidaarinen palkkapolitiikka on solidaarisuutta vain miesten kesken. Työnantajajärjestöissä tilanne on samanlainen. Kuka on nähnyt tuponeuvotteluiden televisiokatkelmissa yhtäkään naispuolista työnantajien edustajaa?

Eivät myöskään julkishallinnon organisaatiot ole paljon parempia tässä suhteessa. Tasa-arvolaki on kyllä tuonut pakollisen naisen kuntien teknisiin ja väestönsuojelulautakuntiin. Valtion komiteoissa on alettu antaa arvoa myös naisasiantuntijoille. Valitettavasti perusvire on kyllä eriarvoisuutta säilyttävä.

Vihreä eduskuntaryhmä ei pidä korkeimman hallinto-oikeuden tulkintaa siitä, että tasa-arvo päätöksentekoeleimissä toteutuu yhdellä vähemmistösukupuolen edustajalla, lain tavoitteiden ja

hengen mukaisena. Kun lakia kuitenkin näin nyt tulkitaan, kannatamme sen selkeyttämistä tältä osin. Lain valmistelussa ja naisjärjestöjen kannanotoissa esille tullut 40/60 prosenttia on hyvä lähtökohta tasa-arvon edistämiseksi tässä asiassa. Muutos todennäköisesti toisi mukaan nopean verenvaihdon julkishallinnon päätöksentekokollegioissa. Se on ilmeisesti ainoa tapa luoda edellytyksiä poliittisen kulttuurimme sairauksien parantamiselle sekä vallankäytön hajauttamiselle.

Arvoisa puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä haluaa lopuksi kiinnittää huomiota kahteen ajankohtaiseen ja selonteossa huomiotta jääneeseen tasa-arvoasiain erilliskysymykseen, nimittäin naisten asepalvelukseen ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan.

Lokakuun Sotilasaikakauslehdessä otsikolla "Naiset tulevat, oletko valmis" kuvaillaan Naiset ja maanpuolustus -seminaarin keskustelua. Lehden mukaan seminaarin loppupäätelmänä naiset ovat asepalveluksen osalta askeltamassa kohti Eurooppaa vauhdikkaammin kuin miehet. Vauhtia tässä asiassa on tunnetusti lisännyt tasa-arvoministeri ja puolustusministeri Elisabeth Rehn, joka mm. tasa-arvoperusteilla on markkinoinut naisten mahdollisuutta osallistua aseelliseen maanpuolustukseen.

Hanke on kuitenkin tasa-arvomielessä mielen, koska tasa-arvoa ei ole se, että naisia värvätään luuttuamaan kasarmikäytäviä, jotta pienentyvät miesikäluokat voisivat keskittyä oleellisempaan ja palkattua siviilityövoimaa, etupäässä naisia, voitaisiin vähentää ajan hengen mukaisesti. Tasa-arvoa ei ole myöskään se, että naisia, taitavasti sinänsä, välineellistetään puolustusvoimien maskuliinisuutta pikantisti pehmentäviksi maskoteiksi, kuten viimeaikaiset lehtikuvat nuorista rusoposkisista aseella tähtäilijöistä viestittävät. (Ed. Aittoniemi: Pitäisikö olla Golda Meir!) Naisten pääsy vapaaehtoisina armeijaan ei ole tasa-arvokysymys niin kauan kuin miehillä säilyy pakollinen asevelvollisuus. Tasa-arvo on, kuten jo aiemmin totesin, ihmisoikeuskysymys, mitä asevelvollisuus ei ole. Naiset ja armeija eivät ole sukupuolten tasa-arvoa.

Naisiin kohdistuva väkivalta ja seksuaalinen ahdistelu niin kotona, työpaikoilla kuin vapaa-aikaankin liittyvissä tilanteissa sen sijaan on monen muun ulottuvuuden ohella myös tasa-arvokysymys. Useissa tutkimuksissa on todettu, että seksuaalinen ahdistelu ja siihen liittyvä alistaminen ovat myös Suomessa yleisiä työyhteisön

sairauksia. Valitettavasti niihin suhtaudutaan usein samalla tavalla vähätellen ja uhria syyllistään kuin raiskauksiinkin. Vihreä eduskuntaryhmä kannattaa hallituksen kannanottoa siitä, että tasa-arvolakia selkeytetään tältä osin. Työntekijän velvollisuutena on toimia niin, ettei kukaan työntekijä joudu sukupuolisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi.

Lisääntynyt naisten kokemus väkivalta työpaikoilla on myös ongelmallinen. Muun muassa Työ, terveys, turvallisuus lehden numerossa 12/92 kerrotaan, että hoitotyötä tekevä nainen joutuu työssään vakaviin väkivaltatilanteisiin yhtä usein kuin poliisi. Näistä tilanteista vain ei etsiä koida ja puhuta julkisuudessa läheskään niin usein kuin miesvaltaisissa aloihin kohdistuvasta väkivallasta.

Arvoisa herra puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä toivoo, että työasiainvaliokunta kiinnittää erityistä huomiota selontekoa käsitellessään samapalkkaisuuden edistämiseen, 40 prosenttia ja 60 prosenttia -suhteen lakisääteistämiseen päätöksenteossa sekä lopussa esittämiimme ajatuksiin naisten asepalvelun ja naisiin kohdistuvan väkivallan tasa-arvoulottuvuuksista.

Ed. Laakkonen: Arvoisa puhemies! Tasa-arvolaki on ollut Suomessa voimassa viisi vuotta, mutta vielä voidaan kysyä: Miksi koneen huoltamisesta maksetaan yhteiskunnassamme edelleen enemmän kuin sairaan ihmisen hoitamisesta? Miksi miehet valtaavat naisvaltaisten alojen johtopaikat? Miksi noin kaksi kolmasosaa naisista jää sellaisen palkkarajan alle, jonka kaksi kolmasosaa miehistä ylittää? Naisten palkat nousevat koulutustason mukaan, mutta miksi miehet saavat korkeampia palkkoja myös alemmilla koulutustasoilla?

Miksi-kysymyksiin löytyy vain yksi pääsääntöinen vastaus: sukupuolten välinen eritaso-arvo. Yksityisellä sektorilla työsopimuslaki on antanut vuodesta 1971 lähtien mahdollisuuden työntekijöiden tasa-arvoiseen kohteluun. Kehitystä parempaan suuntaan on kuitenkin tapahtunut vasta tasa-arvolain tultua voimaan. Tasa-arvolaki hyväksyttiin Suomessa vuonna 1987 viimeisimpänä Pohjoismaista ja silloinkin tiukan kamppailun jälkeen.

Tasa-arvolain keskeinen tarkoitus on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten tasa-arvoa sekä parantaa naisten asemaa etenkin työelämässä. Tasa-arvolain nojalla kielletään sukupuoleen perustuva syrjintä työhönotossa, palkkauksessa ja muutenkin pal-

velussuhteen kestäessä sekä työsuhdetta päätet-
täessä.

12.6.1992 äänestettiin eduskunnassa tasa-arvolakiin liittyvästä asiakohdasta, jossa me naiskansanedustajat joidenkin edistyksellisten miesten avustuksella saimme lakiin merkittävän korjauksen. 1.8.1992 tuli tasa-arvolaisa voimaan täsmennys, jonka mukaan raskauteen ja synnytykseen perustuva eriarvoiseen asemaan asettaminen on sukupuoleen perustuvaa syrjintää. Lisäksi lakiin tuli säännös, jonka mukaan sukupuoleen perustuvaa syrjintää on myös eri asemaan asettaminen tai joutuminen vanhemmuuden, perheenhuoltovelvollisuuden tai muun välillisesti sukupuoleen liittyvän syyn johdosta. Edellä mainittujen korjausten puuttuminen olisi ollut räikein ristiriita Euroopan yhteisön tasa-arvodirektiivien kanssa. Nyt se onneksi tuli korjattua.

Tasa-arvolaki on tarpeellinen. Sen osoittavat ne 200—300 valitusta, jotka vuosittain pannaan vireille. Tasa-arvolaki ei ole tarpeen ainoastaan naisen aseman parantamiseksi, vaan myös miesasiakkaita on ollut tasa-arvovaltuutetun toimistossa 25—30 prosenttia. Tämä osoittaa sen, että on kyse todella tasa-arvolaista, vaikka tasa-arvo toteutuu nykyisellään paremmin miesten kohdalla.

Tasa-arvovaltuutetun toimistosta saatujen tietojen mukaan sukupuoleen perustuvaa syrjintää tapahtuu eniten työhön otettaessa ja enimmäin on valituksia tullut kunnista ja kuntainliitoista, joiden prosenttiosuus tämän vuoden tilastojen mukaan on 36,9 prosenttia, yksityisten työnantajien 29,2 prosenttia ja valtion ja sen virastojen osuus 26,2 prosenttia vireille tulleista asioista. Kaikkein parhaiten on tasa-arvolakia toteutettu yliopistoissa ja korkeakouluissa, joiden prosenttiosuus valituksista on vain 6,2 prosenttia.

Kuntien ja kuntainliittojen suurta valitusprosenttia voidaan selittää silläkin, että laki turvaa paremmin työntekijän oikeudet julkishallinnon alalla. Yksityisellä sektorilla uskotaan syrjintäta-
pauksia olevan enemmän kuin osuus antaa ymmärtää, mutta sieltä ei hevin uskalleta lähteä valittamaan. Asuinpaikan mukaan lausuntoja on eniten pyydetty Uudeltamaalta ja Hämeestä. Muu Suomi painii paljon pienemmässä sarjassa.

Ärade herr talman! För att främja jämställdheten har man allt mer börjat göra upp jämställdhetsplaner och handlingsprogram för jämställdhetsfrågor. Enligt tillgängliga uppgifter har

tre kommuner i vårt land utarbetat sådana planer och program och många andra kommer att följa efter. Av allt att döma kan jämställdhetslagen bäst efterlevas om kommunerna samstämmigt utarbetar en jämställdhetsplan och kommer överens om hur man skall gå till väga. Kommissionen för revidering av jämställdhetslagen har föreslagit och regeringen har förordat förslaget att varje arbetsgivare som har minst 150 anställda skall utarbeta en jämställdhetsplan. I Sverige har varje arbetsgivare med minst tio anställda samma skyldighet. Kristliga förbundets riksdagsgrupp känner varmt för regeringens ställningstagande och omfattar det.

Arvoisa puhemies! Tasa-arvolain tavoitteena on myös, että naisilla ja miehillä on tasaveroiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon. Maailman laajuista huomiota on herättänyt naiskansanedustajien suuri määrä tämänhetkessä eduskunnassamme, 39 prosenttia. Kärjessä on Pohjois-Karjala 71 prosentilla. Vähiten naiskansanedustajia on Vaasan vaalipiiristä, 22 prosenttia. Toivottavaa olisi, että suuri joukkovoima käytettäisiin hyödyksi tärkeiksi koettujen asioiden ajamiseksi. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Saksan parlamentissa oli vuonna 1991 naisia 16,0 prosenttia, Englannin 6,5 prosenttia, Ranskan 5,7 prosenttia, ja Suomessa siis 39 prosenttia.

Valtion komiteoissa on viime vuosina tapahtunut kehitystä naisedustuksen suhteen. Kun vuonna 1989 oli 17 komiteaa, joissa ei ollut yhtään naisjäsentä, oli sellaisia vuonna 1990 enää 7.

Viime kunnallisvaaleissa valittiin valtuustoihin naisia 30 prosenttia. Kunnallisissa toimielimissä katsotaan nykykäytännön mukaan tasa-arvolain velvoitteen täyttyvän, kun toimielimessä on vähintään yksi henkilö edustamassa kum-
paakin sukupuolta.

Tasa-arvotoimikunnan esittämä vähintään 40 prosentin sääntö ei ole saanut laajempaa kannatusta, mikä onkin ymmärrettävää. Monissa kunnissa on hyvin vaikea löytää naisedustusta mm. tekniseen lautakuntaan tai rakennuslautakuntaan. Jos vähintään 40 prosentin sääntö tulisi voimaan, aiheuttaisi se suuria vaikeuksia lautakuntien kokoonpanoon, ja seurauksena voisi lautakuntiin tulla nimitetyiksi naisia, joilla ei riitä kiinnostusta asioihin.

Hallituksen kanta on, että naisten ja miesten tasapuolinen osallistuminen valtionhallinnon ja

kunnallishallinnon komiteoihin, neuvottelukuntiin, työryhmiin ja vastaaviin suunnitteluelimiin on pantava lakitekstiin. Katsotaan myös, että yhden naisen ja yhden miehen edustus ei ole riittävä tasa-arvolain mukaisen edustuksen vaatimusta täyttämään. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä yhtyy hallituksen kantaan.

Vuonna 1991 kuului työikäisistä naisista noin 72 prosenttia ja miehistä noin 78 prosenttia työvoimaan. Kansainvälisesti katsoen naisten työelämään osallistuminen on maailman huippuluokkaa. Naisten työttömyys on ollut alhaisempaa kuin miesten, mutta on odotettavissa, että naisten työttömyys tulee kasvamaan mm. julkisen sektorin säästötoimien vaikutuksesta. Työttömyys on naisten osalta ollut lähinnä vain vähän koulutettujen ja yli 40-vuotiaiden ongelma.

Kannanotossaan hallitus lupaa seurata työttömyyden kehitystä naisten ja miesten osalta erikseen ja erityisesti julkisen sektorin säästötoimien toteuttamisen yhteydessä. Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä erityisen huomion kohteeksi on otettava yksinhuoltajaäidit, joille työttömyys voi koitua taloudellisine seuraamuksineen ylivoimaisen vaikeaksi.

Työmarkkinoilla naiset sijoittuvat 60 prosentin osuudella palvelualojen ammatteihin, kun taas teollisuus- ja rakennustoiminta ovat miesvaltaisia. Niin sanotuissa tasa-ammateissa on toiminut vain 9 prosenttia kokoikätyöllisistä.

Erilaisten psyykkisten ja fyysisten ominaisuuksien vuoksi työelämässä tapahtunut roolijako on ymmärrettävä. Toisaalta tasoittumista kaivattaisiin. Kun yhä useampi perhe on yksinhuoltajaperhe ja huoltajana on useimmiten äiti, olisi lasten kehittymisen kannalta myönteistä, että esimerkiksi päiväkodeissa ja kouluissa olisi enemmän miehiä. Siksi tuleekin vakavasti harkita, miten miehiä saataisiin enemmän hakeutumaan lastenhoitotyöhön ja opetuslalle. Kun tasa-arvolain nojalla poistettiin kiintiöt, joilla suositettiin miesten hakeutumista opettajankoulutukseen, väheni miesten osuus 40 prosentista vuonna 1989 18 prosenttiin. Luvuvuonna 1980—1981 peruskoulun luokanopettajista oli naisia 62,4 prosenttia ja luvuvuonna 1990—1991 64,8 prosenttia. Jos naisistuminen vielä jatkuu, voidaan hyvällä syyllä kysyä, oliko kiintiöiden poisto täysin järkevä teko.

Arvoisa puhemies! Sukupuolen perusteella määräytyvälle palkkarakenteelle on ollut ominaista se, että ns. naisvaltaisilla aloilla on ollut erityisen matalat palkat. Tälle palkkarakenteelle ei ole enää perusteita, ja se sotii pahasti tasa-

arvolakia vastaan. Naisten ja miesten palkkaero kaikkien palkansaajien kesken säännöllisen työajan vuosiansioissa on noin 20 prosenttia. Naisten palkat eivät ole missään ammatissa miesten palkkoja korkeampia, ei edes naisvaltaisilla aloilla. Sen sijaan miesten palkkataso on korkein ammateissa, joissa on vähän naisia. Työnantajasektoreista suurimmat palkkaerot ovat yksityisellä sektorilla.

Koulutus on naisille välttämättömämpää kuin miehille. Miehille maksetaan korkeampia palkkoja myös alemmilla koulutustasoilla. Vasta korkeakoulututkinnon suorittaneiden naisten palkkaero pienenee miehiin nähden. Vaikka palkkaeroja tutkittaessa otetaan huomioon naisten ja miesten erilainen sijoittuminen eri aloille ja tehtäviin, työkokemus ja koulutus, jää edelleen palkkaeroja, joille jää ainoaksi selitykseksi sukupuoli. Palkkaerojen pysyvyyteen on syynä mm. se, että naisten töille tyypillisiä piirteitä ei ole arvostettu palkkaperusteina. Koneen huoltoa pidetään arvokkaampana kuin lapsen, vanhuksen tai sairaan hoivatyötä.

Työnarviointiryhmä on kehittänyt uuden työn vaativuuden arviointikehikon, jolla osaminen, vastuu, kuormitus ja työolot otetaan keskeisinä huomioon työn arvioinnissa. Hallitus toteaa kannanotossaan, että naisten ja miesten samapalkkaisuus on keskeinen tasa-arvon toteuttamisen edellytys. Siksi seuraava askel hallituksen toimissa on tukea rahallisesti työnarviointimenetelmien kokeilututkimusta, jossa ovat mukana myös työmarkkinaosapuolet. Myös palkkajärjestelmiä halutaan kehittää niin, että paremmin eriteltäisiin työn vaativuutta koskeva palkan osa. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä yhtyy hallituksen kantaa ja lisää, että hallituksen tulee pyrkiä pikaisesti toteuttamaan työnarviointimenetelmien käyttöönotto koko laajuudessaan.

Tasa-arvoa loukkaava mainonta jätettiin tasa-arvolain ulkopuolelle. Mutta eduskunta edellytti, että mainosala luo periaatteet ja menettelytavat, joiden avulla syrjivä mainonta poistuu. Eduskunnan toivomuksesta huolimatta näin ei ole kuitenkaan käynyt, vaan naista halventavaa ja syrjivää mainontaa esiintyy. Esimerkiksi mainoksissa ”Kokeile yleisiä” ja ”Ole uskonon autollesi” nainen rinnastetaan kulutushyödykkeisiin. Kun joukkoliikennevälineisiin viittaavien tekstien alla ”Kokeile yleisiä” ja ”Ole uskonon autollesi” onkin naisen kasvot eikä auton kuva, halvennetaan mainoksella naista ja kielletään häneltä ihmisarvo.

Tasa-arvolain nojalla pitäisi puuttua myös naista halventaviin epäsiiveellisiin ohjelmiin ja julkaisuihin, joiden kautta naisesta on tehty pelkkä seksiohjeksi. Aikuisen naisen lisäksi käytetään kuvissa jopa nuoria kehittymättömiä tyttöjä. Nämä esimerkit ovat naisen halventamista pahimmillaan. Edellä mainitut esimerkit joukko-liikenteen mainoksista ovat lasten leikkiä näiden rinnalla. Toivoisin, että koko maailman naisvaltaisin eduskunta ryhtyisi vakavasti toimiin juuri tämän epäkohdan kitkemiseksi.

Ahvenanmaalla ollaan edistyskellisempiä kuin Manner-Suomessa. Ahvenanmaan maakunnan tasa-arvolakiin on otettu mukaan kielto, jonka mukaan elinkeinonharjoittaja ei saa mainostaa tuotteitaan ja palveluitaan tavalla, joka loukkaa tai halventaa naisen tai miehen arvoa.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä toivoo, että tasa-arvoa loukkaava mainonta, ohjelmatarjonta ja julkaisut otettaisiin mukaan maamme tasa-arvolakiin.

Naisen ja miehen välinen sukupuolinen jännite on normaalia, mutta jos se kehittyy sukupuoliseksi häirinnäksi ja ahdisteluksi, on se vakavaa ja tasa-arvolain vastaista loukatessaan yksilön oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja itsemääräämiseen. Hallitus pitää kannanotossaan tärkeänä, että tasa-arvolakiin liittyvää tasa-arvotyötä koskevaa säännöstä täydennetään siten, että työnantajat veloitetaan huolehtimaan siitä, ettei kukaan työntekijä joudu sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun kohteeksi työpaikallaan. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä yhtyy hallituksen kannanottoon.

Tasa-arvolakiin vedonneet ovat joutuneet työpaikallaan monesti vastatoimien kohteeksi. Vastatoimista yleisimpiä ovat olleet palkankorotusten poisjääminen ja henkilön sivuuttaminen toisen työtehtävän täyttämässä. Eräiden maiden tasa-arvolakiin on sisällytetty säännös, jossa kielletään kostotoimet tasa-arvolakiin vetoamisen vuoksi. Hallituksen mielestä tasa-arvolakia tulisi täydentää siten, että kiellettyä syrjintää olisi myös työntekijän työolosuhteiden tai palvelussuhteen ehtojen heikentäminen sen johdosta, että työntekijä on vedonnut tasa-arvolakiin. Säännöksen rikkomisesta voitaisiin tuomita hyvitys. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä yhtyy täysin hallituksen kantaan tasa-arvolain täydentämisessä.

Arvoisa puhemies! Selonteossa korostetaan kansainvälistä yhteistyötä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Mainitaan mm. YK, Pohjoismaiden neuvosto, Euroopan neuvosto, Oecd,

kehitysyhteistyö sekä Etan kautta yhteydet EY:n tasa-arvotyöhön.

Jyväskylän yliopiston tutkija Raija Julkunen on tutkinut naisen asemaa integraatiossa ja kysyy artikkelissaan mm.: Takaisinko keskiaikaan? Tohtori Julkusen mukaan tämän päivän Eurooppa on sukupuolierojen suhteen monimuotoinen ja särmikäs, paikallinen ja eriaikainen.

Naisten työhön osallistuminen on rajusti noussut viime vuosikymmeninä Pohjoismaissa ja hitaasti Euroopan katolisissa maissa ja Keski-Euroopan ydinalueilla. Missään naiset eivät ole saavuttaneet työmarkkinoilla yhtäläistä asemaa. Ilon tasa-arvraportin mukaan vuodelta 1990 naiset ovat maksaneet lisääntyvän työhön osallistumisen lisääntyvällä epävarmuudella työssä. Naisten työllisyyden lisääntymisen ohella on kasvanut myös naisten työttömyys. Vuonna 1988 oli yhteisömaissa miesten työttömyys 8,3 prosenttia ja naisten 13,3 prosenttia. Suomessa on naisten työttömyys ollut alhaisempaa kuin miesten paitsi yli 55-vuotiaiden osalta.

Työttömyyden ohella myös köyhyys on suuremmassa määrin naisten kuin miesten ongelma EY-maissa. Skjonsberg ja Schunter-Kleeman toteavatkin vuonna 1990, että ainakaan toistaiseksi yhteisöpolitiikka, EY:n köyhyysohjelmat ja rakennerahastot eivät ole saaneet aikaan sellaista sosiaalista edistystä, joka näkyisi köyhien naisten elämässä.

Euroopassa vallitsee monta hyvinvointivaltion mallia. Konservatiivista mallia edustavat Saksa, Ranska, Belgia, Hollanti, Luxemburg ja Pohjois-Italia. Tämä malli on maskuliininen, työyhteiskuntaa tukeva. Julkinen sektori ei tuota pohjoismaiseen tapaan hyvinvointipalveluja, vaan niiden hankkimista muilta tuottajilta tuetaan tulonsiirroin. Julkista vastuuta avuttomien ja sosiaalisesti ongelmaisten huolenpidosta ei ole, vaan vastuuta kantavat perhe, kirkko, järjestöt, itseavun ryhmät, vapaaehtoiset ja vaihtoehtoliikkeet. Lähinnä kasvatuksellisista syistä on syntynyt järjestöjen ja kirkkojen ylläpitämiä, julkisesti subventoituja lastentarha-esikoulujärjestelmiä yli kolmevuotiaille.

Kreikka, Espanja, Portugali, Etelä-Italia ja Irlanti kuuluvat maataloudellisesti-kirkollisen patriarkalisiin malliin. Hyvinvointivaltio on hyvin alkeellinen. Esimerkiksi Portugalissa sosiaalimenot asukasta kohden vuonna 1990 ovat lähes kymmenen kertaa pienemmät kuin Tanskassa. Halpaa naistyövoimaa, jopa lapsityövoimaa, käytetään sopeuttamaan talous kovaan kilpailuun. Etelä-Euroopassa EY:n jäsenyys on pan-

nut alulle taloudellisen kasvun mutta toisaalta lisännyt uusia sosiaalieroja.

Pohjoismaat edustavat naisystävällistä sosiaalivaltiota. Mallille on ominaista laaja julkis palvelujen tuotanto ja pyrkimys täystyöllisyyteen. Kaikki kansalaiset kuuluvat samojen sosiaalijärjestelmien piiriin. Pohjoismaissa hoidetaan palkkatulla asiantuntijatyövoimalla tehtävät, jotka muualla Euroopassa tehdään perheissä ja vapaaehtoistyönä. Pohjoismainen malli on ainoa, joka rakentuu tasa-arvopolitiikalle ja naisten palkkatyösopimukselle. Äitiyteen ja vanhemmuuteen liittyvät etuudet ovat korkeatasoisia. Myös miesten hoivaajan roolia on pyritty edistämään. Pohjoismainen hyvinvointivaltion malli on pystynyt lisäämään sosiaalista hyvinvointia ja poistamaan sukupuoli- ja luokkaeroja.

Pohjoismainen hyvinvointivaltion malli on Euroopan valtion malleista kaikkein naisystävällisin. Silläkin on kuitenkin omat epäkohtansa, jotka talouskriisin vallitessa ovat joutuneet suurennuslasin alle. Epäilemättä julkisen sektorin supistaminen johtaa lisääntyvään naisten työttömyyteen ja palveluiden heikkenemiseen myös Pohjoismaissa.

EY:llä on melko tiukka ja edistysellinen tasa-arvonormisto vuodelta 1975, kaikkiaan viisi tasa-arvodirektiiviä, jotka koskevat lähinnä samapalkkaisuutta ja yhdenvertaista kohtelua työn saannissa, koulutuksessa ja urakehityksessä. 1980-luvun lopulla laadittiin useita direktiiviehdotuksia, mutta ne todettiin liian edistykselliseksi ja haudattiin kaappeihin. Vuoden 1986 jälkeen ei uusia direktiivejä ole hyväksytty. EY:n komissiossa on tasa-arvoasiain yksikkö, joka valmistelee tasa-arvoa koskevia asioita.

Kansalliset valtiot ovat kuitenkin olleet haluttomia ottamaan tasa-arvopolitiikkaa vakavasti ja toteuttamaan käytännössä. Ilon raportissa vuodelta 1990 päätellään, että EY:n tasa-arvopolitiikka rajoittuu perusfilosofiansa mukaisesti lähinnä naisten työmarkkinakohteluun eli EY tunnustaa naiset työmarkkinoilla, mutta ei muussa kansalaisuudessa ja äitiydessä.

Joidenkin EY-intoilijoiden ideologian mukaan me voimme levittää pohjoismaista järjestyksyyttä sukupuolten välisestä tasa-arvosta muualle Eurooppaan. Toiset taas odottavat, että EY-jäsenyyden myötä me purkaisimme taloudellisesti raskaaksi käynyttä pohjoismaista sosiaalivaltiota. Jälkimmäisen vaihtoehdon toteuttaminen on jo meillä alkanut, vaikka emme ole edes täysjäseniä. Ensimmäiselle vaihtoehdolle ei löydy mitään reaalisia toteutumismahdollisuuksia.

Siksiä voidaan yhteenvetona todeta, että valtion varaan rakennettu sukupuolten välinen tasa-arvo seisoo hyvin horjuvalla perustalla.

Arvoisa puhemies! Raamatun mukaan kaikki ihmiset ovat samanarvoisia Jumalan edessä. Hänen valtakuntaansa on tervetullut samalla tavalla korkein kuningas ja köyhin kerjäläinen, jos on vain halunnut tehdä tämän valinnan. Galatalaiskirjeessä sanotaankin: "Yhdentekevää, oletko juutalainen vai kreikkalainen, orja vai vapaa, mies vai nainen, sillä Kristuksessa Jeesuksessa te kaikki olette yksi." Siis myös mies ja nainen ovat samanarvoisia.

Naisen asema on Jumalan sanan valossa haluttu usein ymmärtää väärin. Nainen ei ole alhaisemmassa asemassa kuin mies. Juuri naiselle annettiin ensimmäinen todistajan tehtävä. Myös Jeesuksen suhtautuminen molempiin sukupuoliin oli täysin tasapuolista.

Mikään ihmisryhmä tai organisaatio ei toimi nyky-yhteiskunnassakaan ilman auktoriteetti- ja vastuusuhteita. Jonkun pitää olla johtaja ja kantaa vastuu koko ryhmästä. Jos kaikki yrittävät olla johtajia, tulee sekasorto. Saman periaatteen pitäisi toteutua myös perheessä ja avioliitossa. Kristillisen perhekäsityksen mukaan mies kantaa suurimman vastuun perheestä, hän on vastuussa perheestään Jumalalle. Hänen tulisi olla valmis jopa antamaan henkensä vaimonsa ja perheensä puolesta, kuten Kristus teki seurakunnan puolesta.

Molemmille puolisoille kuuluu kehoitus kilpailla toinen toisensa kunnioittamisessa. Kehotus alamaisuuteen ymmärretään yleensä alistamisena tai alistamisena, jotka molemmat ovat epäraamatullisia asenteita. Alamaisuuden oikea käänös tarkoittaa valitsemista vapaaehtoisesti koko sielustaan, olemuksestaan ja sydämeästään. Kristityssä perheessä vaimon tulisi itse valita ns. kakkosjohtajan asema, minkä tulisi näkyä asenteissa ja teoissa. Mies ei voi sitä vaatia.

Miehen johtajuus perustuu rakkauteen ja vastuun kantamiseen. Sen esikuvana on Jeesuksen palveleva suhde opetuslapsiinsa ja seurakuntaansa. Hyvä johtaja kuuntelee ja pyrkii tekemään päätökset yhdessä puolisonsa kanssa. Jokainen kristitty on vastuussa omista asioistaan, mutta vain mies on pääsääntöisesti vastuussa perheestään Jumalan edessä. Kristuksen yhteydessä pääsee toteutumaan sukupuolten välinen analogia eli kaikinpuolinen erilaisuus samankaltaisuudessa.

Tasa-arvo on tarkoitettu oikeussuojaksi, ei elämän sisällöksi. Rakkaus sen sijaan on elämän

sisältö. Jos raamatullinen rakkauden periaate toteutuisi myös yhteiskunnassa, ei tasa-arvolakia tarvittaisi. Kristillisessä ihanneyhteiskunnassa, jossa Kristuksen rakkaus on perusvoimana, ei tapahdu sukupuoleen perustuvaa syrjintää kotona eikä työelämässä.

Arvoisa puhemies! Lyhyt yhteen veto puheenvuorostani.

Erilaisten psyykkisten ja fyysisten ominaisuuksiensa vuoksi naiset ja miehet hakeutuvat luonnostaan eri tehtäviin. Vaikka miesten kiinnostuksen lisääntymistä toivotaan opetus- ja lastenhoitoalalla, ei laskelmoitu pyrkimys ammattijakautuman muuttamiseen tasa-ammateiksi ole järkevä.

Tasa-arvon toteutumisen suurimpia esteitä ovat palkkaerot. Siksi hallituksen tulee yhteistoinin pyrkiä pikaisesti toteuttamaan työnarviointimenetelmien käyttöönotto koko laajuudessaan.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä toivoo myös, että tasa-arvoa loukkaava mainonta, ohjelmatarjonta ja julkaisut otettaisiin mukaan tasa-arvolakiin.

Ed. Särkijärvi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Keskustelu tasa-arvosta keskittyy lähinnä keskusteluun miesten ja naisten tasa-arvosta. Sama asetelma lyö leimansa myös hallituksen selontekoon, jossa puututaan lähes yksinomaan sukupuolten tasa-arvoon työelämässä, koulutuksessa ja lainsäädännössä. Tyypillistä tasa-arvokeskustelulle on se, että vähemmälle huomiolle jäävät muut tasa-arvoseikat, joita ovat mm. ihmisten varallisuudesta, iästä ja asuinpaikasta aiheutuva eriarvoisuus.

Koska keskustelu leimautuu pelkästään sukupuolten väliseksi kilpailuksi, on tasa-arvokeskustelun monissa yhteyksissä muodostunut pitkälti pienen aktiivijoukon kinasteluksi siitä, sortavatko miehet naisia vai eivätkö tai päinvastoin. Vallitseva keskusteluasenne, jota vielä hie man ruokkivat naisasialiikkeen aktivistien yllälyönnit, ei ole mielestäni omaltaan osaltaan luomassa hyvää pohjaa asialliselle ja kehittäväälle keskustelulle ja toimenpiteiden suunnittelulle kaikkien kansalaisten tasa-arvoisuuden parantamiseksi.

Keskustelussa tulisi päästä pois juupas — eipäs-tasoisesta väittelystä syvälle luotaavaan ja

laaja-alaiseen tarkasteluun siitä, missä ja missä yhteyksissä eriarvoisuutta yleensäkin esiintyy. Tämä ei suinkaan tarkoita sitä, ettei eriarvoisuutta esiintyisi myös sukupuolten välillä työelämässä ja koulutuksessa. Toisaalta tasa-arvo ei ole kaikilta osin toteutunut muuallakaan yhteiskunnassamme.

Lähes yhtä ongelmallisina kuin sukupuolten tasa-arvoa loukkaavat tapaukset näen myös ihmisten iän, varallisuuden ja asuinpaikan mukanaan tuomat eriarvoisuustekijät. Luonnollisesti nämä tekijät saattavat joissakin tapauksissa esiintyä myös lomittain niin, että työelämässä vallitsevat palkkaukselliset epäkohdat tuovat mukanaan eriarvoisuutta myös hyvinvoinnin ja arvostuksen puolelle.

Herra puhemies! Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta tuli voimaan vuoden 87 alusta. Kuten jo lain nimestäkin voidaan päätellä, keskittyi laki käsittelemään pelkästään sukupuolten välisiä tasa-arvoisuuskysymyksiä. Nyt käsitteilyssä oleva selonteko nojautuukin täysin voimassa olevaan lakiin ja siitä saatuihin kokemuksiin. Lain uudistamista on pohtinut tasa-arvolain uudistamistoimikunta, joka sekin työssään on pitkälti keskittynyt täydentämään voimassa olevaa lakia pelkästään sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä.

Edellä mainitsemiani muita kansalaisten välisiä eriarvoisuusasetelmia ei uudistustoimikunnan työssä ole otettu lainkaan huomioon. On myönnettävä, että mainitsemi mm. ikään, varallisuuteen tai asuinpaikkakuntaan perustuvat tasa-arvokysymykset otetaan huomioon muussakin lainsäädännössä, mutta katsoisin niiden tarkastelun olevan aiheellista myös tasa-arvosta nimenomaisesti säädetystä laista keskusteltaessa.

Olen sitä mieltä, että sukupuolten eriarvoisuus ei ole kaikkein räikeimpiä ja ajankohtaisimpia eriarvoisuuskysymyksiä tämän päivän Suomessa. Vallitsevassa lohduttomassa taloudellisessa tilanteessa eriarvoisuus esiintyy konkreettisemmin ihmisten hyvinvoinnin suurina tasoeroina, mikä ei voi olla heijastumatta katkeruutena, kateutena ja jopa väkivaltaisena käyttäytymisenäkin.

Mikäli lähdetään tarkastelemaan asiaa kuitenkin selonteossa esille tuodun sukupuolten välisen tasa-arvon kannalta, on selonteossa mainittu osuvasti koko miesten ja naisten välisen tasa-arvon kehittymisen ydin seuraavasti: ”Erityisesti koulutuksellisilla toimenpiteillä ja asennekasvatuksella tulisi tukea työmarkkinoiden

sukupuoleen perustuvan eriytymisen poistamista.” Tästä juuri on kysymys tarkasteltaessa sukupuolten tasa-arvon parantamismahdollisuuksia.

Naisia ja miehiä ei voi tehdä pelkällä lainsäädännöllisellä mahtikäskyllä yhdessä yössä eikä yhdessä vuodessa tasa-arvoiksi, vaan kehitys vaatii vuosia, jopa vuosikymmeniä. Tämä johtuu siitä, että olemassa olevat rakenteet ja vallitsevat asenteet niin kotona, koulussa kuin työelämässäkin ovat pitkällä aikavälillä kehittyneet ja periytyneet. Niitä ei voida romuttaa lainsäädännön määräyksillä eikä asetuksilla, vaan tarvitaan uudella asenteella höystettyä valistusta ja koulutusta.

Naisten ja miesten tasa-arvoa on lähdeittävä rakentamaan ensiksi perheiden sisällä tapahtuvalla asennekasvatuksella niin, että jo lapsena kotona tehtäisiin tyttöjen ja poikien väliset kasvatuserot mahdollisimman pieniksi. Koska vanhemmilla on kuitenkin peritty ja opittu malli nykyisen kaltaisista sukupuolirooleista, on tämäkin vaikea tehtävä. Ainoa mahdollisuus vaikuttaa vanhempien kotona antamaan tasa-arvo-kuvaan on siinä, että yhteiskunnan toimesta jaetaan mahdollisimman paljon asiallista ja kiihкотonta valitusta sukupuolten tasa-arvon edistämisestä. Tämän valistuksen tulisi nimenomaan keskittyä asennekasvatukseen siihen, että tulevassa elämässä tapahtuvat valinnat niin koulutuksen kuin ammatinkin suhteen tehtäisiin nykyistä enemmän sukupuoliroolista vapailla perusteilla. Valistuksen vaikutukset tulevat näkyvän kuitenkin vasta vuosikymmenien kuluessa.

Toisena valistusta jakavana paikkana ovat koulut. Niissä tapahtuvalla asennekasvatuksella on myös erittäin merkittävä tehtävä edistettäessä sukupuolten tasa-arvoa. Siksi koulujen opetusohjelmiin tulisi kiinnittää tasa-arvotyössä työelämän ohella kaikkein suurin huomio. Tehtävä on erittäin hankala, sillä mikäli tasa-arvoa ja sen edistämistä lähdetään opetusohjelmassa kehittämään feministien vaatimalla tavalla, joudutaan ojasta allikkoon. Kehitys- ja uudistustyön tulee olla kiihкотonta ja hienovaraista niin, ettei koulussa jaettava valistus sodi liiaksi kotona opittua ja vallitsevaa arvomaailmaa vastaan. Mikäli näin tapahtuu, saattaa opetussisällön uudistaminen lyödä itseään korville ja kääntyä tarkoitus- taan vastaan.

Hyvänä esimerkkinä varovasti etenevästä tasa-arvoasetelmien sisällyttämisestä kouluissa annettavaan opetukseen on erillisten tyttöjen ja

poikien käsityötuntien yhdistäminen vuoden 94 kuluessa. Tällä tavoin voidaan varsin pienellä toimenpiteellä ja kuitenkin mahdollisimman konkreettisesti osoittaa lapsille, ettei käytännössä ole erillisiä miesten ja naisten töitä. Samoja työtehtäviä voivat yhdessä tai erikseen tehdä niin tytöt kuin pojatkin.

Tähän saakka virkkuukoukkujen kanssa vapaa-aikaansa viettävää miestä tai sorvin ääressä ilta puhdetaan kuluttavaa naista on katsottu pitkään ja pidetty hieman omituisena. Kun kouluissa jokainen oppilas sukupuolesta riippumatta saa valita omaa kiinnostustaan ja taipumustaan vastaavan käsityötavan, edesautetaan uskomattoman paljon tulevien vuosikymmenien ammatinvalintojen tasa-arvoisuutta ja naisten ja miesten nykyistä ennakkoluulottomampaa sijoittumista työelämän eri tehtäviin.

Toinen varsin kauan kouluelämässä vallalla ollut sukupuolieroja korostanut tekijä oli pelkästään tytöille annettu kotitalousopetus. Tämän epäkohdan poistaminen oli mielestäni erittäin tärkeä askel koulujen antamassa tasa-arvokasvatuksessa. Käsityötuntien yhdistymisen jälkeenkin löytyy opetusohjelmista varmasti vielä runsaasti kehittämisen varaa. Kuten jo edellä totesin, tämän kehitystyön tulee kuitenkin tapahtua pienin askelin ja hienovaraisesti.

Suomessa on pystytty tähänkin saakka elämään nykyistä vähäisemminkin tasa-arvon valitessa, ja meitä on silti kansainvälisesti suuresti kunnioitettu ja keuhuttu naisten aseman ansiosta. Meillä ei siis ole mitään syytä hätäillä sukupuoliroolien muramisessa liian väkivaltaisesti ja nopeasti. Kun teemme tätä kehitystyötä kasvat- taen, kouluttaen ja valistaen 10—20 vuotta, pääsemme huomattavasti parempaan lopputulokseen kuin liian nopeilla ja radikaaleilla toimilla. Tasa-arvotyössä pätee pitkälti sama sääntö kuin laihduttamisessa eli hitaasti hyvää tulee, ja silloin myös tulokset ovat pysyvämpiä.

Herra puhemies! Toinen olennainen tasa-arvokeskustelun osa-alue on naisten ja miesten tasa-arvoisuus työelämässä. Se on mitattavissa niin palkkauksessa, uralla etenemisessä kuin työolosuhteissakin. Tilastot antavat sellaisen kuvan, että tällä hetkellä työvoimasta on lähes tasan puolet naisia ja miehiä. Palkansaajista vuoden 91 tilaston mukaan naisia olisi jopa hieman enemmän kuin miehiä. Tämä merkitsee sitä, että naisten työssäkäynti on Suomessa maailman huippuluokkaa prosentuaalisesti. Työikäisistä naisista noin 70 prosenttia kuuluu työvoimaan. Tämä tarjoaa varsin edustavan pohjan

tarkastella sitä, kuinka miesten ja naisten tasa-arvoisuus toteutuu käytännössä työelämässä.

Ongelmallisinta tasa-arvokysymyksen suhteen lienee se, että miesten ja naisten ammatit ovat edelleenkin valittavan paljon eriytyneitä. Naisten osuus on suurin palvelutehtävissä, hoitotyössä ja tietyissä teollisuudenhaaroissa kuten elintarvike- ja tekstiiliteollisuudessa. Miesten aloja ovat puolestaan raskas metalliteollisuus, puunjalostusteollisuus ja rakennusala. Lisäksi ehkä kaikkein ongelmallisimpana voidaan pitää sitä, että nk. johtavissa tehtävissä eri aloilla työskentelelle huomattavasti enemmän miehiä kuin naisia. Varsinkin viimeksi mainittu tekijä ruokkii käsitystä miesten ja naisten palkkaeroista.

Tietyissä ammateissa on varsin luonnollistakin, että niissä työskentelevistä valtaosa edustaa toista sukupuolta. Miesvaltaisista ammateista mm. runsaasti fyysistä voimaa vaativissa tehtävissä ei olisi kovinkaan järkevää pyrkiä tasa-arvoistamaan alalla toimivien henkilöiden sukupuolista jakaumaa. Se ei olisi järkevää työnantajien eikä myöskään työntekijöiden, varsinkaan naisten kannalta. Vastaavasti naisvaltaisilla aloilla on monia sellaisia tehtäviä, joissa naiset voivat tutkimusten mukaan huomattavasti miehiä menestyksellisemmin hoitaa työtehtävänsä.

Kokonaan toinen kysymys on se, ovatko nykyisen kaltaiset keskipalkkaerot tällaisten erilaisia taipumuksia vaativien tehtävälajien välillä perusteltavissa. Osittain palkkaerot selittyvät sillä, että teollisuustuotannon tehtävissä palkka määräytyy pitkälti työn tuottavuuden mukaan. Mikäli työntekijät pystyvät saamaan työllään aikaiseksi hyvän tuottavuuden, voidaan se myös huomioda palkan määrässä. Lisäksi myös työn kuluttavuus niin fyysisesti kuin henkisesti tulisi ottaa huomioon palkan määrässä.

Naisvaltaisella hoitoalalla palkkaus tulee taasen pitkälti yhteiskunnan eli veronmaksajien varoista. Siellä työn tuottavuutta arvioidaan pitkälti eri lähtökohdista kuin yrityselämässä ja sen mittaaminen sekä huomioon ottaminen palkkauksessa on huomattavasti vaikeampaa. Lisäksi nk. yhteiskunnan kukkarosta maksettavan palkan määrään vaikuttavat olennaisesti niin valtion kuin kuntien ja kuntainliittojenkin käytävissä olevat määrärahat. Vaikka työlle haluttaisiinkin palkkauksellisesti antaa nykyistä enemmän tunnustusta, ei se ole yhteiskunnan varojen käytön kannalta käytännössä mahdollista. Siksi palkkataso jää pienemmäksi kuin se ehkä olisi, jos kyseessä olisi puhtaasti liiketaloudellinen toiminta.

Pyrkimyksissä muuttaa tällä hetkellä vahvasti jommankumman sukupuolen hallitsemia työtehtäviä sukupuolijakaumaltaan tasaisemmiksi ei ole mitään tuomittavaa. Tämä on mahdollista käytännössä edellä mainitsemani asennekasvatuksen ja koulutuksen sisällön muuttamisen avulla. Tässäkin toiminnassa tulee kuitenkin pitää järki mukana, koska kansainvälinen kilpailu yhä enemmän tulee vaatimaan tuottavuuden jatkuvaa paranemista kaikilla yhteiskunnan sektoreilla. Tasa-arvopyrkimysten avulla on mahdollista myös edesauttaa tuottavuuden parantamiseen tähtääviä toimia. Lähinnä tämä tarkoittaa koulutustason jatkuvaa parantamista ja kuhunkin työtehtävään parhaiten sopivien yksilöiden palkkaamista heidän sukupuolestaan riippumatta.

Ongelmallisimpia naisten ja miesten palkkaerojen osalta ovat luonnollisesti sellaiset alat ja tapaukset, joissa samasta ja saman arvoisesta työtehtävästä maksetaan erisuuruista palkkaa sukupuolesta riippuen. Tämän kaltainen sukupuoleen perustuva palkkauksellinen sortaminen on ehdottoman tuomittavaa. Kuten selonteossa on mainittu, tämän kaltaisia aloja on maassamme kuitenkin verrattain vähän. Lisäksi käytäntö on osoittanut, että näillä aloilla palkkauksellinen tasa-arvo on hyvin pitkälti jo toteutunut ja ainoana eriarvoistavana tekijänä voidaan pitää miesten pääsemistä naisia useammin ylöspäin nk. uraputkessa. Palkkauksellista tasa-arvoa tulee edelleenkin tehokkaasti valvoa ja pyrkiä kaikin keinoin vaikuttamaan siihen, että sisällöltään ja työtehtäviltään samasta työstä maksetaan kaikille työntekijöille samaa palkkaa.

Herra puhemies! Tasa-arvolaisa on luotu monia eri mekanismeja ja elimiä tasa-arvon edistämiseksi ja sen toteutumisen valvomiseksi. Lain kehittämistä pohtineen työryhmän esityksiin kuuluvat mm. Ruotsin mallin mukaiset tasa-arvosuunnitelmat. Komitea esittää, että vähintään 150 työntekijän yrityksissä tulisi laatia tällainen suunnitelma. On vahvasti epäiltävissä, että naisten ja miesten tasa-arvoa ei suurestiakaan pystytä edistämään sillä, että yrityksissä joudutaan kaiken jo tähän saakka vallitsevan paperisodan lisäksi laatimaan yksi suunnitelma lisää ja alistumaan yhteen uuteen byrokraattiseen toimenpiteeseen entisten lisäksi.

Politiittien päättäjien, byrokraattien ja ennen kaikkea feministienkin tulisi viimein uskoa se, ettei tasa-arvoa voida saavuttaa väkisin. Tilanne on aivan sama kuin tunnetussa iskelmässä, jossa todetaan: "Ei pyssyllä miestä saa."

Suhtaudumme varsin varauksellisesti muuttamiin tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietinnössä esitettyihin toimenpiteisiin, joista tasa-arvosuunnitelman laatiminen yrityksissä on hyvä esimerkki.

Toinen vielä räikeämpi ja naurettavampi toimenpide-esitys on se, että kaikissa yhteiskunnallisissa valmistelu- ja suunnitteluelimissä olisi olta-va sekä naisia että miehiä vähintään 40 prosenttia kaikista jäsenistä ja että säännöstä poikkeaminen olisi mahdollista vain erityisistä syistä. Mielestämme jo nykyinenkin käytäntö, jossa tasa-arvon tulkitaan toteutuvan yhdellä vähemmistössä olevan sukupuolen edustajalla, on keinotekoinen. Mitä järkeä olisi muuttaa käytäntöä entistä hullummaksi niin, että esimerkiksi jossain kunnallisessa lautakunnassa tulisi kymmenestä jäsenestä lain vaatimuksen täyttämiseksi olla neljä naista, vaikka kyseinen tehtäväalue ei alueella asuvaa naisväestöä kiinnosta? Mikäli jossain kunnassa on esimerkiksi teknisen lautakunnan tehtävistä kiinnostuneita ja aiheeseen perehtyneitä naisia, ovat varmasti poliittisten puolueiden kunnallisjärjestöt tasa-arvollisesti riittävän valistuneita valitsemaan lautakunnan jäseniksi naisia ilman lain mukanaan tuomaa pakkoa. On ymmärrettävää, että monissa tasa-arvoasioissa on taipumus yliampumiseen, mutta terveen järjen käyttäminen on kuitenkin aina sallittua.

Arvoisa puhemies! Puutun vielä seikkaan, mikä merkittävältä osaltaan vaikuttaa naisten mahdollisuuteen osallistua tasa-arvoisesti työelämään miesten rinnalla. Kyseessä ovat pitkälti perhepoliittiset linjanvedot, joita valtiovallan toimesta tullaan niin lainsäädännössä kuin määrärahojen jaossakin tulevana vuosina vetämään. Mikäli päädytään hallituksen nyt aloittamalle linjalle, jossa päivähoitolain laajentamista siirretään tulevaisuuteen ja tällä tavoin käytännössä estetään monien naisten osallistuminen työelämään, tehdään tyypillisintä tasa-arvolain hengen vastaista päätöksentekoa. Lapsiperheille on täysin mahdotonta molempien aviopuolisoiden käyminen täysipainoisesti töissä, mikäli lasten päivähoito ei asuinkunnassa ole aukottomasti järjestetty. Päivähoidon kehittäminen on perusvaatimus sille, että perheen molemmat huoltajat voivat tasavertaisesti osallistua työelämään vaarantamatta lastensa kunnollista hoitoa ja tasa-painoista kehittymistä.

Jos jatketaan hallituksen nyt aloittamalla linjalla, otetaan monta askelta taaksepäin ja palataan lähelle vuosikymmeniä sitten vallinnutta tilannetta, jossa perheenäiti oli säännönmukai-

sesti hoitamassa lapsia isän vastatessa yksin toimeentulon hankkimisesta perheelle. Lasten kannalta tämä kehitys ei ehkä välttämättä olisi kaikkein huonoin ratkaisu, mutta nykyisillä asunto- ja elinkustannuksilla tämä ei enää ole useimmissa tapauksissa mahdollista. Mikäli halutaan lisätä sukupuolten tasa-arvoa työelämässä, tulee ensin huolehtia perhelainsäädännön tukimuotojen aukottomuudesta niin, että edellytykset molempien huoltajien työssäkäynnille ovat kaikilta osin olemassa.

Mielestämme perheenäitejä, jotka haluavat hoitaa lapsensa kotona kouluikänsä saakka, ei tule yhteiskunnan toimesta väheksyä ja sortaa, vaan päinvastoin luoda tälle vaihtoehdolle kaikki edellytykset. Niitä ovat lähinnä eläketurvan kunnollisen tason turvaaminen myös kotonaoloajalta sekä aukottoman työhön takaisinpääsemisen varmistaminen lasten saavutettua kouluikänsä. Nämä ongelmat ovat tällä hetkellä todelliset, sillä eläketurva jää lapsiaan kotona hoitavilla äideillä tai isillä huomattavasti työelämässä olevia heikommaksi. Lisäksi pitkäaikainen työelämästä poissa oleminen saattaa aiheuttaa sen, ettei huoltaja enää pysty tasavertaisesti kilpailemaan muiden työnhakijoiden kanssa halutesaan palata työelämän piiriin.

Lopuksi muutama sana niitä lieveilmiöistä, joita tasa-arvoon tähtäävissä pyrkimyksissä esiintyy.

Useimmiten on tasa-arvopyrkimyksille kielteisiä seuraamuksia sillä, että äärifeministien toimesta pyritään koko vastakkainen sukupuoli leimaamaan sortajiksi ja vääryyden tahalliseksi ja tietoisiksi ylläpitäjiksi. Todellisuudessa kysymys on kuitenkin pitkään vallalla olleiden valtarakenteiden ja arvostustekijöiden mukanaan tuomista asetelmista, joihin kukaan ei varsinaisesti yksilönä ole syyllinen. Poikkeuksia tästä luonnollisesti on, mutta yksi tällainen poikkeus ovat äärifeministit itse.

Selonteossa tarkastellaan tasa-arvokehitystä myös kansainväliseltä kannalta. Tässä tulee mieleen eräs pieni yksityiskohta, jonka en toivoisi leviävän nykyistä laajemmin maahamme otettaessa mallia ulkomailta tasa-arvoasiassa. Julki-suudessaahan on ollut tietoja siitä, että myös Suomeen on levinnyt feministinoitien noitamenot, joissa kutsutaan saatanaa avuksi taistelussa miessukupuolta vastaan. En usko, että näin menettelemällä edesautetaan suurestikaan tavallisen suomalaisen naisen aseman kehittymistä yhteiskunnassamme taikka tasa-arvon parane-mista työelämässämme.

Olen sitä mieltä, herra puhemies, että ellei ole naisia, ei olisi miehiäkään, ja ellei olisi miehiä, ei olisi naisiaakaan. Tällä yksinkertaisella teorialla haluan todistaa, että meitä molempia sukupuolia edustavia ihmisiä tarvitaan.

Haluan myös korostaa, herra puhemies, sitä että mielipide-eroista huolimatta kunnioittaisimme toisiamme sukupuoleen katsomatta ja pieni ripaus rakkautta lähimmäistämme kohtaan ei ole varmaan pahitteeksi.

Ed. Ukkola: Herra puhemies! Täällä on pidetty niin hyviä tasa-arvoesitelmiä selonteon pohjalta, että parasta olisi, että lähtisin paikalleni. Toiseksi en tiedä, uskallanko edes puhua sitä, mitä ajattelen. Tämä on kyllä harvinaista, koska yleensä minä kyllä uskallan. Mutta tämä tasa-arvokeskustelu kaikinensa näyttää olevan niin yksisilmäinen ja kiihkeäkin aate, että se ei kärsi toisinajatteliijoita. (Ed. Jaakonsaari: Rohkeutta vain!)

Täällä on jo uhkailtu nimenomaan päivähoitolain siirtymisen yhteydessä, kun sitä täällä käsiteltiin, että uskaltakaapa vain naiset äänestää hallituksen siirtoesityksen puolesta. Jos te sen hyväksytte, niin perästä kuulette.

Joka tapauksessa minusta on itsestään selvää, että tällaisista asioista ei pitäisi oikeastaan puhua. Minusta tämä on tekopyhää höyryämistä sellaisista asioista, joilla ei ole mitään tekemistä tämän hetken ongelmien kanssa. On itsestään selvää, että miehet ja naiset ovat tasa-arvoisia ja että naiset ovat taatusti yhtä hyviä kuin miehet, elleivät parempia, jos he vain itse siihen uskovat. (Ed. Jaakonsaari: Miksi sitten on palkkaeroja?)

Vaikka yhteiskunnassa on epätasa-arvoa, niin tämä ei kulminoidu pelkästään miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon. Ihmisten välillä on epäoikeudenmukaisuutta naisten kesken, miesten kesken, vähemmistöjen kesken. Tasa-arvon sijasta minä mielelläni puhuisinkin oikeudenmukaisuudesta. Täydellistä tasa-arvoisuutta ei saada koskaan, koska yksikään ihminen ei ole samanlainen, vaan on kerta kaikkiaan ainutkertainen, uniikki olento. Siksi yhteiskunnallisten ratkaisujen pitäisi olla nimenomaan oikeudenmukaisia. Tähän tietenkin tulee sisältyä myös tasa-arvon niin pitkälle kuin se suinkin on mahdollista.

Jostain syystä tasa-arvoideologia tämän lain säätämisen jälkeen on saanut turhiakin kolhuja. Ilmeisesti kysymys on siitä, että yhteiskuntamme on edelleenkin sovinistinen, sen asenneilmasto on sovinistinen. Se on saanut leimoja, joita tämä

laki sinänsä ei ansaitse. Mutta ihanteiden päällimmäiset puolestapuhujat ovat olleet niin ehdottomia, niin yksisilmäisiä ja niin jyrkkiä kannotoissaan ja niin suvaitsemattomia, että he puolestaan saavat kantaa osavastuun siitä, että yhteiskunnallinen ilmapiiri ja asenteet ovat lain voimaantumisen jälkeen polarisoituneet, kaksinaistuneet. Kun tasa-arvoajatukseseen yhdistetään muita asioita, siihen kuulumattomia ideologioita, niin toiminnassa ei kerta kaikkiaan ole johdonmukaisuutta. On vaadittu naisille etuoikeuksia tai niiden säilymistä, on kielletty naiseuteen viitaten jotakin sellaista, joka miehelle on itsestään selvää ja joka muille naisille muissa maissa on itsestään selvää.

Itse asiassa sopii kysyä, mikä on tasa-arvolainsäädännön lähtökohta. Onko yhteiskuntamme ollut ja onko se edelleen naisia kohtaan niin epäoikeudenmukainen, että tarvitaan sellaista sääntelyä kuin lain uudistajat nyt nimenomaan haluavat? Onko oikein vai väärin, jos sanotaan, että koko tasa-arvolainsäädännön lähtökohta on, että naiset ovat heikkoja ja kykenemättömiä hoitamaan asioita ilman erityistä apua, ilman erityistä lakia, että he juuri tämän heikkouden takia, surkeuden takia tarvitsevat turvakseen lain, että he juuri tämän synnynnäisen ominaisuutensa vuoksi tarvitsevat kiintiöitä ja muita määräyksiä?

Mielestäni, näin olen ajatellut toimittajana ja näin kyllä aion ajatella kansanedustajanakin, kaiken toiminnan lähtökohta on ja tulee olla, että kyvyt ja ominaisuudet ratkaisevat, ei se, kumpaa sukupuolta on. Inhottava kun olen, tasa-arvolaki mielestäni jopa joissain tapauksissa syrjii naisia. Ei kai tämä sentään ole lain tarkoitus?

Tästä huolimatta en vaadi lain romuttamista. Sen sijaan vaadin kyllä järkeä lain valvontaorganisaatioon. Olen useissa yhteyksissä, vaikka en muistaakseni ole rohjennut sitä tehdä vielä kertaakaan täällä eduskunnassa, kyseenalaistanut tasa-arvovaltuutetun toiminnan, niin kuin olen kyseenalaistanut kaikki muutkin valtuutetut ja valvontaorganisaatiot, joita hyvinä aikoina luotiin holhoamaan ja valvomaan ihmisten normaalia toimintaa. Toki tasa-arvovaltuutetulla varmasti on työtä. Ainakin ed. Nikula näin on minulle kertonut, kun olen häntä lähennellyt. Kyllähän suomalaiset osaavat valittaa, kun heitä kädestä pitäen siihen neuvotaan. He valittavat, vaikkei valituksen aihetta olisikaan. Me olemme oikeaa valittajakansaa, purnaamisen maailmanmestareita. (Ed. Jaakonsaari: Koskee puhujaa-

kin!) Kateus on toinen luontomme, ellei peräti ensimmäinen.

Mielestäni tasa-arvolakia valvomaan ei tarvita valtuutettuja. Me elämme oikeusvaltiossa. Jos joku tuntee tulleen syrjityksi sukupuolensa takia, hän voi vedota lakiin ja viedä asiansa oikeuteen. Jos oikeuden ratkaisut, päätökset, ovat naisten kannalta selkeästi epäoikeudenmukaisia, on lakia muutettava. Tämä muutos on eduskunnan käsissä, ja se on eduskunnan tehtävä.

Arvoisa puhemies! Kaikesta tästä huolimatta asia on tietenkin niin, että on ns. rakenteellisia syitä, joiden vuoksi ns. sukupuolten tasa-arvo ei toteudu, ja nämä pulmat kulminoituvat työmarkkinoille. Mielestäni tasa-arvolaille on sinänsä saatu työmarkkinoihin liittyvissä asioissa paljon aikaan. Juuri tämän vuoksi tämä laki jatkossakin puolustaa paikkaansa.

Edelleenkin työmarkkinat ovat jakautuneet miesten ja naisten aloihin ja ammatteihin. Tästä johtuu taas se, että naisten alat ovat huomattavasti palkattuja kuin miesten alat, vaikka työn rasittavuus ja vastuu edellyttäisivät aivan muuta. Työn vaativuuden arviointia koskeva kokeilututkimus on tämän vuoksi erinomainen asia. Kolmanneksi se itsestään selvä periaate, että samasta työstä on maksettava sama palkka, ei vielääkään tässä yhteiskunnassa toteudu. Tämä on häpeä. Myöskään ns. palkanlisät eivät saa olla naisia syrjiviä, kuten tällä hetkellä mitä ilmeisimmin ovat. Ja sitä ei tietenkään voi missään tapauksessa hyväksyä, että työhönotossa tai missään muussaakaan toiminnassa syrjittäisiin naista naiseuden tai äitiyden perusteella.

Nämä ovat ne asiat, joilla yhteiskunnan tasa-arvo miesten ja naisten välillä mitataan. Vastuu näistä päätöksistä on aika pitkälle työmarkkinoilla. Tupopöydässä tehtävillä ratkaisulla asiat muutetaan. SAK:n ja muiden keskusjärjestöjen puheenjohtajiksi on valittava nainen. Mutta eihän se lailla onnistu, vaan sillä, että mennään mukaan ja vaikutetaan niin, että naiset pääsevät sinne, minne haluavatkin päästä.

Työpaikoillakaan asiat eivät korjaudu sillä, että yrityksiin perustetaan luottamusmies- ja työsuojeluvaltuutetun verkoston lisäksi kolmas paperiverkosto, hallintoverkosto: tasa-arvosta huolehtiva järjestelmä. Tällä menolla yrityksissä ei ole kohta aikaa tehdä töitä. Sen sijaan ne korjautuvat sillä, että naiset pitävät huolen oikeuksistaan. Se ei tapahdu niin, että vaaditaan etuoikeuksia sillä perusteella, että ollaan naisia. Pitää olla muitakin ominaisuuksia kuin suku-

puoli. Naisuus ei tee tyhmästä naisesta viisasta eikä miehisuus tee tyhmästä miehestä myöskään viisasta. Aina ei tietenkään riitä, että ollaan yhtä hyviä kuin miehet. On oltava miestä parempi.

Naiset voivat parantaa yhteiskunnallisen keskustelun tasoa menemällä mukaan miesten yhteiskuntaan. Tasa-arvoa ei saavuteta eristäytymällä omiin suljettuihin kuppikuntiin. En ole koskaan ymmärtänyt puolueiden naisjärjestöjen olemassaolon viisautta. Niillähän sitä vasta epätasa-arvoa synnytetään. Mihin niitä tarvitaan, mihin muuhun kuin nostamaan naisten itsetuntoa? Puolueiden johtokin valitaan nykyisin sillä perusteella, että siinä pitää olla ainakin yksi nainen. Miksi ihmeessä tyydytään näin vähään? Jos on hyviä naisia, niin miksi johtoon pitää valita huonoja miehiä? Eli miksi pitää olla kiintiöitä, kun valitaan puolueiden johtoa? Tähän minä yritän etsiä vastausta.

Naisten osallistumisen esteenä on tietenkin perhe ja lapset. Näinhän sanotaan. Mutta eiköhän tämäkin ole pelkästään järjestelykysymys. Tiedän monia sellaisia perheitä, joissa molemmat osallistuvat, joissa molemmat kouluttavat itsensä, joissa molemmat hoitavat lapset. Kysymys on siitä, miten asiat perheessä järjestetään, minkälainen on perheen sisäinen ilmapiiri, minkälainen on miehen ja naisen suhde. Ja tätä ei millään lainsäädännöllä ratkaista, ellei sitten tieten tahtoen haluta laatia lakia, jolla puututaan perheen sisäisiin ihmissuhdeasioihin. Se tästä säätelevyydestä vielä puuttuikin.

Arvoisa puhemies! Kaikkein suurin epätasa-arvo tässä yhteiskunnassa vallitsee ihmisten kesken. Toisilla on töitä, toisilla ei ole töitä. Tällaiset asiat eivät ole nais- tai mieskysymyksiä. Naisetkin ovat keskenään epätasa-arvoisia. Toiset ovat luonteeltaan vahvoja ja pärjäävät, toiset heikkoja ja sortuvat. Teemmekö me laeilla heikot vahvoiksi ja vahvat heikoiksi? Me voimme vain pitää huolen siitä, että heikkoja varten on turvaverkot ja yhteisvastuu toimii. Lapsiperheitä on hallituksen säästöpolitiikassa kohdeltu keltomasti ja tämä jos mikä on suunnaton väärä. Mutta eihän se ole pelkkä tasa-arvokysymys. Se on nimenomaan oikeudenmukaisuuskysymys.

Arvoisa puhemies! Puutun nyt asiaan joka on herkkä eduskunnassa. Vuosikymmeniä on huudettu, kuinka kotiäiti on kelvoton olio. Et ole kunnon nainen, ellet mene työmarkkinoille.

Kun perhepolitiikkaa ja päivähoitoratkaisuja on tässä maassa tehty, on lähtökohta ollut aina työssä käyvä nainen. Siinä sinänsä ei ole mitään

pahaa, päinvastoin, että päivähoitopaikkoja on niin, että naiset pääsevät töihin. Sen sijaan pahaa on se, että kotiäiti on kerta kaikkiaan syylistetty ja hänen työtään ei arvosteta. Eikä arvosteta vielääkään, ei ainakaan tässä selonteossa. Eläketä ei kerry, etkä saa entistä työpaikkaasi takaisin, jos jätät hoitamaan kotiin lapsia muutamaksi vuodeksi. Nämä asiat mielestäni ovat huutava vääryys. Näihin on korjaus saatava, viimeistään sitten kun ajat Suomessa ovat vähän nykyistä paremmalla tolalla.

Meidän päivähoitoratkaisumme on mielestäni tehty väärässä järjestyksessä, nurin päin. Antaisiin subjektiivisen päivähoitopaikkaoikeuden yli kolmivuotiaille lapsille ja subjektiivisen oikeuden kotihoidon tukeen alle kolmivuotiaille. Tällainen järjestelmä olisi lapsen ja perheen kannalta kaikkein paras. Aivan pienen lapsen paikka ei ole suuressa laitoksessa. Äidit tietävät tämän, mutta eivät voi järjestelmälle mitään.

Toki hyväksyn ja ymmärrän sen lähtökohdan, että on surkeita perheitä, joiden lapsille kunnallinen päiväkotitoi on lottovoitto. Saavathan he edes siellä hoivaa ja hellyyttä, jota eivät kotona saa. Mutta onko lait aina laadittava sen surkeimman vaihtoehdon mukaan niin, että tavalliset keskivertoperheet ja keskivertoihmiset siitä kärsivät? Samaa pahimman vaihtoehdon lainsäädäntöä on muuallakin, mm. liikenne- ja alkoholipolitiikassa. Liikennesäännöt on laadittu pahimpien kaahareiden mukaan, alkoholilainsäädäntö taas rapajuoppojen perusteella. Suurin osa kansalaisista ei kuitenkaan ole kaahareita eikä rapajuoppoja, vaan ihan tavallisia ihmisiä.

Arvoisa puhemies! Sitten olisin, arvoisa puhemies, puuttunut näihin selonteon kannanottoihin enkä käy läpi, mitä ne sisältävät, vaan käyn ne numeroina. Jokainen voi katsoa omasta kirjastaan. Kannanotto 1 on mielestäni tarpeeton, sen sijaan kannanotto 2 on tarpeellinen, koska yhteiskunta kaikista huolimatta on vieläkin niin sanotusti sovinistinen. Mutta mihinkään tiettyihin kiintiöihin ei pidä mennä. Kiintiöajattelu nimenomaan syrjii naisia. Kannanotto 3 on ihan ok, samoin kuin kannanotto 4. Erityisen tärkeänä pidän kannanottoa 5. Tämä asia eli työmarkkinoiden epätasa-arvo on koko asian ydin, ja sitä tukee myös kannanotto 6. Sen sijaan on paljonkin huomautettavaa kannanottoihin 7, 8 ja 9.

Kannanotossa 7 käsitellään mainontaa, ja hallitus on päätenyt siihen, että tasa-arvoa loukkaavaa mainontaa koskevaa erityissäännöstä ei oteta tasa-arvolakiin. Tämä on sinänsä ihan järkevä päätös. Mutta muuten voi kysyä, mitä-

hän tämä kannanotto 7 oikein tarkoittaa. Minun mielestäni mainontakiellot alkavat olla jo sellaista pilkunviilaamista, että niiden rikkomisesta on tullut suoranaista kansanhuvia. Miksi naista loukkaa, jos kauniilla kropalla mainostetaan autoa? Häh? Kun tädit sitten hyppivät seinille tällaisen mainoksen nähtyään, niin mikä on seurauksena? Myynti kasvaa. Tupakkamainonnassa pelaa sama ovela sääntö. Fiksut mainosmiehet osaavat kyllä käyttää hyväksi sitä hysteriaa, joka syntyy, kun vapputaipaleet tarttuvat asioihin ja tekevät suuren numeron siitä, että maailman ympäri purjehditaan savukemerkin nimellä. Ilman hihhulointia kansa ei olisi mokomaa edes huomannut.

Kannanotto 8 taas, (Ed. Jaakonsaari: Hyvä Tuulikki! Pelkäsin jo, että unohdatte demarit kokonaan, mutta muistitte!) — muistin, muistin — joka koskee sukupuolista häirintää ja ahdistelua, on mielestäni puuttumista sellaiseen ihmisten käyttäytymiseen, joka nimenomaan asettaa tasa-arvokeskustelun naurettavaan valoon. Työnantajienko pitäisi alkaa poliiseiksi, ettei vain naista tai miestä ahdisteltaisi työpaikoilla? Arvoisa puhemies! Jos tällainen sääntö olisi ollut voimassa 24 vuotta sitten, niin Tuulikki Ukkola, ei Tuulikki Ukkola vaan Tuulikki Parviainen, enkö olisi koskaan päässyt naimisiin. Ja kun me ihmiset emme kertakaikkiaan ole samanlaisia, niin se, mikä toiselle naiselle tai toiselle ihmiselle on ahdistelua, saattaa olla toiselle pelkkää huumoria. Raiskauksesta on omat säännöksensä, lakinsa, ei siihen tasa-arvolain muutosta tarvita. Jos lakia tällä tavalla muutetaan, niin ilmapiiri työpaikoilla aivan varmasti myrkytty. Naurua, huumoria ja rakkautta tämä yhteiskunta tarvitsee, ei tosikkomaisuutta.

Kannanotto 9 puolestaan on sellainen, jota on vaikea todentaa ja joka myös saattaa myrkyttää työelämän ilmapiirin. Sen sijaan tähän viimeiseen kannanottoon minulla ei ole huomautettavaa.

Herra puhemies! Yhteiskunta on yhä edelleen sovinistinen. Mutta tähän perään on kysyttävä, onko se yksinomaan miesten syy. Kuten alussa jo sanoin, tasa-arvolakia tarvitaan. Se on muutanut ja muuttaa naisen asemaa työmarkkinoilla. Samalla se muuttaa yhteiskuntaa pikkuhiljaa sillä tavalla oikeudenmukaiseksi, että naiset ovat ihan samanlaisessa asemassa, fikset naiset, kuin fikset miehetkin.

Sen sijaan asiat eivät sillä muutu, että feministit hilluvat turuilla ja toreilla. Tasa-arvoasiassa on otettava järki käteen ja kysyttävä, mikä on

olennaista. Olennaista ei ole se, että kaikki ihmisten kanssakäyminen säännellään tasa-arvon nimissä. Olennaista on, että yhteiskunta muuttuu sellaiseksi, että me kaikki olemme ihmisiä rotuun, ikään, mielipiteisiin, ajatuksiin ja sukupuoleen katsomatta, että me kaikki voisimme olla täysivaltaisia yhteiskunnan jäseniä.

Vaikka tasa-arvolakia tarvitaan, väitän myös, että on ultrafeministien vika, kun tälle laille, tasa-arvolle, tälle keskustelulle ja meille naisille yhä edelleen naureskellaan. Kaiken lisäksi heidän tasa-arvostaan puuttuu johdonmukaisuus. Jos tasa-arvoa vaaditaan, sitä pitää vaatia joka lähtöön. Miksi suomalainen nainen ei saisi mennä armeijaan, kun lähestulkoon kaikissa muissa maissa saa?

Arvoisa puhemies! Keskiajalla minut ilmeisesti olisi tällaisen puheen jälkeen poltettu noitana roviolla. Tiedän myös aivan varmasti, että joudun nyt syrjinnän kohteeksi. Enhän ole käyttänyt oman naisenroolini mukaisesti.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Suominen.

Ministeri R e h n : Herra puhemies! Ed. Ukkolan latauksen jälkeen on jonkin verran vaikea koota kaikkia muistutuksia keskustelusta, joka mielestäni on ollut tavattoman kiihottoman viisas ja monipuolinen. Todellakin tässä on tullut hyvin monipuolisesti esiin kaikkia niitä asioita ryhmäpuheenvuoroissa, joita olemme toivoneetkin, että tässä käsiteltäisiin. Ryhmäpuheenvuoroissa on myöskin hyvin laajasti katsottu kokonaisuutta. Ei ole ainoastaan pysytty tässä aika suppeassa selonteossa, vaan myös Cedaw-raportti ja tasa-arvolain uudistamistöimikunnan mietintö ovat voimakkaasti olleet mukana pohjana, aivan niin kuin oli tarkoituksinkin.

Joitakin kriittisiä näkemyksiä on tullut siitä, että selonteossa ei ole tarpeeksi pohjamateriaalia. Muun muassa ed. Pykäläinen moitti, että naisiin kohdistuva väkivaltaa ei ole ollenkaan mainittu selonteossa. Se tulee hyvin voimakkaasti esiin Cedaw-raportissa.

On muutamia asioita, joita mielelläni haluaisin kommentoida. Voi olla, että tästä kirjosta jotakin unohtuukin, mutta yritän käydä näitä läpi.

Ensimmäiseksi haluan todeta, että tasa-arvo-käsite tietenkin on tavattoman vaikea. Sen jokai-

nen mieltää omalla tavallaan, ja niin pitääkin mieltää. Tässäkin on tullut aikamoinen kirjo. Itse en halua olla saatanallinen noita, joka taisi tulla ed. Mäkipään esityksessä esiin. Olen hänen kanssaan yhtä mieltä siitä ja myös ed. Ukkolan, että naiset ja vanhemmat, isät, jotka hoitavat lapsensa kotona, jotka tekevät sen valinnan, ovat aivan kaikin puolin ihailtavia ja tekevät erinomaista yhteiskunnallista työtä. Mutta todellista tasa-arvoa on se, että yhteiskunta luo sen kaltaiset valinnan vapauten johtavat edellytykset, jotka ovat todellisia. On mielestäni tavattoman tärkeätä, että niin tullaan tekemään.

Ed. Ukkola myös mainitsi, että me naiset olisimme heikkoja, kun me tarvitsemme lakeja turvataksemme oman asemamme, että emme muuten pärjää. Voi joskus vielä tulla senkin kaltainen tilanne, jolloin yhteiskunnalle on tärkeätä, että myös miehet ovat mukana, että heidän edustuksensa on turvattu. Tämä voi hyvinkin olla ensi vuosisadalla de facto tilanne. Yhteiskunnan kannalta on tärkeätä, että me kaikki olemme tasapuolisesti mukana vaikuttamassa omalla tavallamme omine erityispiirteinemme. Kaikin tavoin tarvitaan sekä naisia että miehiä niin päätöksenteossa kuin yhteiskunnan kaikilla eri sektoreilla.

Kiintiöt tulivat aika voimakkaasti esiin monessakin puheenvuorossa. Lakia selvittävässä uudistamistöimikunnassa esitettiin 40 prosentin kiintiötä. Hallituksen enemmistö oli kuitenkin sillä kannalla, että lievempi kirjoitus tulisi mukaan. Ja kuten olemme kuulleet keskustan ja kokoomuksen ryhmäpuheenvuoroista, he kannattavat tätä kirjoitusta ja nähtävästi myös kristilliset; tämä koskee osallistumista komiteoihin ja muihin valmistaviin elimiin. Mielestäni on nyt tavattoman tärkeätä, niin kuin avauspuheenvuorossani totesin, että eduskunnassa myös valio-kuntatyössä katsotaan sitä, mikä on oikea tapa lähestyä tätä problematiikkaa, halutaanko kiintiöt vai ei ja mitkä ne siinä tapauksessa tulisivat olemaan.

Eduskunta on aikaisemminkin tasa-arvon suhteen käyttänyt omaa suvereenia valtaansa. Kun toimme pikakäsittelyyn raskautta koskevan pykälän, niin eduskunta käytti valtaansa ja koveni sitä mielestäni aivan hyvällä tavalla, niin että kyllä eduskunnalla on kaikki mahdollisuudet tuoda esiin oma näkemyksensä tässä asiassa.

Ed. M. Pietikäinen toi puheenvuorossaan esiin sen, minkä kai joku toinenkin, taisi olla ed. O. Ojala, että tasa-arvosuunnitelmat voitaisiin laatia pienemmillekin kuin 150 hengen yrityksil-

le. Tämähän ei tietenkään ole mikään absoluuttinen luku. On tietenkin sallittua ja siihen pitäisi rohkaista, että myös pienemmät yritykset lähtisivät tälle tielle. Me olemme todellakin olleet valtavan varovaisia tässä asiassa, niin että emme ota liian pitkiä askeleita yhdellä kertaa.

Kun kiintiöistä puhuttiin, niin ed. O. Ojala aivan oikein sanoi, että me olemme myöhässä puhuessamme osallistumisesta, kun kunnallisuusvaalit on pidetty ja nyt lautakuntia asetetaan. Uskon kuitenkin, että poliittinen paine ja tämä selonteko ja se keskustelu, jota me käymme, voi olla mukana vaikuttamassa siihen ja sen pitää vaikuttaa siihen, että kun lautakuntia nyt ollaan hiljalleen nimeämässä ja panemassa kokoon, tämäkin tasapuolisuusnäkökulma tulee mukaan. Tiedän, että itse olen hyvin vähän moitteeton. Mutta tässäkin asiassa esimerkiksi tasa-arvovaltuutetun toimistossa on hyvin vähän miehiä töissä, joten me kaikki voimme mennä itseemme, kun katsomme tasa-arvoa.

Kun säästötoimenpiteet on monessa puheenvuorossa tuotu keskusteluun, niin kannatan lämpimästi niitä näkemyksiä, joita ed. Antvuori toi esiin, että Vatt voisi todellakin tehdä tieteellisen tutkimuksen siitä, kuinka säästötoimenpiteet ovat vaikuttaneet tasa-arvoon ja naisten asemaan. Tämä pitäisi tehdä pian, ja siitä pitäisi ottaa aivan selkeät johtopäätökset, jotka sitten johtavat johonkin. Tämä oli mielestäni erittäin hyvä ehdotus.

Sekä ed. Kuittinen että ed. Pykäläinen pyysivät selontekoa tasa-arvosta useammin. Varmasti sopii aivan erinomaisesti, että näin tehdään, niin että on jatkuva valvonta ja pystytään seuraamaan, mitä tasa-arvoasiassa tapahtuu. On aivan oikein myös, että lainsäädäntö yksinään ei voi vaikuttaa mihinkään. Tarvitaan tavattoman paljon asenteiden muokkaamista. Asenteiden muokkaustöissä meillä kaikilla on kai oma velvollisuutemme. Se on aivan itsestäänselvää.

Oli muuten aika mielenkiintoista, että kaikki ryhmäpuheenvuorot tulivat naisten suulla. Olen kuitenkin ilolla nähnyt, että puhujalistalla tämän jälkeen on myös miehiä puheenvuoroja. Kyllä siellä on tulossa. Olen noteerannut jokaisen, ja varmasti keskustelu voi velloa myös miesten osallistumana, mutta tämäkin oli aika tyypillistä, että jokainen ryhmäpuheenvuoro oli todellakin naisen esittämä. (Ed. Stenius-Kaukonen: Ehkä se oli parempi niin kuitenkin.) — Ehkä se oli parempikin niin, mutta ei syrjitä ketään.

Sekä ed. O. Ojala että ed. M. Pietikäinen nostivat esiin kehitysmaiden naisten aseman.

Myönnän mielelläni, että jonkun verran häpesin, kun tähän kirjattiin nämä ylevät, miten minä nyt sanoisin, tavoitteet, joita meillä tässä on, kun samalla tiedämme, että kehitysapua on aivan rutosti leikattu. Olen itse kyllä voimakkaasti vaikuttanut siihen, että leikkaukset ainakin lopuisivat tähän ja myös että niissä voitaisiin tehdä jonkun verran siirtoja, jotta todellakin naisten aseman parantamiseen tähtääviä määrärahoja voitaisiin vielä korottaa tietenkin jonkun toisen kustannuksella, valitettavasti.

Ed. O. Ojala kysyi minulta, eikö enää tasa-arvoasetuksia tarvita. Minusta on hyvin tärkeätä, niin kuin jo aikaisemmin sanoin ja niin kuin moni on korostanut, että eivät ainoastaan lainsäädäntö ja asetukset ja säännökset ole tärkeitä, vaan nimenomaan se, että niitä noudatetaan. Nyt meille olisi tärkeätä, että niitä todellakin noudatetaan, että tasa-arvosuunnitelmia laaditaan, että tämä toimii: ne asetukset ja se lainsäädäntö, jotka meillä ovat voimassa.

Myös osa-aikatyö nostettiin keskusteluun, ja siinä oli jonkun verran vastakkaiset näkemykset ed. Jaakonsaarella ja ed. O. Ojalalla. Ed. Ojala näki myös tässä myönteistä. Kyllä minä ainakin olen lähtenyt siitä, että tämä on katsottava myönteisenä ja antaa mahdollisuuden perhejäsenille työajan järjestelyihin, jotta myös perhevelvotteita voidaan hoitaa. Mutta olen ihan samaa mieltä siitä, että silloin on myös katsottava tätä turvaa: eläketurvaa, sosiaaliturvaa, joka on tietenkin ehdoton tässä tapauksessa. Minulla on kylläkin se näkemys, että enemmänkin työnantajapuoli on vastustanut osa-aikatyötä, koska se on katsottu kalliiksi. Mutta toivon, että tässä todellakin tultaisiin vastaan kaikin osin niin, että saadaan järjestely, joka toimii niin, että se on edullinen, vapaaehtoisella pohjalla. Siihen ei saa ketään pakottaa. Mutta jos jollekin tämä toimii parhaiten, niin mielestäni meillä myös tässä on suotava puitteet valinnan vapaudelle.

Samapalkkaisuudesta on mainittu kaikissa puheenvuoroissa. Se kai on kuitenkin se kaikkein oleellisin kysymys. On tavattoman tärkeätä, että siinä saadaan myös ratkaisuja aikaan. Vaikka meidän kannanotossamme ehkä ollaan jonkun verran liian lepuja, niin myös yhtenä osana kokonaisuudessa on toimikunnan mietintö. Kyllä minä katson, että meidän tietenkin on ryhdyttävä noudattamaan EY-direktiivienkin asettamia vaatimuksia tasa-arvolain samapalkkaisuussäännöksissä, joten tässä on lainsäädäntötyö kyllä ilman muuta edessä.

On tietenkin niin, se oli odotettavissa, että

tulee jonkinmoisia, mutta kuitenkin aika kiihottomia hyökkäyksiä tälle asetelmalle: puolustusministeri/tasa-arvoasioista vastaava ministeri. Ne, jotka muistavat historiaa, tietävät sen, että en ollut todellakaan ihastunut itse tähän menettelyyn, joka oli kyllä aika ala-arvoinen. Se oli poliittista peliä hyvin pitkälle: Sinä saat tämän ja minä otan tuon. Mutta olen ollut tavattoman tyytyväinen siihen, että olen saanut työskennellä tässä. Tietenkin on toisten arvioitava se, onko se ollut hyvää työtä vai ei, ja siinä en mene sanomaan mitään.

Mutta jo tullessani ensimmäisen kerran puolustusministeriksi 2,5 vuotta sitten totesin, että juuri sillä hallinnonalalla on tavattoman paljon tehtävää tasa-arvon suhteen, ja silloin en puhu mistään naisten militarisoinnista vaan siitä, että ne 6 400 naista, jotka nyt tekevät töitä puolustusvoimissa, ovat todellakin olleet erittäin epä-tasa-arvoisia niin palkkauksen kuin etenemisen suhteen. Jouduin tähän oikeastaan aivan ensimmäisenä toimenpiteenäni ottamaan kantaa ja pyrkimään sitä pönkittämään, ilman että silloin tiesin mitään tasa-arvosta.

Oli väärä väittämä, ed. Pykäläinen, että olen tasa-arvon nimissä vaatinut tätä toimikuntaa ja naisten vapaaehtoista asepalvelua. Ensinnäkin taitaa olla kaikkien tiedossa, että itse olen naisten asepalvelua vastaan. Olen nähtävästi niin vanhanaikainen, että minulla on tämä näkemys. Mutta katson myös, että liberaali näkemys kuitenkin vaatii sen, että asioita on pystyttävä selvittämään niin kuin parlamentarisessa toimikunnassa nyt selvitetään. Mihin se johtaa, on aivan toinen asia. Mutta en koskaan ole ollut sitä tyyppiä, joka panee päänsä pensaikkoon niin, ettei pulmia yleensä tunnusteta. Kun eri poliittiset puolueet ja niiden osaset, nuorisjärjestöt, naisjärjestöt, ovat tätä pyytäneet, vaatineet, niin katson, että selvitys on paikallaan ja näin on myös tehtävä. Ei se sen dramaattisempaa ole.

Näitä erilaisia kombinaatioita on kyllä ollut muutenkin meidän hallituksessamme. Ei ole millään lailla epätavallista, että joku osa jonkun ministerin työtehtävistä liittyy jonkun toisen ministeriön hallinnonalaan. Onhan meillä myös sen kaltainen yhdistelmä kuin kehitysyhteistyö ja alkoholiasiat. En tiedä, onko se paljon järkevämpi tai tavanomaisempi kuin tämä minunkaan yhdistelmäni.

Ed. Ukkola, otitte vielä esiin myöskin tämän häirinnän, nipistelyt ja muut. Mutta nyt ette ole lukenut oikein kunnolla tätä tekstiä, koska tässä nimenomaan käsitellään seksuaalista häi-

rintää, joka on ei-toivottavaa ja jossa myöskin työnantajalla on velvoitteet. Se on sen kaltaista, että toinen osapuoli tuntee sen inhottavaksi; se on epämieluisaa; hän ei sitä hyväksy. Jos joku pitää siitä, että häntä nipistellään — en kerro, mitä mieltä itse olen tästä — niin se on aivan ok. Oli tavattoman mukavaa, että silloin 24 vuotta sitten nipistely onnistui. Tämä mielestäni on asia, joka ei ollenkaan kuulu tähän erittäin vakavaan pulmaan. Mielestäni sitä ei edes voi nauraa pois, koska tämä on todellakin ongelma, joka tunnetaan ongelmana, mutta josta ei uskalta puhua, koska silloin joutuu aina naurunalaiseksi. Mielestäni tämä on kyllä otettava juuri sillä vakavuudella, mikä sille kuuluu.

Olen varmasti unohtanut jotakin, mutta tältä ... (Ed. Laine: Ed. Jaakonsaaren kysymykset! — Ed. Jaakonsaari: Kaikki kysymykset unohtuivat, mutta haitanneeko tuo mitään!) — Mutta minä panin ed. Jaakonsaaren kysymyksiä muistiin. Mitkä jäivät? Tässä tuli tämä armeija ... (Ed. Laine: Naisten säästöt!) — Naisten säästöt. Siitä puhuin nimenomaan siinä, että Vatt todellakin saisi selvittää nyt aivan tämän. Tietenkin voin ottaa itseeni sen, että en ollut paikalla, kun säästöjä tehtiin. Pitää olla paikalla silloin, kun on tärkeistä asioista kysymys. Kuitenkin vanhempainrahaan pystyin vaikuttamaan, mutta se oli erittäin pieni yksityiskohta, joten otan kaiken vastuun tästä.

Ed. J a a k o n s a a r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Poliittiseen keskusteluun on viime aikoina tullut semmoinen kummallinen sävy, että ensiksi tehdään kovia päätöksiä ja sen jälkeen vaaditaan arvokeskustelua ja jopa tutkimusta siitä, miten päätökset mahtanevatkaan vaikuttaa. Eikö jokainen päätös sinänsä ole arvovalinta? Ennen jokaista päätöstä täytyy selvittää, mikä on sen tulonjaollinen vaikutus, miten se vaikuttaa verokertymiin ja työllisyyteen.

Sama koskee minusta koko hallituksen politiikkaa. Kun esimerkiksi naiset kunnallisvaaleissa äänestivät hallituspolitiikkaa vastaan, niin hallituspuolueiden eduskuntaryhmät vain sanoivat, että politiikan pitäisi näyttää sosiaalisemalta ja vähän vihreämmältä. Eikö tämä ole sitä todella vanhaa poliittista kulttuuria, huonojen päätösten parfymointia, joista nimenomaan naisten pitäisi päästä irti? Sen takia, arvoisa ministeri, minä haluan, että te sanotte oman mielipiteenne hallituksen koko talouspolitiikasta, edistääkö se tasa-arvoa vai eikö se edistä, koska se on ydinkysymys.

Sama koskee töiden osa-aikaistamista. Totta kai asia olisi toinen, jos Relanderin paperissa olisi luenut, että parannetaan osa-aikatyöntekijöiden sosiaaliturvaa, jotta naisella olisi aito mahdollisuus valita osa-aika- tai kokopäivätyö, mutta näin ei tehty, vaan hallitus asetti Eteläranta 10:n toivomusten mukaan itseisarvoiseksi tavoitteeksi töiden osapäiväistämisen. Se merkitsee uutta köyhälistöä Suomeen. Sen takia kovien päätösten parfymointi on falskia politiikkaa; enkä toivo, että maailman naisvaltaisella parlamentilla annetaan sille luottamusta.

Ed. K o h i j o k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kysyisin ministeriltä, onko ehditty tehdä arvioita siitä, mikä merkitys tasa-arvo-asiaan pitkällä aikavälillä tulee olemaan sillä, kun jo ainakin viime vuosikymmenen ajan ja edelleen maamme lukioissa on ollut ja on opiskelemissa erittäin merkittävästi enemmän tyttöjä kuin poikia, jopa 20 000 tyttöä enemmän. Samalla tavalla jo usean vuoden ajan korkeakoulututkinnon suorittaneista on tyttöjä huomattavasti enemmän kuin poikia. Mikä merkitys tällä tulee olemaan vaikkapa 50 vuoden kuluttua käytävälle keskustelulle?

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Halusin kommentoida niitä puheenvuoroja, joissa puhuttiin hyvinvointivaltion naisten liittolaisena ja kysyttiin, pettäkö valtio nyt naiset, jotka ovat tietysti hyötynneet siitä, että ovat voineet olla julkisten palvelujen tekijöitä ja toisaalta myös niiden tärkeitä asiakkaita. On mielestäni selvää, että tämä liitto ja valtion antama turva naisille tulee jonkin verran heikkenemään, koska olisi mielestäni pieni ihme, että se vaje, joka valtiontaloudessa on, pystyttäisiin supistamaan ilman, että yksikään säästö tai toimenpide naisia koskettaisi.

Mutta valitettavasti en usko siihen, että täysin entistä hyvinvointivaltiota puolustamalla me pääsisimme tästä jotenkin paremmin eteenpäin. Myös naisten itse pitäisi muuttaa niitä toimintatapoja, joita tähän valtioon on pesiytynyt ja jotka ovat minun mielestäni miesmäisiä: virkavaltaisuutta, hierarkkisuutta, hyvin tarkkaa työnjakoa, erikoistumista. Näitä pitäisi naisten lähteä hyvinvointipalvelujen sisällä purkamaan ja pyrkiä tekemään niitä sitä kautta edullisemmin. Toisaalta naisia pitäisi rohkaista koulutustumaan palveluyrittäjiksi ja etsimään uusia vaihtoehtoisia palvelujen tuotantomuotoja.

Mutta kun liitto valtion kanssa horjuu, niin

itse olen asettunut sille kannalle, että naisen aseman parantamisen kannalta olisi yhä tärkeämpää hakea miehet ottamaan vastuuta hoivatyöstä etenkin kotona, mutta laajemminkin yhteiskunnassa. Miehet on saatava jakamaan naisten töitä. Muuten tämä asia ei minusta oikene. Tietysti valtiovalta ja hallitus voivat siihen rohkaista, ja varsinkin silloin erilaiset hoitovapaat ja vanhempainrahakautta koskevat päätökset ovat hyvin olennaisia ja tärkeitä. Kummankin vanhemman on voitava hoitaa lasta aivan yhtäläisin perustein. Enkä ole niin toivoton kuin nämä vanhemmat naisystäväni, että pelkäisin yhteiskunnan muuttuvan siksi, että myös miehet ovat muuttuneet. Nuoremmat miehet jo ottavat vastuuta hoidosta.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Rehn puhui nipistelystä työpaikoilla ja ehdotti tavallaan koenipistelyä, jolloin näkee vastapuolen reaktion. Tämä oli tietysti aika hauska piirre. Työpaikoilla on kolmenlaisia naisia: Yksi kohderyhmä ovat ne, joita tekee mieli nipistellä, mutta jotka olemuksellaan antavat ymmärtää, että se homma ei onnistu. Sitten on sellaisia naisia, joita tekee mieli nipistellä ja jotka olemuksellaan lausuvat, että se on tervetullutta, ja joita sitten myös nipistellään. Sitten on sellainen ryhmä, joita ei tee mieli nipistellä joistakin ulkomuodosta johtuvista syistä, mutta jotka kyllä haluaisivat, että heitä nipistellään. Nämä juuri nostavat työpaikallaan metelin nipistelystä juuri johtuen siitä, että heitä ei nipistellä. Tämä on valitettavasti minun kokemukseni työpaikalta, eikä tässä sellaisenaan ole mitään sovinismia, vaan tämä on elämän realismia.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tasa-arvolaki on väline toteuttaa tasa-arvoa, kun tasa-arvo ei ole toteutunut. Niin olisivat myös kiintiöt. Olisin kysynyt ministeri Rehniltä, kun hallitus on tullut eri johtopäätökseen kuin tasa-arvolain uudistamistoimikunta: Miksi olette esityksessänne lähteneet siitä, että kiintiöitä ei toteuteta? Olisi ollut mahdollista, että olisitte rohkeasti ottanut kantaa siihen, varsinkin kun puheenvuorossanne viittasitte siihen, että tänään käsiteltäviä papereita voitaisiin käyttää hyväksi, kun neljän vuoden paikkoja jälleen täytetään.

Itse pidän nimittäin vähän kohtalokkaana, että hallituksen puolelta vesitetään niitä tavoitteita, jotka pitäisi saavuttaa, kun seuraavan

kerran täytetään kunnallisia luottamuspaikkoja. Kysyn siis, mistä johtuu, että rohkeutta ei ollut. Ketkä hallituksessa mahtoivat vastustaa sitä? Voisitte harkita sen kertomista.

Samalla kysyisin, ettekö ministeri Rehn näe sitä ristiriitaa olemassaolevaksi, että hallitus toimii niin, että tasa-arvotavoite ei toteudu. Täälläkin käsitelty toimenpiteet ovat kaikki olleet sellaisia, että ne lisäävät epätasa-arvoa. Eikö se vaivaa teitä tämän enempää?

Sitten olisin vielä puuttunut naisasiantuntija-rekisteriin. Minusta on aika huvittava asia, että naisten täytyy ryhtyä todistamaan asiantuntijuuttaan. Onko teillä tietoa, onko miesasiantuntijoita rekisteröity vai onko tosiaan niin, että heidät voidaan nimittää kadulta ilman mitään rekisteröintiä?

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Rehnin vastauspuheenvuoroa oli tietysti erittäin miellyttävää kuulla, koska harva ministeri myöntää täällä jotakin, myöntää raadollisuuden ja myöntää myös sen, että ehkä kaikissa asioissa ei ole tehty riittävästi. Hyvin harvoin ministerit valitettavasti myöntävät mitään. Yleensä aina kysyjien tai kommentojien yritetään väittää olevan väärässä. Minusta ministeri Rehnin tyyli on erittäin miellyttävä.

Mutta muutaman kysymyksen, joihin ministeri ei vastannut, toistan uudelleen. Selonteossa ei ollut arvioitu tasa-arvoviranomaisten toimintaa. Mistä se johtuu ja mikä on ministerin henkilökohtainen kanta selvitysmies Ojalan ehdotukseen, että tasa-arvovaltuutetun toimisto siirrettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön alaisuudesta työministeriöön? Mikä on ministerin henkilökohtainen näkemys?

Kaiken kaikkiaan täällä on tietysti merkillepantavaa se, minkä ministerikin totesi, että kaikki ryhmäpuheenvuoron käyttäjät ovat naisia. Minäkin olen sitä mieltä, niin kuin täällä huudeltiin, että se saattoi olla tämän keskustelun etu. Ainakin ed. Aittoniemi, joka ensimmäisenä miehenä avasi suunsa, löi pohjalukeman, mutta oletan, että fiksumpiakin miesten puheenvuoroja tulee myöhemmin.

Mutta onko nyt niin, että tasa-arvoasiat kuuluvat ainoastaan tasa-arvoministerille? Täällä ei nimittäin muita ministereitä näy. Ilmeisesti he katsovat, että heillä ei ole mitään tekemistä tasa-arvoasioiden kanssa. Ulkoministeriö on mitä ilmeisimmin miehisen sovinismin linnake. Olisi ollut erittäin hyvä, että ulkoministeri olisi ollut täällä ja myös muiden ministeriöiden edustajia.

Jos puhutaan tasa-arvosta kauniisti läpäisyperiaatteella, niin vaikka se on tietysti erityisesti lakiasioina ja vastaavina ministeri Rehnin vastuulla, niin kyllä se kaikille ministereille kuuluu. Mutta ei se ainakaan näytä kiinnostavan.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojalan kanssa olen aivan samaa mieltä siitä, että tasa-arvo-sotaministeri on aivan erinomainen ministeri siinä suhteessa, että hän sanoo rehellisesti, mitä mieltähän hän on, ja hyväksyy myös toisten mielipiteet. Tämä on sitä aitoa suvaitsevaisuutta ja liberalismiakin, mitä tässä yhteiskunnassa todella tarvitaan.

Olen erittäin tyytyväinen siihen, että ministeri suhtautui hyvin myönteisesti siihen, että kotona tehdystä työstä tulevaisuudessa täytyy saada sosiaaliasiain kuntoon, eläketurva nimenomaan. Samoin suhtaudun hyvin myönteisesti osa-aikatyön lisäämiseen, mutta kyllä ed. Jaakonsaari siinä on ihan oikeassa, että se ei onnistu, vaikka haluaikin naisilla olisi, ellei myös tässä asiassa saada eläke- ja sosiaaliturvaa järjestykseen. Tämä on mielestäni semmoinen työmarkkina-asia, jossa täytyy panna nimenomaan työnantajat lujille.

Sen sijaan en ihmettele yhtään, että tasa-arvovaltuutetun toimistossa on vähän miehiä töissä. En sinne menisi minäkään, vaikka olen nainen. (Ed. Nikula: Ei ole kompetenssia!) — Ei varmasti olekaan kompetenssia, ed. Nikula.

Sen sijaan nipistelyasian voisi tietenkin jättää sivummalle. Minä olen lukenut, ministeri Rehn, hyvin tarkkaan tämän asian. Sanon vain, että eihän se riitä, että työpaikoille laaditaan häirintäkielto. Sehän täytyy laatia koko yhteiskuntaan: ravintoloihin, eduskuntaan, (Ed. Jaakonsaari: Eikö tämä ole työpaikka?) kaikkialle, hallitukseenkin.

Ed. Takala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esittäisin kysymyksen ministerille Rehnille, joka ensimmäisessä puheenvuorossaan käsitteli selonteon erästä kohtaa vain yhdellä lauseella, nimittäin perhe- ja työelämän yhteensovittamista. En tarkoita tässä arvostella ministeriä tästä, mutta mielestäni perhe- ja työelämän yhteensovittaminen ansaitsisi suuremman huomion ja laajemman käsittelyn. Sisältyyhän siihen juuri monia ristiriitoja kahta työtä tekevän suomalaisen naisen elämässä. Itse selonteossa tätä asiaa on käsitelty myös hyvin suppeasti, yhden sivun verran, ja siinä selostetaan vain vanhempainloma, päivähoitolaki ja kotihoidon tuen järjestelmät.

Näkisin tarpeellisena, että perhe- ja työelämän yhteensovittamista parannetaan, ja ehdotan, että perheille suodaan mahdollisuus vähentää kotiapulaisen palkkakustannukset tuloistaan. Ehdotan, että tämä lisättäisiin neljanteen kannanottoon. Tämä on myös tasa-arvokysymys. Täten asetetaan kotitaloustyönantaja tasa-arvoiseen asemaan muiden työnantajien kanssa. Tätä lukuisat koulutetut naiset pitävät tarpeellisena, tämä järjestelmä toimii Ranskassa, ja sillä olisi meille työllistävä merkitys. Kysyisinkin ministerin henkilökohtaista suhtautumista tähän ehdotukseen ja sitä, voisiko ministeri nimenomaan tasa-arvoministerinä viedä asiaa hallituksessa eteenpäin. Tämä olisi minun harras toivomukseni.

Ed. Stenius - Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Jaakonsaari sanoi osuvasti hallituksen sosiaaliturvaa ja palvelujen purkamista koskevasta linjasta. Palaan siihen varsinaisessa puheenvuorossani myöhemmin. Myös osa-aikatyöstä hän toi esille samat näkemykset, mitä vasemmistoliitolla on. Tämän näkemyksen vahvistamiseksi muistutan siitä, että työllisyyslain velvoitetyöstä on tehty nimenomaan osa-aikainen. Tämä kuvaa juuri sitä, että hallituksen osa-aikatyölinja on tosiasiaa kurjistamis-köyhdyttämiseksi ideologia.

Mielestäni hallituksen linjasta tällä eduskunnalla tietysti on viime kädessä vastuu. On todella surullista, että tämän eduskunnan, jossa on maailmanennätysmäärä naisia, aikana on voitu tällaista politiikkaa harjoittaa, laman varjolla on hyvinvointivaltiota purettu. Nyt kysynkin sekä ministeriltä että hallituspuolueiden edustajilta, onko meidän nyt uskottava, että sitä kautta voimme saada jotakin tukea naisten ja muiden sorrettujen vähemmistöjen oikeuksien ajamiseksi, kun on sentään Yhdysvaltain vaaleissa nyt nähty tuloksena se, että juuri kun hallitus on terveydenhuollon jättänyt järjestämättä, koulutusta heikentänyt, niin naisia on valittu, ensimmäinen musta nainen senaattiin, ensimmäinen alkuperäisväestöä edustava, kyllä mies, senaattiin ja esimerkiksi Kaliforniasta kaksi naisenaattoria. Nämä kaikki kuvastavat naisten etenemistä näissä vaaleissa. Sieltäkö te haette nyt apua siihen, että me voisimme omia asioitamme hoitaa nykyistä paremmin?

Ed. Nikula (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Ukkola ja Aittoniemi ottivat kantaa sukupuoliseen häirintään ja ahdiste-

luun omien kokemuksiensa perusteella. Minusta on aika hämmästyttävä tapa muodostaa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa kantaa siitä, mitä itse on kokenut tai miltä minusta tuntuu. Olen tästä hämmästynyt, koska arvostan molempien ymmärryskykyä ja yleensä tapaa ottaa kantaa. Näin yleensä tekevät hyvinvoivat, menestyneet ihmiset, joiden elämä on ollut jokseenkin sileää, ed. Ukkolan osalta vielä ehkä liberaalisen kansanpuolueen erittäin vahvan naisliikkeen vauhdittamaa. Tämän tapaiset puheet ovat minusta, herra puhemies, väärää miehekkyyden tavoittelua yksinkertaisesti.

Olen omassa työssäni tasa-arvovaltuutettuna kohdannut useita ahdisteltuja naisia. He ovat olleet syvästi nöyryytettyjä, loukkaantuneita. Heitä on todella kohdeltu huonosti, ja useat heistä ovat tajunneet tämän menettelyn yhteyden naisen asemaan työelämässä. Jos ennen tullen nipistellään, läiskitään, taputellaan, puhutaan tavalla, jolla toinen osapuoli ei ikinä uneksikaan puhuvansa vaimolleen tai äidilleen tai täysi-ikäisille lapsilleen, samalla viestitetään, että sinä et ole arvokas ihminen, sinun työlläsi ei ole merkitystä eikä myöskään sinulle kannata maksoa minkäänlaista erityistä palkkaa.

Herra puhemies! Toinen asia, joka tässä keskustelussa on tullut esille, on tasa-arvolain merkitys. Minusta on perusteltua pyrkiä siihen, että jonain päivänä tasa-arvolaki todella voitaisiin kumota. Se ei ole mikään semmoinen, jota tarvitaan niin kuin avioliittolakia tai perintökaarta. Mutta sitä ennen täytyy kumota hyvin paljon ihmisten mielissä olevia semmoisia asenteita, joilla ei oikeastaan ole mitään relevanssia, joilla ehkä halutaan profiloitua tavalla, joka koetaan erikoiseksi, ja joilla ei ole perusihmisarvon kanssa mitään tekemistä.

Ed. S-L. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Rehn vastauspuheenvuorossaan totesi jotenkin siihen tapaan, että puolustushallinnon sektorilla on hänen käsittääkseen myös tasa-arvokysymyksissä varmasti tehtävää. Siinä mielessä tulikin mieleeni eräs esimerkki, joka ei nyt ole ministeri Rehnin esittelemä mutta kuitenkin tavalla tai toisella liittyy myös puolustussektoriin.

Kesällähän kauppa- ja teollisuusministerin esittelystä asetettiin puolustustalouden suunnittelukunta, johon kuuluu, jos oikein muistan, yli 50 henkilöä ja heistä 4 muistaakseni on naisia. Nyt tämä toimikunta järjestäytyi ja asetti keskuudestaan keskusjaoston, joka oli valmiiksi

valmisteltu. Mutta kuinka kävikään niin, että siihen jaostoon tällä hetkellä ei kuulu yhtään ainutta naista. Huomasin tämän asian siinä yhteydessä, kun pöytäkirjaa tarkistin. Todella toivon, että ministeri Rehn tässä asiassa käyttää omaa vaikutusmahdollisuuttaan ja -valtaansa. Se on minusta eräs esimerkki tasa-arvolain vastaisuudesta, joka nimenomaan valtionhallinnossa tänä päivänä on tosiasia. Tässä on tavallaan rikottu minusta tasa-arvolakia.

Täällä on puhuttu myös osa-aikatyöstä. Minusta valtiosihteeri Relanderin paperissa yksi peruseriaate osa-aikatyölle on se, että sillä voidaan yhä useammalle ihmiselle antaa mahdollisuus olla mukana työelämässä tällaisena aikakautena, jolloin työttömiä on tavattoman suuri joukko. Toisaalta taas perheen ja tasa-arvon kannalta minusta olisi tärkeää, että osa-aikatyö olisi valinnan mahdollisuus silloin, jos siihen myös liittyy oikea toimeentulo ja eläketurva. Ilman sitä se ei ole tasa-arvoa edistävä valinnan mahdollisuus.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin esittää ministeri Rehnille muutamia kysymyksiä tai kannanottoja, joihin en saanut vastausta.

Julkisen sektorin säästötoimenpiteet lisäävät erityisesti naisten työttömyyttä. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on ollut huolissaan erityisesti yksinhuoltajaäitien asemasta. Katsomme, että lisääntyvän työttömyyden myötä erityisesti tämä ryhmä joutuu ylivoimaisen suuriin vaikeuksiin. Kysynkin: Aiotaanko yksinhuoltajaäidit nimenomaan panna erityisen tarkastelun alaiseksi, kun nyt julkisen sektorin säästötoimenpiteitä kohdistetaan?

Toisena asiana opetusala. Vuonna 1989 poistettiin kiintiöt, joiden mukaan miehiä otettiin opetuslalle. Heti kiintiöiden poiston jälkeen miesten määrä laski 40 prosentista 18 prosenttiin. Tilanne on nyt niin, että Suomen kodeista hyvin suuri osa on yksinhuoltajakoteja, joissa yksinhuoltajana on nimenomaan äiti, ja lapset tarvitsevat myös isän mallia. Siksi katsomme, että olisi tarpeen lapsen myönteisen kehityksen kannalta, että miehiä otettaisiin enemmän opetuslalle. Myös hoivatyössä voitaisiin miehiä lisätä. Mikä kanta ministerillä tähän asiaan on?

Kolmantena asiana samapalkkaisuus. Hallitus mainitsee, että halutaan tukea rahallisesti työnarviointimenetelmien kokeilututkimusta. Kysyn: Miten pitkään näitä tutkimuksia aiotaan tehdä? Me toivoisimme, että hallitus pikaisesti

ryhtyisi toteuttamaan näitä menetelmiä koko laajuudessaan.

Ed. M y l l e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tietysti mielenkiintoista kuunnella hallituspuolueiden kansanedustajien kysymyksiä ministereille. Parlamentarismissa on totuttu siihen, että hallituspuolueet pystyvät keskenään keskustelemaan muuallakin.

Itse haluan puuttua keskusteluun kiintiöistä. Eduskunta jo silloin, kun tasa-arvolain muutos oli täällä joitakin vuosia sitten esillä, otti aika tiukasti kantaa siihen, mikä naisten ja miesten osuuden eri toimielimissä tulisi olla. Valiokunta kannanotossaan totesi, jonka myös eduskunnan suuri sali hyväksyi, että tavoitteen tulee olla 40 prosentin osuus miehiä tai naisia. Vielä varmemmaksi vakuudeksi todettiin, että näissä toimielimissä tulisi olla vähintään kaksi joko miestä tai naista, kumpi sitten vähemmistössä olisi. Mutta kun korkein hallinto-oikeus otti kantaa asiaan, se tuli yhden kannalle. Eli kyllä tässä kantaa eduskunta on ottanut, mutta oikeusistuimet eivät ole halunneet tuota kantaa noteerata.

Otan esille myös ihan samassa hengessä kuin ministeri kysymyksen seksuaalisesta häirinnästä työpaikoilla. Minulla on tiedossa esimerkiksi tapaus, jossa naisvaltaisessa työpaikassa mielummin tehtiin joukkokortisanominen kuin lähdettiin nostamaan prosessia työnantajaa vastaan. Tämä on kyllä erittäin valitettavaa, mutta nämä naiset eivät uskaltaneet toimia toisin, koska kysymyksessähän on asianomistajarikos.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Rehnille haluan minäkin osoittaa kysymyksen ja nimenomaan kiintiöasiasta, kun se on eduskunnan historiassa sekä tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietinnössä tullut niin keskeisenä erille. Eikö olisi välttämätöntä, ottaen huomioon todella sen, että ensi vuoden alusta käynnistyvät laajat kunnalliset nimittämiskierrokset luottamushenkilöiden valintana, tehdä nimenomaan tästä asiasta pikalaki ja saada asia voimaan jo ensi vuoden alkua ajatellen? Kunnallisissa luottamustoimissa paljon toimineena näen, että siellä kaivataan nyt nimenomaan tällaista signaalia, että eduskunta ja hallitus ovat asiassa toisissaan. Muuten siellä on sellainen vesittämisen maku, on hyvin mielessä korkeimman hallinto-oikeuden päätös, että yksi nainen riittää.

Toinen hyvin keskeinen asia, joka on ihan ilahduttavalla tavalla esillä selonteossa, on sa-

mapalkkaisuus. Siitä kuitenkin haluan kysyä: Onko keinovalikoima riittävä? Eikö myös tämä asia, kuten ed. Pykäläinen vihreiden ryhmäpuheenvuorossa esitti, tulisi saada jollakin tapaa myös lakiin eikä palloa heittää pelkästään työmarkkinajärjestöille? Työnarviointikoikeilun jatkuva kehittäminen on toki erittäin hyvä ja sen ylläpitäminen ja käynnistäminen, koska se on välttämätön elementti, jotta tätä voidaan toteuttaa.

Mieleni tekee myös kysyä ed. Ukkolalta ja ed. Mäenpäältä, millainen käsitys heillä on feminististä, kun he noin jyrkkiä esimerkkejä tuovat esille.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täällä on useissa puheenvuorossa, muun muassa ed. Jaakonsaaren puheenvuorossa, haluttu ymmärtää, että hallituksen esittämät säästöpäätökset olisi jotenkin erityisesti suunnattu naisia vastaan ja että hallituksella olisi menossa jonkin näköinen naiset kotiin -projekti.

Itse en oikein jaksa uskoa, että tämä olisi ihan tietoista ja että erityisesti haluttaisiin huonontaa naisen asemaa. Tietysti on ollut kauhean hankalaa ja mielestäni huono asia se, että oikeudenmukaisuuskeskustelua ei ole käyty, kun säästöpäätöksiä on tehty. Ei ole asetettu tavoitteita, kun kuitenkin on todettu, että meillä ei ole varaa tämän kaltaiseen hyvinvointiyhteiskuntaan, mikä se olisi, mitä me haluamme. Sillä tavalla me olemme olleet ikään kuin tyhjän päällä. Mielestäni valitettavaa tietysti on ollut, että säästöpäätöksiä on tehty vain sillä tavalla, että kautta linjan ja siellä, missä suurimmat rahasummat liikkuvat. Mutta en oikein jaksa uskoa, että se nyt erityisesti ja vasiten olisi suunnattu naisia vastaan jotenkin tietoisesti.

Ed. Ryyinänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri toivoi kannanottoa kiintiöistä, puutun minäkin tähän, mihin monet muutkin ovat puheenvuoroissaan puuttuneet. Nimittäin minusta on hyvin tärkeää, että tätä keskustelua käydään juuri tässä vaiheessa, kun kunnissa ollaan pohtimassa jäseniä lautakuntiin ja kunnanhallituksiin, ja korostetaan sitä, että huolimatta eduskunnan selkeistä kannanotoista tasa-arvolain henki ei ole toteutunut sillä tavalla kuin olisimme toivoneet. Mutta henkilökohtaisesti en kyllä usko kiintiön merkitykseen. Näen siinä myöskin huonoja puolia ja koen sen periaatteessa lähtökohdiltaan vähän

alentavana. Olen samaa mieltä kuin tasa-arvovaltuutettu on tästä asiasta sanonut, että monet tällaiset poikkeamat johtaisivat siihen, että lain merkitys jotenkin muultakin osin heikentyisi ja sen sitovuuden merkitys heikentyisi. Minusta voitaisiin päätyä siihenkin, että jos tässä voimakas kannanotto ei auta, asiaan palattaisiin, niin kuin ministeri esitti, vaikka vuonna 95 ja sitten tarkasteltaisiin tämä tilanne uudelleen.

Vielä tähän osa-aikatyöhön, jota monessa puheenvuorossa on kommentoitu. Se tietysti on työn jakamista ja varmasti parempi vaihtoehto työttömyydelle, sillä tavalla ymmärrän sen edistämisen tässä tilanteessa, mutta myöskin naisten kannalta ja työn ja perheen yhdistämisen kannalta. Olen samaa mieltä, että nykyisessä muodossaan, jolloin sen antama turva on kaikella tavalla riittämätön, se on vaillinaisen vaihtoehdon, sanotaan näin; se ei toteuta sitä valinnan mahdollisuutta. Mutta meidän pitäisi yhdessä toimia sen kehittämisen puolesta, ja sillä tavalla se voisi olla mahdollisuus naisille.

Ed. Luukkainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Rehn totesi alkupuheenvuorossaan, että hallitus seuraa naisten ja miesten työttömyyden kehitystä erikseen ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin. Kun nyt katselen työttömyyslukuja viime vuoden ajalta, en voi muuta kuin todeta, että näillä toimilla olisi todella kiire, sillä naisten työttömyyslukujen kasvuvauhti on jo nyt 10 prosenttiyksikköä suurempi kuin miesten. Erityisen hälyttävää työttömyysluvuissa on ensinnäkin se, että naisten työttömyyden kasvuvauhti on suurempi kuin miesten työttömyyden kasvuvauhti seitsemällä toimialalla kymmenestä. Toiseksi minusta hälyttävää on se, että naisten työttömyyden kasvuvauhti on jo nyt näin kovaa, vaikka julkisen sektorin väistämätön ja raju rakennemuutos on vasta edessä.

Mitä tulee Vattin tutkimuspolitiikkaan tai rooliin, asiaan, jonka ed. Antvuori otti esille ja johon myös ministeri Rehn yhtyi, että Vattin pitäisi tutkia näitten säästöpäätösten vaikutuksia naisiin, itse tunnen hyvin Vattin tutkijoita ja myös Vattin tutkimusjohtajan ja olen puhunut hänen kanssaan myös viimeksi tänään. Haluan kertoa, ettei nyt vain tulisi väärää kuvaa Vattin tutkimuspolitiikasta, että Vattissa on todella tekeillä tämän tyyppistä selvitystä. Jo Holkerin hallituksen aikana siellä tehtiin selvitys nimeltä Naiset työmarkkinoilla, ja tälle selvitykselle nyt tehdään jatkoselvitystä ja jatkotutkimusta. Sen

lisäksi siellä on suunnitteilla laajempi Työmarkkinat ja työttömyys -projekti, jonka yhtenä osana on palveluiden saneeraus. Haluan tuoda tämän tiedoksi teille.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä pyysin vastauksen ed. Myllerin puheenvuoroon, kun hänen puheestaan sai sellaisen kuvan, että hallituspuolueiden kansanedustajat eivät saa puhua eduskunnassa, esittää kysymyksiä ministereille. En minä ainakaan parlamentaarista järjestelmää tällaiseksi ymmärrä. Tämä on mielestäni avoin foorumi niin opposition kuin hallituspuolueittenkin kansanedustajille. Muistaakseni koko ajan on arvosteltu sitä, kun hallituspuolueitten kansanedustajat eivät ole paikalla puhumassa. Minä en ymmärtänyt tämän asian logiikkaa.

Taisi olla ed. Viljamaa, joka kysyi, mitä feminismi on. Sitä minäkin olen yrittänyt selvittää, mitä se on. Sen voisi yhdellä lauseella sanoa, että se on miesten alistamista ja naisten ylistämistä.

Ed. Mylly (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mielestäni suomalainen parlamentarismi toimii niin, että hallitus hallitsee ja oppositio on oppositiossa, ja silloin on aika erikoista se, että ikään kuin asetutaan hallituspuolueissa hallituksen politiikan ulkopuolelle. Tähän tähtäsin kysymykselläni.

Ministeri Rehn: Herra puhemies! Minäkin toivon, että kaikki saavat puhua ja esittää kysymyksiä. Se sananvapaus kai meillä kaikilla kuitenkin pitää olla.

Ed. Jaakonsaari ... (Ed. Jaakonsaari: Käsi sydämelle!) — Kyllä, minulla on kirjoitettu: Säästötoimenpiteet eivät edistä tasa-arvoa, eivät koulutusta, eivät samapalkkaisuutta, eivät puolustusta, eivät liikenneasioita, eivät mitään. — On tehty rajuja leikkauksia, jotka kohdistuvat todella kaikkeen mahdolliseen. Tietenkin minulla on tavattoman vaikea olla, kun myöskään tasa-arvoa ei edistetä säästötoimenpiteiden takia, mutta on hyvä tämä myöntää. Se ei kuitenkaan mitätöi tätä keskustelua, jota me käymme tänään, koska joskus kai olemme myös nousemassa siitä tilanteesta, jossa nyt olemme. On hyvä, että meillä on kuitenkin valmius myös nostaa siltäkin kannalta tätä maata.

Ed. Kohijoki kyseli sitä, että tyttöjä on niin tavattoman paljon enemmän koulutuksessa korkeakouluissa kuin poikia. Tämä on aivan fakta. Esimerkiksi eläinlääketieteellisessä, jota kävin

katsomassa sattuneesta syystä, on yli 90 prosenttia tyttöjä. Mutta näppärä tyttö saa ison lehmänkin kallelleen, kun hänellä on hyvä tekniikka, ja kun tytöillä vielä on aivot, minä uskon, että tämä varmasti tulee olemaan asia, joka ei kaada tätä maata. Leikillisesti sanoen tämä on juuri niitä asioita, joissa ehkä joskus muutaman kymmenen vuoden kuluttua voivat miehet ehkä kovinkin paljon miettiä sitä, että joka tapauksessa on hyvä, että on olemassa tasa-arvolaki, sillä se palvelee heitäkin.

Ed. Laakkosen kysymykseen siitä, että opetuksessa on ollut aikaisemmin kiintiöt miehille ja nyt heidän osuutensa on päässyt putoamaan valtavasti, kun kiintiöt poistettiin, vastaan, että valitettavasti oli todellakin niin, että nuorten miesten koulutodistukset olivat niin huonoja, että ei olisi ollut minkäänlaista tasa-arvoa, että heitä olisi otettu koulutukseen ohitse paljon fiksumpien naisten. Vain 10 prosenttia olisi päässyt koulutodistusten perusteella miehistä, ja se ei ehkä ole aivan oikein. Meidän pitää saada mahdollisimman hyvä opettajamateriaali, vaikka arvostan sitä näkökulmaa, että on hyvä, että lapset, nuoret ovat tekemisissä molempien, niin miesten kuin naistenkin, kanssa kasvaessaan.

Sitten tulemme kiintiöihin. Ed. Vehkaoja kysyi, minkä vuoksi 40:tä prosenttia ei kirjoitettu selontekoon. Yritin jo omalta osaltani siihen vastata. Tämä on hallituksen selonteko. Siinä todellakaan, niin kuin olemme kuulleet nyt hallitusryhmiltäkin, heidän — paitsi RKP:n, joka ollut 40 prosentin kannalla melko selkeästi — rahkeensa eivät riittäneet. Toivon todellakin, että eduskunta, koska kaikki dokumentit ovat taustamateriaalina, tekee omat arvionsa. Katsotaan, mikä on eduskunnan enemmistön näkemys, ja se on todellakin tärkeää.

Ei naisasiantuntijarekisteri ole mikään ennenkuulumaton asia. Sitä harjoitetaan aika monesakin maassa. Kävin kolme viikkoa sitten Yhdysvalloissa. Siellä on erittäin arvovaltainen naisjärjestö, jossa on korkeasti koulutettuja naisia. Olin siellä puhumassa turvallisuuspolitiikasta. He kertoivat siitä, että heillä on laaja rekisteri, joka palvelee erinomaisesti juuri valmistelevia elimiä. En tiedä, että meillä olisi miesrekisteriä, ainakaan tämän kaltaista, mutta joitakin miesrekistereitä varmasti on, jotka palvelevat jotakin muuta.

Sitten oli kysymys tasa-arvoviranomaisista. Siitä ei todellakaan ole paljon selonteossa. Ed. O. Ojala kysyi sitä uudestaan, en muistanut vastata. Mielestäni ei ole mitään syytä siirrellä

tasa-arvovaltuutetun toimistoa tällä hetkellä. En tiedä, minkä vuoksi sitä pitäisi tällä hetkellä tehdä. Tietenkin tasa-arvokysymykset hyvin paljon koskettavat työministeriön hallinnonala, mutta kuitenkin tasa-arvo on paljon laajempi käsite kuin vain työasiat. Se koskee kaikkia sosiaaliulottuvuuksia, joten mielestäni sen oikea paikka on entisellä paikallaan sosiaali- ja terveysministeriön alaisena.

On myös kysytty, minkä vuoksi istun niin yksin. Taisi olla myös, että energiaselonteon aikana ministeri Tuomisto istui aika yksin. Työministeri on valmistellut puheenvuoron. Hän on nyt jossakin. Hän toivoo ehtivänsä tänne. Hän on aikonut tulla osallistumaan keskusteluun, mutta en mene vastuuseen. En ole veljeni enkä sisareni vartija. Olisi ollut tietenkin erittäin mielekästä, jos olisi ollut useampikin hallituksen jäsen paikalla, koska tasa-arvon ei pitäisikään olla yhden ministerin hallinnonalaan kuuluva vaan sen pitäisi olla joka ikisellä hallinnonalalla yksi tärkeä elementti. Siinä olen aivan samaa mieltä.

Kotiapulaisten palkasta, ed. Takala, ja sen vähennysoikeudesta on puhuttu tässä talossa vähän monta kertaa. Se on tullut, ja se on mennyt, eikä se ole vielä lyönyt läpi. Itse olen aika skeptinen, koska siinä on hyvin paljon väärinkäytösten mahdollisuuksia. Mielestäni varsinkin nyt, kun raha on niin tiukalla ja me joudumme toteamaan, että tasa-arvoakaan emme voi pönkittää, koska rahaa vain kiristään, siinä on mahdollisuuksia erittäin hyvin toimeentulevien käyttää tätä hyväkseen. Minä ainakin nyt osoittaisin kaikki ne toimenpiteet, joita me voimme yleensä toteuttaa, missä yleensä mitään rahaa on käytettävissä, mieluummin niille, joilla on kaikkein vaikeimmat olosuhteet. Tiedän, että tässä on paljon perusteluja sille, että tätä voitaisiin käyttää, mutta en lähtisi siihen.

Haluan siteerata, kun on mietitty, tarvitaanko tasa-arvolakia, sitä mitä ed. O. Ojala sanoi aikaisemmin, että me emme tiedä — sitähan ei koskaan saada tietää — kuinka puutteellinen tasa-arvotilanteemme olisi tällä hetkellä, mikäli meillä ei olisi tasa-arvolakia. Tämä kuuluu niihin asioihin, joita ei todellakaan tunneta.

Ed. S.-L. Anttila otti esiin tämän kaltaiset elimet kuin puolustustaloudellinen neuvottelukunta. Muistan, että silloin, kun se asetettiin, huusin täyttä kurkkua, niin kuin olen joutunut tekemään monta kertaa, kun on asetettu erilaisia valmistelevia ja myös päättäviä neuvottelukuntia, komiteoita ja toimikuntia. Joka kerta, kun

nostan esiin sen, että siinä on vain yksi nainen tai liian pieni osuus naisia, väitetään, että naisia, joilla on tätä asiantuntemusta tarpeeksi paljon, ei ole. Sen vuoksi juuri tuon kaltaista rekisteriä tarvitaan, jotta voimme todellakin vastata näihin huutoihin. Minulle vastataan hyvin usein, että naisia on haettu yötä päivää joka puolelta kaupunkia. Olen väittänyt jopa leikkillisesti, että ehkä on haettu vääristä kohteista. Tämä on ongelma, joka on todellinen, ja pyrin vaikuttamaan tähän nimenomaiseen asiaan.

Sitten oli myös kysymys naisten työttömyydestä ja siitä, pitääkö sitä vielä seurata, eikä jo tiedetä, mikä on tilanne. On aivan oikein, että aivan viime aikoina on räjähdysmäisesti noussut naisten työttömyysosuus. Vielä noin vuosi sitten, kun alettiin jo aavistella, että on jonkinmoinen taloudellinen resessio käsissä, kävimme tasa-arvotoimistosta ministeri Kanervan kanssa keskusteluja tästä, ja hän oli erittäin ymmärtäväinen ja pani juuri tämän seurannan alulle. Mutta silloin vielä naisten työttömyys oli pienempi kuin miesten. Ne, jotka olivat riskiryhmänä, olivat tämän ikäiset naiset, 55:stä ylöspäin, joita tuokaa ei huoli ja jotka tilastojen mukaan myös saavat kieltävän päätöksen varhaiseläkkeen suhteen, joten tässä on todellinen ongelma tällä hetkellä ja tietenkin on siirryttävä myös toimenpiteisiin.

Yksinhuoltajaäidit ja tämän kaltaiset kysymykset ovat tärkeitä. Mutta siinä olisin niin paljon hallituksen jäsen nyt, että kysyisin, voisiko ed. Laakkonen kysyä asiaa vaikka ministeri Kankaanniemieltä. Siinä olen samaa mieltä ed. Myllerin kanssa, että ehkä kuitenkin puoleen sisällä voidaan käydä määrättyjä keskusteluja.

Siinä taisi tällä hetkellä olla kaikki. Toivon kuitenkin, että tämänkin keskustelun pohjalta pääsemme siihen, että ihmisiä ei enää tässä maassa luokitella a- ja b-ihmisiksi. Kun keskustelin meidän virkamiestemme kanssa ennen kuin tämä keskustelu täällä alkoi, oli koulutuksesta kysymys ja nimenomaan siitä, että koulutuksen merkitys on tavattoman suuri, että ohjataan nuoria niin, että he löytävät itselleen erilaisia tehtäviä, jotka eivät ole niin valtavasti sukupuoleen liittyviä kuin usein vielä tälläkin hetkellä on. Silloin muistelin sitä, että kävin koulua, siitä on hyvin pitkä aika, jossa oli kyllä sekä tyttöjä että poikia, mutta alemmilla asteilla oli kuitenkin jaetut luokat, jolloin oli aivan itsestäänselvää, että pojat kävivät a-luokkaa ja tytöillä oli b-luokka.

P u h e m i e s : Pyydän edustajia pitäytymään tällä kertaa perinteisempiin vastauspuheenvuoroihin. Tämä ei todellakaan ole ministerin kyselytunti.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin vielä ministeriltä tiedustellut sitä, oletteko nyt laskeskelleet esimerkiksi sitä, että kun säästötoimet ovat tulossa ja julkista sektoria ollaan hyvin voimakkaasti leikkaamassa, niin julkisen sektorin leikkaaminen tasa-arvonäkökulmasta katsottunakin kohtelee kyllä nimenomaan naisia erittäin rajusti. Ensinnäkin naiset joutuvat työttömiksi, ja sitten vielä mahdollisesti lasten hoito, vanhusten huolto ja nämä kaikki tulevat kärsimään. Sitä kautta kertaantuu epätasa-arvo nimenomaan naisten kohdalla.

Ed. M ä k i p ä ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jollen minä kysy, niin minä ihmettelen kovasti. Äskен vielä puhuttiin tasa-arvosta ja ministerin käyttämässä päivällisessä puheenvuorossa sanotaan, että hallitus katsoo, että lakia tulee selvittää niin, että tasa-arvon edistäminen kuuluu jokaisen työnantajan velvollisuuksiin. Kun ministeri pohti, onko hän veljen tai sisaren vartija, niin kyllä tässä kiistattomasti mennään mahdolltomuuteen. Kuinka käytännössä varsinkin pienyritystä pystyy huolehtimaan kannanoton 8 mukaan, ettei työntekijä ahdistu toista? Hän ei kerkiä mitään muuta tekemään kuin kiertelemään työntekijöitten perässä ja katsomaan, minkälaisia valituksia tulee. Tämä on aika voimakas kannanotto, jos tämä tulee säännöksiin.

Vastaisin, kun ed. Viljamaa pyysi kommenttia ed. Mäenpäältä, mutta tarkoitti varmaan minua kysyen, mitä se feminismi on. Minä voisin yhdellä esimerkillä sanoa, että se on ensinnäkin suurta vouhotusta jonkin määrätyn asian ympärillä. Varsin voimakkaasti muistan, kun eräät naisasialiikkeen edustajat ratsastivat eduskuntaan vai oliko se eduskuntatalon portaille aasilla tai hevosella. Tällainen kohtuuton julkisuuden huomioon ottaminen on minun mielestäni epätervetä ja ei ole ollenkaan naisasialiikkeelle sopivaa, vaan sitä pitäisi asiallisesti tuoda esiin.

Kun puhutaan kiintiöistä, niin tuntuu kohtuuttomalta, etteivät suomalaiset usko, että nyt pitäisi tämä holhousyhteiskunta pikkuhiljaa lopettaa. Minä ainakin korostan, että kiintiön sijasta pitäisi aina katsoa ihmistä, onko hän pätevä siihen tehtävään.

Ed. von B e l l (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Laakkonen otti esille sen, että meillä koululaitos naisvaltaistuu, ja siihen myös ministeri Rehn osaltaan vastasi. Tätä kysymystä käsiteltiin myös silloin, kun sivistysvaliokunta valmisti eduskunnan vastausta hallituksen koulupoliittiseen selontekoon, ja oli myös esillä se, olisiko syytä palata jonkinlaiseen kiintiöintiin. Mutta nimenomaan tasa-arvolakiin perustuen ei tällaista kannanottoa otettu, vaan katsottiin, että todistukset ja niiden kaltaiset ansiot ratkaiskoot.

Tässä kuitenkin joudutaan joskus ehkä sellaiseenkin tilanteeseen, että kun yksinhuoltajaäidin poika menee ensin päiväkotiin, siellä häntä kasvattaa nainen. Hän menee ala-asteelle, siellä häntä opettaa naisopettaja, yläasteella samoin ja vielä lukiossa. Ensimmäisen kerran kun tämä poika kohtaa mieskouluttajan armeijassa, jossa hänet opetetaan tappamaan. Tällainen kehitys ei varmaankaan ole aivan suotuisaa. Siksi tästä on hyvä kyllä jatkossakin keskustella.

Ed. T ö r n q v i s t (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri totesi äskен, että naisten työttömyys on kasvanut räjähdysmäisesti viime aikoina. Se pitää täysin paikkaansa. Myös naisten osa-aikatyö lisääntyy. Esimerkiksi liikealalla on hyvin paljon osa-aikatyötä, ja se on hyvin naisvaltainen ala, ja noin 40 prosenttia jo liikealan töistä on osa-aikaisia.

Hallitus antoi kannanoton lyhyen ja keskipitkän aikavälin työllisyys- ja teollisuuspoliittiseksi ohjelmaksi 1.10. ja sen kohdassa 67 esitetään, että mikäli esimerkiksi vuonna 93 siirtyisi yksityis sektorilla 2 prosenttia työvoimasta osa-aikatyöhön, työttömien määrä alenisi 25 000 henkilöllä. Eikö heistä kuitenkin tulisi osa-aikatyöttömiä? Kun tavoitteeksi asetetaan, että vuonna 96 työvoimasta osa-aikaisia olisi 14 prosenttia eli 150 000, ja kun tiedetään, että osa-aikatyötä ei ole yleensä tarjolla miehille, vaan nämäkin olisivat naisia, niin eikö tällainen osa-aikatyöttömyys kohdistuisi hyvin painavana nimenomaan naisiin? Kuinka tämä sopii tasa-arvoajatteluun? Kun mietitään vielä sitä, että osa-aikatyöstä saa osa-aikapalkan ja kaikki sosiaaliturvaetudet, eläke-etuudet ja monet muut, määräytyvät palkan mukaan, niin käy aivan sillä tavalla kuin ed. Jaakonsaari ryhmäpuheenvuorossa sanoi, että tulee naisten köyhyysloukku. Onko mietitty hallituksessa sitä, millä tavalla voidaan osa-aikatyötä edistää sillä tavalla, että myös työttömyyden ajasta saadaan palkka ja että myös miehille olisi osa-aikatyötä?

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojala kaipasi tänne muitakin ministereitä ja puhui mm. ulkoministeriöstä miesten linnakkeena. Me naiset kannamme huolta syvästi kehitysyhteistyöasioista, ja se on minusta aivan oikein. Sen sijaan ulkoministeriö, tämä miesten linnake, rakentaa tällä hetkellä kehitysyhteistyöosastolle valtavaa pytitinkiä Katjanokalle, niin että ilmeisesti rahat taitavat mennä tällä hetkellä kaikki oman hallinnon pyörittämiseen. Voisin kuvitella ja uskoa, että jos naisilla olisi jonkin näköinen asema ulkoministeriossa ja näissä asioissa, niin nainen suojelevuutensa vuoksi, luonteensa vuoksi voisi pitää kehitysyhteistyöosastoa vaikka perimmäisessä varaston nurkassa ja koettaisi kerätä kaikki mahdolliset killingit nälkää näkeville lapsille ja naisten tukemiseen. Tämä mielestäni hyvin kuvaa naisen ja miehen eroa, tapaa, miten koetaan asiat ja miten työtä tehdään.

Ed. T a k a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä hämmästelen ministeri Rehlin skeptisyyttä ja väärinkäytön epäilyä kotiapulaisen palkan verovähennysoikeuden suhteen. Kun hän viittauksella "raha on tiukalla" kantaa huolta yhteiskunnan talouslamasta ja ongelmista, niin hän ilmeisesti luulee, että tämä järjestelmä tulisi yhteiskunnalle kalliimmaksi. Kysymyshän on aivan päinvastainen. Tosiasia on se, että se järjestelmä on yhteiskuntataloudellisesti positiivinen. Se säästää työttömyyskorvauksen kuluja. Tämä työntekijä, joka työllistetään, maksaa veroja. Se säästää päivähoidon kustannuksia, eli plussat ovat suuremmat kuin se miinus, jota tästä verovähennysoikeudesta tulisi. Nuoriso-työttömyyttä poistavan ministerityöryhmän muistiossa on osaltaan laskettu näitä kustannuksia ja tultu siihen tulokseen, että kokonaistaloudellinen vaikutus on positiivinen.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vastata ed. Myllerille, vaikka hän on jo poistunut, ja samalla ministeri Rehnille. Kyllähän puolueiden ja eduskuntaryhmien sisällä keskustellaan paljon ja monenlaisista asioista. Mutta katson, että minulla kansanedustajana on parlamentaarinen oikeus kysyä tasa-arvoasioista ja naisten työllisyyteen liittyvistä asioista suoraan tasa-arvoministeriltä, kun siihen tulee mahdollisuus.

Otin ryhmäpuheenvuorossamme esille myös tasa-arvoa loukkaavan mainonnan. Siihen ei ministeri ole vielä ollenkaan vastannut. Kristilli-

nen liiton eduskuntaryhmä toivoo, että tasa-arvoa loukkaava mainonta samoin kuin ohjelmatarjontaa ja julkaisut otettaisiin mukaan maamme tasa-arvolakiin. Niin kuin mainitsin, Ahvenanmaan maakunnan tasa-arvolaki on edistyksellisempi. Siellä on naista ja miestä eli tasa-arvoa loukkaava mainonta otettu jo mukaan.

Sitten opetusalan kiintiöistä vielä: Ed. von Bell puuttui kipeään kohtaan. On todella hyvin suuri epäkohta, että vajaaperheiden yksinhuoltajaäitien poikalapsilla ei ole koskaan miehen mallia tarjolla koulussa eikä myöhemminkään.

Näistä 40 prosentin kiintiöistä vielä: Olen sitä mieltä, että olisi hyvin suuri epäkohta, jos 40 prosentin kiintiö asetettaisiin, koska jo nyt kunnissa on todella suuria vaikeuksia löytää tiettyihin lautakuntiin naispuolista edustusta, koska on naisia, jotka eivät kerta kaikkiaan ole kiinnostuneet rakennusasioista eivätkä teknisen puolen asioista. Jos nyt tämmöinen 40 prosentin kiintiö säädetään, niin on aivan selvää, että silloin lautakuntiin tulee naisia, jotka eivät todella ole kiinnostuneita näistä asioista, mikä ei ole asioille hyväksi.

Ed. V i l j a m a a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tekee mieleni vastata ensimmäiseksi ed. Laakkoselle, että kenties kiinnostus kasvaa työtä tehdessä. Joka tapauksessa tekniset asiat hyvin paljon vaikuttavat myös naisten ja perheiden asemaan ja olotilaan, joten siinä mielessä kiinnostuksen tulisi kasvaa sen suhteen, minkälaiseksi yhteisömmme rakentuu.

Varsinaisesti haluaisin kommentoida feminisimikäsitystä. Jos se on edustajilla Mäkipää ja Ukkola sen kaltainen, mitä he esittivät, niin ymmärrän hyvin heidän puheenvuoronsa. Minä pidän oleellisimpana feminismissä sitä, että halutaan taistella naiseuden ja naisten aseman puolesta ja on siinä mielessä tehty hyvin uraa uurtavaa työtä, kun ajatellaan 70-lukuakin ja feminismin historiaa. Esimerkiksi päivähoitolain säätämisen yhteydessä mainitaan aina suurten naisliikkeiden merkitys lisättäessä yhteiskunnallista tietoisuutta näistä asioista. Monta kertaa tarvitaan vähän voimakkaampia keinoja, jotta ihmiset havahtuisivat ajattelemaan. Siinä mielessä se on tietenkin pintakuuhua, ja jos joku haluaa sanoa sitä vouhotukseksi, niin sanokoon.

Lisäksi kommentoisin ed. Takalan näkökulmaa kotiapulaisasiasta, jonka näen itse myös hyvin merkittäväksi asiaksi edistää. Muistaakse-

ni työasiainvaliokunnan vieraillessa työministeriössä työministeri lupasi toimittaa selvät laskelmat asiasta, ja siltä näkökulmalta näen sen paitsi tasa-arvokysymyksenä myös työllisyyttä lisäävänä. Toivon, että tässä yhteiskunnallisessa vaiheessa myös tämä mahdollisuus yhtenä vaihtoehtona olisi kotien käytössä.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En ollenkaan häpeä tunnustaa olevani feministi, ed. Mäkipää. Päinvastoin teen sen hyvin ylpein mielin. Täytyy kuitenkin tunnustaa, että minä en tunnista itseäni niistä käsityksistä, mitä ed. Mäkipäällä ja ed. Ukkolalla on feministeistä, mutta tähän saatte omat asenteenne ja ennakkoluulonne toki pitää. Jokaisella niihin ennakkoluuloihin tietyksi on oikeus, niistä me emme eroon pääse.

Mutta mitä tulee näihin kiintiöihin, niin tämä perustelu on suorastaan liikuttava, jota on erityisesti tullut kokoomuksen, keskustan ja kristillisten puolelta ja myös ed. Ukkolalta tapansa mukaan, että kiintiöitä ei tarvittaisi, koska silloin asia vääristyy ja naisia on vaikea löytää. Koko ajan te haette perusteluja sille, miksi niitä ei voi ottaa käyttöön. Te sivuutate kokonaan sen asian, miksi ne pitäisi ottaa käyttöön. Lähtökohtahan oli naisten aliedustus.

Kuten selonteosta käy ilmi, ehdotuksen mukaan perustellusta syystä, jos kerran voidaan selittää, että ei kerta kaikkiaan naisia saada, pakko poistuu. Mutta tavanomainen tilanne on — olen seurannut sekä kunnalliselämää, puolue toimintaa, ammattiyhdistysliikettä että toki monia monia muita järjestöjä ja näitä nimeämisprosesseja — että helposti aina käy niin, että miehet valitaan. Kun heidät on kerran valittu, niin heitä ei koskaan saa sieltä ulos, koska nimenomaan aina sanotaan, että naisilla ei ole muka kompetenssia. Siis verukkeita keksitään vaikka kuinka paljon. Kyllä minusta pitäisi nyt miettiä, millä keinoin naisia voidaan saada lisää. Kiintiöt ovat yksi keino. Käytetään niitä, ja sitten kun ne ovat tarpeettomia, ne voidaan toki jättää pois. Mutta muuta, parempaa keinoa ei valitettavasti ole vielä löytynyt.

Täällä keskustelussa vilisee muutenkin minusta yllättävän paljon kliseitä ja stereotypioita mieskäsityksestä ja naiskäsityksestä. On kivisydämisiä miehiä, ja on myös kivisydämisiä naisia. Tämä on aina hyvä muistaa.

Ministeri R e h n : Herra puhemies! Pyrin olemaan lyhytsanainen.

Ed. Rimmi, julkisen sektorin leikkaaminen kohdistuu tasa-arvoon, niin väititte. Se pitää varmasti hyvin pitkälle myös paikkansa, mutta olen kyllä näiden leikkausten takana sikäli, että me emme voi pitää julkista sektoria sillä tasolla, kuin se on tällä hetkellä, 60 prosenttia. Joku 40 prosenttia on tavoite, jolloin me voimme jollakin lailla saada valtion veneen vielä kellumaan. Tällä hetkellä näyttää vähän pahalta.

Ed. Mäkipää, minulla on sen kaltainen näkemys, että kun me puhumme työpaikasta ja sukupuolisesta häirinnästä, niin silloin kyllä on kysymys työpaikasta, joka on enemmän tai vähemmän koottu yhteen ja jollakin lailla suljettu, jossa ollaan paljon yhdessä. Entä tämä vertaus siitä, etten ole veljeni enkä sisareni vartija? Niin kuin hyvin tiedätte, ministereillä on koko tämä Suomenmaa työpaikkanaan, ja tiedän, että esimerkiksi ministeri Kanerva, joka on tulossa tänne, on tällä hetkellä Rovaniemellä. Minun on tavattoman vaikea nyt häntä vahtia.

Kun puhuin hänestä, haluaisin mainita ed. Törnqvistille, joka oli ehkä poissa tässä välillä, että me puhuimme aika paljon osa-aikatyöttömyydestä ja osa-aikatyöstä. Tämän nyt jättäisin todellakin ministeri Kanervan kompetenssiin, kun hän saapuu, koska nämä ovat siksi paljon työministeriöön liittyviä asioita.

Sitten vielä kotiapulaisista. On erinomaista, jos on todellakin laskelmia, jotka osoittavat, että tämä on edullista. Mutta minullakin on tietenkin oikeus omaan kantaani, ja olen sen aikaisemmin ilmaissut jo vuosia sitten täällä. En ainakaan tässä vaiheessa sitä muuta.

Ed. Laakkonen, mainonnasta. Pyysitte, että vielä kommentoisin sitä. Kommenttinihan on hallituksen selonteossa. Katsomme, että sitä ei pitäisi kieltää. Tämä on minulle jonkun verran yllätyksellistä, että kristillinen eduskuntaryhmä on vaatimassa nyt tätä kuitenkin oikein lainsäädäntöön, koska juuri ministeri Kankaanniemi istuu siinä työryhmässä, joka katsoi tämän tasa-arvoselonteon loppusilausta, ja hän ei maininnut tästä. Hän ei vaatinut muutosta.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin hieman täydentänyt tätä esitystä, jonka ministeri Rehn mainonnan osalta esitti. Suomeahan tulee koskemaan Eta-sopimuksen voimaan tullessa Euroopan yhteisöjen televisiodirektiivi. Se merkitsee sitä, että Yleisradion toimilupa on tullaan ottamaan määräys, jonka mukaan MTV:n mainokset eivät saa olla tasa-arvoa loukkaavia. Kaapelitelevisiota koskevassa

lainsäädännössä on jo tällainen säännös, eli intensiivisimmän mainonnan laatu näkyy: liikkuva kuva ja ääni ovat sääntelyn kohteina. Toivon mukaan tämä ed. Laakkosta vähän rauhoittaisi.

Hänen logiikkansa ei minusta ole aivan selvä, jos hän vastustaa kiintiöitä toimielimiin ja vaatii niitä opetuslalle. Ymmärrän, että kiintiöitä vastustetaan yleisesti eikä niitä hyväksytä tai sitten niiden takana ollaan.

Opetusalan kiintiöiden osalta voisi sanoa, että varmin keino saada miehiä myös opettajan tehtäviin on pitää opettajien palkat sellaisina, että ne houkuttelevat. Nythän tulopoliittisten ratkaisujen tasa-arvoeria on nimenomaan ohjattu peruskoulun alemman luokan opettajien palkkaukseen, ja se ehkä auttaa. Silloin kun miehiä valittiin kiintiöllä opettajankoulutukseen, voitiin havaita, että aika monet opettajankoulutuksen saaneet miehet toimivat opettajana hyvin vähän aikaa. Se mekanismi, johon täällä on viitattu, johti siihen, että miesopettajat siirtyivät kuntien koulubyrokrateiksi kouluhallinnon erilaisiin korkeisiin tehtäviin.

Tämä oli yksi niitä opetuksia, joka kertoi, ettei kiintiöillä päästä kuitenkaan ammatillisissa kysymyksissä siihen, mitä tavoitellaan. Toimielimet ovat toinen asia, koska niihin valitaan yleisemmän asiantuntemuksen perusteella.

Ed. Laakkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä mainonnasta vielä. Saattaa olla, että ministeri Kankaanniemi ei ole nostanut hallituksessa esille mainonta-asiaa, mutta kun eduskuntaryhmä tutki tarkkaan tämän tasa-arvoselonteon, me halusimme nostaa esille tämän asian. Olemme erityisen huolissamme siitä, että vaikka täällä on feministejä, jopa ääri-feministejä, niin kuitenkin ei haluta olla yhtään huolissaan siitä, miten naista halvennetaan monissa epäsiivellissä ohjelmissa ja julkaisuissa. Vähin, mitä nyt voidaan toivoa, on että Suomen lakiin otettaisiin ainakin tasa-arvoa loukkaava mainonta. Olisin toivonut, että ministerin kanta olisi myös ollut vastaava.

Edustajille O. Ojala ja Nikula haluaisin sanoa, että en vastusta kiintiöitä sinällään kunnallisiin toimielimiin ja muihin komiteoihin. Mutta olen sitä mieltä, että 40 prosentin kiintiö on liian iso. Kun nyt on vaatimus, että yksi mies tai yksi nainen pitää olla eri elimissä, niin katsoisin, että kaksi miestä tai kaksi naista vähintään voisi olla eri elimissä. Silloin yksi esittää ja toinen kannattaa ja syntyy jo ainakin äänestys.

Kehitysyhteistyölinnasta haluaisin sanoa ed. Takalalle, vaikka hän ei nyt täällä olekaan, että sitä ei ole aloitettu tämän eduskunnan tai tämän hallituksen eikä ministeri Kankaanniemen aikana, vaan jo pitkän aikaa sitten. Edellinen hallitus ja edellinen ulkoministeri saavat kyllä kantaa vastuun siitä. Kaikkein suurinta rahan haaskausta olisi, kun on tällainen iso rakennus pantu alulle, jos sitä ei sitten jatkettaisikaan vaan jätettäisiin kesken.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puuttuisin tähän mainontaan, kun tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietinnöstä käy ilmi myös erivävy mielipide, jonka ovat allekirjoittaneet mm. Niklas Bruun ja Ingeborg Palmén. On käynyt hyvin selvästi ilmi kansainvälisistä kokemuksista, että kaikkein räikeimmät tapaukset, joilla mainonnassa nimenomaan rikotaan tasa-arvolakia ja halvennetaan naisten tasa-arvoa ja naisten asemaa ylipäättensä, useasti eivät ole mainostoimistojen laatimia ja näissä tämä itsesääätelyjärjestelmä ei toimi. He ovat nyt esittäneet nimenomaan, että lakiin otettaisiin tästä määräykset. Aikoinaan tästä käytiin kova kiista silloin, kun tasa-arvolakia säädettiin.

Olen ymmärtänyt, että toimikunnan puheenjohtaja Paavo Nikula luottaa itsesääteilyyn. Siinä mielessä minusta se on vähän outoa, koska uskon, että tasa-arvovaltuutettuna ja tasa-arvotoimistossa pitkään työtä tehneenä ed. Nikula myös tietää sen naisjärjestöjen kannan, että me emme ole jaksaneet oikein siihen luottaa, että itsesääteily toimii. Huono esimerkki on nyt YTV:n bussikampanja, jossa vedotaan siihen, että "ole uskoton, käytä yleisiä". Tästähan neuvosto, joka näitä mainoksia tutkii, on antanut huomautuksen, mutta on vähän outoa, että verovaroja on käytetty mm. tähän YTV:n mainontaan, joka minun mielestäni on todella seksistinen ja houkuttelee miehiä kliseillä.

Ed. Kauppinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Jäätteenmäki: Arvoisa puhemies! Eduskunta on edellyttänyt selontekoa tasa-arvolain toimivuudesta. Minun täytyy sanoa, että olen pettynyt tähän selontekoon. Minusta tästä ei löydy selontekoa tasa-arvolain toimivuudesta. Se kylläkin löytyy esimerkiksi Nikulan toimikunnan mietinnöstä ja se löytyy mm. tämän päivän lehdistä, joissa on julkaistu professori

Yrjö Vartian ja valtiotieteen lisensiaatti Jaana Kurjenojan tutkimus.

Tässä tutkimuksessa on puututtu mielestäni tasa-arvoasian suurimpaan epäkohtaan. Tämän mukaan yksityisellä sektorilla harrastetaan aivan eriarvoista palkkapolitiikkaa, palkkasyrjintää. Naiset saavat samasta työstä eri palkkaa. Tämän tutkimuksen mukaan metalli-, paperi- ja sahateollisuuden suuryrityksissä keskimäärin naistyöntekijän palkka on 16 prosenttia alempi ja naistoimihenkilöiden 32 prosenttia alempi. Minä olisin toivonut, että tässä selonteossa olisi paljon enemmän kartoitettu palkkatilannetta ja myös esitetty toimenpiteitä, millä tämä epätasa-arvo korjataan.

Täällä ed. Ukkola aikaisemmin esitti, että jos naiset tai miehet kokevat, että on ollut palkkasyrjintää, niin siitä vain oikeuteen. On kuitenkin aivan selvää, että tällaisia asioita on hyvin vaikea viedä tuomioistuimen ratkaistavaksi. Nainen tai mies leimataan siinä, ja sen jälkeen kun hän on tätä oikeutta käynyt, hänen on varmasti hyvin vaikea saada uutta työpaikkaa.

Tasa-arvovaltuutetulle on tullut kyllä hyvin paljon valituksia siitä, että työelämässä on epätasa-arvoa. Ihmeellistä on se, että vain 17 prosenttia valituksista tulee yksityiseltä sektorilta. Loput koskevat julkista sektoria. Valituksista käy myös ilmi, että ihmiset todella pelkäävät prosessin aloittamista yksityistä työnantajaa vastaan. Noin 6 prosenttia näistä valituksista on koskenut nimenomaan palkkasyrjintää. Mielestäni tämäkin osoittaa sen, miten vaikeaa tämän asian esille nostaminen on.

Selonteossa on 5 kannanotossa kosketeltu samapalkkaisuutta. Haluaisin, kun tämä valio-kuntaan nyt menee, että se käsittelee tätä kohtaa erittäin huolella ja lisäksi siihen, että ylimenokautena, muutamana seuraavana vuonna, otettaisiin ns. naispalkkaerä tai tasa-arvoerä käyttöön. Palkkatutkimuksen tekijä professori Vartia on myös esittänyt 2 prosentin tasa-arvoerää, ja mielestäni tällaiseen täytyisi mennä. Minä myös toivon, että tämä toisi vauhtia ay-liikkeeseen; tätä myös ed. Jaakonsaari puheessaan toivoi.

Me emme suinkaan voi palkka-asioissa syyttää yksinomaan hallitusta, vaan kyllä mielestäni hyvin vahvasti syyttävä sormi osoittaa palkansaajajärjestöjä, sekä työnantajaa että työntekijäjärjestöjä. Kun tuponeuvotteluja käydään, lähes joka kerta palkansaajajärjestöjen johtajat esittävät voimakkaasti, että tasa-arvoerä on otettava käyttöön, ja sitten siitä jotenkin vain hiljaa luovutaan. Minä toivon, että tähän asiaan todel-

la puututtaisiin, ei vain niin, että siitä puhutaan, vaan että joitakin käytännön toimenpiteitä saataisiin aikaan.

Sitten kiintiöasiaan. Tästä kannanotosta on poistettu ministerivaliokunnan käsittelyssä Nikulan toimikunnan suositus kiintiöiden käytöstä. Täytyy sanoa, että olen itsekin ollut hyvin epäileväinen kiintiöitä kohtaan. Mielestäni tasa-arvoasiassa olisi pitänyt edetä toisella tavalla kuin siten, että kiintiöidään naisten ja miesten paikat.

Mutta kun asiaa miettii ja nyt on lukenut selonteostakin, mitä esimerkiksi tasa-arvolain voimassaolon aikana on saatu aikaan, täytyy sanoa, että hyvin hitaasti naisten edustus on lisääntynyt toimikunnissa, komiteoissa ja myös kuntapuolella. Tämä on mielestäni erittäin valitettavaa. Kun eteenpäinmeno ei ole ollut sen suurempi kuin nyt on tapahtunut, joissakin kohdissa on tullut jopa takaiskuja, niin kannatan kyllä ministeri Rehnin puheenvuorossaan esille ottamaa ajatusta, että välimenokaudeksi, esimerkiksi kahdeksi seuraavaksi vuodeksi, otettaisiin käytäntöön kiintiöt ja sen jälkeen, kun toivottavasti on saavutettu paljon eteenpäinmenoa, näistä voitaisiin lainsäädännöllisenä toimenpiteenä luopua.

Haluan myös korostaa sitä, että naiset eivät halua eivätkä mielestäni myöskään saa olla vain jakamassa kakkua ja vaatimassa omaa osuut-taan päätöksenteosta, vaan samalla kun olemme mukana päätöksenteossa, haluamme muuttaa yhteiskuntaa, haluamme myös tuoda uusia näkemyksiä esille ja sen vuoksi vaadimme lisäpaikkoja, ei sen vuoksi vain, että se olisi itseisarvo.

Monessakin puheenvuorossa on tuotu esille se, että naisia ei tahdo löytyä varsinkaan kunnan eri lautakuntiin. Myönnän toki, että tällaisia ongelmia on, mutta on myös päinvastaisia tapauksia. On hyvin paljon tapauksia, joissa esimerkiksi tekniseen tai vastaavaan lautakuntaan olisi ollut naisia enemmän tarjolla, mutta heitä ei ole haluttu sinne valita, koska on ollut niin paljon miehiä, joita on pitänyt valita. Vastaavasti monta kertaa on miesten kohdalla sama tilanne. Mielestäni tällaiset kiintiöt tai muukaan tasa-arvon edistäminen ei ole suinkaan vain naisten etujen ajamista, vaan molempien yhteinen asia ja parantaa sekä miesten että naisten ja perheiden hyvinvointia.

Täällä on keskusteltu myös tasa-arvosuunnitelmista. Mielestäni on paikallaan, että tällaisia suunnitelmia tehdään. En näe tätäkään suunnitelmaa itseisarvona, vaan näen, että tämä on

keino, millä työyhteisö saadaan keskustelemaan tasa-arvoepäkohdista, hyvistä ja huonoista puolist. Uskon, että nimenomaan suunnitelman tekoprosessi on se kaikkein tärkein ja arvokkain osa siitä.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan vielä palata palkkausasiaan, koska se on mielestäni kaikkein tärkein. Kun nyt on julkisissa tutkimuksissakin todettu, että naiset saavat jopa samasta työstä eri palkkaa, toivoisin, että tasa-arvoministeri ja tasa-arvovaltuutettu puuttuisivat tähän asiaan paljon nykyistä voimakkaammin. Minusta on aiheellista kysyä, eikö tasa-arvovaltuutetukin voisi olla oma-aloitteisempi ja aktiivisempi etsimään nimenomaan niitä työpaikkoja, suuria ja pieniä, missä palkkasyrjintää on tapahtunut. Tasa-arvovaltuutetulla on lain mukaan oikeus tehdä työpaikkatarkastuksia, jos hänellä on syytä epäillä, että työnantaja on menetellyt lainvastaisesti. Minä toivon, että tasa-arvoministeri Rehn ottaisi tasa-arvovaltuutetun kanssa tämän esille niin, että näitä oma-aloitteisia työpaikkatarkastuksia alettaisiin välittömästi tehdä. Minusta tässä ei voi odottaa ja vedota vain siihen, että tutkimuksia tehdään ja toimenpiteisiin ryhdytään, vaan nyt täytyy ihan työpaikoilla puuttua näihin epäkohtiin.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Jäätteenmäki toi mielestäni aika hyvin esiin esimerkiksi naisten saamisen erilaisiin lautakuntiin. Minulla on semmoinen käsitys tästä asiasta, että niinkään ei ole varmaan aina kysymys siitä, etteikö naisia saataisi eikä naisilla olisi tietotaitoa. Mutta tässä on vuosien saatossa paljon tapahtunut nimenomaan syrjintää ja alistamista, niin että naisten itsetuntoa ja omanarvontuntoa on lyöty niin kovalla kädellä alas, että rohkeutta on puuttunut. Rohkeus on kuitenkin viime aikoina ruvennut lisääntymään.

Mitä tulee palkkasyrjintähommaan, niin tuli vain mieleeni ed. Jäätteenmäen puheenvuorosta, kun hän kehotti tasa-arvoministeriä ja tasa-arvovaltuutettua tutkimaan näitä rikkeitä, että näitähän nytkin tapahtuu palkkauksen suhteen. Mutta entä sitten, jos toteutuvat työnantajien ja mahdollisesti hallituksenkin suunnitelmat siitä, että työehtosopimusten yleissitovuus poistettaisiin? Sitten, arvoisat kollegat, sitten vasta tarkastuksia saataisiin lähteä pitämään, koska oltaisiin todella villin tilanteen armoilla. Pelkään, että vallankin naiset tulisivat entistä enemmän syrjityiksi työelämässä, jos ei olisi tiukkaa lainsä-

däntöä siitä, mitä edes vähintään pitää palkkaa maksaa sukupuoleen katsomatta.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa puhemies! Tasa-arvolaki on ollut voimassa vasta viisi vuotta, mutta jo tänä lyhyenä aikana se on mielestäni osoittanut tarpeellisuutensa. Olen kovasti miettinyt, onko todella niin, että me suomalaiset tarvitsemme jonkinlaisen pakotteen jopa lain muodossa, ennen kuin me olemme valmiit muuttamaan asenteitamme. Asenteiden muuttamista todella tarvitaan. Siitä muun muassa ed. Ukkonen puheenvuoroa kuunnellessani tulin todellakin vakuuttuneeksi.

Itse aktiivisesti kohta kymmenen vuotta kunnallista tasa-arvotyötä tehneenä voin todeta, että lain voimaantulon jälkeen on ollut kyllä huomattavasti helpompaa keskustella aiheeseen liittyvistä ongelmista, koska se on kuulunut virkamiesten virkavelvollisuuteen ja näin ollen asiat ovat olleet huomattavasti yksinkertaisempia ja helpompia ilman mitään naljailua tai vinoilua, mitä sitä ennen hyvin usein tapahtui. Mutta mittaamattoman laaja ja vaikea tehtäväkenttä tasa-arvon edistäminen on todellakin, ja sen me olemme varmasti jo voineet tähänastisesta keskustelustakin todeta.

Minusta varsinkin kunnallisten tasa-arvotoimikuntien työ on hyvin vaikeaa pienten määrärahojen varassa toimittaessa. Niiden roolin vahvistaminen olisi tullut kirjata lakiin. Sitä ilmeisesti ei kuitenkaan näytä olevan tulossa. Olisin todella toivonut, että se näin olisi ollut. Nimittäin yhä vaikeutunut taloudellinen tilanne vaikeuttaa kovastikin tänä päivänä tasa-arvotoimikuntien työtä, ja kunnat eivät välttämättä perusta uusia tasa-arvotoimikuntia säästösyihin vedoten. Kuitenkin nämä toimikunnat ovat ensiarvoisen tärkeitä nimenomaan kunnallisen tasa-arvon toteutumiselle ja luottamuspaikkojen tasapuolisen jakamisen valvojina, kuten täällä monessa puheenvuorossa on perätty.

Tilanne yhteiskunnassamme oli vallan erinäköinen silloin, kun tasa-arvolaki säädettiin. Tärkeimmäksi asiaksi koettiin naisten aseman parantaminen erityisesti työelämässä. Samapalkkaisuusperiaate oli yksi keskeisimmistä tavoitteista, ja silloinen taloudellinen tilanne olisi antanut mahdollisuuksia tavoitteiden toteuttamiseen, mutta esteet olivat pääasiassa asenteellisia. Nyt vallitsee taloudellisesti täysin toisenlainen tilanne. Kuitenkin molemmat periaatteet, sekä samapalkkaisuus että naisten aseman yleinen

parantaminen, ovat nousseet entistä tärkeämmiksi ja keskeisiksi tavoitteiksi.

Olen samaa mieltä kuin ed. Jaakonsaari puheenvuorossaan siitä, että hallituksen tämän hetken toimenpiteet ovat viemässä pohjaa koko tähänastiselta tasa-arvotyöltä. Vaatimukset naisten siirtämisestä lainsäädännöllisin toimin työelämästä kotiin ovat selkeästi nostamassa päätään huolimatta siitä, että naisten koulutustaso on jatkuvasti kasvussa. Yhteiskunnallamme on käytettävänä ammattitaitoista naistyövoimaa, jonka arvoa hallitus madaltaa poistamalla pätevyysvaatimuksia. Hallituksen suuntaus näyttää olevan se, että nyt koulutetulla henkilöllä tuotettuja julkisia palveluja voi tuottaa tulevaisuudessa kuka hyvänsä.

Työikäisessä väestössä naisilla on ylioppilastutkinto useammin kuin miehillä ja naiset suorittavat myös ammatillisen tutkinnon useammin kuin miehet. Valitettavasti koulutusalojen valinta on yhä hyvin perinteinen ja epätasa-arvoa yhteiskunnassamme tukeva, kuten valtioneuvoston selonteossa todetaan.

Työmarkkinoiden voimakas jakautuminen mies- ja naisvaltaisiin aloihin on monen ongelman pohja ja perusta. Olisin odottanut, että hallituksen ministerien toiminta olisi suuntautunut tämän ongelman poistamiseen eikä suinkaan naisten kotiin ajamiseen.

Me tiedämme, että maamme on työssäkäynnin suhteen monessa asiassa kovin erilainen, kun vertaamme sitä muihin Pohjoismaihin. Suomessa naisten työssäkäynti on lähes yhtä yleistä kuin miesten. Naisten työttömyysaste on pysynyt toistaiseksi alhaisempana kuin miesten, koska laman vaikutus on kohdistunut aluksi erityisesti miesvaltaisiin aloihin. Vasta nyt alkaa naisten työttömyyden kasvu näkyä, koska palvelualojen työttömyys kasvaa. Hallituksen aktiivinen toiminta ostovoiman leikkaamiseksi alkaa näkyä myös palvelualojen yritysten konkurssseina. Myös lisääntyvä julkiseen sektoriin kohdistuva vaatimus työntekijöiden vähentämiseksi tulee lisäämään naisten työttömyyttä. Työministeriön naisten työttömyyttä käsitellyt työryhmäkin on päätenyt samaan arvioon. Olisin odottanut konkreettisten toimien esittämistä selonteossa. Minusta ei riitä, että hallitus seuraa naisten työttömyyden kasvua sivusta.

Kuten ed. M. Pietikäinen puheenvuorossaan kertoi, niin naiskansanedustajat tapasivat työministeri Kanervan. Se tapahtui jo viime vuoden joulukuussa. Olisin todella toivonut, että ministeri olisi ollut nyt paikalla. Naisjärjestöt keskus-

telivat samasta aiheesta myös pääministeri Ahon kanssa, eikä häntäkään nyt näy jostakin syystä. Olisin nimittäin halunnut kysyä, mitä toimenpiteitä asian johdosta on tehty. Mutta kuitenkin toivon, että ministeri Rehn, jolle tämä asia varmasti on tuttu, voisi kertoa, onko mitään toimenpidesuunnitelmaa olemassa ja jos on, mitä se pitää sisällään.

Myös piilotyöttömyys ja vajaatyöllisyys ovat suurempi ongelma naisille. Vajaatyöllisiksi luetaan osan viikkoa työttömänä olevat ja osa-aikatyöntekijät, jotka haluaisivat tehdä kokopäiväistä työtä. Nyt vajaatyöllisten määrää olla nostamassa, koska hallitus on ohjelmassaan esittänyt, että osa-aikaisuutta lisätään 14 prosenttia, eli vuonna 1996 tulee osa-aikaisia olla työvoimasta jopa 150 000 enemmän kuin nykyisin. Se kyllä tietää yhä lisääntyvää naisten vajaatyöllisyyttä.

Samanaikaisesti kuitenkin ollaan osa-aikaisilta työntekijöiltä viemässä pois mahdollisuus saada soviteltua päivärahaa. Siis heidän tulonsa pienenevät, miesten ja naisten palkkaerot lisääntyvät sekä toimeentulotukijonot tietysti kunnissa kasvavat. Ed. Jaakonsaaren mainitsema naisköyhälistön synty on itsestäänselvyys. Tällä tavalla valitettavasti kansaa ollaan jakamassa a- ja b-luokan kansalaisiin.

Päivärahaan näyttää kohdistuvan jälleen uusia leikkausoperaatioita. Tämän vuoden aikana on sairauspäivärahoja ehditty leikata jo kaksi kertaa. Korvausprosenttia ollaan pudottamassa jälleen 6 prosenttia, ainakin lehtitietojen mukaan. Tämä kolmas kerta tulee heikentämään oleellisesti lapsiperheiden asemaa, koska sairauspäivärahoihin on sidottu äitiys-, isyys- ja vanhempainraha, jotka siis myös pienenevät.

Samaan yhteyteen kuuluu vuosilomalain uudistamista pohtineen komitean ehdotus siitä, että vuosilomapalkkaa maksettaisiinkin vain työssäoloaikana ansaitusta palkasta. Siis naisen ollessa äitiyslomalla hänelle ei enää kerrykään vuosilomapalkkaa. Sama koskee tietysti isyys- ja vanhempainloma-aikaa. Tämä on täysin tasa-arvolain vastaista ja kasvattaa miesten ja naisten palkkaeroja.

Suomalaisilla työmarkkinoilla vallitsee tietynlainen sukupuolen mukaan määräytyvä palkkarakenne. Sillehän on hyvin tunnusomaista se, että miesten palkkahaitari alkaa siitä, mihin naisten päättyy. Naisista jopa kaksi kolmasosaa jää sellaisen palkkarajan alle, jonka miehistä kaksi kolmasosaa ylittää. Kun tämä tilanne vallitsee miltei kaikilla aloilla, niin voidaan pu-

hua hyvin sisäänrakennetusta järjestelmästä. Täällä jo aikaisemmin mainitun professori Yrjö Vartian ja valtiotieteen lisensiaatti Jaana Kurjenojan juuri valmistuneen tutkimuksen mukaan neljänsosa palkkojen erosta johtuu nimenomaan sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä.

Ahon hallitus on ohjelmassaan todennut olevansa valmis ryhtymään toimenpiteisiin, joilla periaatetta sama palkka samasta ja samanarvoisesta työstä voitaisiin edistää työmarkkinoilla ja erityisesti kunnallisten ja valtiollisten työnantajien piirissä. Hallituksella on ilmeisesti edistämistoimista aivan erilainen käsitys kuin minulla. Mielestäni nämä päivärahoihin kohdistuvat leikkaustoimet eivät ole mitään palkkaerojen kaventamiseen tähtääviä toimia, vaan juuri päinvastoin.

Tämän hallituksen toimin on naisten asemaa yhteiskunnassamme järjestelmällisesti huononnettu. Tiedämme, että naiset eivät ole vain suurin julkisten palvelujen tuottajaryhmä, vaan he myös käyttävät niitä eniten. Naisten työssäkäynnin edellytyksenä ovat juuri ne palvelut, joihin hallituksen leikkaustoimet ovat kohdistuneet. Jos lapselta puuttuu päivähoito tai koulussa ei enää anneta ruokaa eikä ikääntyvälle omaisellekaan löydy hoitopaikkaa, on helppo arvata, kumman perheessä on joustettava siinä tilanteessa.

Hallitus toteaa 3 kannanotossaan: "Palvelujen ja muun toiminnan toimivuutta ja vaikutuksia on arvioitava erikseen miesten ja naisten kannalta sekä suunnattava niitä niin, että palvelujärjestelmä edelleen antaa mahdollisuudet perheen molempien huoltajien työssäkäynnille." Minusta tässä yhteydessä on nyt hyvä kysyä, arvoisa ministeri Rehn, miten ja milloin se tapahtuu, sillä kyllä tähänastiset hallituksen toimenpiteet ovat tähänneet juuri päinvastaiseen suuntaan.

Minua ihmetyttää, miksi naiset halutaan syrjäyttää työelämästä, sillä minusta hinta on liian kova. Työttömyys maksaa yhteiskunnalle mitaamattoman summan niin rahassa kuin kansalaisten pahoinvointina. Jo nyt on tiedossa, että lasten huostaanottojen määrä on rajussa nousussa. Kun perhe voi pahoin, se oireilee hyvin vahvasti lapsen kautta. Monelle perheelle ensi-apu on löytynyt päiväkodista, jossa koulutettu työntekijä on kyennyt auttamaan ongelmien ratkaisussa tai ainakin osannut neuvoa, mistä apua on saatavilla. Päivähoitolain lykkääminen jättää monet pienten lasten perheet nyt ilman tätä tukea. Perheen vaikeudet ilmenevät yhä lisäänty-

vässä määrin myös perheessä tapahtuvana väkivaltana, joka koskee eniten juuri naisia ja lapsia.

Perheväkivaltaa paetaan turvakoteihin, joista suurin osa toimii lastensuojelullisilla periaatteilla eli lapsen etu on ensisijainen ja ongelmaa käsitellään koko perheen ongelmana. Vaikeudet turvakoteihin pääsemisessä ovat yhä lisääntyvä ongelma, koska kunnat taloudellisiin syihin vedoten jälleen kerran eivät anna maksusitoumuksia.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan väkivaltajaosto sai valmiiksi mietintönsä 25.11.1991. Tässä mietinnössä on useita erinomaisia ehdotuksia naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi, jopa poistamiseksi, mutta en ole huomannut mitään konkreettisia toimia, joita sen perusteella hallitus olisi esittänyt.

Kaikkiaan naisten aseman parantamiseksi minusta olisi lisättävä voimavaroja naistutkimuksen tekemiseen. Suomalainen naistutkimuksen on kehittynyt ja laajentunut koko 80-luvun. Naistutkimusta opetetaan tänä päivänä lähes kaikissa yliopistoissa. Se on opiskelijoiden suosiossa, mutta naistutkimuksen opetuksen rahoitus on riittämätön. Tulevaisuudessa on vaikeuksia saada laajennetuksi naistutkimusta, sillä yliopistojen määrärahoja leikataan hallituksen toimesta rajusti. Onneksi kuitenkin Suomen Akatemia rahoittaa joitakin suuria tutkimushankkeita tänä päivänä ja ne tulevaisuudessa antavat enemmän mahdollisuuksia tutkimukseen vedoten viedä tasa-arvoa eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Suomessa on paljon tutkimustietoa ja jopa teorioita erilaisista vallankäytön mekanismeista, mutta me tiedämme hyvin vähän siitä, kuinka erilaiset instituutiot toimivat, kuinka rakenteelliset ja sivistykselliset olosuhteet vaikuttavat päätöksiin ja toimintaan. Poliitiikan todellisuus ei suinkaan koostu vain vaaleista, toiminnasta ja vapaudesta. Siihen kuuluvat kyllä hyvin vahvasti myös rakenteet, instituutio ja järjestys.

Koska olemme huolissamme naisten vähäisestä mahdollisuuksista osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, meidän on saatava uutta tietoa siitä, mitkä mekanismit ja tekniikat estävät naisten vaikutusta ja osallistumista. Norjassa ja Ruotsissa on käytetty runsaasti rahaa ns. vallankäyttöselvityksiin. Myös Suomessa tulee lisätä tutkimusta instituutioista, kommunikatio- ja päätösprosesseista, eri menetelmistä päätöksenteossa jne. Sen lisäksi minusta pitäisi aina tutkia, onko tehdyillä päätöksillä ollut samanlainen merkitys miehille ja naisille, mikä täällä on jo monesti tullut esille, missä määrin ehdotusten

esittäjien tarkoitus on toteutunut ja onko päätöksellä ollut yleisesti toivottu vaikutus. Tämän tapaisilla tutkimuksilla voisimme tarkkailla lain-säädäntöämme säännönmukaisesti ja pitää myös erittäin hyvää tasa-arvolakiamme ajan tasalla.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! On todennäköistä, että työpaikat joutuvat Suomessa uuteen jakoon, koska paluuta siihen työllisyyteen, joka meillä oli ennen laman alkamista, ei enää ole. Sen esteenä tulee olemaan integroituminen Eurooppaan.

Nyt on, väitän, tuhansia ja kymmeniätuhansia naisia, jotka ovat valmiita jättämään palkallisen työnsä ja siirtymään kotiin hoitamaan perhettä, kotia ja lapsia, jos heille annetaan siihen mahdollisuus. Näin ollen näkisin vastoin kuin ed. A. Ojala puheessaan — hän totesi, että pitää edistää sitä, että molemmat perheenjäsenet ovat työssä — että pitäisi selvittää, mikä on se työntekijöiden, nimenomaan perheenäitien, määrä, jotka ovat tähän valmiita ja sitä haluavat, ja ottaa tämä tulevaisuuden laskelmissa huomioon. Se on selvä, että taloudellinen riippumattomuus ja myös turva mahdollisen perheen hajoamisen suhteen pitää hoitaa. Mutta joka tapauksessa se on hoidettava ja tulee yhteiskunnalle kustannuksia, koska työpaikkoja ei tulevaisuudessa tule enää kaikilla olemaan.

Minulle on viime päivinä ministeri Rehnin kanssa Aamutelevisiossa käydyn keskustelun jälkeen tullut paljon yhteydenottoja, joissa nimenomaan äidit ovat ilmaisseet halunsa jäädä kotiin usein pienipalkkaisesta työstään, jos heille annetaan jonkinlainen taloudellisen riippumattomuuden turva. Näkisin, että nämä asiat pitää kartoittaa. Minä uskon, että niitä on tavattoman paljon, jotka haluavat jäädä kotiin. Äiti on paras kodinhoitaja, lapsen hoitaja. Se on yhteiskunnallisesti tältäkin puolelta tärkeä asia.

Ed. A. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä minä ed. Aittoniemen kanssa olen ihan samaa mieltä siinä, että naisten taloudellisen riippumattomuuden pitää olla todella turvattu niin työssä kuin myös, jos he ovat kotona lapsia hoitamassa. Tänä päivänä näyttää vain siltä, että eläketurva ja sosiaaliedut eivät suinkaan olekaan niin taattu ja turvattu kuin me olemme tähän asti uskoneet. Hallituksen toimista selkeästi on huomattavissa, että niitä ollaan leikkaamassa ja pienentämässä, ja näin ollen tilanne tulee tulevaisuudessa olemaan entistä vaikeampi.

Mitä tulee siihen, että miehiä ei tarvittaisi kotona, niin tästä minä olen kyllä täysin eri mieltä. Minusta lapset tarvitsevat isän. Meidän pitää myös mahdollistaa isille oikeus jäädä hoitamaan lapsiaan. Meillä on, ed. Aittoniemi, tämän tyyppisiä miehiä kuin te olette juuri siitä syystä, että isät eivät ole kyenneet olemaan kotona pitämässä teistä huolta ja antamassa miehen mallia esiintyä ja kasvaa. Toivottavasti tämä tulee tulevaisuudessa muuttumaan.

Ed. Viljamaa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarttuisin ed. Aittoniemen ilmaisuun, että jos naisille annettaisiin jonkinlainen mahdollisuus. Melkein tuntuu, että sen voisi korvata sanalla ”pikku taskurahaa”. (Ed. Aittoniemi: En minä niin sanonut!) — Ette ehkä, mutta sellainen mielikuva syntyy asiasta. (Ed. Aittoniemi: Ei saa antaa mielikuville valtaa!) — Tulevat mieleeni pari sinänsä positiivista asiaa, joita tämän hallituksen aikana on tapahtunut, eli perhehoitajalaki ja omaishoitajalain kehittäminen. Mutta kyllä niissäkin ovat jääneet, koska ne ovat erityisesti naisten työtä, naisten työolosuhteet varsin vaatimattomiksi. Tulee todella sitten taata riittävä eläke- ja sosiaaliturva, niin kuin ed. A. Ojalakin sanoi. Eli ei pidä houkutella taskurahalla naisia kotiin.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Eilen televisiosta näimme esimerkin siitä, mitä perhehoitajalaista seuraa. Omaishoitajalaki, joka on sosiaalivaliokunnassa käsiteltävänä, ei tule tarjoamaan kunnollista eläketurvaa omaishoitajille. Esimerkiksi Tampereen kaupungin virkamiesjohto on jo esittänyt luottamuselimmille, että koko kotihoidon tuki vammaisille, pitkäaikaissairaille ja vanhuksille lopetetaan, niin että eipä siitä taida paljon olla apua, jos näin mennään. Mutta tästä asiasta voimme keskustella enemmän sitten, kun esitys tulee käsitteilyyn.

Viitaten ministeri Rehnin puheenvuoroon kannatan aluksi ed. O. Ojalan tekemää ehdotusta lausuntojen pyytämisestä myös sivistys- ja sosiaali- ja terveysvaliokunnalta.

Ettei seuraavakaan asia unohtuisi, totean, ettei kansanedustajien keskuudessa ole oikein tietoa, miten Unifemin ensi vuoden avustuksen on käymässä. Toivoisin, että jos ministeri on tietoinen tästä, hän vastaisi. Kehitysyhteistyöosastolta on sanottu, että järjestöjen avustuksista tullaan tekemään erikseen päätökset. Ymmärrykseni mukaan nyt on kehitysyhteistyöministerin yksin päätettävissä, miten avustukset jaetaan.

Aikaisemminhan me olemme voineet budjetista lukea, kuinka paljon eri järjestöille tulee. Tässä olisi syytä nyt varmasti jälleen yhteistoiminnassa naisministerien ja naiskansanedustajien kesken huolehtia siitä, että tätä määrärahaa ei viedä, niin kuin viime vuonna oli käydä. Olemme saaneet palautetta Unifemistä, että tämä määräraha on erittäin tärkeä. Toivomme, että tältä osin saamme asian myös ensi vuonna hoidettua, niin että ministeri Rehninkään ei tarvitse hävetä, kun tapaa järjestöjen edustajia. Myöskin kansanedustajat saavat hävetä, kun joutuvat näiden YK-järjestöjen edustajien kanssa keskustelemaan niistä toimenpiteistä, mitä hallitus on jo tehnyt, ja varsinkin niistä, mitä se suunnittelee.

Selonteon mukaan vanhempainloman pituus on 158 arkipäivää. Piti oikein kaivaa esiin Kelan sairausvakuutusta koskeva tämän vuoden esite tarkistaakseni, kumpi meistä erehtyy, hallitus vai minä. Esitteen mukaan 105 päivän äitiysrahaa seuraa 170 arkipäivän pituinen vanhempainraha-kaus, jonka pitämisestä lapsen äiti ja isä voivat sopia keskenään. Vanhempainraha-kaudesta vähennetään isän mahdollisesti lapsen syntymän yhteydessä saama 6—12 päivän isyyseraha. Herättää ihmetystä, missä tämä selonteko on oikein laadittu, kun edes voimassa olevaa lainsäädäntöä ei tunneta. Virheeseen ei ehkä kannattaisi kiinnittää niin paljon huomiota, ellei se osaltaan kuvastaisi koko selonteon laatua verrattuna esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 1987 laatimaan selontekoon hallituksen tasa-arvo-ohjelman toteuttamisesta. Silloin tasa-arvoministerinä oli muuten nykyinen ed. Tarja Halonen. Voihan tietysti olla, että hallitus on vain aikaansa edellä ja on kirjannut 29.10. päivättyyn selontekoon jo toteutuneena lainmuutoksena hallituksen sosiaalipoliittisen ministerivaliokunnan 29.10. elikkä samana päivänä vahvistaman päätöksen lyhentää vanhempainlomaa 12 päivällä, vaikka hallituksen esitystä eduskunnalle ei vielä ole edes annettu, saati-ka että se olisi eduskunnassa käsitelty ja hyväksytty.

Mainittu ministerivaliokunta on hallituksen 14.10. tekemästä yhteisestä päätöksestä poiketen siis vahvistanut, että vanhempainrahan määräytymisperustetta ei muuteta pienituloisemman vanhemman tulojen mukaiseksi. Tämä on seurausta myöskin siitä kannasta, jonka monet kansanedustajat, hallituspuolueiden kansanedustajia mukaan lukien, toivat esiin täällä täysistunto-keskustelussa hallituksen tyrmistytävän esityksen tultua tietoon. Korjattu linja on ennen kaik-

kea työttömien ja opiskelevien tai muusta syystä pienituloisten vanhempien etujen mukainen. Jos tämä esitys olisi toteutettu, vanhempainraha olisi voinut pienentyä tuhansia markkoja kuukaudessa.

Mutta mitä ministerivaliokunta esittää tilalle? 300 miljoonan markan säästöjen aikaansaamiseksi ministerit esittävät, että isyysloma lyhentää vanhempainrahakautta riippumatta siitä, pitääkö isä lomaa vai ei. Näin siis vanhempainraha-kaus todella lyhenisi tuohon 158 päivään nykyisestä 170 päivästä. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, kuten ed. O. Ojala jo totesi, kannattaa pakollista isyyslomaa. Tätä irrallista hallituksen vanhempainrahakauden lyhentämisesitystä emme voi hyväksyä. Se lisää käytännössä työttömyyttä.

Suurempi taloudellinen merkitys on sosiaalipoliittisen ministerityöryhmän esityksellä sairausvakuutuksen päivärahan peruskorvausprosentin pudottamisesta 70 prosentista 66 prosenttiin. Noin 9 500 markan kuukausitulojen yli menevältä osalta maksettua 40 prosentin korvausosuutta ja yli 15 800 markan kuukausitulon yli menevältä osalta maksettua 25 prosentin korvausosuutta ei leikata. Ministerit haluavat siis suunnata nämä 220 miljoonan markan leikkaukset suhteellisesti suurempina pieni- ja keskituloisiin palkansaajiin ja siten pääasiassa naisiin. Tämä koskee siis sekä sairauspäivärahoja että äitiys- ja vanhempainrahoja, niin kuin täällä jo aikaisemminkin on tuotu esiin. Vasemmistoliiton ryhmä ei hyväksy esitystä. Säästöjä olisi saatavissa suurten päivärahojen korvausprosentteja alentamalla.

On oireellista, että hallituksen sosiaalipoliittiseen ministerityöryhmään kuuluvat sosiaali- ja terveysministeri Huuhtasen ohella ministerit Viinanen, Norrback ja Kankaanniemi. Ryhmään ei kuulu yhtään naista. Se on mielestäni tasa-arvolain vastaista. Joku kyllä väitti, että ministeri Pietikäinen siihen kuuluisi, mutta STM:n tiedotteessa, josta nämä tiedot olen poiminut, ministeri Pietikäisen nimi ei ole näkyviissä.

Tavoitteellisen ja suunnitelmallisen tasa-arvon edistäminen edellyttää hallituksen tasa-arvo-ohjelman mukaan toimenpiteitä mm. kasvatuksessa ja koulutuksessa, työelämässä, perheoikeudessa ja sosiaalipoliitikassa, alue- ja yhdyskuntapolitiikassa.

Koulutuksesta selonteossa on oma selvityksensä, niin kuin olla pitääkin, mutta alaotsikoiden joukosta ei löydy sosiaali- ja perhepolitiikkaa. Työelämää koskevan otsikon alta löytyvien

alaotsikoiden "Naisten työssäkäynti ja työttömyys" sekä "Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen" alla käsitellään sosiaali- ja perhepolitiikkaa koskevia kysymyksiä, mutta aiheen laajakantoisuus huomioon ottaen vaatimattomalla tavalla. STM:n vuoden 1987 selonteossa oli "Työelämä"-luvun ohella laaja "Perhe- ja sosiaalipolitiikka"-luku.

Näillä muodollisilla seikoilla on paljon laajakantoisempi merkitys kuin pelkkä otsikointi. Otsikointi ei ole tärkeää vaan se, miten kokonaisuutena tasa-arvoa koskevia asioita lähestytään ja miten niitä käsitellään. Nyt tasa-arvoa halutaan käsitellä lähinnä työelämään liittyen, vaikka tarkastelutavan pitäisi lähteä tasa-arvosta koko yhteiskunnallisessa elämässä. Hallituksen linjaa heijastaa hyvin myös selvitysmies Ojalan esitys, vaikka se ei vielä olekaan hallituksen esitys, siirtää tasa-arvoasiat sosiaali- ja terveysministeriöstä työministeriöön. Siirtoa ei mielestäni tulisi toteuttaa.

Hallituksen linjan vakavin ongelma on se, että se kuvastaa nykyisen hallituksen ja aivan erityisesti kokoomuksen ideologista linjaa hyvinvointivaltion purkamisesta. Kuten ed. O. Ojala toteisi, pohjoismainen hyvinvointivaltio sosiaaliturviseen ja palvelujärjestelmiseen on naisen paras ystävä. Laman varjolla valtiovarainministeriö kokoomuslaisen valtiovarainministerin Viinasen johdolla haluaa riisua hyvinvointivaltion alustamaksi.

Onneksi kunnallisvaalit olivat selvä vastalause tätä politiikkaa vastaan. Valitettavasti ne eivät ole merkinneet muutosta hallituksen linjassa hallituksesta puhumattakaan. Ainoa johtopäätös hallituspuolueilla tuntuu olevan, että jatkossa harjoitettu politiikka tulisi vain saada näyttämään vähemmän epäsosiaaliselta, niin kuin täällä on jo todettu. Suunnan muutoksesta ei ole merkkiäkään. Hallituspuolueiden naiskansanedustajilla on miettimisen paikka.

Hallituksen sosiaalipoliittista linjaa olen monien muiden tavoin kerta toisensa jälkeen arvostellut siitä, että hallitus ei arvioi säästötoimiensa vaikutuksia kokonaisuutena, mistä seuraa se, että yhdellä sektorilla saavutettu säästö aiheuttaa monilla eri sektoreilla lisäkustannuksia, mikä taas merkitsee kokonaiskustannusten huomattavaa nousua. Kuvaava esimerkki tästä on tavoite leikata eläkemenoja yrittämällä pitää vanhemmat työntekijät töissä tai työttöminä. Tästä vain seuraa, että työttömyys tulee paljon kalliimmaksi yhteiskunnalle erityisesti nuorten korkean työttömyyden vuoksi.

Tämäkin politiikka muuten vaikeuttaa nimenomaan naisten asemaa. Selonteossa todetaan, että yli 55-vuotiaista työttömistä enemmistö on naisia. Juuri nämä usein rasittuneet ja sairaat naiset kykenevät ajattelemaan terveellä järjellä nuortenkin etujen puolesta. Siis 55-vuotiaille oikeus eläkkeeseen ja työpaikat mahdollisuuksien mukaan nuorille.

Tässä yhteydessä muutama kommentti vielä työttömyysturvasta.

Tässä raportissa on todettu työttömyysturvan epäkohtia, esimerkiksi tarveharkinta peruspäivärahassa, ja todettu, että se on epäkohta, mutta selonteossa siitä asiasta ei puhuta yhtään mitään, siitä että se pitäisi korjata.

Toinen asia: Eläkkeiden sisällöstä ei puhuta selonteossa mitään. Raportissa tuodaan esille naisten korkeat hylkäysprosentit, mutta ei esitetä minkäänlaista toimenpidettä, ei mitään kannanottoa siihen, onko tämä hyväksyttävää tai oikein tai ei. Asiaa on selvitetty monta vuotta jo tasa-arvovaltuutetun toimistossa tuloksetta. Olen juuri tänään saanut uusia lukuja, jotka ministeri Rehnillekin jo annoin. Tässä on verrattuna hylkäysosuutta ja sukupuolta ja todettu, että työkyvyttömyyseläkeratkaisuissa on ollut 1,5-kertainen hylkäysosuus miehiin verrattuna ja yksilöllisessä varhaiseläkkeessä se on noussut viimeisellä neljänneksellä 1,3-kertaisesta 1,4-kertaiseksi. Nämä luvut ovat vain Kansaneläkelaitoksen osuus, yksityisellä sektorilla tilanne on vielä huonompi.

Sanon ihan nämä konkreettiset luvut. Kolmannella neljänneksellä tänä vuonna työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäysprosentti naisilla oli 22,2 prosenttia, miehillä 15 prosenttia. Yksilöllisten ennakkopäätöshakemusten hylkäysprosentti oli naisilla 47,9 prosenttia. Toivon, että tähän asiaan nyt heräävät kaikki naisetustajat, mutta myös miesedustajat. Miesten kohdalla prosentti oli 34,1. Tämä on epäkohta, joka tulee saada korjattua nimenomaan niin, kuin jo äsken esitin, että 55-vuotiailla olisi mahdollisuus päästä eläkkeelle.

Hallitus vaatii jatkuvasti palkkakustannusten leikkaamista, mutta epäilen, onko hallituksessa kertaakaan arvioitu, miten paljon palkkakustannuksissa voitaisiin saada säästöä ikälisistä. En puhu niiden leikkaamisesta. Vanhemman työntekijän päästäminen eläkkeelle ja nuoren työntekijän ottaminen tilalle merkitsisi työttömyyspäivärahamenon säästöä, jos nuori on työtön, niin kuin oletettavasti on, ja tietysti vastaavasti eläkemenojen lisäystä. Näissäkin on tietysti jonkun

verran eroja, mutta ne ovat, sanotaan nyt tässä yhteydessä, suurin piirtein samaa luokkaa. En käy sitä läpi.

Mutta sen lisäksi, että vanhempi pääsisi eläkkeelle ja nuorempi pääsisi töihin, palkkakustannuksissa voitaisiin parhaassa tapauksessa kunnassa säästää 30 prosenttia ja pelkästään siitä syystä, että nuorella ei olisi ikälisiä ja vanhalla olisi kaikki viisi ikälisää. Otetaan yksi esimerkki kunnallisesta palkkataulusta, sattumanvaraisesti vaikka Y 25. Luulen, että se on kohtuullisen tyypillinen naisten palkka, jossa lähtöpalkka on 6 502 markkaa ja viiden ikälisän kanssa palkka on 8 456 markkaa. Ero on 30 prosenttia. Vaikka nuorella olisi yksi tai kaksi ikälisää, siitä huolimatta tämä olisi merkittävä säästö palkkamenoissa. Tämän tyyppistä palkkamenojen säästöä me toki kannatamme.

Hallitus on nyt vihdoinkin, siis 14.10., asettanut toimikunnan, jonka tehtävänä on selvittää sosiaalimenojen, erityisesti eläkemenojen, ja niiden rahoituksen kehitystä keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä, arvioida sosiaalimenojen rahoituksen julkistaloudellisia ja kansantaloudellisia edellytyksiä sekä tarkastella erilaisia vaihtoehtoja pitää sosiaalimenojen kehitys taloudellisten mahdollisuuksien rajoissa. Tämä toimeksianto mahdollistaisi juuri sen tarkastelun, jota monien sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden taholta, kuten entisen ministerin Kuuskosken ja kansliapäällikkö von Hertzenin taholta, on mooneen otteeseen vaadittu.

Mutta kun tarkastelee toimikunnan kokoonpanoa, ei voi muuta kuin huokaista jälleen kerran syvään. Toimikunnan 12 jäsenestä vain 1 on nainen. En usko, että tällä kokoonpanolla kyetään tarkastelemaan erilaisia vaihtoehtoja siten, että myös naisten näkökulma on tullut riittävästi huomioon otetuksi. Vaikka naisilla ei suinkaan ole yhtä yhtenevää näkökulmaa, vaan puoluekanta on usein sukupuolta vahvempi tekijä arvoja määriteltäessä, olisi kuitenkin välttämätöntä, että naisten erilaiset näkökulmat voisivat täysipainoisesti vaikuttaa päätöksentekoon. Olen kuitenkin varma, että naiskokemuksella erilaisista mielipiteistäkin huolimatta syntyisi naisten, lasten ja myös miesten kannalta monta kertaa inhimillisempiä ratkaisuja kuin tämän hallituksen tekemät ratkaisut, jotka valitettavasti eduskunnassakin ovat saaneet kyllä hallituspuolueiden naisedustajien kannatuksen.

Ehdotan, että hallitus laajentaa toimikuntaa tai muuttaa sen kokoonpanoa naisten osuuden nostamiseksi 40 prosenttiin.

Vaikka tämä ei ole päättävä toimikunta, sen tehtäväkenttä on erittäin tärkeä ja kauaskantoisia vaikutuksia omaava. Kun me puhumme sosiaalimenoista, puhumme 170 miljardin markan vuosimenosta, josta 50 miljardia markkaa kulkee valtion budjetin kautta. Sen osuus on 30 prosenttia bkt:sta. Tämä nousu ei tietysti johdu siitä, että sosiaaliturvaa olisi parannettu, vaan ennen kaikkea bkt:n putoamisesta ja työttömyyden kasvusta. Mutta joka tapauksessa tämä on erittäin merkittävä osa yhteiskunnan varojen käytöstä, ja mielestäni olisi erittäin tärkeää, että naisten osuus päätettäessä näistä asioista olisi nykyistä huomattavasti voimakkaampi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Stenius-Kaukonen toi hyvin tärkeän näkökohdan esille puheensa loppuosassa, eli taas kerran toimikunta, jossa on yksi nainen. Vaikka olen samaa mieltä ed. Stenius-Kaukonen kanssa siitä, että usein on niin, että puoluekanta voi olla erottava tekijä enemmän kuin sukupuoli, kuitenkin meillä on erittäin hyviä kokemuksia mm. Nytkiksestä eli naisjärjestöjen yhteistyöstä. Se nimenomaan ajaa niitä asioita, jotka naisille ovat tärkeitä.

Uskon kuitenkin monista ed. Aittoniemen ja ehkä eräiden muiden puheenvuoroista huolimatta, että suomalaiset naiset haluavat olla työelämässä täysivaltaisesti ja olla ainoastaan tilapäisesti kotona. Se on kuitenkin suomalaisten naisten valtaosan tahto pitkällä tähtäimellä. Kyllä minusta nyt pitäisi todella huolehtia siitä, että naisia yhdistävä näkemys työelämästä, työelämän mahdollisuuksista, palvelujärjestelmästä, sosiaaliturvasta jne. voitaisiin myös saada tähän toimikuntaan mukaan. Toivon, että ministeri Rehn vie asiaa eteenpäin.

Sitten olisin tuonut esille asian, joka on tullut monissa puheenvuoroissa esille, että tavallaan halutaan jotenkin pehmentää näiden päätöksien vaikutuksia ja kertoa ja kaunistella niitä. Minulle jäi kyllä shokkina mieleen vaalien jälkeen, kun keskustapuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtaja Kääriäinen sanoi Aamutelevisiossa, tai ainakin televisiossa, en ole varma, oliko Aamutelevisio, mutta hän sanoi joka tapauksessa näin, että kyllä nyt pitäisi osata selittää nämä välttämättömät säästötarpeet empaattisemmin kansalaisille.

Minulle tuli mieleen, mitähän hirtetty ajattelee, jos sille sanotaan, että me nyt hirtämme sinut empaattisesti. Tuskin se sitä hirtettyä yhtään lohduttaa.

Ed. A u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Monissa puheenvuoroissa aina putkahtaa esille salaliittoteoria eli se, että hallituksen jonkinlaisen tietoisin linjan perusteella oltaisiin viemässä naisia takaisin kotiin. Minä en usko tähän. Itse kallistun enemmän sille kannalle, että tehdään leikkauksia vähän siellä sun täällä ja näiden pienien leikkauksien kokonaisuutena syntyy sellainen tulos, jota ei ole osattu alkutilanteessa arvioida eikä ajatella. Pikemminkin minusta hallituksen pitäisi havahtua tutkimaan omien säästötoimiensa vaikutuksia tasa-arvoon. En usko, että he ovat sitä asiaa edes tarpeeksi tiedostaneet, ja toivon, että se ministeri Rehni näkökanta, että kaikkien säästötoimien kohdalla pitäisi ottaa tämä näkökulma huomioon, todella toteutuisi.

Mutta myös minun on sanottava, että kun kuuntelin edustajien A. Ojala ja Stenius-Kaukonen puheenvuoroja, kun he moittivat säästötoimia ja syyttivät hallitusta hyvinvointivaltion purkamisesta, mielestäni he eivät näe kokonaisuutta nyt ollenkaan. Minusta ei kyse ole siitä, että hallitus jotenkin ilkeyttään on alkanut tehdä säästöjä ja purkaa hyvinvointivaltiota saadakseen naiset kotiin, vaan taustallahan on se, että jos on budjettivaje ja tulot ja menot ovat näin paljon epätasapainossa, on hyvin vaikea muuten toimia kuin jostakin säästää.

Katson, että suurempia ongelmia myös naisten ja hyvinvointivaltion kannalta tulee siitä, että mitään ei tehtäisi, annettaisiin vain tilanteen jatkua ja olla ja kuviteltaisiin, että rahaa jostakin tulee. Minä näen säästämisen myös naisten kannalta pitemmällä tähtäimellä hyvänä ja myös hyvinvointivaltion palveluja turvaavana, koska sekin, että me vain ajattelemme, että maksetaan sitten velkojen korkoja ja kuoletuksia, tulee verottamaan palveluun käytettäviä rahoja.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Aittoniemi toteaa ed. A. Ojalalle, että jos on nainen, joka puoli seitsemältä ottaa huutavan lapsensa kainaloonsa ja kuljettaa hänet päivähoitoon, sen jälkeen on päivän työssä ja illalla tekee kaiken toisin päin ja hoitaa

kotona vielä asiat ja kuuntelee päivähoitopaikassa haukut, kuinka lapsi ei ole ollut kiltti tänään ja muuta, saa kuusi tonnia tästä palkkaa, niin minä uskon muutoksen haluun aika tavalla. Puhuin siitä, että joka tapauksessa työpaikkojen jako joudutaan tekemään yhteiskunnassa uudelleen ja tähän liittyen myös puuttumaan taloudellisen riippumattomuuden käsitteeseen muutenkin kuin taskurahojen muodossa. Uskon, että tällaisia henkilöitä on erittäin paljon Suomessa, jotka haluavat jäädä kotiin. Minä kehottaisin tekemään tutkimuksen, kun kaikenlaisia tutkimuksia tehdään, kuinka moni äiti ja millä ehdoilla on valmis jäämään työstä kotiin silloin, kun työpaikat joutuvat tällä tavalla uusjakkoon.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen pahoillani, että ed. Aula kuunteli niin huonosti puheenvuoroni. Ensinnäkin salaliittoteoriasta sanoin selkeästi ja olen edelleen sitä mieltä, että valtiovarainministeriössä ministeri Viinasen johdolla ajetaan alas hyvinvointivaltiota. Voin tuoda ministeri Viinasen kannanottoja tästä asiasta. Niissä ei ole mitään epäselvää.

Mutta sitten hän moitti meitä vasemmistoliiton edustajia siitä, että me emme näe kokonaisuutta. Jos ed. Aula kuunteli, mitä sanoin, nimenomaan minä puolestani moitin hallitusta siitä, että se ei näe kokonaisuutta, enkä suinkaan ole yksin näine mielipiteineni. Halusin mainita kaksi henkilöä nimeltä juuri sen takia, että he edustavat hallituspuolueita.

Entinen ministeri Kuuskoski ei kyennyt jatkamaan sosiaali- ja terveysministerinä juuri sen vuoksi, että valtiovarainministeriö oli ylin sosiaalipoliittisen asiantuntemuksen omaava taho tässä maassa. Juuri silloin ei ollut mahdollisuutta järkevästi edetä vaan tehtiin yksittäisiä säästöjä, joiden seurausvaikutuksia ei arvioitu, vaan lopputuloksena oli se, että kustannukset ovat paljon suuremmat. Juuri siitä puhuin puheenvuorossani.

Toiseksi mainitsin kansliapäällikkö von Hertzenin nimen, joka mielestäni myös erittäin hyvin on tuonut saman ongelman esille, että kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon alueella asiantuntemusta omaavat ihmiset niin kuin myös sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenet joutuvat tuskailemaan tämän asian kanssa joka kerta, kun käsittelemme hallituksen esityksiä.

Uskon nimenomaan, että me voimme, jos pääsisimme todella ratkaisemaan nämä asiat niiden ihmisten toimesta, jotka tuntevat näitä

asioita paremmin, päästä parempiin tuloksiin. Uskon myös, vaikka naisilla on erilaisia mielipiteitä, että pääsemme parempiin tuloksiin. Toin nimenomaan esille työryhmän, joka nyt on asetettu, ja sen ongelma on se, että siellä on yksi nainen. Sen tehtävänä on tutkia kokonaisuutta.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. A. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle sen verran, että tilanne nyt on se, että ilmeisesti olette jonkin verran pudonnut kärryiltä tämän päivän nuorten perheiden asemasta, elämisen tasosta ja elämisestä, koska hyvin moni isä hakee tänä päivänä lapsia päiväkodeista ja kuuntelee ne teidän mainitsemanne haukut, joita minä en ollenkaan usko, että sen tyyppisiä edes on tulossakaan päiväkodista. Ei siellä haukuta vaan keskustellaan asioista ihan asiallisesti ja perusteellisesti niin, että siltä osuudelta tällaiset väitteet ovat aivan turhanpäiväisiä.

Kun kotihoidon tuesta on puhuttu, tutkimuslahaan on tehty myös siitä, millä ehdoilla naiset ovat valmiita hoitamaan lapsiaan määrätyn ajan. Tästä syystä olemme Suomenmaassa tehneet lainsäädäntöä, jolla naisten ja isien mahdollisuudet hoitaa kotona lapsiaan ovat olemassa. Meillä on vanhempainloma ja isyysloma jne., joten tältä osuudelta asia on kunnossa, mikäli hallitus antaa tämän mahdollisuuden vanhemmille.

Ed. Aulalle totean, että en minä ole puhunut mistään salaliitosta. **Ed. Aula** ei varmastikaan voi kieltää, etteivät kaikki leikkaustoimet, joista puhuin, kohdistu nimenomaan lapsiperheisiin, nimenomaan naisiin, ja tältä osuudelta hallituksen toimet ovat kovin yksipuolisia.

Ed. Nordman: Arvoisa puhemies, värderade talman! En tiedä, onko kunniakasta vai häpeällistä, että minä nyt 13. puhujana olen ensimmäinen mies. En tiedä, mistä johtuu. Epäilen vain, että aiheesta voi johtua. Mutta tahti jonkin verran paranee, odottavathan edustajat Nikula, Aittoniemi ja Alaranta puheenvuoroaan.

Värderade talman! Jämsällhdetslagen behövs som grund för arbetet för större jämsällhdhet. Men den här redogörelsen av lagens verkningar visar nog, och inte helt överraskande, att stora och genomgripande verkningar inte kan åstad-

kommas genom lagstiftning. Det behövs genomgripande attitydförändringar, vilket alltid tar sin tid, innan jämsällhdhet mellan kvinnor och män faktiskt råder i vårt samhälle.

En central fråga i sammanhanget är därför i vilken utsträckning förändringar skall eftersträvas med hjälp av preventiva och i vilken utsträckning med repressiva åtgärder. En sådan avvägning skall präglagstiftningen. De grundvärden som jämsällhdetslagen bygger på känns så berättigade och naturliga att man frågar sig varför det gått så här snett under historiens gång. Det yttersta målet för en dylik lagstiftning bör vara att göra sig själv obehövlig. Men till det behövs det betydande attitydförändringar.

Tällainen asennemuutos edellyttää, että lapset alusta alkaen kasvatetaan oikeassa hengessä. Se edellyttää, että sekä pojille että tytöille annetaan samat mahdollisuudet, samat oikeudet, sama vastuu ja heille annetaan perustietoa ainakin siitä, että he ovat yksilöitä eikä sukupuolirooleihin sidottuja henkilöitä. Tällainen kasvatus, jossa vanhemmat sekä myös päivähoiton ja koulun henkilökunta ovat päärooleissa, ei välittömästi tietenkään johda tuloksiin, mutta se on perusedellytyksenä tasa-arvon toteuttamiselle pitkällä tähtäimellä.

Tätä ajatellen naisten ja miesten edustus eri kasvatustehtävissä ei ole läheskään paras mahdollinen tällä hetkellä. Miehiä kaivataan kodeissa mutta ei pelkästään kodeissa vaan päivähoitossa ja kouluissakin. Tehdessämme työtä uuden sukupolven ja uusien asenteiden kasvamisen puolesta meidän on tässä ja nyt samalla yritettävä ratkaista pahimmat puutteet naisten asemassa. Se, että runsaat puolet palkatusta työvoimasta on naisia, osoittaa sen, että naiset todella haluavat olla työelämässä, vaikka he joutuvatkin raatamaan kovemmin, senhän kaikki tilastot osoittavat, kotityön vuoksi useilla tunneilla päivää kohti.

I Finland har vi gått in för att ge kvinnorna möjlighet att göra en fullödlig insats i arbetslivet i betydligt större utsträckning än vad som fortfarande gäller inom EG och i de flesta europeiska länder. Den stora satsningen på alternativ i barndagvården sker med omtanke om barnen och kvinnorna, dvs ses som en jämsällhdetsfråga.

När vi i dagens statsfinansiella situation tvingas till nedskärningar och framskjutande av reformprogram inom den offentliga sektorn, där

vården är en stor bit, drabbas kvinnorna i två avseenden: dels minskas deras frihet att välja mellan förvärvsarbete och hemarbete, dels försvinner arbetsplatser på kvinnodominerade områden. I Oecd-länderna ökade kvinnornas andel i förvärvslivet med några procent i fjol, men minskade med 3,9 procent i vårt land och också med 1,4 procent i Sverige.

En sådan utveckling med flera arbetslösa kvinnor som sänds hem till hushållet innebär samtidigt ett avsevärt inkomstbortfall för staten och kommunerna och enskilda hushåll. I många barnfamiljer blir skötseln av bostadsskulden övermäktig ifall inte båda makarna är i förtjänst-arbete. En fortsatt satsning på barnomsorgen gagnar inte bara barnen och kvinnorna utan också i hög grad männen och samhället i sin helhet.

Arvoisa puhemies! Niin kauan kuin miehillä ei ole yhtä pitkä isyys- tai vanhempainloma kuin naisilla, naisia syrjitään tiettyssä määrin ainakin työelämässä. Nyt monet miehet kuitenkin eivät käytä edes täysimääräisesti oikeuksiaan lomaan omasta ja työnantajan asenteesta, taloudellisista ym. seikoista johtuen. Tästä huolimatta isät ovat lasten huolenpidossa mukana Suomessa aivan toisella tavalla kuin yleensä EY-maissa. Mutta sopii kysyä, miten etuoikeutettu mies itse asiassa on elättäjän roolissaan kodin ulkopuolella vailla riittävää aikaa lapsilleen ja perheelleen.

Även om huvudparten av kvinnorna önskar heltidsarbete utanför hemmet, bör vi inte glömma de villkor som gäller för deltidsarbete och arbete i hemmen. I det här avseendet finns det fortfarande uppenbara brister.

Det finns ännu mycket att göra på arbetsmarknaden. Tudelningen i branscher, yrken och arbetsuppgifter har inte förändrats nämnvärt under granskningsperioden. Detsamma gäller lönebildningen. Det ligger i arbetsgivarnas och arbetstagarnas intresse att eliminera dessa skillnader. Alldeles som regeringen konstaterar i den här redogörelsen. För den skull behövs det justering av rekryteringsgrunder och lönegrunder. Regeringens förslag om att jämställdhetsplaner skall utarbetas även av privata arbetsgivare förtjänar förverkligas, men kravet på 150 anställda bör sänkas.

Den europeiska integrationen väcker farhågor bland kvinnorna i vårt land, man fruktar rentav försämringar. Även om kvinnorna i flera viktiga avseenden har det bättre ställt här än i

EG:s medlemsländer, har EG regelverk och rättspraxis som är strängare än hos oss, till exempel i fråga om lika behandling av kvinnor och män i arbetslivet. I snabb ordning bör därför jämställdhetslagstiftningen revideras för att vi skall nå minst EG-nivå i alla avseenden. Samtidigt bör kvinnorna inom EG ges stöd för att kunna förbättra sin ställning. Den nordiska modellen ses som ett ideal för familjepolitiken inom EG, åtminstone bland aktiva kvinnopolitiker. I ännu högre grad behöver kvinnorna i u-länderna vårt stöd för en bättre tillvaro.

Tasa-arvoasioita ajetaan nykyään määrätietoisesti maassamme. Tulokset näkyvät niin työmarkkinoilla, kodeissa kuin poliittisessa toiminnassa. Vaikeassa taloudellisessa tilanteessa on kuitenkin olemassa houkutus unohtaa tässä työssä tarvittavat tavoitteet ja välineet. Periaatepäätös vanhempainrahan maksamisesta vähemmän ansaitsevan vanhemman palkan perusteella paljasti hämmästyttävän asenteen hallituksen ministereiden joukossa. Ehdotusta on onneksi muutettu.

Kysymys tasa-arvosta on laaja, ja kaikki yhteiskunnalliset päätökset vaikuttavat siihen. Jotta saavutettaisiin tasa-arvo lähitulevaisuudessa, useammalla naisella olisi oltava mahdollisuus osallistua yhteiskunnallisiin päätöksentekoprosesseihin.

Eduskunnassa naisten edustus on esimerkillisen hyvä: 38,5 prosenttia eli kaksinkertainen EY-maihin verrattuna. Mutta muissa elimissä naisten edustus on edelleen vähäinen. Runsaampi osallistuminen on tarpeen samoin kuin meidän miesten tuki nopeuttaaksemme tasa-arvon toteuttamista.

Värderade talman! Fördelningen mellan män och kvinnor är förhållandevis god i riksdagen, åtminstone i jämförelse med vad som gäller i andra länder. Men tyvärr är inte arbetsförhållandena speciellt gynnsamma för kvinnor, inte heller för män som har små och unga barn. Jag tänker då på den oregelbundna arbetstiden som präglar det här arbetet och frånvaron hemifrån, någonting som speciellt gäller oss som kommer längre ifrån och inte har möjligheter att förena arbetet med boende hemma.

När skall för övrigt benämningen riksdagsman ersättas med riksdagsledamot i lagstiftningen? Den finska benämningen kansanedustaja är ju könsneutral på ett helt annat sätt. I dag finns det kan man säga något tillspetsat bara tre

kvinnliga riksdagsmän, dvs svenska riksdagsgruppens kvinnor, som officiellt är riksdagsmän fortfarande.

I andra organ är den kvinnliga representationen betydligt sämre, det behövs flera kvinnor i beslutandesammanhang, liksom vårt, männens stöd för att påskynda utvecklingen mot jämställdhet.

Ed. Kallis (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Nordman totesi aivan oikeutettua, että naiset pääsevät tasavertaisemmiksi vain sillä, että äitiyslomaa ja isyyslomaa koskevia säännöksiä muutetaan niin, että isyysloma tulee yhtä pitkäksi kuin äitiysloma. Minä luulen, että hän on hyvin pitkälle oikeassa tuossa, mutta pelkään, ettei nykyistä lomaa voida kuitenkaan jakaa siten, että äitiysloma lyhenisi ja isyysloma pitenis.

Muutama päivä sitten vierailin eräässä yritysessä, ja työnantaja piti erittäin pahana sitä, että hänelle syntyy hyvin paljon kustannuksia, jos ja kun nuori nainen menee äitiyslomalle. Hän kertoi myös, että hän ei uskalla palkata alle 30-vuotiasta naista, koska hän tietää, että kustannukset tulevat niin suuriksi, jos tämä työntekijä tulee raskaaksi, ja piti varsin tärkeänä sitä, että äitiyslomasta syntyneet kustannukset siirrettäisiin työnantajalta yhteiskunnalle. Minä olen melko vakuuttunut, että jos näin tapahtuisi, silloin myös naisen asema työpaikalla merkittäväällä tavalla paranisi. Tämä olisi jotakin, mihin pitäisi mahdollisimman pian päästä.

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Tänä iltana tässä salissa on puhuttu paljon niin tasa-arvoasioista yleisemminkin kuin tästä nimenomaisesta hallituksen selonteosta. Ajattelin aluksi muutamalla sanalla luonnehtia omia näkemyksiäni selonteon puutteista.

On selvää, että kun valtioneuvoston selonteko on tasa-arvolakia koskeva, se nimenomaan koskettaa lakia ja sen seurantaa. Jäin kuitenkin kaipaamaan visioita tulevaisuuteen, koska kuitenkin hallitus esittelee kannanotoissaan näkemyksiään, jotka ovat luonteeltaan pitkälti erilaista seurantaa. Mielestäni olisi ollut mahdollista, että kannanottoihin olisi sisällytetty myös visioita siitä suunnasta, mihin pitäisi mennä, ei pelkästään siitä, mitä erilaatuisia seurantoja täytyisi harjoittaa.

Kaiken kaikkiaan selonteosta puuttuu ponnekuus tasa-arvoasioiden esiin nostamisessa ja uusien tavoitteiden asettamisessa. Tosin ministe-

ri Rehn on rohkaisevasti tuonut tänään esiin sen, että eduskuntakeskustelu ja valiokuntakäsittely voisivat olla omiaan viemään eteenpäin tulevia tavoitteiden asettelua.

Tämän illan keskustelussa lama on näytellyt merkittävää roolia eikä syyttä. Monet leikkaukset julkisella sektorilla vaikuttavat ratkaisevasti naisten asemaan. Mutta tietenkin tämä vaikutus on paljolti sidoksissa siihen, millaisessa kulttuurissa elämme. Huolimatta paljoista puheista tasa-arvoisuudesta emme kuitenkaan ole emmekä elä tasa-arvoisessa yhteiskunnassa. Ja juuri työnjaosta johtuen vaikutukset kohdistuvat monelta osin suuremmin nimenomaan naisiin.

Jotta keskustelu olisi hedelmällistä, pitäisi mielestäni miettiä hieman tarkemmin keinoja, kuinka laman aikana voitaisiin tehdä sellaisia päätöksiä, jotka eivät ainakaan heikentäisi sukupuolten tasa-arvoa. Tältä osin selonteko pitäytyy seurannassa, erityisesti naisten työllisyystilanteen seurannassa. Mielestäni tässäkin olisi syytä suurempaan onnekkuuteen. Miksi esimerkiksi hallitus ei voisi lähteä kehittämään erityisiä keinoja naisten työllisyystilanteen parantamiseksi tai siksi, että naisten työttömyystilanne ei pääsisi heikkenemään, mikä on pelättävissä julkisen sektorin saneeraussuunnitelmien myötä?

Mielestäni esimerkiksi naisten kannustaminen yrittäjyyteen heidän koulutuksensa ja tietämyksensä pohjalta olisi eräs tämän suuntainen toimenpide. Kannustamisella tarkoitetaan mm. koulutusta. Se voi olla työllisyyskoulutusta tai aivan perustutkintoihin liittyvää koulutusta. Naiset han ovat lähihistoriassa hakeutuneet julkisen sektorin palvelukseen kapean, mutta silti pitkän leivän perässä. Nyt näyttää siltä, että leipä saat- taan olla sekä kapea että myös lyhyt. Juuri se, että naiset voisivat hyödyntää tietotaitoaan ja perustaa omia yrityksiään vaikkapa sosiaalipalveluiden alalla jne., olisi askel siihen suuntaan, ettei jättäisi vain valittamaan tässä asiassa.

Toisaalta mielestäni erilaisia säästöpäätöksiä tulee tarkastella tasa-arvonäkökulmasta siltäkin pohjalta, onko tietty säästötoimenpide todella välttämätön. Eräänä esimerkkinä otan päivähoitolain lykkäyksen. Itse esitin tässä salissa, että lykkäys olisi toteutettu siten, että itse päivähoitovelvoitetta ei olisi lykätty, olisi lykätty vain kotihoidon tukea koskeva laajennus, jolla on ehdottomasti suurempi taloudellinen merkitys kuin itse päivähoitolain laajennuksella. Uskoi- sin, että jokseenkin samoin kustannuksin kuin tällä hetkellä päivähoitolakia olisi voitu laajen-

taa eikä tästä olisi tullut taloudellisia ongelmia. Näen, että kyse oli ehdottomasti poliittisesta valinnasta, arvovalinnasta, että päivähoitolakia ei haluttu laajentaa aiemman aikataulun mukaisesti. Kaikkia säästöjä ei ole, vaikka säästötoivoitteet hyväksyttäisiinkin, välttämätöntä toteuttaa juuri siinä muodossa kuin tehdään. Mielestäni keskustelua juuri tasa-arvon näkökulmasta tarvittaisiin jokaisen päätöksen yhteydessä kuten myös luovuutta etsiä muita vaihtoehtoja.

Monissa puheenvuoroissa tänä iltana on käynyt ilmi erilaisia näkemyksiä siitä, missä määrin tasa-arvo tai sen puuttuminen on kulttuurinen kysymys ja missä määrin on kyse jostakin ilmiömaailmasta, joka liittyy ihmisen biologiaan. Oma näkemykseni on, että tasa-arvon edistäminen on tahdon kysymys. Sitä voidaan poliittisin valinnoin lisätä, ja kulttuuri on muutettavissa. Siihenhän nimenomaan tämä tasa-arvolakikin säätämisenä yhteydessä on tarkoitettu.

Silti monet kysymykset, jotka liittyvät kulttuuriin ja tasa-arvoon, ovat sellaisia, että ne eivät kuulu nykyisen lain toimialaan tai niitä ei nykyisen lain säätämisen kautta ole voitu parantaa. Eräänä tällaisena ongelmana, joka on juurtunut kulttuuriimme, näen väkivallan, joka kohdistuu naisiin. Tarkoitin tällä sitä, että esimerkiksi mustasukkaisuusrikoksista tuomitaan varsin löyhin perustein siten, että mustasukkaisuudella voidaan selittää naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja tämä hyväksytään tuomioistuimissa. Pidän tätä sellaisena epäkohtana, joka on meidän oikeuskäytännössämme.

Cedaw-raportissa käsitellään perheväkivaltaa ja viitataan siihen, että hallitus suunnittelee lakiesitystä, joka koskisi yksityisellä paikalla tapahtuvan pahoinpitelyn saattamista virallisen syyteen alaiseksi. Tässä raportissa luvataan, että eduskunta saisi tällaisen esityksen tänä vuonna alkusyksystä. Tietojeni mukaan tällaista esitystä ei kuitenkaan ole vielä eduskunnalle annettu. Toivoisin, että hallitus kiirehtisi tätä esitystä.

Mielestäni naisiin kohdistuva väkivalta on kysymys, johon tulee kiinnittää entistä vakavampaa huomiota. Siitä on käyty entistä aktiivisempaa keskustelua viime vuosina. Heijastuksena ovat olleet mm. naisten itsepuolustuskurssit, joita pidän ihan myönteisenä ilmiönä. Mutta se, että lainsäädännön kautta tähän ongelmaan kiinnitetään huomiota, mielestäni on ehdottoman välttämätöntä.

Hallituksen selonteko lähtee pian valiokuntakäsittelyyn. Olen toivorikas sen suhteen, että

naisedustajat yhteistyöverkostonsa kautta perehtyvät selontekoon vakavuudella ja suunnittelevat yhteisiä perustelulausumia sen myöhempiä käsittelyä silmälläpitäen. Näen, että tässä tilanteessa jos missä naisten välinen yhteistyö on paikallaan. Eduskunnassa siitä on esimerkkinä eilinen pienehkö seminaari, jossa käytiin kiintoisa keskustelu tästä aihepiiristä. Uskon, että naisedustajilla on tässä tilanteessa nimenomaan näytön paikka, mahdollisuus osoittaa, että yli puoluerajojen kykenemme tekemään yhteistyötä ja konkreettisia ehdotuksia tasa-arvon lisäämiseksi ja naisten aseman parantamiseksi lamasta huolimatta.

Ministeri R e h n : Arvoisa puhemies! Ed. U. Anttila nosti esiin puheenvuorossaan monta erittäin tärkeätä näkökohtaa. Otan kyllä kritiikin vastaan ilman muuta siinä, että visiot kyllä varmastikin puuttuvat, ne todelliset visiot. Me puutummme määrättyihin asioihin selonteossamme, mutta emme todellakaan tuo suuria muutoksia esiin. Niin kuin aikaisemmin olen todennut, kaikki nämä asiapaperit, jotka liittyvät selontekoon — niin lainsäädännön uudistamismietintö kuin Cedaw-raportti — tietenkin ovat pohjana eduskunnan työskentelylle tämän illan aikana ja myös valiokunnassa.

On useammassakin puheenvuorossa kyllä mainittu siitä, että yksi visio voisi olla kannustaminen yrittäjyyteen. On paljon muitakin, joita varmasti voidaan suositella. Mutta oli erittäin hyvä, että ed. Anttila otti esiin kodeissa naisiin kohdistuvan väkivallan kriminalisoinnin. Tämähän ei kuulu tasa-arvoministerille. Se on oikeusministeriön hallinnonala, ja tiedän, että oikeusministeri Pokka on aika voimallisesti tästä lausunut näkemyksensä ja juuri nimenomaan luvannut tämän lainsäädännön uudistamisen tuotavaksi tänne. Toivon sitä todellakin ja otan häneen nyt yhteyttä, että hän kiirehtisi lain tänne tuomista, koska uskon, että siinä on tärkeä kysymys.

Siinä en ole täsmälleen samaa mieltä ed. Anttilan kanssa, että tässä nyt on naisedustajilla näytön paikka. Minä toivon, että todellisessa tasa-arvohengessä tämä olisi kaikkien edustajien näytön paikka, että saamme jotakin aikaan. Tarvitaan niin mies- kuin naisedustajia tämän asian läpiviemiseksi, koko tasa-arvokysymyksen läpiviemiseksi.

Nyt ed. Kallis häipyi jonnekin täältä. Hän otti aikaisemmin esiin työvoimakustannukset ja kertoi, että tunsii yrittäjän, joka ei ota alle 30-

vuotiasta naista töihin. Tämä ei ole missään tapauksessa mikään uusi ilmiö. Tunnen kyllä kaikkea sympatiaa pienyrittäjiä kohtaan, mutta mielestäni on aika mieletöntä tällä hetkellä vielä yrittää vyöryttää enemmän kustannuksia yhteiskunnalle. Kyllä nyt on vain niin, että nämä työvoimakustannukset on kannettava niin kuin aikaisemminkin. Uskon kyllä, että jos työnantajat vähänkin ajattelevat, niin he tietävät, että naistyövoimassa on rikkaus myöskin, kun he tulevat takaisin. Sitä paitsi me tarvitsemme lapsia tässä maassa.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen erittäin ilahtunut, että ministeri Rehn nyt vauhdittaa tätä rikoslain uudistusta yksityisillä paikoilla tapahtuviin pahoinpitelyihin nähden.

Mitä tulee naisten yhteistyöhön ja kaikkien edustajien yhteistyöhön tasa-arvoasioiden edistämässä, toki kannatan kaikkien edustajien yhteistyötä tässä asiassa. Mutta näen, että naisetustajien mahdollisuus on juuri oman kokemuksensa kautta tuoda esiin sellaisia kysymyksiä, jotka miesedustajilta jäisivät huomaamatta, ja sitä kautta tuoda myös yhteiseen keskusteluun sellaisia ideoita, joilla voidaan esimerkiksi naisten työllisyystilannetta parantaa. Nämä voivat olla hyvinkin konkreettisia ajatuksia.

Mitä tulee naisiin, miehiin, rooleihin ja koko tasa-arvoon, niin näen kyllä, että toki miesten asenteiden muuttaminen on usein tärkeämpää kuin se, että naiset vain kerääntyvät yhteen. Mutta näen, että naisten yhteen kerääntymisellä voidaan tosiaan yhteisiä visioita hahmottaa ja ne selkeämmin sitten artikuloida.

Ed. Mäkipää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. U. Anttilan puheenvuoroon viitaten: Hän piti ihan asiallisen ja rakentavia ajatuksia sisältäneen puheenvuoron. Myös ministeri Rehn puhui, että pitäisi kannustaa yrittäjyyteen. Tämä on oikein hieno asia, ainakin teoriassa, mutta toisin on, kun ajattelee asiaa käytännön alalla. Ed. Anttila sanoi, että pitäisi yrittää varsinkin sosiaalipalvelujen alalla. Tiedetään esimerkiksi kuntien tilanne erilaisia ostopalveluja ajatellen, mitä nämä yrittäjät voisivat tuottaa. Tiedetään, mitä merkitsee, kun tänä päivänä joku perustaa yrityksen. Joskin valtiolta pieniä tukitoimia saadaan, niin siinä on hyvin suuret kustannukset. Eli minun ainakin täytyy sanoa, että minä

näen kyllä synkkiä pilviä taivaalla, kun puhutaan juuri yrittäjyyden perustamisesta sosiaalipalveluiden alalle.

Mutta, kun ed. Stenius-Kaukonen on paikalla, totean, että kyllä minäkin olen kannattamassa niitä ajatuksia, että pitäisi vanhemmasta päästä päästä eläkkeelle ja juuri niistä näkökohdista, mitä hänkin mainitsi, että ikälisät ovat tulleet vanhemmille ja nuorempia voitaisiin työllistää halvemmalla. Tämä on minun mielestäni semmoinen ajatus, jota pitäisi vakavasti eri ministeriöissä pohtia.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Mäkipää niin kuin edellisinkin puhujat toi esille naisten yrittäjyyden tukemisen. Tässä keskustelussa nousivat esille äitiysraha- ja vanhempainrahakustannukset. Vaikka ed. Nikula kielsi puhumasta omista kokemuksista, niin on pakko tunnustaa, että omat tai läheisten ihmisten kokemukset yleensä, varsinkin vaikeudet, ovat mielestäni antaneet erittäin paljon ymmärrystä muidenkin ihmisten kokemuksiin ongelmiin ja heidän asioidensa ajamiseen nähden. Tässä tuli mieleeni ongelma, josta täällä ei ole puhuttu.

On puhuttu naistutkimuksen edistämisestä, mutta ei ole puhuttu naistutkijoiden työnsaanti-mahdollisuuksien parantamisesta. Eräs ongelma, johon naistutkijat törmäävät, on esimerkiksi siinä, kun Suomen Akatemia, jokin korkeakoulu tai yliopisto antaa varoja projektitutkimukseen. Jos siihen palkataan naistutkija ja jos hän jää äitiyslomalle, ei niitä projektirahoja lisätä sillä tavoin, että voitaisiin tämä projekti suorittaa loppuun, vaan on kaksi vaihtoehtoa: Joko projekti jää lyhyemmäksi, sen tavoitetta ei pystytty toteuttamaan, mihin ne määrärahat on saatu, tai sitten juuri tämä sama, että nuoria naistutkijoita ei oteta näihin projekteihin. Toivoisin, että ministeri Rehn voisi tässä asiassa tehdä jotakin, koska olen ymmärtänyt niin, että Kelaan tulevat rahat eivät tule tähän projektiin, vaan ne menevät jollekin yleiselle valtion momentille. Näin ollen tässä todella tutkimus jää toteuttamatta, koska varat eivät riitä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Taroitukseni oli puhujakorokkeelta analysoida naisen roolia kivikauden ajoista nykypäivään, mutta tämän keskustelun heikon tason vuoksi (Ed. Stenius-Kaukonen: Kiitos vain kohteliaisuudesta!) — miehiä täällä on ollut liian vähän — luovun siitä ja otan ihan muutamia asioita.

Minä ihmettelen sitä, miksi naiset valittavat ja turvautuvat pakottavaan lainsäädäntöön, kun äänestäjistä teillä on yli puolet. Miksi te ette ota poliittista kautta sitä valtaa, joka teille kuuluu, vai eivätkö naiset luota teihin? Sama tilannehan näyttää olevan parlamentaarisisa sivistysvaltioissa muuallakin. Mieleeni ei tule esimerkiksi valtionjohtajia muita kuin Islannissa ja tällä hetkellä pääministeri Norjassa. Mistä johtuu, että naiset eivät ota sitä valtaa, mihin heillä on mahdollisuus, poliittisen käytännön kautta? Voisiko joku tämän minulle sanoa?

Sitten varoittaisin naisia siitä, että ette ottaisid edusmieheksenne kovin tosikoita ihmisiä. Eräs korttijupakka aikanaan aiheutti sen, että naisten tasa-arvokysymykset käytännössä kansan keskuudessa menivät vuosia taakse päin. Kun puutuu huumorintaju ihmisiltä, niin se myöskin aiheuttaa ylilyöntejä. Samaten tässä valtioneuvoston selonteossa sivulla 22 nämä nipistely-ylilyönnit ovat täysin naurettavia, lukee niitä kuinka päin hyvänsä. Siellä on toki sellaista asiaa sivulla 22, joka on itsestään selvää, että se on sopimatonta, mutta ensimmäiset ranskalaiset viivat eivät herätä kenessäkään mitään muuta kuin hymyä, kun niitä lueskelee. Tähän asiaan on jo täällä aikaisemmin puututtu.

Sitten ministeri Rehn, toivoisin, että militarisointi-innossanne ette tekisi naisesta Suomessa aseellista tappajaa. Naisen tehtävänä on sodassa sitoa, hoitaa ja lohduttaa, niin kuin hän on tähänkin saakka tehnyt. Kyllä miehet tappelevat. Tämäkin — naisen ottaminen aseelliseen palvelukseen — on täydellinen ylilyönti, joka vaikeuttaa myös tasa-arvokehitystä muuten, koska tällaisiin näkemyksiin ei lainkaan uskota. Eihän nainen ole taistelija, mieshän on taistelija.

Ministeri R e h n : Arvoisa puhemies! Kuinka sanotaan: ei pitäisi provosoitua, kun provosoidaan, mutta en voi kuitenkaan olla vastaamatta. Eikö ed. Aittoniemi ole jaksanut kuunnella sitä, mitä olen aikaisemmin sanonut, tai olenko lausunut sen jotenkin epäymmärrättävästi? Olen täältä nimenomaan julistanut sitä, että minä en kannata naisten, edes vapaaehtoista, asepalvelua, mutta koska sitä on vaadittu monenkin puolueen taholta, niin tutkitutan asiaa parlamentaarisisessa toimikunnassa, joten on ihan turha tässä väittää mitään naisten militarisoinnista. Olen ihan samaa mieltä ed. Aittoniemen kanssa.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En nyt osaa

aivan yksilöidysti vastata ed. Aittoniemen kysymykseen, miksi naisedustajia on vielä kuitenkin vähemmistö eduskunnasta, vaikka maailmanenätys, 78 edustajaa, meitä täällä onkin.

Mutta ed. Aittoniemi ei varmaan ole tutkinut väestötilastoja. Niistä käy ilmi, että 51-vuotiaisiin saakka jokaisessa ikäluokassa on miesenemmistö. Naisenemmisyys syntyy vain siitä, että tätä vanhempia naisia on enemmän. Silloin tietysti yksi selitys on se, että tasa-arvoajattelu on yleisempää nuorempien naisten keskuudessa ja vanhemmista naisista, kun meillä on 106-vuotiaita naisiakin kolme kappaletta, monet eivät enää kykene äänestämään ja osa äänestää ed. Aittoniemeä. Kun itse sain toiseksi eniten ääniä Hämeen pohjoisessa vaalipiirissä, niin kyllä sitä himmensi huomattavasti se, että ed. Aittoniemi sai kaksi kertaa enemmän ääniä kuin minä, varsinkin sen vuoksi, että hän pakolaisvastaisuudellaan näitä ääniä hankki. Se mielestäni oli varsin valitettava lopputulos näissä vaaleissa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Jos saan lausua ed. Stenius-Kaukoselle ensin, että minä en puhunut vaaleissa sanaakaan pakolaisista. Toiseksi olen tyytyväinen, että naiset ovat minua äänestäneet, ja olen kuullut, että suosioni naisten joukossa on poliittisesti vain kasvanut.

Ministeri Rehnille: Jos olen erehtynyt, olen valmis pyytämään anteeksi, mutta asiaa ei muuta miksikään se, että aivan varmasti tietyistä tasa-arvopiireistä on tullut tämänkin keino ajaa naisen tasa-arvoa, siis saattaa nainen aseisiin, ja minä väitän, että se on ehdottomasti ylilyönti. Minä uskon, että Suomessa ei niin hulluja miehiä olekaan, että alkavat lähteä siitä, että naisen pitäisi ottaa ase käteensä, ihan täysin luonnotonta. Miehen tulee puolustaa sekä kotiaan että myös valtakuntaa ja naisen tehdä siinä omia tehtäviään, niin kuin tekivät kunnioitettavasti viime sotien aikana.

Lopuksi, rouva puhemies, totean, että minä olen itse ehdottomasti tasa-arvon kannattaja, mutta minä haluan olla myös kriittinen ja aiheuttaa tässä vähän kysymyksiä. Tosin olen kaikkien näitten puheenvuorojeni takana aivan ehdottomasti.

Ed. M y l l e r : Arvoisa puhemies! Miksi naiset eivät ota valtaa, joka heille kuuluu, sitähan ed. Aittoniemi täällä kysyi. (Ed. Aittoniemi: Se on ongelmallinen juttu!) Itse sanoisin siihen mm. niin, että juuri tätä varten tarvitaan ed. Aittonie-

men vihaamaa tasa-arvolakia. Kun yhteiskunta on järjestynyt aikojen kuluessa sillä tavalla, että on miesten paikat ja naisten paikat — ja tästä armeijaan liittyvästä puheenvuorostakin tämä paikkajako erinomaisen hyvin tuli esille — tarvitaan yllykkeitä, tarvitaan rajojen rikkomista, tarvitaan jopa vähän pakotteita sen suuntaan, että muutosta tapahtuu. Tasa-arvolain iso merkitys on ollut siinä, että se on pistänyt miettimään sitä, onko se, mikä on aina ollut, myös aina olevaa. On ollut pakko miettiä, ovatko nämä asiat ihan niin. Samaa ajetaan myös sillä, kun puhutaan kiintiöistä tai tavoitteista, minkä verran naisia tai miehiä eri paikoilla pitäisi olla. Kun tällainen tavoite asetetaan, silloin on todella mietittävä, haettava myös muunlaisia vaihtoehtoja kuin ne, mihin tällainen arkiäly tai -järki ensimmäiseksi osoittaa tietä. On todella pohdittava, mihin ovat perustuneet ne ajatukset, joita meillä on siitä, kuka on sopiva millekin paikalle.

Arvoisa puhemies! Ministerin puheenvuorossa alku kiinnitti huomiota, enkä voi sille mitään, että sanat, jotka oli valittu puheenvuoron alkuun, särähtivät hieman korvaani: ”Valtioneuvoston selonteko tasa-arvolaista? Eikö niillä nyt ole tärkeämpääkin tekemistä, on joku kysynyt.” Minulle aloittaminen näin viesti puolustuskannalle asettumista, pelkoa siitä, että esitettävä asia ei kenties olisikaan kovin tärkeä.

Ministeri vastasi kyllä omaan kysymykseensä erittäin asiallisesti, ilman että jäi epäselvyyttä siitä, mitä hän tarkoitti. Mutta tämänkin illan aikana tässä salissa on puhuttu asiasta siten, että ei ole aiheetonta pohtia myöskään sitä ilmapiiriä, jossa tasa-arvokeskustelua käydään. Onko niin, että edelleenkin kun puhutaan miesten ja naisten tasa-arvosta, on ensin asettauduttava varauksellisesti puolustuskannalle ja ikään kuin selitellen esitettävä asiansa?

Tämä vähättelyn ilmapiiri, joksi sitä tässä sanoisin, on aina osalla keskustelijoista silloin, kun joitakin asioita verrataan sukupuolen mukaan, onpa kysymys sitten palkkaerojen vertaamisesta, vapaa-aikaan käytettävästä ajasta, työhön käytettävästä ajasta, uralla etenemisestä, mistä tahansa, jossa selittävänä tekijänä on sukupuoli. Mutta samaa ongelmaa, tätä lievää vähättelyä, ei kuitenkaan silloin ole, kun tasa-arvon esteeksi katsotaan esimerkiksi ikä tai asuinpaikka. Silloin puhutaan ns. oikeista asioista.

Tämä vähättelyn ilmapiiri on minun mielestäni tullut esille ihan viime aikoina, tietysti aikai-

semmin. Mutta oli välillä aika Suomessa, jolloin hyvinkin tarmokkaasti puututtiin tasa-arvoa estäviin rakenteisiin, ja tämä vähättelyn ilmapiiri on aivan viime aikojen tulosta. Jo tästä syystä on mielestäni erittäin hyvä, että juuri nyt tämä selonteko on eduskunnassa.

Haluan verrata tätä tilannetta, jossa tasa-arvosta keskustellaan, hallituksen ainoaan oikeaan talouspoliittiseen linjaan. Kun sanotaan, että on vain yksi vaihtoehto, silloin on pakko, jonka edessä on alistuttava. Kun kielletään naisten ja miesten välisen tasa-arvo-ongelman olemassaolo, ei sitä tarvitse myöskään päätöksenteossa ottaa huomioon. Näinhän on nyt tapahtunut. Onko tuo kielto ollut tarkoituksellinen vai tarkoitukseton, en ota siihen kantaa. Mutta joka tapauksessa kun hallituksessa on säästöpäätöksiä tehty, ovat ne kohdistuneet pääasiassa julkiseen sektoriin ja sitä kautta naisten työpaikkoihin ja naisten työssäkäymisen edellytyksiin. Olisikin kiinnostavaa tietää, mitä tarkoittaa se, että selonteossa kerrotaan seurattavan säästöjen ja leikkausten vaikutusta naisten asemaan. Ol-laanko sitten todella valmiita muuttamaan suuntaa, kun hyvinvointiyhteiskunnan purkamisen ja naisten aseman heikkeneminen ovat selvästi nähtävissä ja toisiinsa sidottavissa?

Tapahtuvaa kehitystä eli julkisen sektorin purkamista on tulkittu kahdella tavalla. Eräät haluavat nähdä tasa-arvoon pyrkivän yhteiskunnan romuttamisessa tarpeen ajaa Suomi eurokuntoon: Koska naiset eivät EY-maissa osallistu työelämään siinä laajuudessa kuin meillä tällä hetkellä, ei näin ole myöskään tulevassa EY-Suomessa. Toiset taas näkevät hyvinvointipalvelujen romuttamisen suoranaista salajuonena naisia kohtaan. Ajatellaan, että tähän jotkut ovat aina halunneet, mutta nyt on tilaisuus siihen koittanut.

EY:n suhteen on luonnollisesti oltava tarkkana, mutta kyllä päivähoidon ja terveyspalvelujen heikentäminen on aivan suomalaista keksintöä ja istuvan hallituksen vastuulla. Jos olisin todella huolestunut EY:n vaikutuksesta hyvinvointipalveluihin, silloin pitäisi olla tilanne se, että meillä käytetään hyvin paljon enemmän yhteiskunnan palveluihin ja sosiaaliturvaan rahaa kuin keskimäärin EY:hyn kuuluvissa maissa, mutta näinhän ei ole. Tietysti tällä hetkellä, kun kansantuote laskee, julkisen sektorin osuus on suhteessa suuri, mutta normaaliaaikoina suomalainen sosiaaliturva saadaan suhteellisen edullisesti ja vielä niin, että se on kattavampi kuin missään muualla. (Ed. Ste-

nius-Kaukonen: Heikompi tasoinen monelta osin!) — Aivan. — Olisi järjetöntä vaihtaa tämä suomalainen malli heikommin toimivaan ja kalliimpaan muuhun järjestelmään.

Suomessa naisia ja miehiä on työmarkkinoilla lähes yhtä paljon. En usko, että enempää miesten kuin suomalaisen elinkeinoelämänsä etujen mukaista olisi yrittää tyrkkiä naisia pois ansiotyöstä. Tämän vuoksi en voi ottaa vakavasti myöskään sitä ajatusta, että jossain olisi laadittu suunnitelma naisten kotiin ajamiseksi. En yksinkertaisesti voi uskoa näin epärationaaliin toimintaan, mutta voihan olla mahdollista, että olen sinisilmäinen.

Vaikka siis naisia ja miehiä on työelämässä lukumääräisesti lähes yhtä paljon, jakautuvat he työmarkkinoilla selvästi naisten ja miesten ammatteihin. Palveluelinkeinot ovat naisia varten ja teollisuus miehiä varten, joskin myös palvelualoille yhä enenevässä määrin on miehiä tullut, kuitenkin eri ammatteihin kuin ne, missä naiset ovat. Naisammattajeja ovat sihteerit, konekirjoittajat, myyjät, sairaanhoitajat, perushoitajat, emännät, kokit ja keittäjät, ja näillehän yhteistä on se, että ne kuuluvat matalapalkka-aloihin. Miesten vastaavat kärkiammatit ovat talonrakennustyöntekijät, teknikot, putkityöntekijät, levysepät, hitsaajat, moottoriajoneuvon kuljettajat jne. Näille yhteistä on se, että normaaliaikoina nämä ovat suhteellisen hyvin palkattuja työntekijäryhmiä ja monet ovat vielä urakkatyötä, joka nostaa palkkatasoa.

Tässä on perusta sille, että naisten ja miesten palkat ovat niin kaukana toisistaan. Suomessa on kyllä kiitettävästi yritetty miettiä ja kehittää keinoja, joilla palkkaeroja olisi voitu kaventaa. On haettu apua siitä, että olisi sekoitettu sukupuolen mukaisia työmarkkinoita koulutuksen ja ammatinvalinnanohjauksen avulla. Tässä ei kuitenkaan mitenkään mittavassa määrin valitettavasti ole onnistuttu.

Sittemmin on alettu etsiä vastausta samanarvoisen työn käsitteestä työnarviointimenetelmiä kehittämällä. Tämä on pitkälle työmarkkinakysymys ja polkee luonnollisesti paikoillaan nyt, kun puhutaan nolla- tai miinusmerkkisistä palkkaratkaisuista. Mutta on nähtävä, että samanarvoisten töiden luokitteluun tarvitaan myös halua, näkemystä ja todella tahtoa korjata epäkohтия. Tämäkään hanke ei etene, jos ilmapiiri on tasa-arvoa vähättelevä.

Mielestäni on selvää, että alkanut työ tasa-arvoerän saamiseksi osaksi palkkausta on asia, jota on kannustettava ja jota on jatkettava. Siitä

on vielä valitettavan vähän kokemuksia työmarkkinaratkaisuihin. Mutta se on varmasti yksi sellainen todella konkreettinen keino, jolla palkkaeroja voidaan tulevaisuudessa kaventaa.

Minua on askarruttanut jo jonkin aikaa kysymys siitä, miten koulutuksella voidaan vaikuttaa sekä yhteiskunnalliseen että sukupuolten tasa-arvoon? Koulunhan on sanottu tukevan nimenomaan tytöille tyypillisiä piirteitä: kiltteyttä, ahkeruutta ja sopeutuvuutta. Ja näinhän on käynyt. Tytöt menestyvät koulussa, ja tytöt ja naiset ovat enemmistönä myös jatko-opinnoissa aina yliopistokoulutukseen saakka. Sen jälkeen tietysti tilanne vaihtuu. Eli voisi ajatella, että epätasa-arvon tilanne ikään kuin itsestään korjaantuu.

Mutta mikä on tulevaisuus, kun koulutusjärjestelmästä ollaan myös tekemässä entistä epätasa-arvoisempaa? Mikä on tilanne, kun koulumaksut otetaan käyttöön? Aletaanko jälleen miettiä, kuka perheestä koulutetaan ja miten pitkälle? Entä miten opiskelijapuolisot, jäävätkö vaimot pois opiskelusta ansaitsemaan, kun molemmilla ei ole varaa lukukausimaksuihin, kun ajatellaan, että se tuki nykymuodossaan ei ole muutoinkaan riittävä?

Mielestäni nämä eivät ole turhia kysymyksiä, vaikka ei olisikaan kysymys viimeisestä pennistä. Aina silloin, kun raha on tiukalla, mietitään myös sitä, mihin se laitetaan. Toivon tietysti, että nyt olisi jo päästy siihen, että sekä tytöt että pojat perheissä koulutetaan aivan yhtäläisesti. Toivottavasti myöskään, jos lukukausimaksut tulevat, ne eivät aiheuta epätasa-arvoa.

Arvoisa puhemies! Täälläkin on toistettu jo useaan kertaan, että meillä on maailman naisvaltaisin eduskunta. Myös juuri valituissa kunnanvaltuustoissa on enemmän naisia kuin aikaisemmin. Näyttää siis vahvasti siltä, että suomalaiset haluavat naisten olevan mukana päättämässä asioista. Tätä tilannetta meiltä kadehtivat kansasisaret monissa maissa.

On kuitenkin selvästi nähtävissä, että ratkaisut joita maan hallituksessa ollaan tekemässä, merkitsevät sitä, että tasa-arvon suhteen lähi-menneisyys on huomattavasti loistavampi kuin lähitulevaisuus. Tämä on valitettava asia. Toivon, että kansanedustajat rikkomalla hallitus- ja oppositiorajat näkisivät tilanteen ja voisimme yhdessä estää tasa-arvon rakenteiden murtamisen. Olisi todella huono asia, jos maailman naisvaltaisimman kansanedustuslaitoksen aloittaessa tasa-arvotilanne olisi ollut maassa parempi kuin on sen lopettaessa.

Ed. Korhonen: (Ed. Stenius-Kaukonen: Kolmas mies toden sanoo!) Arvoisa puhemies: erittäin hyvin valikoitunut kuulijakunta! Taannoinen energiaselonteon päätöskeskustelu tuotti yllätyksen monelle. Eduskunta otti kantaa tavalla, johon hallitus ei ollut alkuunkaan valmistautunut. Myös tasa-arvon kohdalla voitaisiin oikeastaan edetä samalla lailla. Vaikeutena on ehkä vain se, miten kiteyttää joitakin keskeisiä ajatuksia oikeaan muotoon.

Kun olen ollut pääluottamushenkilönä liitos-ssa, jossa selkeä enemmistö on ollut toista sukupuolta, olen tullut miettineeksi sitä, mikä saa aikaan nykyisen tilanteen tasa-arvon lähtökohdista tarkasteltuna yhteiskunnassa ja työpaikoilla. Sukupuolen mukaan eriytyneiden ammattien käänteinen puolihan on se monipolvinen tapahtumaketju, josta ammattiin hakeutuminen koostuu.

Aivan ensinnä on tässä ketjussa kotiympäristön vaikutus: se mitä lapset oppivat vanhemmiltaan sekä näiden tietoisesti sanomana että ennen kaikkea matkimalla, kokemalla ja havainnoimalla vanhempia. Jos kodin perintö ohjaa, niin kuin varmasti edelleenkin tekee, tytöt helpommin perinteisiin naisten ammatteihin ja pojat perinteisiin miesten ammatteihin, on vaikea kuvitella, miten julkinen valta tähän voisi puuttua. Pitäisi ehkä suunnata valistusta lasten vanhempiin, mutta sen tehosta on vaikea sanoa, valistetaanhan ihmisiä nykyäänkin ruokavalion, liikenneturvallisuuden ja monen muunkin asian suhteen. Nuorten kohdalla vanhempien vaikutus vähenee kuitenkin vähitellen ja tilalle astuu omanikäisten vaikutus.

Toisena vaiheena ammattiin hakeutumisessa ovat koulu ja erityisesti peruskoulun jälkeiset koulutusvalinnat. Hallituksen selonteon tietojen mukaan tässä vaiheessa koulutusvalinnoissa painavat perinteiset ammattikuvat. Tässä vaiheessa myös ystäväpiiriin vaikutus on suurempi kuin vanhempien, vaikka taustalla tietysti vaikuttaa myös kotoa opittu. Tuntematta sinänsä nykytilannetta uskoisin koulujen ja ammatinvalinnan esittelevän melko neutraalisti koulutusvaihtoehtoja ja jopa lievästi suositelevan epätyypillisiä valintoja. Muodollisesti siis asia on kunnossa, kuten selonteko toteaa, käytännössä ei vain ole näin, minkä selonteko sitten myöntää kertoessaan, että naisopiskelijoiden osuus on suurin terveydenhuollon opintoalalla, mutta tekniikan opiskelijoista heitä on vain 17 prosenttia.

Jos tässä vaiheessa kuitenkin pyrittäisiin taioittamaan koulutukseen ja ammattiin hakeutu-

mista, pitäisi luopua neutraalinoloisesta esittelystä ja rikkoa tietoisesti ja räväkästi rajoja. Ketään ei tietysti voi pakottaa koulutusvalintaan, johon hän ei halua, mutta siitä huolimatta tällainen tietoisesti rajoja rikkova ammatinvalinnanohjaus olisi paikoillaan. Rajojen rikkomisen täytyy kuitenkin olla suhteellisen voimakasta, sillä ystävien ja kodin vaikutus on varmasti sitkeässä. Ehkä se vaikuttaisi myös koko ystäväpiiriin ja saisi käymistilaan juuri siinä vaiheessa, kun ollaan irtaantumassa vanhempien tarjoamasta maailmasta.

Jos koulutukseen hakeutuminen tulee tasaisemmaksi, on työpaikan hakijoissa myös aikaan tasaisemmin kumpaakin sukupuolta, ja vähitellen, mutta vain vähitellen, väistyy kuva miesten tai naisten aloista ja ammateista. Siten valtioneuvoston kuudetta kannanottoa pitäisi ehkä terävöittää koulutukseen ja ammattiin ohjaamisen kohdalla.

Sen sijaan lisäongelma on varmasti uralla tai ammatissa eteneminen. Vain 9 prosenttia suomalaisista työskentelee ammateissa, joissa on lähes yhtä paljon naisia ja miehiä. Samassa ammatissa työskennellessäänkin naiset ja miehet tekevät erilaisia töitä. Tätä ilmentää myös hierarkkinen jako: Mitä korkeammalle hierarkian portaita nouseaan, sitä harvemmin siellä edelleenkin on naisia.

Vaikka päivähoiton järjestäminen takaakin suhteellisen nopean paluun työelämään niin, että meillä on työstä kokonaan luopuminen ja kotiäidiksi jääminen harvinaisempaa kuin monissa muissa maissa, tapahtuu kuitenkin katkos. Se ei voi olla vaikuttamatta etenemiseen ja sitä myötä myös palkkaukseen.

Sukupuolesta johtuvia palkkaeroja on yritetty kaventaa eri keinoilla, mutta ne kaikki ovat olleet riittämättömiä. Tasa-arvolain voimaantulon jälkeen on nostettu esiin työpaikkakohtaiset tasa-arvosuunnitelmat. Kahtiajaon purkamiseen tähtäävät toimet ovat asenteita muokkaavina tärkeitä, mutta auttamatta hitaita, eivätkä ne laajasti ottaen muuta palkkasuhteita. Suunnitelmallinen työ, jossa ihmisiä sijoitetaan tasapuolisesti eri tehtäviin, saattaa johtaa, ei kuitenkaan välttämättä johda, pienipalkkaisten palkkojen nousuun, mutta myös hyvin palkattujen ammattien palkan alennukseen.

Ammattiryhmäthän pyrkivät pitämään markkina-arvoaan yllä rajoittamalla eri tavoin ammattiin pääsyä esimerkiksi vaatimalla ammattiin pääsyn ehdoksi erityiskoulutusta ja toisaalta vaatimalla koulutuspaikkojen vähentämistä tai

pyrkimällä varaamaan jotkut työtehtävät vain tietyn koulutuksen ja pätevyyden omaaville. Sitten miesvaltaiselle alalle pyrkivien kokonaismäärän lisääntyminen sen takia, että myös naisia pyrkii alalle, kohtaa vastarintaa, ei välttämättä vain asenteiden vuoksi, vaan myös sen takia, että pyrkijöiden rajoittaminen auttaa palkkapyrintöissä.

Tasa-arvolain keinot palkkaerojen kaventamiseksi ovat teoreettisia. Se antaa mahdollisuuden pääsääntöisesti yksittäistapausten käsittelyyn tai sitten korkeintaan yhden työnantajan puiteissa tapahtuviin vertailuihin.

Progressiivinen verotus on ollut merkittävä tuloeroja tasaava tekijä. Vuonna 1988 naisten veronalaiset tulot olivat 69 prosenttia miesten vastaavista. Kun tuloista vähennettiin verot, naisten nettotulot olivat 75 prosenttia miesten nettotuloista. Verotuksen merkitys tulonjaon tasaajana on kuitenkin koko ajan vähentynyt. Lisäksi tulevaisuus näyttää tässä suhteessa yhä synkemmältä. Suunnitelmat verotuksen osalta, kun ja jos ne toteutuvat, luovat paineita jakoverojen korottamiseen, jolloin verotuksella on yhä vähemmän merkitystä tulonjaon tasoittajana.

Vuodesta 1989 ovat olleet käytössä tasa-arvo-erät sopimuskorotuksissa. Nämä erät ovat olleet aivan liian pieniä siihen nähden, että niillä olisi saanut aikaan kovinkaan suuria tuloksia. Niiden periaatteellinen merkitys on ollut suurempi. Niiden merkitys vain saattaa nollautua, jos muilla keinoilla ei myös edistetä samoja periaatteita.

Arvoisa puhemies! Vaihtoehdot, joita edellä toin esille, eivät ole toimivia, jolloin ainoa oikea tie on valita samanarvoisen työn strategia. Sama palkka samanarvoisesta työstä -periaate lähtee ajatuksesta, että työnantajan on maksettava sama palkka sekä samoista että erilaisista mutta samanarvoisiksi todetuista töistä. Samanarvoisuus tarkoittaa nimenomaan työn vaativuuden arvoa, ei esimerkiksi työn tuottavuuden arvoa.

Hallitus selonteossaan on todennut aivan oikein, että samapalkkaisuus on yksi keskeinen tavoite, jotta luodaan tasa-arvon toteutumisen mahdollisuus. Tätä taustaa vasten olisi odottanut jo jonkin asteisia toimintamalleja ja strategioita tavoitteen saavuttamiseksi. Työn vaativuuden arviointimenetelmiä on käytössä jo ollut eri puolilla maapalloa. Yhdysvalloissa niitä on ollut käytössä jo 30-luvulta saakka, ja niitä on siellä sovellettu yrityskohtaisina. Siellä eräiden arvioiden mukaan tällä hetkellä jo noin 60–70 prosenttia henkilöstöstä työskentelee tällaisten järjestelmien alla. Kanada on ehkä maailman edis-

tyksellisin maa tässä asiassa. Kun lisäksi Kanadassa naisten asema työmarkkinoilla on hyvin paljon saman kaltainen kuin Suomessa, niin sieltäkin olisi voinut olettaa löytyvän kokemuksia, joita olisi voinut hyödyntää.

Arvoisa puhemies! Toinen seikka, johon haluan tässä puuttua, on hallituksen pyrkimys vähentää julkisen sektorin työpaikkoja. Käytännössä nämä supistukset kohdistuvat enemmän naisiin kuin miehiin. Niillä supistuksilla viedään pohja pois myös naisten työssäkäyntiedellytyksiltä. Yksinkertaistettuna julkisen sektorin kehittäminen on tällä hetkellä palvelujen romuttamista. Kokonaisvaltaista organisaatioiden ja hallinnon ja töiden sisällöllistä kehittämistä ei tapahdu kuin erittäin harvoissa tapauksissa. Nyt säästöjä haetaan aivan puhtaasti erilaisin mitoituksin. Siivousmitoitus on hyvä esimerkki siitä yksinkertaisesta tavasta, millä säästöjä on lähdetty hakemaan. Tässä suhteessa selonteon kolmas kannanotto on aivan puhtaasti tekopyhä. Siinä hallitus sanoo seuraavansa, mitä tapahtuu säästöpäätösten jälkeen. Mutta harva kai uskoo lupaukseen, että hallitus tälläkään hetkellä tarvittaessa ryhtyy enää asianmukaisiin toimenpiteisiin. Niihin toimenpiteisiin olisi pitänyt ryhtyä jo.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Keskustelussa on muutamaan kertaan viitattu siihen, että Suomessa naiset saivat ääni- ja ehdokasoikeuden ensimmäisenä maailmassa ja että tämä on maailman naisvaltaisin parlamentti. Tämä talo, jossa nyt keskustelua käydään, on 30-luvulla tosin aika maskuliiniseen henkeen suunniteltu. Täällä on viisi patsasta, joista neljässä mies symboloi yhteiskunnallisia aktiviteetteja. Nainen on hyvin perinteisessä roolissa; hän on kääntänyt selkäänsä, jos sanoo niin kuin Pohjantähdessä, ylväästi ed. Aittoniemelle. (Ed. Aittoniemi: Nehän on tarkoitettu naisten silmäniloksi!) Tämä selänkäntö olisi hauska havaita, ellei havaitsisi, että itse istun jokseenkin samalla suoralla ja tunnen piston tuosta selänkäännöstä sikäli, että tasa-arvo ei ole sillä tavoin edennyt kuin tasa-arvolakia säädettäessä ajateltiin ja lain tavoitteeksi asetettiin.

Arvoisa puhemies! Tasa-arvolaki on nyt tavallaan valtioneuvoston selonteon kautta tullut eduskuntaan eräänlaiseen takuutarkistukseen ja korjaukseen. On selvitetty, minkälaisia kokemuksia lain soveltamisen aikana on saatu ja mitä johtopäätöksiä niistä pitäisi tehdä lain kehittämiseksi. Sen ohella on pohdittu, mitä Eta-ratkai-

suun liittyvän Euroopan yhteisön oikeusjärjestelmän kautta Suomen tasa-arvolaille ja erilaisille käytännöille seuraa. Edustajille on jaettu myös Suomen hallituksen raportti YK:n toimielimelle, naisten oikeuksien sopimuksen toteutumisesta valvovalle komitealle. Raportti osoittaa, kuinka laajat kansainväliset yhteydet oikeastaan tasa-arvotyöllä on ja miten se on maailman eri maissa havaittu tärkeäksi, tarpeelliseksi ja kehittämisen arvoiseksi.

Suomen hallitus tulee saamaan Cedaw-raportin kautta YK:ltä palautteen, joka ei välttämättä ole kovinkaan kiittävä. Tietysti Suomi on maailman mitassa tasa-arvon kannalta monessa suhteessa eturivin maita, mutta kun arvioidaan kansallista edistystä, ei tietenkään verrata johonkin muuhun maahan, jonka mahdollisuudet ja toteuttamiskeinot ovat toisenlaiset kuin meidän, vaan katsotaan, miten meillä on asiassa edetty.

Kolmantena kokonaisuutena selonteossa on eduskunnan edellyttämien erityisten kysymysten selvitys. Tavallaan realisoituu eduskunnan ponsi tasa-arvolain hyväksymisen yhteydessä loppukestävästä 1986. Tällä tavoin ponnet johtavat selvityksiin ja sitä kautta täytäntöön pantaviin toimenpiteisiin, toisin kuin täällä joskus ponsiännestysten yhteydessä on haluttu väittää. Juuri eduskunnan toivomuksen mukaisesti on selvitetty sukupuolista häirintää ja ahdistelua, tasa-arvolakiin vetoamisen johdosta mahdollisesti seuraavia vastatoimia ja tasa-arvoa loukkaavaa mainontaa.

Kaikilta kolmelta osin selonteossa esitetyt kannanotot perustuvat hyvin laajaan aineistoon perustuvaan tutkittuun tietoon. Tässä ei ole kysymys minkälaisesta mutu-päätelmästä eikä myöskään henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvista arvioista, vaan nimenomaan tutkituun yhteiskunnalliseen tietoon, siihen tietoon, mikä saadaan, kun selvitetään, mitä tapahtuu todella. Selonteosta voidaan nähdä hallituksen johtopäätökset tältä osin lain kehittämisen tarpeellisuuden osalta.

Tasa-arvolain toteuttaminen on aika pitkälle ollut tiedon jakamista siitä, mitä laki edellyttää ja minkälaiseen tietopohjaan itse asiassa lain säännökset ja laissa asetetut tavoitteet perustuvat. Tasa-arvoviranomaiset ovat antaneet tietoja tasa-arvolaista, sen soveltamiskäytännöstä, antaneet neuvoja työnantajille ja eri viranomaisille. Tältä osin tasa-arvolain toteutusta voidaan kuvata ehkä parhaiten sanomalla, että se on ollut narulla työntämistä. Ensimmäinen tasa-arvoministeri, ministeri Kuuskoski käytti tunnettua ver-

tausta myrskytuulesta ja auringonpaisteesta. Hän mielestäni hyvin sattuvasti sanoi, että, niin kuin tuo vanha kaunis satukin osoittaa, sittenkin auringonpaiste on se, jolla saadaan parempia tuloksia kuin myrskytuulella. Tämä periaate on aika pitkälle ymmärtääkseni ohjannut myös tasa-arvoviranomaisten toimintaa. Tasa-arvolakiin perustuen on käynnistetty oikeudellisia prosesseja yksittäistapauksissa juuri sen vuoksi, että on voitu näyttää, mitä myrskytuuli tarvittaessa on, ja toteuttaa vanhaa periaatetta, että esivalta ei suotta miekkaa kanna: Jos mikään muu ei tehoa, siihen viime kädessä on turvauduttava.

Tämä on ollut työn yleisluonteinen kuvaus, miten asiassa on edetty. Viiden vuoden aikana on kertynyt aika lailla tietoa siitä, mitä puutteita laissa on ja millä tavalla sitä olisi syytä kehittää.

Pahimmin tietysti on epäonnistuttu tai huonoinen menestytty, kuinka päin vain halutaan sanoa, samapalkkaisuuden toteutumisessa. Sama palkka samasta ja samanarvoisesta työstä ei maassamme ole toteutunut. Tämän päivän lehdissä on julkistettu viimeinen tutkimustieto, joka osoittaa, että samoissa töissäkin palkkaerot ovat naisten tappioksi useamman prosentin luokkaa. Kukaan ei tiedä, missä määrin samanarvoisessa työssä tasa-arvolain vastaisesti maksetaan erisuuruista palkkaa naiselle ja miehelle. Niin kuin täällä on tullut useaan otteeseen esille, tältä osin suoritetaan aika perustavaa laatua olevaa selvitystyötä, jotta löydetäisiin ne kriteerit, joiden avulla voidaan päätellä, milloin sisällöltään hyvin erilaiset työt ovat asiallisesti ottaen samanarvoisia. Jonkun verran näistä on ollut myös jo nyt oikeudenkäyntejä, ja niissä on, niin kuin oikeudenkäynneissä yleensä, joskus menestytty ja toisinaan koettu takaiskuja, mutta koko ajan tuo ajattelu tavallaan on mennyt eteenpäin.

Tältä osin myös työtä tehdään yhteispohjoisaisesti, niin kuin selonteosta käy ilmi, ja voidaan hyödyntää laajemmaltikin kansainvälistä tietopohjaa. Ed. Korhonen viittasi Kanadaan, johon on käynyt tutustumassa tasa-arvotoimiston ja muidenkin virkamiehiä juuri vertailutiedon saamiseksi. Sinänsähän kehittyneissä teollisuusmaissa työt sisällöltään ovat aika pitkälle loppujen lopuksi samanlaisia, ja yhteistä tietoa voidaan hyödyntää.

Euroopan yhteisön oikeudesta tulee hyväksytyn Eta-lainsäädännön myötä osa Suomen oikeusjärjestystä siltä osin kuin se on, niin kuin tuossa lainsäädännössä sanottiin, merkityksellistä EY:n esimerkiksi tasa-arvodirektiivien soveltamisen kannalta. Tätä selontekoa valmisteltaes-

sa yhtenä pohja-aineistona on voitu käyttää tasa-arvolain uudistamistoimikunnan mietintöä, jossa käsiteltiin mm. erästä Euroopan yhteisön tuomioistuimen samapalkkaisuusasiassa antamaa ratkaisua, joka oman käsitykseni mukaan on aika merkityksellinen.

Meidän tasa-arvolakimme lähtee oikeudellisessa tilanteesta aina siitä, että tutkitaan ikään kuin individuaalitapauksia. Naistyöntekijän ja saman työnantajan palveluksessa olevan miestyöntekijän töiden sisältöä ja keskinäistä vaativuutta verrataan ja tehdään johtopäätös, onko kysymys samasta tai mahdollisesti samanarvoisesta työstä, ja katsotaan, minkälaiseksi työntekijöiden palkkaus on tullut. Jos tässä on eroa, syntyy syrjintäoletus siitä, että naistyöntekijää sukupuolen perusteella on palkkauksessa syrjitty.

Euroopan yhteisön tuomioistuin on antanut ratkaisun tanskalaista monikansallista konsernia Danfossia koskevassa riidassa. Siinä oli kysymys nais- ja miestyöntekijöiden ryhmien välisistä palkkaeroista. Tästä tapauksesta on erilainen tulkinta työnantajajärjestöjen edustajien ja muiden tasa-arvolain uudistamistoimikunnan työtä tehneiden välillä. Enemmistön tulkinnan mukaan tapaus on sillä tavoin tulkittava ja se on sillä tavoin saatettava Suomen lainsäädäntöön, että jos samoihin palkkaryhmiin sijoitetuilla nais- ja miestyöntekijäryhmillä on palkkauksessa eroa, työnantajan tehtävänä on esittää todisteet siitä, että palkkausjärjestelmä ei ole sukupuolen perusteella syrjivä. Tämä siis merkitsee sitä, että syrjintäväitteen tilastollisella aineistolla esittänyt on oikeutettu saamaan työnantajalta selvityksen, mistä palkkaerot johtuvat. Taustalla on ymmärtääkseni ajattelu, että kun työnantaja on oikeutettu järjestämään työolot työpaikalla ja määrittelemään palkkausjärjestelmän, työnantajalla on myös se tieto, jolla hän ikään kuin voi puhdistautua syrjintäväitteestä.

Tämä sääntö kohdistuu erilaisiin lisiin aika pitkälti, haitallisen työajan lisää, työolosuhteita koskeviin lisiin, likaisen työn lisää ja muihin vastaaviin, joita kokemuksen perusteella kertyy enemmän miehille kuin naisille, ja tämä kokemus näköjään on aika yhteinen Länsi-Euroopan maissa. Juuri tämän selvittämiseksi työnantajan asiana on selvittää, mistä kaikista palkkausjärjestelmä muodostuu ja minkälaiseen ajatteluun se perustuu vai perustuuko se lainkaan minkälaiseen ajatteluun. Kuvittelisin, että tästäkin on olemassa jonkun verran todistusaineistoa, että meilläkin palkkausjärjestelmät ovat vuosien ja

vuosikymmenten mittaan muotoutuneet tavalla, jota ei kukaan enää pysty selvittämään. Sen vuoksi on oikeastaan aika ymmärrettävää, että lainsäätäjän miekalla tämä vyyhti ratkaistaan, niin että työnantajat todella joutuvat miettimään töiden vaativuutta aivan uudelta pohjalta ja muodostamaan sellaisen palkkausjärjestelmän, joka kestää kriittisen tarkastelun. Tämä oli tämän tapauksen opetus.

Hallitus ei ole tätä ottanut selontekoonsa. Tältä osin kannanotto n:o 5 sivulla 16 on suhteellisen pyöreä. On hyvä, että nyt työasiainvaliokunta saadessaan selonteon tutkittavakseen voi paneutua tähän kysymykseen ja sitten ottaa kantaa siihen, millä tavoin Suomen lainsäädäntöä olisi tämän tapauksen johdosta muutettava. Totean, että Tanskan tasa-arvolakia on muutettu tuon tapauksen johdosta kuvaamallani tavalla, ja tapaus on ollut, kuten totesin, tanskalainen.

Arvoisa puhemies! Olisin vielä lopuksi muutama sanan sanonut työehtosopimusjärjestelmästämme ja siihen kohdistuvista paineista. Niin kuin hyvin tiedetään, hallituksen piirissä varsinkin on haluttu työehtosopimusten yleissitovuutta poistaa, siirtää päätöksentekoa työpaikkatasolle, yritystasolle nykyistä enemmän.

Euroopan yhteisön järjestelmä huomioon ottaen tämä ei kuitenkaan merkitse eikä se voi merkitä sitä, että työntekijät ikään kuin jätetään laaja-alaisempaa suojaa paitsi. Siinä missä yleissitovia työehtosopimusten määräyksiä ikkunas- ta heitetään ulos, siinä lain säännökset tulevat ovesta sisään. Tämä on Euroopan yhteisön direktiivien antama mielestäni selvä opetus. Näin myös tasa-arvokysymyksissä Euroopan yhteisön tasa-arvodirektiivit on tarkoitettu varmistamaan sitä, että eri jäsenmaissa eivät lainsäädännön puutteet tai työehtosopimusjärjestelmän vajaimittaisuus johda syrjintään. Tältä osin luulisin, että Suomessakin on hyvin terveellistä ajatella niin, että jos työehtosopimusjärjestelmä heikkenee koko maan kattavalla tasolla, sen sijaan tulee osittain lainsäädäntöä ja osittain työpaikkakohtaisia sopimuksia. Meillähän ei esimerkiksi ole minimipalkkalainsäädäntöä Suomessa juuri sen takia, että yleissitovien työehtosopimusten kautta vähimmäispalkkataso tulee turvatuksi.

Ed. Vilja m a a : Arvoisa puhemies! Teeke mieleni tässä puheenvuorossa ensinnä kommentoida jonkin verran paria viimeistä puheenvuoroa.

Ed. Korhonen aloitti sillä, että hän kertoi, että perhe on merkittävin tasa-arvon muodostamis-

paikka. Olen ihan samaa mieltä siitä kasvatus-työtä ja psykologin työtä tehneenä. Kuitenkin minä haluaisin korostaa samalla, että ei puhuttu sana perheessä ole oleellisin, vaan perheessä nimenomaan varsin konkreettiset asiat, mallit ja työnjako, ovat vaikuttavin tekijä. Elikkä on alettava ihan siitä, että tyttöjen ja poikien työt jaetaan tasaisesti, ja se onnistuu parhaiten, jos he näkevät, että äiti ja isä jakavat tehtävänsä tasaisesti. Sellainen ihanne, että äiti hoitelee kaikki ja isä tekee jotain muuta kodin eteen, ei todellakaan kasvata tasa-arvoa yhteiskunnassakaan. On tutkimuksin todettu, että mitä demokraattisempi kasvatusilmasto on, sen itsenäisempiä jäseniä — tyttöjä ja poikia, naisia ja miehiä — kasvaa.

Toiseksi ihan sivuasiala ed. Nikulan puheenvuorosta. Kun hän tätä naispatsasta arvioi vähän negatiivisesti vain selkensä kääntäväksi, niin hän kaiki kuitenkin tietänee, että tämä on nimetty Tulevaisuudeksi, jolloin tässä ilmenee se naisen olemuksen hyvin keskeinen asia, että vaikka on itseisarvoa, niin kuin jokaisella ihmisellä, on tietty välinearvo ja nimenomaan tulevaisuuden kannalta. Ei tarvitse olla aina keskeisesti esillä vaan on joskus semmoisen välinearvon arvossa, joka synnyttää elämää ja tulevaisuutta.

Sitten varsinaisesti tasa-arvolakiin, joka vuoden 87 alusta voimaan on tullut ja jonka tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää miesten ja naisten tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä.

On heti alkuun todettava, niin kuin täällä ovat jo useat edustajat todenneetkin, että tasa-arvolaki ei todellakaan kata kaikkea tasa-arvoa asiaa yhteiskunnassamme. On ehkä väärin odotakaan, että yksi laki voisi sitä tehdä. Se keskittyy ennen kaikkea työelämään. Koska olen työasiainvaliokunnan jäsen, keskityn minäkin puheenvuorossani nimenomaan työelämän kysymyksiin, vaikka haluan heti alkuvaiheessa kannattaa sitä esitystä, joka täällä on tullut esille, että selonteko lähetetään työasiainvaliokuntaan, joka pyytää lausunnot myös sosiaali- ja terveysvaliokunnalta sekä sivistysvaliokunnalta.

Euroopan yhteisössä on hyväksytty tasa-arvosta viisi direktiiviä ja useita suosituksia. Suomen lainsäädäntö tasa-arvoasioissa on melko hyvin sopusoinnussa EY-oikeuden kanssa. Näin toteaa työasiainvaliokunta lausunnossaan EY-selonteosta. EY-normisto ja verrattain tiukka oikeuskäytäntö saattavat välillisesti vaikuttaa

jopa siihen, että tasa-arvotavoitteet ovat vastaisuudessa paremmin toteutettavissa useilla eri aloilla maassamme. EY-oikeudella voi olla myös vaikutusta oikeudenmukaisten työnarvointi- ja palkkausjärjestelmien valmistelussa sekä aktiivisten tasa-arvovelvoitteiden toteuttamisessa.

Lisäksi valiokunta piti tärkeänä, että tasa-arvolakia muutetaan siten, että naisten ja miesten tasa-arvoista kohtelua koskeva EY-normisto ja tiukka oikeuskäytäntö otetaan siinä asianmuksella tavalla huomioon. Se tasa-arvolain muutos, joka tässä salissa tapahtui kesän alussa, kuului tähän sarjaan.

Myös työnarvointi- ja palkkausjärjestelmiä tulee kehittää siten, että samapalkkaisuus toteutuu. Eta-lausunnossaan syksyllä 1992 elikkä tänä syksynä työasiainvaliokunta edelleen korosti samapalkkaisuutta samasta ja samanarvoisesta työstä tärkeänä tasa-arvoperiaatteena. Samapalkkaisuus on keskeisellä sijalla valtioneuvoston tasa-arvolakia koskevassa selonteossa, ja selonteon kannanotto n:o 5 onkin tältä pohjalta erittäin kannatettava, joskin nyt keskustelua kuunnellessani ja asiaa pohtiessani jään edelleen miettimään, ovatko keinot riittävät. Eikö meidän sittenkin tulisi myös lakiin yrittää saada samapalkkaisuuteen velvoittavaa säännöstä?

Työnarvointiryhmän raportti on pohjana samapalkkaisuusasiassa etenemiselle, raportti, joka on väliraportti ja annettu maaliskuussa 92. On todella tärkeää, että päädytään sukupuolineutraaliin työnarvointikehiköön. Työnarvointiryhmän valitsevat keskeiset työn vaatimustekijät, osaaminen, vastuu, kuormitus ja työolot, ovat hyvin kattavalla tavalla valitut, kun kuormitukseen sisältyy fyysisen kuormituksen lisäksi myös henkinen ja emotionaalinen kuormitus ja vastuuseen taloudellisen vastuun lisäksi vastuu ihmisistä. Emotionaalinen kuormitus ja vastuu ihmisistä ovat hyvin keskeisellä sijalla erityisesti naisten työtä ajateltaessa.

Ajatellaanpahan, jos vastaavanlaisia tuhoja ja tappioita, joita talous- ja pankkimaaailmassa on näinä vuosina tapahtunut rahan suhteen, olisi tapahtunut nk. ihmissuhdeammateissa eli naisten työalueella; tilanne olisi ollut todella katastrofi. Tämän esimerkin olen valinnut vain kuvaamaan sitä todellista vastuuta, joka varsinkin palvelualoilla sosiaali-, terveys- ja koulutoimessa on.

On syytä odottaa, että työnarvointityön ko-keilu- ja kehittämisohjelma jatkuu niin pitkälle, että se käytännössä voi johtaa todellisilla työ-

markkinoilla samapalkkaisuuden toteutumiseen. Työryhmän toimeksiantoja jatkettiin vuosille 92—93 tehdyn tulopoliittisen sopimuksen yhteydessä, eli työmarkkinajärjestöt ovat siihen sitoutuneet, ja hallitus on myös ohjelmassaan 26.4.91 todennut sitoutuvansa ”sama palkka samasta ja samanarvoisesta työstä” -tavoitteen edistämiseen työmarkkinoilla ja erityisesti julkis-työnantajain piirissä.

Huolestuttavilta tuntuvat tosiaan uunituoreen tutkimuksen — Vartian ja Kurjenojan, jota salissa on jo lähes joka toisessa puheenvuorossa lainattu — tulokset, jotka kertovat todella, kuinka suuret yksityisen sektorin naisten ja miesten palkkaerot ovat. Metall- ja metsäteollisuudessa naiset ansaitsevat 16 prosenttia vähemmän kuin miehet, ja toimihenkilökentässä prosenttiosuus on kokonaista 32. Näistä kolme neljäsosaa selittyy todellakin erilaisilla asemilla, mutta yksi neljäsosa jää selkeästi palkkadikriminatioon syyksi, eli naisia ja miehiä kohdellaan eri lailla työntekijöinä, vaikka työ olisi sama. Erot tuntuivat käsittämättömiltä nykypäivän Suomessa. Kuitenkin on yleisesti todettu, että tutkijoiden käyttämä menetelmä on puolueeton ja suositeltava käytettäväksi myös muilla työalueilla. Silti työnantajan edustajalla tämänpäiväisen radiohaastattelun mukaan oli kanttia väittää, että nämä prosentit siltikin ovat liian korkeat, ehkä sitä jonkin verran on mutta ei ihan näin paljon.

Samapalkkaisuuden edistämisessä on oleellista, että on tietoa palkoista. Palkkavertailun on oltava mahdollinen. Työn vaativuuden uudelleenarvioinnilla voidaan selvittää palkkaluokkiin sijoittumisessa ilmenevää syrjintää.

Tasa-arvoeran käyttö olisi varsin suositeltava asia ja keskeinen keino. Pallo on tässä luonnollisesti työmarkkinaosapuolilla, jotta saataisiin edes pientä korjausta tässä suhteessa.

Työministeriön tutkija Riitta Martikainen arvioi, että samapalkkaisuuteen ei päästä koskaan, jos tes-neuvottelujen ykkösketjuun ei valita naisia.

Seuraavassa joitakin tietoja suomalaisten miesten ja naisten palkkaeroista. Miesten keskimääräinen säännöllisen työajan kuukausipalkka oli tämän vuoden puolivälissä 10 372 markkaa, naisten keskipalkka oli 8 423 markkaa. Ero on parikymmentä prosenttia. Ero ei selity koulutuseroilla eikä myöskään sillä, että naiset olisivat miehiä pienempi painostusryhmä työmarkkinoilla, sillä ammattijärjestöjen jäsenten enemmistö on naisia. Yksi syy on tietenkin, että miehet kiipeävät pomotikkaita pitkin nopeam-

min ja päällikön tehtävistä saa isompaa palkkaa. Suurempi syy palkkaeroihin aiheutuu kuitenkin työehtosopimuksista. Naisvaltaisille aloille on neuvoteltu huonommat palkat kuin miesvaltaisille.

Esimerkki, joka lienee jo kerrottukin: Kunnan palveluksessa olevan sairaanhoitajan palkka oli viime vuonna keskimäärin 9 600 markkaa, insinöörin palkka oli 14 515 markkaa. Sairaanhoitajat ovat yleensä naisia, insinöörit useimmiten miehiä. Työn uudelleenarvointi toisi varmasti tasausta koulutusvaatimuksiltaan vastaaviin töihin. Eihän insinöörin työtä ole ainakaan helppo pitää vastuullisempaan kuin sairaanhoitajan. Joillakin miesaloilla palkkaa nostavaksi tekijäksi mainostetaan työn raskautta ja ehkä lisäksi tulee siitä. Insinööri nostelee puolen kilon kännykkää, sairaanhoitaja 80 kilon potilasta.

Lisää esimerkkejä: Kaupan naismyyjän palkka oli vajaat 6 500 markkaa, miespuolinen kirvesmies kunnan hommissa sai vähän yli 10 000 markkaa. Koulutusvaatimuksena oli ammattikoulu molemmilla. Kirjastonhoitajan, hehän yleensä ovat naisia, palkka oli vähän yli 9 100 markkaa, seurakunnan kappalaisen palkka oli vähän yli 13 000 markkaa. Koulutuksessa ei liene tasoeroja, mutta valtaosa kappalaisista on miehiä.

EY:n tasa-arvo- ja samapalkkaisuusdirektiivit, vaikka hyviä ovatkin, ovat työasiainvaliokunnassa kuultujen asiantuntijoiden mukaan liian passiivisia; samoin tasa-arvolakimme koskevat jo tapahtunutta syrjintää. Kummatakaan eivät toimi erityisen hyvin poistettaessa rakenteellista sukupuolten eriarvoisuutta. Samapalkkadirektiivin mukaan tosin työehtosopimuksissa syrjivät määräykset, joita ilmeisesti jossakin määrin on, ja palkkataulukoissa voidaan julistaa mitättömiksi, eli Eta-käytäntö voi olla meillä myös sitten käytäntönä.

Kuitenkaan aktiivista velvoitetta syrjivien käytäntöjen tutkimiseen ja poistamiseen ei työmarkkinaosapuolille aseteta. Työn vaativuuden uudelleenarvointi poistaisi ratkaisevasti näitäkin erilaisia piilosyrjinnän muotoja, ja kaikin keinoin myös tasa-arvolakia muuttaen tulisi samapalkkaisuuteen päästä ja myös tasa-arvovaltuutetun valtuuksia käyttäen.

Arvoisa puhemies! Paitsi samapalkkaisuuden vaatimusta samasta ja samanarvoisesta työstä, jota on sitkeästi vietävä eteenpäin edellä esitetyn perustein, korostan myös työelämän kehittämistä, jota pitäisi voimakkaammin ja tietoisemmin tehdä naisnäkökulmasta. Naisnäkökulma takai-

si sen, että entistä paremmin on otettu huomioon työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen ja työelämään osallistumisen tasa-arvonäkökulmat. Ne koneistot, jotka yhteiskuntaamme kehittävät, ovat kovin miesvaltaisia tai ainakin miesnäkökulmaisia. Ajatellaanpa vain esimerkiksi ministeriöitä: Kaikki kansliapäälliköt ovat miehiä. Suomen kunnissa ja merkittävässä kuntainliitoissa johto on yli 90-prosenttisesti miesvaltaista. Maailman naisvaltaisimmassa eduskunnassa näkyy miesvaltaisuus merkittäväällä tavalla: Vain kaksi 14 valiokunnasta, jotka kehrittelevät asioita, on naisten johtamaa.

Kun naiset kuitenkin ovat enemmistö palkkatyöntekijöistä eli noin 51 prosenttia, olisi todella toivottavaa, että tapahtuisi aktiivista ja linjakasta työelämän kehittämistä naisnäkökulmasta. Pallon tässä mielessä voisi heittää esimerkiksi parlamentaarille tasa-arvoasiain neuvottelukunnalle, joka voisi asiaa kehittää. Tässä on ehkä vähän samaa ajatusta, jota kuulin ed. U. Anttilan puheenvuorosta, kun hän toivoi enemmän visioita. Minusta työelämän suhteen erityisesti pitäisi visiointia tapahtua naisten näkökulmasta.

On todellakin käsittämätöntä, että eläkekomitea esittää eläkkeiden kertymäajaksi 40:tä vuotta. Tämä on yksi esimerkki siitä, että naisnäkökulma puuttuu. Naiset eivät ehdi hankkia itselleen täyttä eläkettä, sillä mitä enemmän kansalaisvelvollisuuttaan he suorittavat eli jälikasvua tänne Suomenniemelle, sen useampi vuosi jää pois aktiivisesta työajasta.

Naisnäkökulmassa työelämään tulee kriittisesti tarkastella myös osa-aikatyötä, ja jos naiset siihen vastoin tahtoaan ajetaan, se on todella surullinen asia. Relanderin komitean tavoitteella luoda osa-aikaiset työmarkkinat on tuskin tarkoitettu tarjota osa-aikaisia töitä miehille. Mutta niin kuin sanotti osa-aikaisuus vapaaehtoisena ja riittävän sosiaaliturvan ja eläke-edun mukanaan tuovana on todella hyvä yhtenä vaihtoehtona. Osa-aikaisuutta sinänsä en vastusta.

Suomalaisten naisten mahdollisuuksia kokopäivätyöhön on edistänyt erityisesti tiettyjen hyvinvointipalveluiden kuten lasten päivähoiton, kouluruokailun ja julkisten liikenneyhteyksien järjestäminen. Siksi pä julkisen sektorin palvelujen heikentäminen kohdistuu hyvin pitkälti naisiin niin kyseisten palvelujen käyttäjinä kuin tietenkin tuottajinakin.

Hallituksen säästöt ovat itse asiassa kohdistuneet hyvin paljon naisten työssäkäynnin estämiseen. Esimerkiksi päivähoiton kehittämisen ro-

muttaminen, jota merkitsi säästöjen nimissä alle neljävuotiaitten subjektiivisen päivähoiton oikeuden siirtäminen vuodelle 1995 tai kenties hamaan tulevaisuuteen, oli ikävä esimerkki, jossa olisin odottanut tietynlaista naisrintamaa tästä salista löytyvän. Koska hallituksen strategiaan kuuluu yön pimeimpinä hetkinä löytää mitä kummallisimpia säästöjä, olisi syytä asioita tiedostavalla tasolla selvittää, mitä merkitystä hyvinvointipalveluja säästävällä linjalla on erityisesti naisten tasa-arvolle ja työssäkäynnin edistämiseen. Tästä ed. Antvuori tekikin jo esityksensä, jota myös haluan lämpimästi kannattaa: Eli valtiovarainministeriö voisi selvityksensä tällaisen näkökulman eduskunnalle tuottaa ihan siitäkin syystä, ettei hallitus joutuisi tasa-arvolain 4 §:n vastaisesti toimimaan. Viranomaisen tehtävänähän on edistää tasa-arvoa eikä vesittää sitä. Siinä mielessä sellainen ikään kuin ohjepaperi olisi hyvä olla turvana, kun säästöjä suunnitellaan.

Arvoisa puhemies! Aktiiviset tasa-arvosuunnitelmat ovat todella keino edistää tasa-arvoa työyhteisöissä. Näihin on ollut mahdollisuus. Näihin ei ole vielä kuitenkaan tähän mennessä velvoitettu, ja tasa-arvosuunnitelmia on valmistunut luvattoman vähän. Tasa-arvosuunnitelman tekeminen työyhteisössä on prosessi, joka ilman muuta lisää tiedotusta tasa-arvokysymyksissä ja on siinäkin mielessä suositeltava.

Omasta kotikaupungistani muistan, että kun tasa-arvotoimikunnan puheenjohtajana käynnistimme eri hallintokunnissa selvityksiä tasa-arvosuunnitelman laatimiseksi, miesvaltaiselta energialaitokselta saatiin vastaus: Ei ole tasa-arvo-ongelmia, lämpöä ja sähköä jaetaan kaikille tasapuolisesti. Oli varmaan yksi totuus, että sukupuoleen katsomatta lämpöä ja sähköä kaikki saivat. Mutta oli siellä energialaitoksella vähän toisenlaistakin totuutta henkilöpoliittisessa tasa-arvossa ja muussakin toiminnassa.

On todella minimivaatimus, mitä hallituksen selonteon kannanotossa on esitetty, että tasa-arvolakia uudistetaan siten, että jokainen työnantaja, jonka palveluksessa on vähintään 150 työntekijää, on velvollinen laatimaan tasa-arvosuunnitelman.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluan vielä esittää tasa-arvokiintiöiden käyttöön ottamista sillä perusteella, että tasa-arvon edistäminen on osoittautunut varsin hitaaksi. Monet päätöksiä tekevät koneistot, esimerkiksi oikeuslaitos tulkintoineen, ovat varsin miesnäkökulmaisia ja siellä ymmärretään selvemmin prosentteja ja sel-

viä numeroita kuin muuta totuutta. Siksi kiintiöt väliaikaisena ratkaisuna edistävät tasa-arvoa parhaiten.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin edellisen puheenvuoron johdosta kiinnittänyt huomiota pariin seikkaan, ensinnäkin juuri siihen, että jos saataisiin työnarviointijärjestelmä, olisiko sillä mahdollisesti edistävää vaikutusta tasa-arvon kehittymiseen työelämässä. Nimenomaan palkkauksessa sillä saattaisi olla, mutta kokemukseni tähän saakka on ollut se, että niin uskomatonta kuin se onkin, työelämässä löydetään kyllä hyvin erinomaisia kiertojärjestelmiä siihen, että naisille voidaan maksaa samasta työstä ja samanarvoisestakin työstä vähemmän palkkaa.

Yksi hyvin tyypillinen esimerkki on se, että kun työmarkkinajärjestöjen ja ammattiliittojen vaatimuksena on pitkään ollut se, että esimerkiksi luottamusmiesten pitää saada selkeät tiedot yksityiskohtaisista palkoista, niin Suomen työnantajajärjestöt vastustavat tätä määrätietoisesti ja luottamusmiehet saavat, ellei nyt juuri ole tilanne muuttunut, ainoastaan palkkaryhmät. Silloin kun luottamusmies saa vain palkkaryhmätiedon, niin sillä ei pystytä esimerkiksi työpaikkakohtaisesti kontrolloimaan, kuinka samasta työstä maksettavat palkat sijoittuvat miesten ja naisten välillä, kunhan vain noudatetaan työehtosopimuksen määräyksiä. Kokeuksesta tiedän, että hyvin paljon juuri miesten kohdalla on palkkaliukumia ja naiset jäävät näitä palkkaliukumia vaille aivan samaa ja samanarvoista työtä tehdessään. Onko kenties esimerkiksi syynä se, että meillä suomalaisessa työelämässä hyvin pitkälle myös miehet ovat juuri niissä johtavissa asemissa, joissa on viimeinen sananvalta siinä, mitä työstä millekin tyypille maksetaan ekstrapäälle, mitä sopimukset edellyttävät?

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Mielelläni tekisin kuten ed. Viljamaa edellä, kun on tätä keskustelua seurannut, että kommentoisin paria puheenvuoroa, joita ei ole ollut oikein tilaisuus kommentoida.

Ed. Stenius-Kaukonen totesi äskettäin, että valtiovarainministerin johdolla ajetaan alas suomalaista hyvinvointivaltiota. Tämä toteamusahan liittyy hyvin läheisesti tasa-arvokysymykseen. Kunnioitan ed. Aulaa, joka yritti urhoollisesti puolustaa omaa yhteistä hallitustamme. Itse en edes yrittänyt, koska ajattelen hyvin samalla

tavalla kuin ed. Stenius-Kaukonen. Eikä tämä ole mikään syyte henkilökohtaisesti valtiovarainministeriä kohtaan. Tiedän, että tällainen väite on rohkea, mutta kun olen eduskuntaryhmässäni tätä asiaa yrittänyt pitää esillä, rohkeiden sen eduskunnan pöytäkirjaankin todeta, että kun meillä valtiovarainministeriö niin kirjaimellisella tavalla määrittelee sosiaalipoliittistenkin leikkausten tason eli miljoonamäärät, mitä missäkin kohdassa pitää leikata, sillä tavalla valtiovarainministeriö hyvin pitkälle sanelee myös säästöjen sisällön eli johtaa tässä mielessä arvoihin perustuvaa käytännön politiikkaa.

Ed. Aittoniemi totesi ja toivoi, ettei pitäisi olla tosikkomainen. Ed. Aittoniemi tietää, että ed. Alaranta on tosikko, enkä voi sille valitettavasti mitään. Ihmettelen ed. Aittoniemen puheenvuoroja siksi, että hän edustaa täällä maaseudun puoluetta ja se YK:n sopimus, jonka perusteella meille on säädetty tasa-arvolaki, pitää sisällään monia artikloita, joissa kiinnitetään huomiota juuri maaseudun naisten huonoon asemaan niin kansainvälisesti kuin myös meillä kotimaisella tasolla.

Meillähän on paljon toivottu arvopohjaista keskustelua, mm. pääministerimme on sitä toivonut. Mielestäni tämä keskustelu, jota on käyty, jos sitä pystyn arvioimaan, on ollut hyvin laadukasta ja arvokasta. Kuitenkin eräiltä reunahuomautuksiltaan se on tuonut ilmi sen, että ei meillä kaikilla kansanedustajilla ole valmiutta arvokeskusteluun. Taitaa olla monilla enemmän valmiutta keskustella sian- tai naudanlihan vientikustannuksista kuin arvokysymyksistä.

Mielelläni alleviivaisin ministeri Rehnin puheenvuoron alusta lauseen, jossa hän toteaa, että sukupuolten tasa-arvo on perustavaa laatua oleva ihmisoikeus. Siltä pohjalta olen puheenvuoroni tässä keskustelun kuluessa miettinyt. Alleviivaan tuon ministerin toteamuksen siksi, että täällä kuullut erät hyvin vähättelevät kommentit ovat mielestäni ihmeellisiä, kun on kysymys miesten ja naisten tasa-arvosta.

Tämä vähättelyhän saattaa tietenkin johtua siitä, että kansalaisten suhtautuminen tasa-arvoon ei noudata perinteisiä poliittisia rajoja. Kaikissa puolueissa luultavasti on sekä tasa-arvon lämpimiä kannattajia että myös sen vähätelijöitä, jopa vastustajia. Tämä tilanne on politiikan, uskaltaisiko sanoa, pelureille outo ja vaikea. Hallitus — oppositio-asetelmakaan ei oikein tässä aiheessa toimi. Sitä on täällä kyllä ryhmäpuheenvuoroissa yritetty pitää yllä, ja se jossain määrin toimiikin, mutta ei niin hyvin

kuin jossakin muussa keskusteluaiheessa, esimerkiksi talouspoliittisessa keskustelussa.

Tasa-arvossahan olemme tekemisissä ”epäpoliittisen politiikan” kanssa. Sitä ovat viime aikoina tehneet tunnetuksi tshekkiläiset veljekset Ivan ja Vaclav Havel, edellinen tiedon tutkijana ja jälkimmäinen maansa politiikan johtohenkilönä. Kun Ivan Havel kävi Suomessa esitelmöimässä, hän määritteli epäpoliittisen politiikan näin: ”Epäpoliittinen politiikka tarkoittaa eettisten arvojen nostamista hallitsemisen yläpuolelle. Poliitiikan tavoitteena ei tämän näemyksen mukaan ole ensisijaisesti hallitseminen, vaan tiettyjen eettisten periaatteiden toteuttaminen.”

Tasa-arvo on mielestäni hyvä esimerkki tällaisesta politiikasta. Tasa-arvo on asenneasia. Totta on se, mikä on monesti täällä mainittu, ettei tasa-arvoa voida toteuttaa säätämällä lakeja tai tekemällä poliittisia päätöksiä. Mutta totta on myös se, että tasa-arvon toteuttaminen on vaikeaa ilman lakia ja ilman poliittisia päätöksiä.

Täällä on tänään myös muisteltu kiitollisuudella selonteossakin mainittua asiaa, että eduskunta viime kesäkuussa käytti sille kuuluvaa valtaa ja täydensi hallituksen lakiesitystä äänestysten jälkeen tasa-arvoisempaan suuntaan. Lopputulos oli hyvä ja oikea. Vähän hymyilyttää vain se, että hallitus kyllä yritti tuona päivänä toimia ponnekkaasti siihen suuntaan, että eduskunta ei olisi tätä korjausta tehnyt. Näinhän tapahtui vain siitä syystä, että hallitus olisi halunnut itse esitellä eduskunnalle vastaavanlaisen muutosesityksen eikä pitänyt hyvänä sitä, että eduskunta käytti sille kuuluvaa valtaa muuttaa hallituksen lakiesitys. Tämän laatuinen toiminta ei ole tuota epäpoliittista politiikkaa, vaan sitä varsinaista politiikkaa. Se on hallitsemista hallitsemisen vuoksi eikä eettisten periaatteiden puhdasta toteuttamista.

Tästä jonkin asteisesta kritiikistä huolimatta pidän minäkin hyvänä sitä, että hallitus on antanut eduskunnan edellyttämän selonteon tasa-arvolain toteutumisesta ja tästä on syntynyt näinkin mittava keskustelu. Moniin hallituksen kannanottoihin on helppo yhtyä.

Lyhyesti totean vain, että haluan alleviivata erityisesti kannanottoa n:o 4, jossa hallitus korostaa työ- ja perhevelvoitteiden yhteensovittamisen tärkeyttä. Helppo on myös yhtyä hallituksen kannanottoon n:o 5, jossa puhutaan ed. Viljamaan edellä ansiokkaasti käsittelemästä naisten ja miesten samapalkkaisuudesta. Se oli

esillä meillä perusoikeuskomiteassa, enkä siitä nyt puhu sen enempää. Mielestäni hallituksen selonteossa on vain se vika, että tämä niin yksinkertainen, ainakin minun mielestäni yksinkertainen, ja hyvä asia peittyi siinä hyvin pitkän kannanoton sisälle. Jään itse epäilemään sitä, että maininta ”työn vaatavuuden arviointimenetelmistä” saattaa pitää sisällään vanhan asenteen naisten ja miesten töiden eriarvoisuudesta ja siitä johtuvasta palkkaerosta. Itse siis kannatan lämpimästi samapalkkaisuuden periaatetta ja sen toteuttamista.

Kun ed. Viljamaa puhui palkka-asiasta ansiokkaasti, niin haluan vain todeta, että me kansanedustajathan olemme tässäkin asiassa etuoikeutettuja. Tietääkseni meille maksetaan samaa palkkaa sukupuolesta riippumatta. Minua sen sijaan hävettää joka kuukausi kotona perhekeskustelussa juuri se, että vaimoni, joka on sairaanhoitajan tehtävässä, saa moninkertaisesti pienempää palkkaa kuin hänen miehensä kansanedustajan tehtävästä, joten on kyllä pitkä matka tasa-arvoon. Itse ajattelen, että hän kotona sairastavien vanhusten luona päivittäin työtä tekemällä tekee hyvin vaativaa ja vastuullista työtä pienellä palkalla.

Tasa-arvoa loukkaavasta mainonnasta keskusteltiin eduskunnan toisessa lakivaliokunnassa jo silloin, kun tasa-arvolakia täällä säädettiin. Siihenhän viitataan tässä hallituksen selonteossakin. Tälle menettelylle, että sitä ei ole otettu lakiin, oli jo silloin se perustelu, että mainonta ei ole niinkään syrjivää, vaan se on paremminkin loukkaavaa ja halveksivaa eikä säädöksen paikka ole luontevasti tässä laissa. Sille on varmaankin myös se käytännön perustelu, jonka muistan tulleen jo silloin valiokunnassa esille, että jos se säännös otettaisiin tasa-arvolakiin, niin se ruuhkauttaisi tasa-arvovaltuutetun toimiston työskentelyn. Mielestäni tässä on kuitenkin jatkuvasti se ristiriita, että kun loukkaavaa mainontaa esiintyy niin paljon, sille pitäisi tehdä jotakin.

Vuonna 85 eduskunnan toinen lakivaliokunta ja myöhemmin koko eduskunta tuon tietoinnön hyväksyessään totesi, niin kuin täällä selonteossa sanotaan: ”Jotta lainsäädännön tarve saadaa selvitetynsi, tulee hallituksen seurata, mitä vaikutuksia tasa-arvolain säätämisellä ja sen mahdollisesti mukanaan tuomalla asennemuutoksella on mainontaan, ja kerätyn tiedon pohjalta on selonteossa sitten arvioitava lainsäädännön tarve.” Tässä selonteossahan asiasta on reilu A4, yksi liuska tekstiä, johon sisältyy myös edellä

oleva lainaus, eli tämän lainsäädännön tarpeen selvitys on todella vaatimatonta luokkaa. Edustajille on jaettu ulkoministeriön julkaisu Suomen toinen raportti YK:n naisten oikeuksien sopimuksen toteuttamisesta, ja siinä kerrotaan, että kuluttajavirasto on vuonna 91 tehnyt yhden tutkimuksen syrjivään mainontaan liittyvistä kysymyksistä. Se ei ole paljon se.

Tätä tunnollisemmin hallitus on ottanut eduskunnan kannanoton siitä, että työpaikalla tapahtuvasta ahdistelusta ja häirinnästä hankittaisiin selvitystä sen arvioimiseksi, onko lainsäädäntö riittävä tässä kohdassa. Selonteossahan hallitus lupaa täydentää tasa-arvolakia siten, että työnantajat velvoitetaan toimimaan niin, ettei kukaan työntekijä joudu sukupuolisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi. Pidän tärkeänä tämän asian säätämistä ja toivon, että hallitus toimii siinä ripeästi.

Arvoisa puhemies! Hallitukselta on ilmestynyt toinenkin selonteko tasa-arvosta. Toivottavasti tätä ei nyt pidetä mainontana eikä varsinkaan syrjivänä mainontana, kun totean, että hallituksen virallista selontekoa paljon mielenkiintoisempi mielestäni on oikeusministeri Hannele Pokan juuri ilmestyneessä kirjassa Lyhyen talven tarinat oleva luku Kyselytunti. Siinä ministeri Pokka kuvaa omia sekä eräiden muidenkin henkilöiden käsityksiä tasa-arvosta. Ministeri Pokka kuvaa sitä eduskunnan keskustelua, joka liittyi korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen, ettei työsuhteen purkaminen raskauden takia ollut tasa-arvolain vastaista syrjintää. Totean tässä kiitoksena ministeri Rehnille, joka on uskollisesti keskustelua seurannut, että ministeri Pokka kirjassaan ihailee ministeri Rehnin kykyä esiintyä ystävällisesti vaikeissakin tilanteissa: ”Hänellä on taito esittää ikävätkin asiat ketään loukkaamatta.”

Kirjoituksen lopuksi ministeri Pokka selostaa nykyisen hallituksen sisäistä tasa-arvoa, ja lainaanpa sen nyt tähän, kun tähän asiaan on täällä moni puhuja huomiota kiinnittänyt: ”Kuullaan, että valiokunnissa istuu kyllä miehiä, mutta todellinen tilanne kuulemma onkin ihan toinen. Millainen, kysyy ääni salista. Vielä pahempi, arvioi vierelläni istuva naiskollega. Saman asian olen itsekin monta kertaa huomannut. Kaikki tärkeät päätökset tehdään hallituksen talous- tai ulkoasiainvaliokunnissa. Niissä istuvat hallituspuolueiden nokkamiehet. Olipa kysymys uusista kansainvälisistä sopimuksista, neuvotteluista, energiapolitiikan linjanvedoista tai talouspäättöksistä, tärkein naisministerin tietolähde on

Helsingin Sanomat. Siellä yleensä kerrotaan sanatarkasti nekin asiat, jotka on päätetty pitää salaisina. Miesten valta johtuu osaksi siitä, että puolueiden puheenjohtajina ei ole naisia. Siksi he eivät ole puolueittensa ratkaisevissa neuvotteiluissa. Osansa on myös hallituksen salkkujaolla. Jos valtiovarainministeri olisi naisihminen, tokihan hän istuisi kaikissa tärkeimmissä talouskokouksissa. Syyt ovat syvällä, muutoksen saaminen vaatii paljon.”

Arvoisa puhemies! Näin se on. Muutoksen saaminen vaatii paljon. Se vaatii uutta sukupuolvea, uusia päättäjiä. Se vaatii meilläkin epäpoliittisen politiikan lisääntymistä päätöksenteossa ja yhteisten asioiden hoitamisessa.

Ministeri Rehn: Arvoisa puhemies! Ehkä olisi ollut kaikkein paras, että ed. Alarannan sanat olisivat jääneet tämän keskustelun viimeisiksi. Ne olivat aivan erinomaisia, mutta haluan kuitenkin käyttää minuutin vielä siihen, että ensinkin totean, niin kuin jo alussakin mainitsin, että tämä selonteko oli selonteko tasa-arvolaista eikä yleinen tasa-arvoselonteko. Tämä on merkinnyt sitä, että meillä ei esimerkiksi ollut tässä mukana sosiaalipolitiikan lohkoa laisinkaan analysoituna, mikä tietenkin voidaan kokea jonkinlaiseksi miinukseksi, puutteeksi.

Haluan myöskin kiittää mielestäni tavattoman hyvältä keskustelusta. Se oli arvopohjainen keskustelu, niin kuin ed. Alaranta juuri totesi, ja kyllä arvopohjaiseenkin keskusteluun voi liittyä jonkun verran ehkei nyt ylilyöntejä mutta kuitenkin ei niinkään arvokkaita kannanottoja. Sekin kuuluu eduskunnan työskentelyyn. Joka tapauksessa haluan todeta, että tietenkin tähän keskusteluun hallituksen sisällä on saatava jatkoa sikäli, että meidän on kiinnitettävä enemmän huomiota tasa-arvoasioihin. Varsinkin on tärkeätä, että ministeriöt, kuten opetusministeriö, työministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö, ovat mukana tässä yhteistyössä.

Omalta osaltani en voi muuta kuin luvata, että yritän tehdä parhaani niin, että tämä yhteistyö todellakin toimii ja että voimme paremmin katsoa tasa-arvoasioita tästä eteenpäin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies:
Asian käsittely keskeytetään.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon:

- 1) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 7 (HE 239)
- 2) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 37 (HE 172)
- 3) Talousvaliokunnan mietintö n:o 41 (HE 236)
- 4) Talousvaliokunnan mietintö n:o 42 (HE 255)

5) Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 38 (HE 264)

6) Talousvaliokunnan mietintö n:o 40 (HE 257)

Ensimmäinen varapuhemies:
Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, valtioneuvoston kyselytunti huomenna torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 22.21.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen